T.C.

İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

TARİH ANA BİLİM DALI

GENEL TÜRK TARİHİ BİLİM DALI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

KAVİMLER GÖÇÜ'NÜN AVRUPA COĞRAFYASINA SİYASİ VE SOSYO-KÜLTÜREL ETKİLERİ

SEZGİN KORCUN

2501181800

TEZ DANIŞMANI

DR. ÖĞR. ÜYESİ ALİ AHMETBEYOĞLU

İSTANBUL - 2023

ÖZ

KAVİMLER GÖÇÜ'NÜN AVRUPA COĞRAFYASINA SİYASİ VE SOSYO-KÜLTÜREL ETKİLERİ

SEZGİN KORCUN

Kavimler Göçü, M.S. IV. yüzyılın sonlarından M.S. VI. yüzyılın üçüncü çeyreğine kadar süren ve esas itibarıyla Germenler olmak üzere farklı ırklara mensup birçok halkın dâhil olduğu devasa bir göç ve yayılma hareketidir. Bu hareketin tetikleyicisi yaklaşık M.S. 370 yılında Asya'dan Avrupa'ya intikal eden Hunlardır. Kavimler Göçü'yle birlikte başta Gotlar, Angıllar, Saksonlar, Jütler, Franklar, Vandallar ve Langobardlar olmak suretiyle birçok Germen halkı topraklarını terk etmiş veya yayılmaya başlamıştır. Kavimler Göçü dönemi, Germen ve Roma camialarının birçok yönden dönüşüme uğradıkları bir süreçtir. Bu süreçte Germenler Roma topraklarına girmişlerdir. Roma İmparatorluğu'nun doğu yarısı kendileri için çok ciddi bir tehdit hâline gelen Germenleri topraklarından kovarlarken, batı yarısı aynı başarıyı sergileyememiştir. Nitekim eyaletleri Germenler tarafından birer birer fethedilen Batı Roma İmparatorluğu çökmüş ve topraklarında muhtelif Germen krallıkları vücut bulmuştur. Kavimler Göçü, yarattığı siyasi, etnik, organizasyonel, dinî, sanatsal, zanaatsal, lengüistik, yerleşimsel ve bilimsel etkilerle Avrupa'nın müteakip dönemlerdeki karakterini tayin etmiştir.

ABSTRACT

THE POLITICAL AND SOCIO-CULTURAL EFFECTS OF THE MIGRATION PERIOD ON EUROPEAN GEOGRAPHY

SEZGİN KORCUN

The Migration Period is a massive migration and expansion movement involving many peoples of different races, mainly Germanic, that lasted from the late 4th century AD to the third quarter of the 6th century AD. The trigger of this movement were the Huns who moved from Asia to Europe in circa AD 370. With the Migration Period, many Germanic peoples, especially Goths, Angles, Saxons, Jutes, Franks, Vandals, and Langobards, left their lands or began to spread. The Migration Period was a process in which the Germanic and Roman communities underwent transformation in many ways. In this process, the Germans entered Roman territories. While the eastern half of the Roman Empire expelled the Germans, who had become a very serious threat to them, from their lands, the western half has not been able to demonstrate the same success. Consequently, the Western Roman Empire, whose provinces were conquered one by one by Germans, collapsed and various Germanic kingdoms came into being on its territories. The Migration Period determined Europe's character that in the following periods with the political, ethnic, organizational, religious, artistic, artisanal, linguistic, settlemental, and scientific influences it created.

ÖN SÖZ

Kavimler Göçü, Avrupa tarihinin en mühim kilometre taşlarından birini teşkil etmektedir. Zira bu dönemde vuku bulan ve ekseri surette Germen halklarının dâhil olduğu göç ve yayılma hareketlerinin etkisiyle Avrupa'nın siyasi ve sosyo-kültürel yapısında büyük değişimler yaşanmıştır. Batı Roma İmparatorluğu yıkılmış ve toprakları Germenler tarafından ele geçirilmiştir. Öte yandan Avrupa'nın etnik çehresi değişmiş, Germen camiasında monarşik yapılar zuhur etmiş, Hristiyanlığın yayılması hızlanmış, farklı sanat ve zanaat dallarında sayısız eser ortaya konmuş, muhtelif yeni diyalektler oluşurken bazı diyalektler yok olmuş, yeni şehirler kurulmuş ve bilimde ciddi bir gerileme yaşanmıştır. Dolayısıyla bu dönemin idraki, Orta Çağ Avrupa'sının siyasi ve sosyo-kültürel formasyonunu anlamak hususunda büyük bir ehemmiyet arz etmektedir.

Türkçe literatürde, Kavimler Göçü ve Germenler üzerine yoğunlaşan eser sayısı oldukça kısıtlıdır. Bununla beraber, göçlere dâhil olan halkların tümünü ele alan ve göçlerin özellikle sosyo-kültürel etkilerini kapsamlı surette tetkik eden Türkçe bir çalışma bulunmamaktadır. Bu tez, başta Germenler olmak üzere Kavimler Göçü'ne dâhil olan halkları bütünsel olarak ele almayı ve göçlerin siyasi ve sosyo-kültürel etkilerini tafsilatlı bir şekilde sunmayı amaçlamaktadır.

Yüksek lisans çalışmalarım boyunca bana destek olan, tezimin konu ve planının belirlenmesinde bana özgürlük tanıyan ve bu süreçte değerli yorum ve önerilerini benden esirgemeyen danışmanım sayın Dr. Öğr. Üyesi Ali AHMETBEYOĞLU'na teşekkürü bir borç bilirim. Bana olan sevgileri, sabırları ve her türlü destekleri için annem Bergüzar KORCUN ve babam Ender KORCUN'a şükran ve sevgilerimi sunarım. Son olarak, bana destek olan tüm hocalarım ve dostlarıma teşekkür ederim.

Sezgin KORCUN

İstanbul, Ocak 2023

İÇİNDEKİLER

ÖZ ... ii
ABSTRACT ... iii
ÖN SÖZ ... iv
KISALTMALAR LİSTESİ ... vii
GİRİŞ ... 1

BİRİNCİ BÖLÜM
KAVİMLER GÖÇÜ'NDEN ÖNCE GERMENLER

1.1. Grek ve Roma Kaynaklarında Zuhurları ... 3
1.2. Ana Hatlarıyla Sosyo-Kültürel Yapıları ... 8
1.3. Ana Hatlarıyla Tarihleri ... 10

İKİNCİ BÖLÜM
KAVİMLER GÖÇÜ'NÜN SEBEPLERİ

2.1. Temel Saikler ... 17
2.2. Asyatik Arka Plan ... 18

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM
KAVİMLER GÖÇÜ'NÜN AVRUPA COĞRAFYASINA SİYASİ ETKİLERİ

3.1. Hunlar ... 21
3.2. Gotlar ... 48
3.2.1. Vizigotların Oluşumu ... 48
3.2.2. Ostrogotların Oluşumu ... 67
3.2.3. Vizigotlar ... 69
3.2.4. Ostrogotlar ... 71
3.3. Angıllar, Saksonlar ve Jütler ... 72
3.4. Franklar ... 75
3.5. Vandallar, Süevler ve Alanlar ... 78
3.6. Langobardlar ... 83
3.7. Batı Roma İmparatorluğu'nun Yıkılışı ... 86

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM
KAVİMLER GÖÇÜ'NÜN AVRUPA COĞRAFYASINA SOSYO-KÜLTÜREL ETKİLERİ

4.1. Etnisite ... 91
4.2. Devlet Teşkilatı ... 92

4.3. Din 95
4.4. Sanat ve Zanaat 98
4.5. Dil 104
4.6. Yerleşim 108
4.7. Bilim 111
SONUÇ 113
BİBLİYOGRAFYA 115
EKLER 168

KISALTMALAR LİSTESİ

A. / An.	anno (yıl)
a.g.e.	adı geçen eser
a.g.m.	adı geçen makale
AM	anno Mundi
ayr. bkz.	ayrıca bakınız
bkz.	bakınız
bs.	basım
bsk.	baskı
C.	Cilt
çev.	çeviren / çeviri
ed.	editör
FGrH	Die Fragmente der Griechischen Historiker
fr.	fragment
hük.	hükümdarlık [süresi]
krş.	karşılaştırınız
M.Ö.	Milattan önce
M.S.	Milattan sonra
No.	Numara / Sayı
PLRE	The Prosopography of the Later Roman Empire
s.	sayfa
vd.	ve diğerleri
yay. haz.	yayına hazırlayan

GİRİŞ

Göç, "ekonomik, toplumsal, siyasi sebeplerle bireylerin veya toplulukların bir ülkeden başka bir ülkeye, bir yerleşim yerinden başka bir yerleşim yerine gitme işi, taşınma, hicret, muhaceret" anlamına; *yayılma* ise "genişleme, büyüme" anlamına gelmektedir. Latince karşılığı *Migratio Gentium* olan, Almancada ise *Völkerwanderung* denilen Kavimler Göçü, M.S. IV. yüzyılın sonlarından M.S. VI. yüzyılın üçüncü çeyreğine dek süren ve esas itibarıyla Germenler olmak üzere farklı ırklara mensup birçok halkın dâhil olduğu muazzam bir kitlesel göç ve yayılma hareketidir. Bu hareketin ve dolayısıyla bu araştırmanın temelini Germenler teşkil etmektedir. Kavimler Göçü pan-Germanik bir mahiyete malik değildir – yani bu göç hareketine iştirak etmeyen Germen unsurları da bulunmaktadır. Lakin Germen camiasının ekseriyeti göçlere dâhil olmuş ve bu süreçte siyasi ve sosyo-kültürel olarak büyük bir dönüşüme uğramıştır. Bu dönüşümün, öncesi ve sonrasıyla bütünsel olarak anlaşılabilmesi için evvela Kavimler Göçü öncesi Germen dünyasının idraki icap etmektedir. Binaenaleyh ilk bölümde ana hatlarıyla bu husus ele alınmıştır. İkinci bölüm ise Kavimler Göçü'ne uygun ortamı hazırlayan Germen temelli saikleri ve göçlerin tetikleyicisi olan Hunlara ilişkin Asyatik arka planı ihtiva etmektedir. Göçlere dâhil olan Germen ve sair ırklara mensup halkların bazıları Asya'dan Avrupa'ya intikal eden Hunlardan kaçmış, bazıları Hun egemenliğine girip Hun tabiliği altında göç etmiş, bazıları ise Hunların dolaylı tesirleriyle harekete geçmişlerdi. Nitekim Kavimler Göçü'nde böylesine kilit rol oynamış olan Hunları bu araştırmanın haricinde bırakmak ciddi bir eksiklik doğuracağından, üçüncü bölümün başında Hunlara yer verilmiş ve bununla birlikte göçlerin başlangıç evreleri anlatılmıştır. Üçüncü bölümün müteakip kısımlarında hususi surette göçler ve siyasi etkileri, dördüncü bölümde ise göçlerin sosyo-kültürel etkileri tetkik edilmiştir.

Çalışmamızda, Romalı tarihçi Cornelius Tacitus'a (M.S. I.-II. yüzyıllar) ait *De Origine et Situ Germanorum* (*Germania*), Romalı tarihçi Ammianus Marcellinus'a (M.S. IV. yüzyıl) ait *Res Gestae,* Doğu Romalı bürokrat ve tarihçi Priscus'a (M.S. V. yüzyıl) ait *Historia Byzantiake*, Grek tarihçi Zosimus'a (M.S. V.-VI. yüzyıllar) ait *Historia Nova,* Doğu Romalı tarihçi Procopius'a (M.S. V.[?]-VI. yüzyıllar) ait *De Bellis*, Briton tarihçi ve keşiş Gildas'a (M.S. V.[?]-VI. yüzyıllar) ait *De Excidio et*

Conquestu Britanniae, Got tarihçi Jordanes'e (M.S. VI. yüzyıl) ait *Getica*, Frank piskopos ve tarihçi Grégoire de Tours'a (M.S. VI. yüzyıl) ait *Decem Libri Historiarum* (*Historia Francorum*), Anglo-Sakson keşiş ve tarihçi Bede'e (M.S. VII.-VIII. yüzyıllar) ait *Historia Ecclesiastica Gentis Anglorum*, Langobard tarihçi Diyakoz Paul'a (M.S. VIII. yüzyıl) ait *Historia Langobardorum* ve anonim *Anglo-Saxon Chronicle* (M.S. IX.-XII. yüzyıllar) başta olmak üzere muhtelif Grek, Latin, Kelt ve Germen kaynakları; Britanyalı tarihçi John Bagnell Bury'e (Cambridge Üniversitesi) ait *The Invasion of Europe by the Barbarians* (1928), Britanyalı tarihçi ve arkeolog Malcolm Todd'a (Exeter Üniversitesi) ait *The Early Germans* (1992), Avusturyalı tarihçi Herwig Wolfram'a (Viyana Üniversitesi) ait *Die Germanen* (1995), Britanyalı tarihçi Peter John Heather'a (King's College London) ait *The Goths* (1996) ve Türk tarihçi Ali Ahmetbeyoğlu'na (İstanbul Üniversitesi) ait *Avrupa Hun İmparatorluğu* / *Avrupa Hunları* (2001) başta olmak üzere birçok tetkik eser kullanılmıştır. Araştırmamızda, Kuzey, Orta, Batı, Güney, Doğu ve Güneydoğu Avrupa için *Ständige Ausschuß für geographische Namen* tarafından önerilen sınırlar baz alınmıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM

KAVİMLER GÖÇÜ'NDEN ÖNCE GERMENLER

1.1. Grek ve Roma Kaynaklarında Zuhurları

Antik Akdeniz dünyası M.Ö. II. yüzyıla kadar Kuzey ve Orta Avrupa'da yaşayan halklar hakkında kısıtlı malumata sahipti. Binaenaleyh günümüze ulaşan en eski kaynaklar Germenlerden bahsetmemektedirler.[1] Grek yazarlarından Hecataeus (M.Ö. VI.-V. yüzyıllar) ve Herodotus'un (M.Ö. V. yüzyıl) eserlerinde Germenlere dair bir bilgi bulunmamaktadır. Bu yazarlar için kuzey barbarları,[2] kuzeybatıda yer alan Keltler ve kuzeydoğuda yer alan İskitler idi.[3]

M.Ö. IV. yüzyılın sonlarında, Avrupa'nın kuzey yarısına ilişkin bilgiler artmaya başlamıştı. Grek gezgin Pytheas (M.Ö. IV. yüzyıl), yaklaşık M.Ö. 320 yılında gemiyle Batı, Kuzey ve Orta Avrupa kıyılarını dolaştı.[4] Bu gezisini anlattığı *Peri tou Okeanou* adlı eserinde – tamamı kayıptır ve günümüze fragmentler hâlinde ulaşmıştır – Jütland Yarımadası'nda yaşadığını bildiğimiz bir Germen kavmi olan *Teutoni*[5] kavminden söz etmektedir.[6] Pytheas, Germenlerden bahseden ve onları Keltlerden ayırt etmiş

---

[1] Malcolm Todd, **The Early Germans** (The Peoples of Europe, genel ed. James Campbell ve Barry Cunliffe), 2. bs., Blackwell Publishing Ltd, Oxford, 2004, s. 1 [Giriş].

[2] Barbar teriminin menşei, Grekçe "yabancı" anlamına gelen *βάρβαρος* (barbaros) kelimesidir (**The Paperback Oxford English Dictionary**, ed. Catherine Soanes, Oxford University Press, Oxford, 2002, s. 60 [barbarian]). Grekler, Romalılar dâhil tüm yabancılar için bu terimi kullanmaktaydılar ("Barbarian", **The Encyclopædia Britannica**: **A Dictionary of Arts, Sciences, Literature and General Information**, C. III, 11. bs., Cambridge University Press, Cambridge, 1910, s. 382; Arif Müfid Mansel, **Ege ve Yunan Tarihi**, 10. bsk., Türk Tarih Kurumu (Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu), Ankara, 2014, s. 106, 171). Lakin kelime, bir müddet sonra, medeniyetsiz olarak gördükleri düşmanlarıyla – Persler – ilişkilendirildi ve "kötü" bir anlam kazandı ("Barbarian", s. 382). Söz konusu anlam değişimi, Greklerin, Perslerle yaptıkları savaşların – M.Ö. 492-449 – bir etkisi olarak, M.Ö. V. yüzyılın ilk yarısında yaşanmıştır (Edith Hall, **Inventing the Barbarian**: **Greek Self-Definition through Tragedy** (Oxford Classical Monographs), ciltsiz bs., 3. bsk., Clarendon Press, Oxford, 1991, s. 1-2, 56). Romalılar bu kelimeyi benimseyerek Greko-Romen kültürü ve hâkimiyeti dışında kalan halklar için kullandılar ("Barbarian", s. 382). Ayrıca Hristiyanlar, kendi medeniyetlerinin sınırları dışındakiler için; Rönesans'ta İtalyanlar, İtalya haricindeki uluslar için barbar terimini kullanmışlardır (**The Oxford English Dictionary**, ed. James A. H. Murray [Augustus Henry] vd., C. I, 1. bs. (1913), tıpkıbasım, The Clarendon Press, Oxford, 1970, s. 663 [Barbarian]).

[3] Malcolm Todd, **Everyday Life of the Barbarians**: **Goths, Franks and Vandals**, çizimler: Eva Wilson, B. T. Batsford Ltd, London; G. P. Putnam's Sons, New York, 1972, s. 3.

[4] Todd, **The Early Germans**, s. 1 [Giriş].

[5] Todd, **Everyday Life of …**, s. 3.

[6] Bkz. Pliny, **The Natural History of Pliny** (Bohn's Classical Library), çev., notlar ve açıklamalar: John Bostock ve H. T. Riley [Henry Thomas], C. VI, Henry G. Bohn, London, 1857, s. 399 [XXXVII. 11].

olabilecek ilk yazardır.[7] Akdeniz dünyasının M.Ö. II. yüzyılda bazı Germen kavimleriyle girdiği siyasi münasebetler neticesinde, Germenlere dair bilgiler gelişmeye başlamıştı. Doğu Karpat Dağları ile Karadeniz'in kuzeybatı kıyıları arasında yaşayan ve bir Germen kavmi olan *Bastarnae* kavmi, M.Ö. II. yüzyılın ilk yarısında Balkan Yarımadası'nın kuzey kısmındaki düşmanlarına ve Romalılara karşı giriştikleri savaşlarda Makedonlara askerî destek verdi.[8] Grek tarihçi Polybius (M.Ö. II. yüzyıl), *Historiai* adlı eserinde *Bastarnae* kavminden bahsetmektedir.[9] Lakin Polybius bu kavmi, *Galatos* yani Kelt olarak sınıflandırmıştır.[10] M.Ö. II. yüzyılın sonlarında, *Cimbri* (Jütland Yarımadası'nda yaşayan bir Germen kavmi[11]) ve Teutoni kavimleri güneye doğru hareket ederek Roma Cumhuriyeti'nin kuzey sınırlarını tehdit ettiler.[12] Grek filozof ve tarihçi Posidonius (M.Ö. II.-I. yüzyıllar) *Historiai* adlı eserinde – tamamı kayıptır ve günümüze fragmentler hâlinde ulaşmıştır – *Cimbri* kavminden bahsetmektedir.[13] Posidonius, Germenleri Keltlerden ve İskitlerden ayırt etmiş olabilir.[14]

Germenlerle ilgili etnografik ve terminolojik anlamda bir dönüm noktası olarak telakki edebileceğimiz gelişmeler, Romalı general ve devlet adamı Julius Caesar'la (M.Ö. I. yüzyıl) birlikte vuku bulmuştur. Caesar, M.Ö. 58-51 yılları arasında muhtelif

---

[7] Bkz. Todd, **The Early Germans**, s. 2 [Giriş]; krş. Herwig Wolfram, **Germenler**: **Kökenleri ve Roma Dünyasıyla İlişkileri** (Avrupa Tarihi Dizisi, No. 4), çev. Tuğba İsmailoğlu Kacır, Kronik Kitap, İstanbul, 2020, s. 36.

[8] James Cowles Prichard, **Researches into the Physical History of Mankind**, C. III, 3. bs., Sherwood, Gilbert, and Piper, London, 1841, s. 356; Ellis H. Minns [Hovell], **Scythians and Greeks**: **A Survey of Ancient History and Archaeology on the North Coast of the Euxine from the Danube to the Caucasus**, Cambridge University Press, Cambridge, 1913, 124; Wolfram, **a.g.e.**, s. 37; Ellis Hovell Minns, "Bastarnae", **The Encyclopædia Britannica**: **A Dictionary of …**, s. 500.

[9] Bkz. Polybius, **The Histories** (The Loeb Classical Library, kuran: James Loeb, ed. T. E. Page [Thomas Ethelbert] vd.), İngilizceye çev. W. R. Paton [William Roger], C. V, 1. bs. (1926), tıpkıbasım, Harvard University Press, Cambridge (Massachusetts); William Heinemann Ltd, London, 1960, s. 478-479 [XXV. 6. 2-3].

[10] Prichard, **a.g.e.**, s. 356; Minns, a.g.m., s. 500.

[11] Canon Rawlinson, "On the Ethnography of the Cimbri", **The Journal of the Anthropological Institute of Great Britain and Ireland**, C. VI, 1877, s. 152.

[12] Todd, **The Early Germans**, s. 2 [Giriş].

[13] Bkz. **Die Fragmente der Griechischen Historiker (F Gr Hist)**, ed. Felix Jacoby, Kısım II: **Zeitgeschichte**, A: **Universalgeschichte und Hellenika**, 1. bs. (1926), tıpkıbasım, E. J. Brill, Leiden, 1986, s. 240-242 [FGrH II A 87 F 31; Poseidonius von Apameia, Ἱστορίαι, fr. 31]; Strabo, **The Geography of Strabo** (Bohn's Classical Library), çev. ve notlar: H. C. Hamilton [Hans Claude] (ilk altı kitap) ve W. Falconer [William] (geriye kalan), C. I, Henry G. Bohn, London, 1854, s. 448-451 [VII. 2. 1-3].

[14] Bkz. Todd, **The Early Germans**, s. 2 [Giriş]; krş. Wolfram, **a.g.e.**, s. 36.

Kelt ve Germen halklarına karşı, Gallia'ya,[15] Büyük Britanya Adası'na ve Ren Nehri'nin doğusuna seferler yapmıştı.[16] Bu seferlerini anlattığı *Commentarii de Bello Gallico* adlı eserinde Germenlerden söz etmektedir.[17] O, Ren Nehri'nin batısındaki Keltler ile Vistül Nehri'nin doğusundaki İskit-Sarmat halkları arasında farklı etnik kimliğe sahip bir halk grubunun varlığından net olarak bahseden bilinen ilk yazardır.[18] Caesar Germenleri keşfetmemiştir; o, bu zamana kadar Akdeniz dünyasının sahip olduğu belirsiz kavramları derinleştirmiş ve Latin dilinde bir Germen etnografyası kurmuştur.[19] Bu halklar için "Germen" terimini net bir şekilde kullanan bilinen ilk yazar Caesar'dır. Onun döneminden öncesine ait kaynaklarda – *Peri tou Okeanou* ve *Historiai* (Posidonius) – etnografik ayrım ve terminolojik kullanım[20] hususları şüphelidir.[21] Caesar'ın verdiği bilgiler, Germen dünyasının nispeten küçük bir bölümünü ihtiva etmekle birlikte Germen toplumu hakkında sahip olduğumuz tutarlı en eski bilgilerdir.[22]

---

[15] Bugün Fransa'ya, Belçika'ya, Hollanda'nın Ren-Meuse Deltası güneyinde kalan kısmına, Lüksemburg'a, Almanya'nın Ren Nehri batısında kalan kısmına, İsviçre'nin Ren Nehri batısında kalan kısmına ve kuzey İtalya'ya tekabül eden tarihî bir bölge. Romalılar Gallia'nın kuzey İtalya dışındaki bölümüne *Gallia Transalpina* (Alpler'in ötesindeki Gallia), kuzey İtalya bölümüne ise *Gallia Cisalpina* (Alpler'in bu tarafındaki Gallia) isimlerini vermişlerdir (George Long, "Ga'llia Transalpina", **Dictionary of Greek and Roman Geography**, ed. William Smith, C. I, Little, Brown, and Company, Boston, 1870, s. 947; George Long, "Ga'llia Cisalpi'na", **Dictionary of Greek and …**, s. 934). Lakin Gallia terimi genellikle – ve bu araştırmada da olacağı gibi – yalnızca Gallia Transalpina'yı ifade etmekte, Gallia Cisalpina ise İtalya adı altında zikredilmektedir (bkz. Long, "Ga'llia Cisalpi'na", s. 934-935).

[16] Charles Freeman, **Mısır, Yunan ve Roma**: **Antik Akdeniz Uygarlıkları**, İngilizceden çev. Suat Kemal Angı, 4. bsk., Dost Kitabevi Yayınları, Ankara, 2013, s. 413, 422-423; Todd, **The Early Germans**, s. 2 [Giriş].

[17] Bkz. C. Julii Caesaris, **Commentarii de Bello Gallico** (Grammar School Classics), notlar: George Long, 2. bs. (yeni bs.), Whittaker & Co.; George Bell, London, 1875; Gaius Iulius Caesar, **Gallia Savaşı** (Antik Çağ, No. 3), Eski Yunancadan çev. Furkan Akderin, yay. haz. Yiğit Değer Bengi, Alfa Basım Yayım Dağıtım Ltd. Şti., İstanbul, 2006.

[18] Bkz. Wolfram, **a**.**g**.**e**., s. 36; krş. Todd, **The Early Germans**, s. 2 [Giriş].

[19] Wolfram, **a**.**g**.**e**., s. 36.

[20] "Germen" kelimesinin Caesar döneminden öncesine ait kaynaklardaki kullanımları: Pytheas için bkz. Pliny, **a**.**g**.**e**., s. 399 [XXXVII. 11]; Posidonius için bkz. **Die Fragmente der Griechischen …**, s. 232 [FGrH II A 87 F 22; Poseidonius von Apameia, Ἱστορίαι, fr. 22]; Athenæus, **The Deipnosophists or Banquet of the Learned of Athenæus** (Bohn's Classical Library), çev. C. D. Yonge [Charles Duke], C. I, Henry G. Bohn, London, 1854, s. 247 [IV. 39].

[21] H. H. Howorth [Henry Hoyle], "The Ethnology of Germany, Part II. The Germans of Cæsar", **The Journal of the Anthropological Institute of Great Britain and Ireland**, C. VII, 1878, s. 213.

[22] Todd, **The Early Germans**, s. 2 [Giriş].

Germanus (Germen) kelimesinin anlamı ve kökeni belirsizdir.[23] Romalı tarihçi Cornelius Tacitus (M.S. I.-II. yüzyıllar), *De Origine et Situ Germanorum* (*Germania*) adlı eserinde Ren Nehri'nin batısına ilk kez geçen ve Gallialıları yurtlarından kovan Germen kavminin kendi döneminde *Tungri* olarak bilinen kavim olduğunu, bu kavme eskiden *Germani* (Germenler) denildiğini ve başlarda bir ırka değil de bir kavme verilen bu ismin bir süre sonra tüm Germen halkları için kullanıldığını belirtmiştir.[24] Dil bilimciler *Germanus* kelimesinin Latince veya Germence kökenli olmadığını düşünmektedirler.[25] Bununla birlikte kelimenin Keltçe kökenli olduğuna dair bir görüş bulunmaktadır. Bu görüşe göre Germenleri ilk kez bu isimle ananlar kuzey Gallia'da yaşamış bir Kelt halkı olan *Belgae*[26] halkıdır. Dolayısıyla Romalılar "Germen" ismini Keltlerden duyup benimsemiş olabilirler.[27] Germenlerin, kendilerini *Germanus*, yaşadıkları toprakları ise *Germania*[28] olarak andıklarına dair bir kanıt bulunmamaktadır. Onlar kendilerini kavimlerinin isimleriyle anmışlardır.[29]

Caesar'dan sonra Germenlerden bahseden daha fazla kaynak ortaya çıkmaya başlar. Romalı tarihçi Titus Livius (M.Ö. I.-M.S. I. yüzyıllar), *Ab Urbe Condita* adlı eserinde Germen yurdu ve gelenekleri ile Romalıların Germenlere karşı yaptıkları savaşlara dair bilgiler vermiştir.[30] Grek coğrafyacı ve tarihçi Strabo (M.Ö. I.-M.S. I. yüzyıllar), *Geographika* adlı eserinde Kuzey Denizi'nin güneydoğu kıyıları ile Karadeniz'in kuzeybatı kıyıları arasında yaşamış birçok Germen kavminden söz etmekle beraber

---

[23] Todd, **The Early Germans**, s. 8-9 [Giriş]; Adrian Murdoch, "Germania Romana", **Early Germanic Literature and Culture** (The Camden House History of German Literature, ed. James Hardin, C. I), ed. Brain Murdoch ve Malcolm Read, Camden House (Boydell & Brewer Limited), Woodbridge (Suffolk), 2004, s. 60; Wolfram, **a**.**g**.**e**., s. 35.

[24] Bkz. Tacitus, **Agricola and Germania** (Pitt Press Series), Giriş ve Notlar: H. M. Stephenson [Henry Major], Cambridge University Press, Cambridge, 1894, s. 32 [Germania, 2]; Tacitus, **Agricola and Germany** (Oxford World's Classics), çev., Giriş ve Notlar: Anthony R. Birley [Richard], ciltsiz bs., Oxford University Press, Oxford, 1999, s. 38 [Germany, 2]; Cornelius Tacitus, **Germania** (Klasik, No. 39), Latinceden çev. Mine Sarucan, Alfa Basım Yayım Dağıtım San. ve Tic. Ltd. Şti., İstanbul, 2016, s. 28-29 [2].

[25] Wolfram, **a**.**g**.**e**., s. 35.

[26] "Belgae", **The Encyclopædia Britannica**: **A Dictionary of …**, s. 668.

[27] Bkz. Wolfram, **a**.**g**.**e**., s. 36.

[28] Bugün Hollanda'nın Ren-Meuse Deltası kuzeyinde kalan kısmına, Almanya'nın Ren Nehri doğusunda ve Tuna Nehri kuzeyinde kalan kısmına, Çekya'ya, Avusturya'nın Tuna Nehri kuzeyinde kalan kısmına, Polonya'nın Vistül Nehri batısında kalan kısmına, Danimarka'ya, güney İsveç'e ve güney Norveç'e tekabül eden tarihî bir bölge.

[29] Todd, **The Early Germans**, s. 8-9 [Giriş].

[30] Bkz. Titi Livi, **Ab Vrbe Condita Libri**, ed. Martinus Hertz, C. IV, Kısım I, Ex Officina Bernhardi Tauchnitz, Lipsiae [Leipzig], 1863, s. 216 [CIV; CV].

Baltık Denizi'nin güney kıyılarında bulunan kavimleri bilmediklerini belirtir.[31] Romalı bilgin Yaşlı Plinius (M.S. I. yüzyıl), *Naturalis Historia* adlı eserinde *Vandili* (Vandallar), *Ingaevones, Istaevones, Hermiones* ve *Peucini-Bastarnae*[32] olmak üzere beş ayrı Germen soyundan söz etmektedir. Ona göre Germenler, bu beş soydan mürekkeptir.[33] Plinius, *Bella Germaniae* adlı eserinde ise – tamamı kayıptır ve günümüze fragmentler hâlinde ulaşmıştır – Romalıların Germenlere karşı yaptıkları seferlerden ve büyük bir ihtimalle Germenlerin yaşayışları ve kurumlarından bahsetmiştir.[34] Germen dünyasını mümkün olduğunca bir bütün olarak ele alan günümüze ulaşmış en eski eser, Tacitus'un *De Origine et Situ Germanorum* adlı eseridir. Etnografik bir monografi mahiyetinde olup yalnızca Germenler üzerine yoğunlaşan bu eser, kısalığına mukabil Germen toplumu hakkında tafsilatlı bilgiler ihtiva etmektedir.[35]

Tacitus'un Germenler hakkında verdiği bazı bilgiler şunlardır: Germenler, topraktan doğmuş olan Tanrı Tuisto ve oğlu Mannus'un, ırklarının ataları ve kurucuları olduklarına inanırlar. Mannus'a üç oğul atfederler. *Ingaevones*, *Hermiones* ve *Istaevones* soyları, isimlerini bu üç oğuldan almışlardır. *Marsi*, *Gambrivi*, *Suevi* (Süevler) ve *Vandili* gibi kökenleri tanrıya dayanan başka soylar da bulunmaktadır. Germenler, evlilik yoluyla farklı ırklarla karışmamış, saf ve benzersiz bir ırktır. Bu sebeple aynı fiziksel özelliklere sahiptirler. Mavi gözlü, sarımsı kızıl saçlı ve uzun boyludurlar.[36]

Romalılar, esas Germen kitlesinin yaşadığı toprakları *Germania* olarak anmışlardır. Germania'nın sınırları şu şekildeydi: Batıda Ren Nehri, güneyde Yukarı Tuna Nehri, doğuda Vistül Nehri ile Batı Karpat Dağları ve kuzeyde Baltık Denizi ile Kuzey

---

[31] Bkz. Strabo, **a.g.e.**, s. 442-452 [VII. 1. 1-5; 2. 1-4].
[32] Peucini, Bastarnae kavminin Tuna Deltası'ndaki Peuce Adası'na yerleşmiş olan kısmının adıdır (Strabo, **a.g.e.**, s. 469 [VII. 3. 15]). Peuce Adası'nın kesin konumu belirsizdir. Bazı bilim insanları bu adanın, bugün Tuna Deltası'nın Aziz Gheorghe Kolu ile Sulina Kolu arasında yer alan Aziz Gheorghe Adası olduğunu düşünmektedirler (Statius, **Silvae 5** (Oxford Classical Monographs), ed., Giriş, çev. ve Yorum: Bruce Gibson, Oxford University Press Inc, New York, 2006, s. 244 [Yorum]).
[33] Bkz. Pliny, **The Natural History of Pliny** (Bohn's Classical Library), çev., notlar ve açıklamalar: John Bostock ve H. T. Riley [Henry Thomas], C. I, Henry G. Bohn, London, 1855, s. 345-348 [IV. 28].
[34] Todd, **The Early Germans**, s. 4 [Giriş].
[35] Bkz. Tacitus, **Agricola and Germania** [Germania]; Tacitus, **Agricola and Germany** [Germany]; Cornelius Tacitus, **Germania**.
[36] Tacitus, **Agriacola and Germania**, s. 32-33 [Germania, 2, 4]; Tacitus, **Agricola and Germany**, s. 38-39 [Germany, 2, 4]; Cornelius Tacitus, **Germania**, s. 27-28, 31 [2, 4].

Denizi. Germania'ya, İskandinav Yarımadası'nın güney kısmı da dâhildi (Germania'nın bugün tekabül ettiği ülkeler için bkz. dipnot 28).[37] Bu topraklarda birbirinden bağımsız birçok Germen kavmi bulunuyordu.[38] Ayrıca, Bastarnae kavmi gibi söz konusu sınırların dışına taşmış olan Germen kavimleri de vardı.

1.2. Ana Hatlarıyla Sosyo-Kültürel Yapıları

Germen toplumu, *aile*, *klan* (aileler birliği) ve *kavim* (klanlar birliği) olmak üzere üç sosyal gruptan;[39] *soylular*, *hür insanlar*, *azatlılar* ve *köleler* olmak üzere ise dört sosyal sınıftan oluşuyordu.[40] Her kavim, soylulardan ve hür insanlardan müteşekkil bir meclisçe (*halk meclisi*) – ki buna Germen camiasında *thing* denilirdi[41] – soylular arasından seçilen bir kral (*rex*) veya şef (*princeps*) tarafından yönetilirdi.[42] Krallık, sınırlı da olsa irsî bir mahiyete sahipti. Belli bir halef yoktu. Kraliyet ailesine mensup herhangi biri kral olarak seçilebiliyordu.[43] Lakin bir hanedanın yönetimi, ancak meclis onayladığı müddetçe daim olabiliyordu. Farklı ailelerden seçilmiş krallar, yeni hanedanlıklar kurabiliyorlardı.[44] Diğer yandan şeflik, krallık gibi irsî değildi.[45] Fakat büyük askerî başarılar elde eden – mesela fetihler yapan – bir şef, kral olarak seçilebiliyordu.[46] Krallık, bünyesinde mutlak bir otorite barındırmasa da şeflikten çok daha prestijli bir makamdı.[47] Germen kavimlerinde yalnızca soylulardan oluşan bir

[37] Herwig Wolfram, "Germanic Tribes", **Late Antiquity**: **A Guide to the Postclassical World** (Harvard University Press Reference Library), ed. G. W. Bowersock [Glen Warren], Peter Brown ve Oleg Grabar, The Belknap Press of Harvard University Press, Cambridge (Massachusetts), 1999, s. 466; H. R. Ellis Davidson [Hilda Roderick], **Myths and Symbols in Pagan Europe**: **Early Scandinavian and Celtic Religions**, Syracuse University Press, Syracuse (New York), 1988, s. 5 [Giriş]; Leonhard Schmitz, "Germa'nia", **Dictionary of Greek and …**, s. 993.
[38] Schmitz, a.g.m., s. 996.
[39] Bkz. Wolfram, **Germenler**: **Kökenleri ve …**, s. 79.
[40] Schmitz, a.g.m., s. 996.
[41] Charles Donahue, "The Valkyries and the Irish War-Goddesses", **Publications of the Modern Language Association of America** (**PMLA**), C. LVI, No. 1, Mart 1941, s. 10 [s. 9'daki dipnot 59'un devamı].
[42] John B. Bury [Bagnell], **Barbarların Avrupa'yı İstilası** (Avrupa Tarihi Dizisi, No. 3), çev. İslam Kavas ve Yusuf Akbaba, Kronik Kitap, İstanbul, 2020, s. 23-24; Thomas Greenwood, **The First Book of the History of Germans: Barbaric Period**, Longman, Rees, Orme, and Co., London, 1836, s. 85; Schmitz, a.g.m., s. 997.
[43] Bury, **a**.**g**.**e**., s. 24.
[44] P. Grierson [Philip], "Election and Inheritance Early Germanic Kingship", **The Cambridge Historical Journal**, C. VII, No. 1, 1941, s. 21-22.
[45] Bury, **a**.**g**.**e**., s. 24.
[46] Wolfram, **Germenler**: **Kökenleri ve …**, s. 75-76.
[47] Bury, **a**.**g**.**e**., s. 24.

konsey de bulunmakla birlikte hâkim unsur "halk meclisi" idi.[48] Krallar ve şefler, meclisin rızası olmadan mühim bir karar veremezlerdi.[49] Meclis gerekirse bu memurları görevden alabilirdi.[50] Tüm bu özellikleriyle Kavimler Göçü öncesi Germen yönetim biçimi, primitif bir demokrasidir.[51]

Germenler pagandılar. İnanç sistemlerinde, yaygın veya mahallî nitelik gösteren pek çok ilah bulunmaktaydı.[52] Bazı ilahları için belirli günlerde insan kurban ederlerdi.[53] Ormanlar ve korular onların tapınakları idi.[54] Tanrıları arasında *Wodanaz* (Odin), *Thunaraz* (Thor) ve *Tiwaz* (Tyr); tanrıçaları arasında ise *Frijjo* (Frigg) öne çıkmaktadır.[55] Yukarıda sözünü ettiğimiz sosyal, siyasi ve dinî unsurların, Germen tarihinin hangi safhalarında oluşmaya başladıkları belirsizdir.

Germen dili, Hint-Avrupa dillerinin bir koludur.[56] Başlangıcı genellikle M.Ö. V. yüzyıla tarihlendirilen *Proto-Germence*, muhtemelen M.Ö. I. binyılın sonlarında, *Proto-Kuzeybatı Germence* ve *Proto-Doğu Germence* olmak üzere iki diyalekte bölündü.[57] Proto-Kuzeybatı Germencenin de, bir müddet sonra *Proto-Kuzey Germence* ve *Proto-Batı Germence* olarak ikiye bölünmesiyle birlikte, ortaya üç ayrı

---

[48] Tacitus, **Agricola and Germania**, s. 36 [Germania, 11]; Tacitus, **Agricola and Germany**, s. 43 [Germany, 11]; Cornelius Tacitus, **Germania**, s. 38 [11]; Bury, **a**.**g**.**e**., s. 23.
[49] Bury, **a**.**g**.**e**., s. 23.
[50] Bkz. Schmitz, a.g.m., s. 996.
[51] Bkz. Bury, **a**.**g**.**e**., s. 23.
[52] Schmitz, a.g.m., s. 996.
[53] Tacitus, **Agricola and Germania**, s. 35, 51 [Germania, 9, 39]; Tacitus, **Agricola and Germany**, s. 42, 57 [Germany, 9, 39]; Cornelius Tacitus, **Germania**, s. 36, 72 [9, 39]; Jordanes, **The Gothic History of Jordanes**, İngilizceye çev., Giriş ve Yorum: Charles Christopher Mierow, Princeton University Press, Princeton; Humphrey Milford (Oxford University Press), London, 1915, s. 61 [4. 41].
[54] Tacitus, **Agricola and Germania**, s. 35-36, 51, 53 [Germania, 7, 9-10, 39-40, 43]; Tacitus, **Agricola and Germany**, s. 41-42, 57-59 [Germany, 7, 9-10, 39-40, 43]; Cornelius Tacitus, **Germania**, s. 35, 37-38, 72, 74, 77 [7, 9-10, 39-40, 43].
[55] P. D. Chantepie de la Saussaye, [Pierre Daniël], **The Religion of the Teutons** (Handbooks of the History of Religions, ed. Morris Jastrow, C. III), Felemenkçeden çev. Bert J. Vos [John], Ginn & Company, Publishers, Boston, 1902, s. 283; Hector Munro Chadwick, "Teutonic Peoples", **The Encyclopædia Britannica**: **A Dictionary of Arts, Sciences, Literature and General Information**, C. XXVI, 11. bs., Cambridge University Press, Cambridge, 1911, s. 683.
[56] Brian Murdoch ve Malcolm Read, "Introduction", **Early Germanic Literature and Culture**, s. 1.
[57] John T. Koch, **Celto-Germanic**: **Later Prehistory and Post-Proto-Indo-European Vocabulary in the North and West**, dijital bs., Canolfan Uwchefrydiau Cymreig a Cheltaidd Prifysgol Cymru = University of Wales Centre for Advanced Welsh and Celtic Studies, Aberystwyth, 2020, s. 37 [Giriş]; Don Ringe (Bölüm 8 hariç) ve Ann Taylor (Bölüm 8), **The Development of Old English** (A Linguistic History of English, C. II; Oxford Linguistics), Oxford University Press, New York, 2014, s. 10; Walter W. Arndt [Werner], "The Performance of Glottochronology in Germanic", **Language**, C. XXXV, S. 2, Kısım I, Nisan-Haziran 1959, s. 181.

Germen diyalekti çıkmış oldu.[58] Germenler, M.S. I. yüzyılda oluşturulduğu düşünülen ve *Yaşlı Futhark* olarak anılan runik yazı sistemini kullanıyorlardı.[59]

1.3. Ana Hatlarıyla Tarihleri

M.Ö. II. binyılda Germenlerin yurdu, İskandinav Yarımadası'nın güney kısmı, Jütland Yarımadası ve Elbe Nehri ile Oder Nehri arasındaki toprakların kuzey kısmı idi.[60] Germenler, M.Ö. I. binyıl boyunca nüfuslarının artmasına paralel olarak iki koldan genişlediler. Birinci kolu teşkil eden ve Jütland-Elbe-Oder bölgesinden Ren Nehri'nin batısına ve Yukarı Tuna Nehri'ne kadar yayılan halklar, *Batı Germenleri*; ikinci kolu teşkil eden ve İskandinav Yarımadası'ndan Baltık Denizi'ni aşarak Oder Nehri ile Vistül Nehri arasındaki toprakların kuzey kısmına göç eden ve buradan Vistül Nehri'nin doğusuna, Batı ile Doğu Karpat dağlarına ve Karadeniz'in kuzeybatı kıyılarına kadar yayılan halklar, *Doğu Germenleri*; İskandinav Yarımadası'nda kalan halklar ise *Kuzey Germenleri* olarak anılmaktadırlar.[61] Roma'nın kuzey sınırları, cumhuriyet döneminin (M.Ö. 509-27) sonunda Ren Nehri'ne, imparatorluk döneminin (M.Ö. 27-M.S. 476/1453) başında ise Tuna Nehri'ne kadar genişlemişti.[62] Böylelikle Batı Germenlerinin yayılması, onları bu sınırlarda domine eden Romalılar tarafından engellendi. Lakin karşısına hareketlerini kısıtlayacak bir güç çıkmamış olan Doğu Germenleri, M.S. I. binyılın başlarında yayılmaya devam ettiler.[63] Söz konusu iki Germen grubunun yayılımı, Batı ve Orta Avrupa'da Keltlerin, Doğu Avrupa'da ise Slav, İskit ve Sarmat halklarının aleyhine oldu.[64]

---

[58] Ringe ve Taylor, **a**.**g**.**e**., s. 10; Arndt, a.g.m., s. 181.
[59] Tineke Looijenga, **Texts and Contexts of the Oldest Runic Inscriptions** (The Northern World: North Europe and the Baltic c. 400-1700 AD: Peoples, Economies and Cultures, ed. Barbara Crawford vd., C. IV), Koninklijke Brill NV, Leiden, 2003, s. 79; Todd, **The Early Germans**, s. 14 [Giriş].
[60] Bury, **a**.**g**.**e**., s. 18; William H. McNeill [Hardy], **History Handbook of Western Civilization**, 5. bsk., The University of Chicago Press, Chicago (Illinois), 1961, s. 146.
[61] Bury, **a**.**g**.**e**., s. 18-19, 21.
[62] Freeman, **a**.**g**.**e**., s. 423, 452.
[63] Bury, **a**.**g**.**e**., s. 19-20.
[64] Venceslas Kruta, **Keltler** (Kültür Kitaplığı, No. 87; Tarih, No. 20), Türkçeye çev. İsmail Yerguz, Dost Kitabevi Yayınları, Ankara, 2009, s. 113-117; Bury, **a**.**g**.**e**., s. 18-19; Francis Dvornik, **The Slavs**: **Their Early History and Civilization** (Survey of Slavic Civilization, C. II), American Academy of Arts and Sciences, Boston, 1956, s. 21-22; Tamara Talbot Rice, **The Scythians** (Ancient Peoples and Places, genel ed. Glyn Daniel, C. II), 2. bs., Frederick A. Praeger, New York, 1957, s. 50; T. Sulimirski [Tadeusz], **The Sarmatians** (Ancient Peoples and Places, genel ed. Glyn Daniel, C. LXXIII), Praeger Publishers, New York, 1970, s. 163.

İlk Roma imparatoru Augustus (hük. M.Ö. 27-M.S. 14), devletin kuzey sınırlarını Elbe Nehri'ne kadar genişletmeyi hedefliyordu.[65] Bu hedef doğrultusunda Ren Nehri'ni geçen Romalılar, M.Ö. 9 yılında Elbe Nehri'ne ulaşmışlardı.[66] Lakin Roma'nın Germania'daki hâkimiyeti uzun sürmeyecekti. Bazı Germen kavimleri – yaklaşık bir düzine – Romalılara mukabil birleştiler.[67] *Cherusci* kavminin (Orta Weser bölgesinde yaşayan bir Germen kavmi[68]) şefi Hermann (Arminius) liderliğindeki müttefik Germen kavimleri, Romalı general Publius Quinctilius Varus'u, M.S. 9 yılında Teutoburg Ormanı'nda yapılan muharebede yenilgiye uğrattılar.[69] Otuz bin kişilik Roma ordusunun yok edildiği ve Varus'un intihar ettiği bu muharebenin etkisiyle, Germania'daki Roma egemenliği nihayete erdi.[70] Bilahare Frisia[71] ve Agri Decumates[72] hariç Germania'da bir daha Roma hâkimiyeti tesis edilmedi.[73]

M.S. II. yüzyılda Germen dünyası dâhilinde büyük bir göç dalgası vuku buldu. Bir Germen kavmi olan Gotlar (*Gothi*), Aşağı Vistül bölgesinden Karadeniz'in kuzeybatı kıyılarına;[74] Germen kavimlerinden müteşekkil bir konfederasyon olan Vandallar, Oder Nehri ile Vistül Nehri arasındaki toprakların güney kısmından Südet Dağları'na (Silingler [*Silingi*; Vandalların bir kolu]) ve Karpat Havzası'nın kuzeydoğu kısmına (Hasdingler [*Hasdingi*; Vandalların bir kolu]);[75] bir Germen kavmi olan Langobardlar

---

[65] Bkz. Augustus, **Monumentum Ancyranum**: **The Deeds of Augustus** (Translation and Reprints from the Original Sources of European History, C. V, No. 1), ed. William Fairley, The Department of History of the University of Pennsylvania Press, Philadelphia (Pennsylvania), 1898, s. 60-63 [26].
[66] Freeman, **a**.**g**.**e**., s. 452.
[67] Wolfram, **Germenler**: **Kökenleri ve …**, s. 51-52.
[68] Tacitus, **Agricola and Germany**, s. 121 [Notlar].
[69] Strabo, **a**.**g**.**e**., s. 446 [VII. 1. 4]; Wolfram, **Germenler**: **Kökenleri ve …**, s. 51-52.
[70] Wolfram, **Germenler**: **Kökenleri ve …**, s. 51; Schmitz, a.g.m., s. 997.
[71] Bugün Hollanda'nın Ren-Meuse Deltası kuzeyinde kalan kısmının Kuzey Denizi kıyılarına tekabül eden tarihî bir bölge. Erken Orta Çağ'da, belirtilen sınırlara ek olarak, kuzeybatı Almanya'nın Kuzey Denizi kıyıları ve Scheldt Deltası da bu isimle anılmıştır.
[72] Bugün Almanya'nın Ren Nehri, Tuna Nehri ve Main Nehri arasında kalan kısmına tekabül eden tarihî bir bölge.
[73] Bkz. Cornelii Taciti, **Annalium ab Excessu Divi Augusti Libri**: **The Annals of Tacitus**, ed., Giriş ve notlar: Henry Furneaux, C. II: **Books XI-XVI**, gözden geçirilmiş 2. bs., The Clarendon Press, Oxford, 1907, s. 25-26 [XI. 19]; Leonhard Schmitz, "Agri Decuma'tes", **Dictionary of Greek and …**, s. 74.
[74] Peter Heather, **Gotlar**, çev. Erkan Avcı, Phoenix Yayınevi, Ankara, 2012, s. 67-72; Bury, **a**.**g**.**e**., s. 26.
[75] Cassius Dio, **Dio's Roman History** (The Loeb Classical Library, kuran: James Loeb, ed. T. E. Page [Thomas Ethelbert] vd.), İngilizceye çev. Earnest Cary, C. IX, 1. bs. (1927), tıpkıbasım, William Heinemann Ltd, London; Harvard University Press, Cambridge (Massachusetts), 1955, s. 14-17 [LXXII. 11. 6; 12. 1-3]; Herwig Wolfram, **The Roman Empire and Its Germanic Peoples**, çev. Thomas Dunlap, University of California Press, Berkeley (California), 1997, s. 42-43; Heather, **a**.**g**.**e**.,

veya Lombardlar (*Langobardi*) ise Aşağı Elbe bölgesinden güneydoğuya doğru ilerlediler.[76] Germania'daki bu hareketlilikle beraber, Roma İmparatorluğu'nun Kıta Avrupa'sında bulunan bazı eyaletleri muhtelif Germen ve Sarmat halklarının saldırılarına maruz kaldı.[77] Söz konusu saldırılar, Roma İmparatoru Marcus Aurelius'un (hük. M.S. 161-180) mücadeleleri – Markoman Savaşları (M.S. 166-180) – nihayetinde geri püskürtüldü.[78]

M.S. II. yüzyılın ortalarına kadar kaydedilmiş birçok Germen kavim isminin müteakip yüzyıllarda kaybolduğu görülmektedir. Bunun sebebi, minör unsurların majör unsurlara dâhil olma süreciyle – M.S. II. yüzyılın sonlarından itibaren – Germen camiasının yeniden şekillenmesidir.[79] M.S. III. yüzyılda Germen kavimlerinden müteşekkil üç yeni konfederasyon karşımıza çıkmaktadır. Bunlar, Aşağı Ren Nehri'nin kuzeyi ile doğusundaki Franklar (*Franci*), Main Havzası'ndaki Alamanlar (*Alamanni*) ve Aşağı Elbe bölgesinden Aşağı Ems bölgesine kadar uzanan topraklardaki Saksonlar (*Saxones*) idi.[80] Önceki dönemlerde Saksonlar, Jütland Yarımadası'nın güney kısımlarında yaşayan tek bir kavimdiler.[81] Lakin zaman geçtikçe bu bölgenin çevresindeki bazı halklar, güçlenmekte olan Saksonlarla birlik kurmuş ve hepsi Sakson adı altında anılmışlardır.[82]

M.S. III. yüzyıl boyunca Roma İmparatorluğu'nun birçok eyaleti Germen saldırılarına uğradı. İlk olarak Balkan Yarımadası'nın kuzeydoğu bölgelerine saldıran

---

s. 63-64, 67-70; Leonhard Schmitz, "Vandali", **Dictionary of Greek and Roman Geography**, ed. William Smith, C. II, Little, Brown, and Company, Boston, 1870, s. 1257.

[76] Neil Christie, **The Lombards**: **The Ancient Longobards** (The Peoples of Europe, genel ed. James Campbell ve Barry Cunliffe), ciltsiz bs., Blackwell Publishers Ltd, Oxford, 1998, s. 10-11, 14.

[77] Heather, **a**.**g**.**e**., s. 63; Wolfram, **Germenler**: **Kökenleri ve …**, s. 60-61.

[78] Wolfram, **Germenler**: **Kökenleri ve …**, s. 62; Freeman, **a**.**g**.**e**., s. 542.

[79] Bury, **a**.**g**.**e**., s. 21.

[80] Todd, **The Early Germans**, s. 55-56; Edward James, **The Franks** (The Peoples of Europe, genel ed. James Campbell ve Barry Cunliffe), ciltsiz bs., Basil Blackwell Ltd, Oxford, 1991, s. 35; Frederick George Meeson Beck, "Alamanni", **The Encyclopædia Britannica**: **A Dictionary of Arts, Sciences, Literature and General Information**, C. I, 11. bs., Cambridge University Press, Cambridge, 1910, s. 468; Greenwood, **a**.**g**.**e**., s. 197, 446; ayr. bkz. Leonhard Schmitz, "Chauci", **Dictionary of Greek and …**, C. I, s. 606.

[81] Claudius Ptolemy, **The Geography** (Dover Books on History, Political and Social Science), çev. ve ed. Edward Luther Stevenson, Giriş: Joseph Fischer, tıpkıbasım (Geography of Cladius Ptolemy, New York Public Library, New York, 1932), Dover Publications, Inc., New York, 1991, s. 63 [II. 10]; Sharon Turner, **The History of the Anglo-Saxons: Comprising the History of England from the Earliest Period to the Norman Conquest**, C. I, 3. bs., Longman, Hurst, Rees, Orme, and Brown, London, 1820, s. 101; Prichard, **a**.**g**.**e**., s. 360.

[82] Turner, **a**.**g**.**e**., s. 166; Greenwood, **a**.**g**.**e**., s. 197, 446-447; ayr. bkz. Schmitz, "Chauci", s. 606.

Gotlar, M.S. 251 yılında Abrittus'ta[83] yapılan muharebede Romalıları bozguna uğratmış ve imparator Decius'u (hük. M.S. 249-251) öldürmüşlerdi. Daha sonra Karadeniz, Marmara Denizi, Ege Denizi ve kuzey Levant Denizi kıyılarındaki pek çok yere denizden akınlar yaptılar. Bu akınlar Anadolu ve Balkan Yarımadası içlerine kadar sirayet etti.[84] Diğer yandan Alamanlar kuzey İtalya'ya saldırırlarken, Franklar Gallia ve Hispania'dan[85] geçerek Mauretania'ya[86] kadar uzanan akınlarda bulundular.[87] Romalılar, söz konusu saldırıları ekseriyetle geri püskürtmüş olsalar da topraklarından Dacia'nın[88] Gotlar, Agri Decumates'in ise Alamanlar tarafından işgalini engelleyememişlerdi.[89] Bunların yanı sıra Sakson ve Frank korsanlar, M.S. III. yüzyılın sonlarında Büyük Britanya Adası'nın doğu kıyıları ile Gallia'nın kuzey kıyılarına saldırılar yapmaya başlamışlardı.[90]

M.S. III. yüzyılda zuhur eden dâhilî ve haricî pek çok durum – kuzeyden gelen Germen saldırıları bunlardan biridir – Roma İmparatorluğu'nu çökme tehlikesiyle karşı karşıya bırakmıştı.[91] İmparatorluğun geniş bir coğrafyaya yayılmış olması, meselelerin tek merkezden çözülmesini zorlaştırıyordu. Binaenaleyh Roma İmparatoru Diocletianus (hük. M.S. 284-286 tüm imparatorlukta; M.S. 286-305 doğuda), M.S. 286 yılında müşterek bir imparator atayarak devletin idaresini batı ve doğu olmak üzere ikiye böldü.[92] Diocletianus dönemi genellikle, yarım asırdır devam eden krizin sonlandığı ve istikrarın tekrar sağlandığı bir dönüm noktası olarak kabul edilmektedir.[93]

---

[83] Bugünkü Razgrad (Bulgaristan).
[84] Heather, **a.g.e.**, s. 73-77; Bury, **a.g.e.**, s. 27.
[85] Bugün Portekiz'e ve İspanya'ya tekabül eden tarihî bir bölge.
[86] Bugün Fas'ın Yüksek Atlas Dağları kuzeyinde kalan kısmına ve Cezayir'in Sahra Atlas Dağları kuzeyinde kalan kısmının batı ve orta bölümlerine tekabül eden tarihî bir bölge.
[87] Freeman, **a.g.e.**, s. 547; James, **a.g.e.**, s. 37.
[88] Bugün kabaca Romanya'ya tekabül eden tarihî bir bölge.
[89] Heather, **a.g.e.**, s. 74-76; Freeman, **a.g.e.**, s. 547; Işın Demirkent, "Franklar", **Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi**, C. XIII, Türkiye Diyanet Vakfı, İstanbul, 1996, s. 173; Bury, **a.g.e.**, s. 28-29; Todd, **The Early Germans**, s. 57; Schmitz, "Agri Decuma'tes", s. 74.
[90] Charles Oman, **England Before the Norman Conquest** (A History of England, genel ed. Charles Oman, C. I), 6. bs., G. P. Putnam's Sons, New York; Methuen & Co. Ltd., London, 1925, s. 141.
[91] Freeman, **a.g.e.**, s. 546-550; Bury, **a.g.e.**, s. 31.
[92] Oğuz Tekin, **Eski Yunan ve Roma Tarihine Giriş** (Tarih Dizisi, No. 47), 10. bsk. (gözden geçirilmiş yeni bsk.), İletişim Yayıncılık A. Ş., İstanbul, 2016, s. 289-290; Bury, **a.g.e.**, s. 32.
[93] Stephen Mitchell, **Geç Roma İmparatorluğu Tarihi**, **MS 284-641**, çev. Turhan Kaçar, gözden geçirilmiş 2. bsk., Türk Tarih Kurumu (Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu), Ankara, 2020, s. 74.

Oder-Vistül bölgesinde bulunan Germen kavimleri, M.S. III. yüzyılda güneybatı ve güneydoğuya doğru göç ettiler. Burgundlar (*Burgundii*) Yukarı Main Havzası'na;[94] Gepidler (*Gepidae*) Tisa Nehri'nin doğusuna;[95] Herullar (*Heruli*), Skirler (*Sciri*) ve Ruglar (*Rugi*) ise Karadeniz'in kuzeyindeki topraklara ilerlediler.[96]

Gotlar, M.S. IV. yüzyıla kadar tek bir siyasi varlık olmaktan çıkmış ve iki gruba ayrılmışlardı.[97] Bunlar, Dinyester Nehri ile Don Nehri arasındaki Greuthunglar (*Greuthungi*) ve Aşağı Tuna Nehri ile Dinyester Nehri arasındaki Tervingler (*Tervingi*) idi.[98] Terving Gotları, onları pasifize etmek isteyen Roma İmparatoru I. Constantinus (hük. M.S. 306-324 batıda; M.S. 324-337 tüm imparatorlukta) tarafından M.S. 332 yılında yenilgiye uğratıldılar ve aynı yıl yapılan bir barış antlaşmasıyla – geçerliliğini otuz yıl korumuştur – birlikte *foederati* (Roma ordusuna asker ve işçi sağlamaları mukabilinde yıllık ödenekler alan Roma müttefikleri[99]) oldular.[100] Müteakip yıllarda Romalılar, Hristiyanlaştırma politikası uygulamaya başladıkları Tervinglere, Wulfila (Ulfilas) adında bir piskopos gönderdiler. Wulfila esasen, Terving topraklarında yaşayan Hristiyanlara tahsis edilmişti. Bu insanların çoğunluğunu ise, M.S. III. yüzyılda Roma İmparatorluğu'na yapılan saldırılarda Gotlara esir düşen Hristiyanların soyundan gelenler – Wulfila da bunlardan biridir – teşkil ediyordu. Wulfila aynı zamanda misyonerlik yapmaktaydı. Lakin Hristiyanlığın kendi dinlerine zarar verdiğini düşünen pagan Tervingler, Wulfila ile birlikte birçok Hristiyan'ı topraklarından sürdüler.[101] Roma topraklarına geri dönen Wulfila,

---

[94] Leonhard Schmitz, "Burgundio'nes", **Dictionary of Greek and …**, C. I, s. 458.
[95] Leonhard Schmitz, "Ge'pidae", **Dictionary of Greek and …**, C. I, s. 988; Greenwood, **a.g.e.**, s. 209-210; Todd, **The Early Germans**, s. 220.
[96] Leonhard Schmitz, "Heruli", **Dictionary of Greek and …**, C. I, s. 1062; Robert Gordon Latham, "Sciri", **Dictionary of Greek and …**, C. II, s. 931; Leonhard Schmitz, "Rugii", **Dictionary of Greek and …**, C. II, s. 858; Peter Heather, **The Fall of the Roman Empire**: **A New History of Rome and the Barbarians**, ciltsiz bs., 10. bsk., Oxford University Press, Inc., New York, 2007, s. 469, 474-475.
[97] Wolfram, **Germenler**: **Kökenleri ve …**, s. 102.
[98] Wolfram, **Germenler**: **Kökenleri ve …**, s. 102; Christopher Kelly, **Attila**: **Hunlar ve Roma İmparatorluğunun Çöküşü** (Tarih, No. 87), çev. Turhan Kaçar, Alfa Basım Yayım Dağıtım San. ve Tic. Ltd. Şti., İstanbul, 2016, s. 19.
[99] Ryan R. Abrecht [Russell], "Theodosius I", **The Oxford Encyclopedia of Ancient Greece and Rome**, baş ed. Michael Gagarin, baş ed. yardımcısı: Elaine Fantham, C. VII, Oxford University Press, Inc., New York, 2010, s. 33.
[100] Heather, **Gotlar**, s. 100-101; Paul Stephenson, **Büyük Konstantin**: **Yenilmez İmparator, Muzaffer Hıristiyan** (Biyografi), çev. Gürkan Ergin, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul, 2016, s. 239-240; Herwig Wolfram, **History of the Goths**, çev. Thomas J. Dunlap, ciltsiz bs., 4. bsk., University of California Press, Berkeley (California), 1990, s. 62.
[101] Heather, **Gotlar**, s. 101-103.

oluşturduğu alfabeyi – Got alfabesi – kullanarak *Kitab-ı Mukaddes*'i Gotçaya tercüme etti.[102] Wulfila, Germen Hristiyanlığının temellerinden birini teşkil edecek olan Aryan mezhebine mensuptu.[103] İsa'nın ilah olmadığını savunan Aryan doktrini, M.S. 325 yılında Nicaea'da[104] toplanan ekümenik konsilde reddedilmiş – Oğul (İsa) ile Baba'nın aynı tözden geldiği kabul edilmiş – olmasına rağmen etkisini henüz yitirmemişti.[105]

M.S. IV. yüzyılda karşımıza çıkan ve Greuthung Gotlarının kralı olan Ermanaric'in hâkimiyet sınırları belirsizdir.[106] Avusturyalı tarihçi Herwig Wolfram'a göre Ermanaric, Karadeniz steplerinden Baltık Denizi kıyılarına ve Ural Dağları'na kadar uzanan bir Got İmparatorluğu'na hükmetmiştir.[107] Britanyalı tarihçi Peter John Heather ise, Ermanaric'in böylesine geniş bir coğrafyaya hâkim olduğu hususuna şüpheyle bakmaktadır.[108]

M.S. IV. yüzyılın ortalarında, Roma İmparatorluğu'nda bir iç savaş çıkmıştı.[109] Bu durumdan faydalanan Alamanlar, doğu Gallia'ya ciddi saldırılar yapmaya başlamış, lakin M.S. 357 yılında Argentoratum[110] yakınlarında vuku bulan muharebede Romalılar tarafından bozguna uğratılıp geri püskürtülmüşlerdi.[111] Söz konusu zafer, Romalıların, Ren sınırını elli yıl daha muhafaza etmelerini sağlayacaktı.[112]

Saksonlar, M.S. IV. yüzyılın ortalarında IJssel Havzası'na kadar yayılmış ve burada bulunan Salianları (*Salii*; Frankların bir kolu) Ren-Meuse Deltası'nın güneyine itmişlerdi.[113] Bunun üzerine Romalılar, imparatorluk topraklarına girmiş olan Salian Franklarını yenilgiye uğratmış, fakat sonrasında *foederati* olarak Toxandria'ya[114]

---

[102] Wolfram, **Germenler**: **Kökenleri ve …**, s. 94; Bury, **a**.**g**.**e**., s. 43.
[103] Wolfram, **Germenler**: **Kökenleri ve …**, s. 94-96; Freeman, **a**.**g**.**e**., s. 582; Bury, **a**.**g**.**e**., s. 43.
[104] Bugünkü İznik (Türkiye).
[105] Mustafa Sinanoğlu, "İznik Konsili", **Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi**, C. XXIII, Türkiye Diyanet Vakfı, İstanbul, 2001, s. 549-551; Freeman, **a**.**g**.**e**., s. 581-582.
[106] Heather, **Gotlar**, s. 90, 94.
[107] Bkz. Wolfram, **Germenler**: **Kökenleri ve …**, s. 107-108.
[108] Bkz. Heather, **Gotlar**, s. 90, 92, 94.
[109] Mitchell, **a**.**g**.**e**., s. 278.
[110] Bugünkü Strasbourg (Fransa).
[111] Mitchell, **a**.**g**.**e**., s. 112, 278; Todd, **The Early Germans**, s. 194; Wolfram, **Germenler**: **Kökenleri ve …**, s. 92.
[112] Mitchell, **a**.**g**.**e**., s. 112.
[113] Frederick George Meeson Beck, "Saxons", **The Encyclopædia Britannica**: **A Dictionary of Arts, Sciences, Literature and General Information**, C. XXIV, 11. bs., Cambridge University Press, Cambridge, 1911, s. 264-265.
[114] Bugün güneydoğu Hollanda'ya ve kuzeydoğu Belçika'ya tekabül eden tarihî bir bölge.

yerleşmelerine izin vermişlerdir.[115] Kavimler Göçü arifesinde Roma İmparatorluğu şu toprakları ihtiva ediyordu: Büyük Britanya Adası'nın Forth-Clyde Berzahı güneyinde kalan kısmı, Kıta Avrupa'sının Ren ve Tuna nehirleri güneyinde kalan kısmı, Anadolu, Levant, Akdeniz adaları ve Kuzey Afrika kıyıları.[116]

Bu araştırmanın konusunu teşkil edecek olan diğer Germen halklarının Kavimler Göçü'nden önceki konumları şu şekildeydi: Angıllar (*Anglii*) Angeln Yarımadası'nda;[117] Jütler (*Jutae*) Jütland Yarımadası'nın kuzey kısmında;[118] Ripuarianlar (*Ripuarii*; Frankların bir kolu) Orta ve Aşağı Ren nehirlerinin doğusunda;[119] Markomanlar (*Marcomanni*) Bohemya'da;[120] Kuadlar (*Quadi*) Moravya'da ve Batı Karpat Dağları'nın güneybatısında;[121] Frizler (*Frisii*) Frisia'da;[122] Danlar ise İskandinav Yarımadası'nın güney ucunda ve Zealand Adası'nda bulunuyorlardı.[123]

[115] Christian Pfister, "Franks", **The Encyclopædia Britannica**: **A Dictionary of Arts, Sciences, Literature and General Information**, C. XI, 11. bs., Cambridge University Press, Cambridge, 1910, s. 35; Wolfram, **Germenler**: **Kökenleri ve …**, s. 117.
[116] Ammianus Marcellinus, **Roma Tarihi** (Imperium Dizisi, No. 1), Latinceden çev. Samet Özgüler, 2. bsk., Historia Kitap, İstanbul, 2020, s. 505 [XXVIII. 3. 7]; Bury, **a**.**g**.**e**., s. 31-32.
[117] Bede, **Historia Ecclesiastica Gentis Anglorum**, British Library, Cotton MS Tiberius C II, folyo 15r [I. 15]; Venerabilis Bedæ, **Historia Ecclesiastica Gentis Anglorum**, ed. Josephus Stevenson [Joseph], Sumptibus Societatis [English Historical Society], Londini [London], 1838, s. 35 [I. 15. 36]; Bede, **The Old English Version of Bede's Ecclesiastical History of the English People** (Early English Text Society, Original Series, No. 95), ed. çev. ve Giriş: Thomas Miller, Kısım I, N. Trübner and Co., London, 1890, s. 52-53 [I. 12]; Bede, **Bede's Ecclesiastical History of England**, gözden geçirilmiş çev., Giriş, Hayat ve notlar: A. M. Sellar, George Bell and Sons, London, 1907, s. 30 [I. 15].
[118] Julius von Pflugk-Harttung, **The Great Migration** (A History of All Nations, C. VI), çev. müfettişi: John Henry Wright, Lea Brothers & Company, Philadelphia, 1905, s. 212.
[119] Charles Verlinden, "Frankish Colonization: A New Approach", **Transactions of the Royal Historical Society**, Seri: 5, C. IV, 1954, s. 4-5.
[120] Greenwood, **a**.**g**.**e**., s. 105.
[121] Ján Steinhübel, **The Nitrian Principality: The Beginnings of Medieval Slovakia** (East Central and Eastern Europe in the Middle Ages, 450-1450, genel ed. Florin Curta ve Dušan Zupka, C. LXVIII), çev. David Mclean, Koninklijke Brill NV, Leiden, 2021, s. 5.
[122] Leonhard Schmitz, "Frisii", **Dictionary of Greek and …**, C. I., s. 916-917.
[123] Henry Wheaton, **History of the Northmen, or Danes and Normans, from the Earliest Times to the Conquest of England by William of Normandy**, John Murray, London, 1831, s. 127.

İKİNCİ BÖLÜM

KAVİMLER GÖÇÜ'NÜN SEBEPLERİ

2.1. Temel Saikler

Avrupa'daki Germen yayılımı Kavimler Göçü'yle başlamış bir husus değildir. Germenler, yaklaşık M.Ö. 1000 yılından itibaren daimî olarak bir genişleme hâli içerisindeydiler. Romalılar, söz konusu genişlemenin bir kısmını Ren ve Tuna nehirlerinde durdurmuş olsalar da bu sınırlarda kalıcı bir sükûnet sağlayamamışlar ve sürekli olarak Germen saldırılarına uğramışlardır (bkz. Bölüm 1.3).

Germen yayılımının temel sebebi, beslenme sorunu gibi meseleleri doğuran hızlı nüfus artışıydı.[124] Bununla beraber başka etkenlerden de bahsetmek mümkündür. Romalı yazarlar Germania'yı, ormanlar ve bataklıklarla kaplı, kasvetli, soğuk ve ekseriyetle yağışlı bir yer olarak tarif ederler.[125] Ayrıca, zaman zaman su baskınları da meydana geliyordu.[126] Dolayısıyla Germania'nın coğrafi ve iklimsel özellikleri yaşamı zorlu kılmaktaydı. Öte yandan Germenler savaşçı bir toplumdu. Tacitus, *De Origine et Situ Germanorum* adlı eserinde Germenlerin sükûn içinde olmaktan hoşlanmadıklarını, bunun yerine savaşı tercih ettiklerini ve savaşmanın hayatlarında önemli bir yere sahip olduğunu belirtir.[127] Diğer bir etken ise savaşlar, fetihler ve politik bölünmeler gibi durumlara vesile olan siyasi güç mücadelesiydi.[128] Tüm bu demografik, coğrafi, iklimsel, sosyal ve siyasi faktörler yüzyıllar boyunca Germen kavimlerinin genişlemelerini ve göçlerini tetiklemişti.

Germen yayılımı M.S. IV. yüzyılın sonlarından M.S. VI. yüzyılın üçüncü çeyreğine kadar büyük bir ivme kazandı.[129] İki asırlık bu süreç *Kavimler Göçü* olarak anılmaktadır.[130] Söz konusu ivmenin esas itici gücü ise Asya'dan Avrupa'ya göç eden

---

[124] Bury, **a.g.e.**, s. 21; Wolfram, **Germenler**: **Kökenleri ve …**, s. 25; Heather, **Gotlar**, s. 86.
[125] Schmitz, "Germa'nia", s. 994.
[126] Wolfram, **Germenler**: **Kökenleri ve …**, s. 25, 38.
[127] Bkz. Tacitus, **Agricola and Germania**, s. 38-39 [Germania, 14-15]; Tacitus, **Agricola and Germany**, s. 45 [Germany, 14-15]; Cornelius Tacitus, **Germania**, s. 41-42 [14-15].
[128] Bkz. Ammianus Marcellinus, **a.g.e.**, s. 588-589 [XXXI. 3. 4-7]; Wolfram, **Germenler**: **Kökenleri ve …**, s. 61-62, 75-76.
[129] Bury, **a.g.e.**, s. 49-50, 181; Wolfram, **Germenler**: **Kökenleri ve …**, s. 76.
[130] Chadwick, a.g.m., s. 680.

*Hunlar*dır.[131] Hunların M.S. IV. yüzyılın sonlarında Avrupa'ya girmeleriyle beraber, neredeyse tüm kıtayı etkileyecek olan bir kargaşa dönemi başlamıştı.[132] Doğu Avrupa'da hâkimiyet kuran Hunlar, kısa zamanda sınırlarını batıya doğru genişletmiş ve bir imparatorluk hâline gelmişlerdi.[133] Bu durum, doğrudan veya dolaylı olarak birçok halkın göç etmesine sebebiyet verdi.[134] Zira Hun İmparatorluğu'nun M.S. V. yüzyılın üçüncü çeyreğinde yıkılmasından sonra dahi onların tetiklemiş oldukları kaotik ortam nihayete ermemiş ve göçler bir asır daha devam etmiştir.[135] Kavimler Göçü döneminde Hunların yanı sıra Roma politikaları da bazı göçlere vesile olmuştur.[136]

2.2. Asyatik Arka Plan

Hunların menşeine dair muhtelif hipotezler[137] bulunmakla beraber genellikle bir Türk halkı oldukları düşünülmekte ve Orta Asya'da yaşayan *Hsiung-nular*la özdeşleştirilmektedirler.[138] Ortaya çıkış tarihi belirsiz olan Hsiung-nuların bilinen ilk *shan-yü*sü (hükümdar) M.Ö. III. yüzyılın sonlarında karşımıza çıkan T'ou-man'dır.[139] Onun döneminde Çin İmparatoru Ch'in Shih Huang-ti (hük. M.Ö. 221-210) tarafından yenilgiye uğratılarak Ordos bölgesinden çıkarılan Hsiung-nular, Baykal Gölü'nün

---

[131] S. Runciman [Steven], "Orta Çağların Başlarında Avrupa ve Türkler", **Belleten**, C. VII, No. 25, Ocak 1943, s. 46; Wolfram, **Germenler**: **Kökenleri ve …**, s. 76; İbrahim Kafesoğlu, **Türk Milli Kültürü** (Kültür Serisi, No. 128), 33. bs., Ötüken Neşriyat A.Ş., İstanbul, 2011, s. 71; J. M. Roberts [John Morris], **Avrupa Tarihi**, İngilizceden çev. Fethi Aytuna, İnkılâp Kitabevi Yayın Sanayi ve Ticaret AŞ, İstanbul, 2010, s. 110-111.

[132] Kafesoğlu, **a**.**g**.**e**., s. 71; ayr. bkz. Roberts, **a**.**g**.**e**., s. 110-112, 114.

[133] Ali Ahmetbeyoğlu, **Avrupa Hunları** (Araştırma İnceleme, No. 173), 2. bsk., Yeditepe Yayınevi, İstanbul, 2017, s. 51-103.

[134] Wolfram, **Germenler**: **Kökenleri ve …**, s. 76; Kafesoğlu, **a**.**g**.**e**., s. 71, 82; ayr. bkz. Freeman, **a**.**g**.**e**., s. 587; Heather, **Gotlar**, s. 159-162, Ahmetbeyoğlu, **a**.**g**.**e**., s. 96.

[135] Ahmetbeyoğlu, **a**.**g**.**e**., s. 160-169; ayr. bkz. Bury, **a**.**g**.**e**., s. 115, 181.

[136] Bkz. Mitchell, **a**.**g**.**e**., s. 133-138, 175-178.

[137] Hipotezler için bkz. Ahmetbeyoğlu, **a**.**g**.**e**., s. 31; Kafesoğlu, **a**.**g**.**e**., s. 69.

[138] Bkz. Peter Heather, "The Huns and the End of the Roman Empire in Western Europe", **The English Historical Review**, C. CX, No. 435, Şubat 1995, s. 5; Ahmetbeyoğlu, **a**.**g**.**e**., s. 30-40; Kafesoğlu, **a**.**g**.**e**., s. 68-70; Ahmet Taşağıl, "Türk (Tarih [Türkler'in İslâmiyet'i Kabulü başlıklı bölüme kadar])", **Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi**, C. XLI, Türkiye Diyanet Vakfı, İstanbul, 2012, s. 471-472; Charles Norton Edgcumbe Eliot, "Huns", **The Encyclopædia Britannica**: **A Dictionary of Arts, Sciences, Literature and General Information**, C. XIII, 11. bs., Cambridge University Press, Cambridge, 1910, s. 933; René Grousset, **Stepler İmparatorluğu**: **Attilâ, Cengiz Han, Timur**, çev. Halil İnalcık, yay. haz. Ertuğrul Tokdemir ve Mustafa Dönmez, Türk Tarih Kurumu (Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu), Ankara, 2011, s. 87-89.

[139] Taşağıl, a.g.m, s. 468; Ahmet Taşağıl, **Bozkırın İlk İmparatorluğu**: **Hunlar** (Araştırma-İnceleme, No. 349), 2. bsk., Yeditepe Yayınevi, İstanbul, 2020, s. 34.

güneyindeki topraklara doğru çekilmişlerdi.[140] M.Ö. 209 yılında babası T'ou-man'ı öldürüp Hsiung-nu tahtına çıkan Mo-tu (hük. M.Ö. 209-174), devleti güçlendirerek sınırları Kore'den Aral Gölü'ne, Baykal Gölü'nden Tibet'e kadar uzanan bir imparatorluk tesis etmiş ve Çinlilere üstünlük sağlayıp onları vergiye bağlamıştı.[141] Hsiung-nu üstünlüğü M.Ö. II. yüzyılın üçüncü çeyreğine kadar sürmüş, lakin bu dönemden itibaren gerek dâhilî karışıklıklar gerekse Çinlilerin politikaları sebebiyle devlet güçsüzleşmeye ve toprak kaybetmeye başlamıştı.[142] Hsiung-nu Shan-yüsü Hu-han-ye (hük. M.Ö. 58-54 tüm imparatorlukta; M.Ö. 54-31 doğuda), ülkeyi bu durumdan kurtarmak düşüncesiyle Çin hâkimiyeti altına girdi. Buna karşı çıkan boylar ise, Hu-han-ye'nin shan-yülüğünü tanımayan kardeşi Chih-chih (hük. M.Ö. 54-36) liderliğinde Orta Asya'nın batı bölgelerine göç edip burada ayrı bir devlet kurdular.[143] Böylece Hsiung-nular M.Ö. 54 yılında batı ve doğu olmak üzere ikiye bölündüler.[144]

Batı Hsiung-nu Devleti M.Ö. 36 yılında Çinliler tarafından yıkılırken, Doğu Hsiung-nu Devleti, shan-yüleri Wu-chu-liou (hük. M.Ö. 8-M.S. 13) döneminde yeniden bağımsız olmuş, fakat M.S. 48 yılında kuzey ve güney olmak üzere ikiye bölünmüştü.[145] Bunun sebebi, amcası ve Doğu Hsiung-nu Shan-yüsü P'u-nu'ya (hük. M.S. 46-48 doğuda; M.S. 48-83 kuzeyde) karşı taht mücadelesine giren Pi'nin (hük. M.S. 48-56), kendisini destekleyen boyların shan-yüsü olup Çin'e bağlanması idi.[146] Mançurya'dan gelen Hsien-pi saldırılarıyla zayıflayan Kuzey Hsiung-nu Devleti, M.S. 91 yılında Çinliler tarafından yıkıldı.[147] Bunun üzerine ağır iklim şartlarının da etkisiyle Orta Asya'nın batı bölgelerine doğru göç etmeye başladılar.[148] Güney Hsiung-nu Devleti ise M.S. 216 yılında Çinliler tarafından beşe bölünmek suretiyle çöktü.[149]

---

[140] Taşağıl, **a.g.e.**, s. 34-38; Ali Ahmetbeyoğlu, **Sorularla Eski Türk Tarihi** (Araştırma İnceleme, No. 183), Yeditepe Yayınevi, İstanbul, 2014, s. 57.
[141] Taşağıl, a.g.m., s. 468.
[142] Taşağıl, a.g.m., s. 468; Ahmetbeyoğlu, **Avrupa Hunları**, s. 41.
[143] Taşağıl, a.g.m., s. 468.
[144] Ahmetbeyoğlu, **Sorularla Eski Türk Tarihi**, s. 76.
[145] Grousset, **a.g.e.**, s. 54; Taşağıl, a.g.m., s. 468.
[146] Taşağıl, **a.g.e.**, s. 206-207.
[147] Grousset, **a.g.e.**, s. 61; Kafesoğlu, **a.g.e.**, s. 66-67; Taşağıl, **a.g.e.**, s. 225, 241.
[148] Taşağıl, **a.g.e.**, s. 225; Kafesoğlu, **a.g.e.**, s. 67.
[149] Kafesoğlu, **a.g.e.**, s. 67.

Batıya göç etmelerinden bir müddet sonra haklarında malumat bulunmayan Hsiung-nu kitlelerinin – Batı ve Kuzey Hsiung-nuları – ekseriyetle, M.S. IV. yüzyılın sonlarında Avrupa'ya giren Hunların ataları oldukları düşünülmektedir.[150] Bir görüşe göre, yaklaşık M.S. 350 yılında Juan-juan tabiliğinden ayrılarak Altay bölgesinden Aral Gölü'ne doğru göç eden Uar-Hunlar, burada bulunan Hsiung-nu bakiyelerini Avrupa'ya itmişlerdir.[151] Dolayısıyla M.S. IV. yüzyılın ortalarında vuku bulan Orta Asya'daki bu hareketlilik, endirekt bir mahiyette de olsa Kavimler Göçü'ne sebep teşkil etmiş olabilir.

[150] Bkz. Grousset, **a.g.e.**, s. 54, 87-89; Kafesoğlu, **a.g.e.**, s. 68-69; Ahmetbeyoğlu, **Avrupa Hunları**, s. 43.
[151] Kafesoğlu, **a.g.e.**, s. 68, 84; ayr. bkz. Taşağıl, a.g.m., s. 468-469.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

KAVİMLER GÖÇÜ'NÜN AVRUPA COĞRAFYASINA SİYASİ ETKİLERİ

3.1. Hunlar

Hunlar – belki de Balamber (Balamir) liderliğinde[152] – yaklaşık M.S. 370 yılında Aşağı Volga Nehri'ni geçerek Karadeniz'in kuzeydoğu kıyıları ile Hazar Denizi'nin kuzeybatı kıyıları arasında yaşayan ve İrani bir halk olan Alanlara (*Alani*; Sarmatların bir kolu) saldırdılar.[153] Yenilgiye uğrayan Alanların büyük bir kısmı Hun hâkimiyeti altına girdi;[154] geriye kalanların bazıları Kafkasya içlerine, bazıları ise Orta Avrupa'ya doğru ilerlediler.[155] Müteakiben Don Nehri'ni geçen Hunlar, M.S. 375 yılında Greuthung Gotlarını bozguna uğrattılar ve topraklarını ele geçirdiler.[156] Greuthungların ekseriyeti Hunlara tabi olurken, diğerleri Terving Gotlarının topraklarına sığındılar.[157] Hunların batıya ilerleyişlerine karşı ülkelerini müdafaa etmek isteyen Tervingler, Dinyester bölgesinde direnmiş olsalar da M.S. 376 yılında mağlup edildiler.[158] Bunun üzerine küçük bir Terving kitlesi Transilvanya'ya kaçtı.[159] Tervinglerin çoğu ve soydaşlarına sığınmış olan Greuthunglar ise Aşağı Tuna kıyılarına akın ederek Roma İmparatorluğu'ndan iltica talebinde bulundular.[160]

---

[152] Bkz. Jordanes, **a.g.e.**, s. 87 [24. 130]; Bazı tarihçiler Balamber diye birinin hiç yaşamamış olduğunu düşünmektedirler (bkz. E. A. Thompson [Edward Arthur], **A History of Attila and the Huns**, The Clarendon Press, Oxford, 1948, s. 57; Heather, **Gotlar**, s. 172; Hyun Jin Kim, **The Huns** (Peoples of Ancient World), Routledge (Taylor & Francis Group), Abingdon (Oxfordshire), 2016, s. 118).

[153] Ahmetbeyoğlu, **Avrupa Hunları**, s. 51; Carleton Stevens Coon, **The Races of Europe**, The Macmillan Company, New York, 1939, s. 196.

[154] Edward Gibbon, **Roma İmparatorluğu'nun Gerileyiş ve Çöküş Tarihi** (Tarih Dizisi, No. 2), çev. Asım Baltacıgil, C. II, Bilim/Felsefe/Sanat Yayınları, İstanbul, 1987, s. 410-411.

[155] Gibbon, **a.g.e.**, s. 410-411; Akdes Nimet Kurat, **IV-XVIII. Yüzyıllarda Karadeniz Kuzeyindeki Türk Kavimleri ve Devletleri**, Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Yayınları, Ankara, 1972, s. 16.

[156] Ammianus Marcellinus, **a.g.e.**, s. 587 [XXXI. 3. 1]; Ahmetbeyoğlu, **Avrupa Hunları**, s. 52-53; Wolfram, **Germenler**: **Kökenleri ve …**, s. 104, 108.

[157] Wolfram, **Germenler**: **Kökenleri ve …**, s. 104, 108; Ahmetbeyoğlu, **Avrupa Hunları**, s. 53-54.

[158] Ammianus Marcellinus, **a.g.e.**, s. 588 [XXXI. 3. 4-7]; Ahmetbeyoğlu, **Avrupa Hunları**, s. 55-56.

[159] Peter Heather, **Empires and Barbarians**: **The Fall of Rome and the Birth of Europe**, Oxford University Press, Inc., New York, 2010, s. 186; István Bóna, "From Dacia to Transylvania. The Period of the Great Migrations (271-895)", **History of Transylvania**, genel ed. Béla Köpeczi, ed. Gábor Barta vd., çev. Adrienne Chambers-Makkai vd., Akadémiai Kiadó, Budapest, 1994, s. 71, 75; Heather, **Gotlar**, s. 156.

[160] Heather, **The Fall of the Roman …**, s. 152; Heather, **Gotlar**, s. 194; Heather, a.g.m., s. 5.

Tervingler Romalıların izniyle, Greuthunglar ise Romalıların izni olmaksızın M.S. 376 yılında nehri geçerek imparatorluk topraklarına girdiler.[161] Fakat Romalıların Tervinglere mukabil olumsuz tutumları, M.S. 376/377 yılında bütün mülteci Gotların isyan etmelerine sebebiyet verdi.[162] Bu sırada Hun ve Alan kitlelerinden müteşekkil bir grup, Romalılara karşı savaşan Gotlara yardım etti.[163] Hun saldırıları (*Hunnensturm*) neticesinde vuku bulan tüm bu göçlerle beraber Kavimler Göçü başlamış oldu.[164]

Romalılar, topraklarından kovmayı başaramadıkları Gotlarla M.S. 382 yılında bir antlaşma yapmış ve onları *foederati* olarak Moesia Inferior'a[165] ve kuzey Trakya'ya yerleştirmişlerdi.[166] M.S. 386 yılında Roma sınırlarına yeni bir Greuthung grubu (umumiyetle Hun hâkimiyetinden firar ettikleri düşünülmekte, lakin Hunların önünden kaçan bağımsız bir Got grubu olma ihtimalleri de bulunmaktadır) geldi. Bunlar, Aşağı Tuna Nehri'nin güneyine geçmeye çalışırlarken Romalılarca ağır kayıplar verdirilerek bozguna uğratıldılar. Sağ kalan Greuthunglar, Romalılar tarafından Phrygia'ya[167] yerleştirildiler.[168]

Hunlar, M.S. 395 yılında Kafkas Dağları'nı aşarak Levant Denizi'nin kuzey ve doğu kıyıları (Doğu Roma İmparatorluğu [Bizans] toprakları) ile orta Mezopotamya'ya (Sasani İmparatorluğu toprakları) kadar uzanan akınlar yaptılar. Aralarında

---

[161] Ammianus Marcellinus, **a**.**g**.**e**., s. 590, 592 [XXXI. 4. 5; 5. 3]; Wolfram, **Germenler**: **Kökenleri ve …**, s. 104; Mitchell, **a**.**g**.**e**., s. 125.

[162] Ammianus Marcellinus, **a**.**g**.**e**., s. 591-593, 595-596 [XXXI. 4. 9-11; 5. 1-2, 4-9; 6. 1-3]; Heather, **Gotlar**, s. 194, 197-198; Ahmetbeyoğlu, **Avrupa Hunları**, s. 58.

[163] Heather, **Gotlar**, s. 198; Ahmetbeyoğlu, **Avrupa Hunları**, s. 59.

[164] Kafesoğlu, **a**.**g**.**e**., s. 71.

[165] Bugün Bulgaristan'nın Balkan Dağları kuzeyinde kalan kısmına ve Romanya'nın Tuna Nehri batısında kalan kısmına tekabül eden tarihî bir bölge.

[166] David Gwynn, "Theodosius I 'the Great'", **The Oxford Dictionary of Late Antiquity**, ed. Oliver Nicholson, C. II, Oxford University Press, New York, 2018, s. 1483; Heather, **Empires and Barbarians**: **The Fall …**, s. 189; Peter Heather, "Alaric I", **The Oxford Dictionary of Late Antiquity**, ed. Oliver Nicholson, C. I, Oxford University Press, New York, 2018, s. 41; Knut Schäferdiek, "Ulfila and the so-called 'Gothic' Arianism – English Summary", **Arianism: Roman Heresy and Barbarian Creed**, ed. Guido M. Berndt [Michael] ve Roland Steinacher, Ashgate Publishing Limited, Farnham (Surrey), 2014, s. 46.

[167] Bugün kabaca Türkiye'nin İç Batı Anadolu Bölümü'ne, Ege Bölümü'nün güneydoğu kısmına ve Yukarı Sakarya Bölümü'nün batı kısmına tekabül eden tarihî bir bölge.

[168] Peter Heather, "Goths and Huns, c. 320-425", **The Cambridge Ancient History**, ed. Averil Cameron ve Peter Garnsey, C. XIII: **The Late Empire, A.D. 337-425**, 1. bs. (1998), tıpkıbasım, Cambridge University Press, Cambridge, 2007, s. 502; Heather, **Gotlar**, s. 149, 156, 169, 203.

Antiocheia[169] ve Edessa'nın[170] da bulunduğu birçok Batı Asya şehrine saldıran Hunlar, M.S. 396 yılında Sasaniler'e, M.S. 398 yılında ise Doğu Romalılara yenilip geri çekildiler.[171]

Hunların, Avrupa'da zuhur edip yayılmaya başladıkları dönemde politik bir bütünlüğe sahip olup olmadıkları hususu belirsizdir.[172] Pan-Hunik bir devlet yapısı olarak algılayabileceğimiz kuvvetli emareler, ancak M.S. 412/413 yılı ve sonrasındaki Hun camiasına ilişkin kaynaklarda karşımıza çıkmaktadır.[173] Hun yönetim sisteminin umumiyetle düalist bir mahiyette – ikili krallık – olduğu düşünülmektedir.[174] Buna müteallik bir görüşe göre devlet, doğu ve batı olmak üzere iki kanada ayrılmış olup, kanatlardan herhangi birinde bir hükümdar (*büyük kral*), diğerinde ise Hun kraliyet ailesine mensup ve hükümdara bağlı bir idareci (*küçük kral*) yer almaktadır.[175] Bununla beraber Hun yönetim sistemine dair başka görüşler de bulunmaktadır.[176] Lakin bu araştırmanın kapsamı haricinde kalıyor olmasından dolayı söz konusu hususta tafsilata girilmeyecektir. Diğer yandan Hunlar, hâkimiyetleri altındaki halkların kendi liderleri tarafından yönetilmelerine izin vermişlerdir.[177] İç işlerinde

[169] Bugünkü Antakya (Türkiye).
[170] Bugünkü Şanlıurfa (Türkiye).
[171] Priscus, **Fragmenta et Excerpta**: **Attila ve Bizans Tarihi** (Klasik, No. 184), çev. Turhan Kaçar, Alfa Basım Yayım Dağıtım San. ve Tic. Ltd. Şti., İstanbul, 2020, s. 122-125 [fr. 8]; Otto J. Maenchen-Helfen [John], **The World of the Huns**: **Studies in Their History and Culture**, ed. Max Knight, University of California Press, Berkeley (California), 1973, s. 51-52, 57-58; E. A. Thompson, **a**.**g**.**e**., s. 26-28; Ahmetbeyoğlu, **Avrupa Hunları**, s. 67-68.
[172] Bkz. Ammianus Marcellinus, **a**.**g**.**e**., s. 584 [XXXI. 2. 7]; Jordanes, **a**.**g**.**e**., s. 87 [24. 130]; E. A. Thompson, **a**.**g**.**e**., s. 59-60.
[173] Bkz. **The Fragmentary Classicising Historians of the Later Roman Empire**: **Eunapius, Olympiodorus, Priscus and Malchus** (ARCA Classical and Medieval Texts, Papers and Monographs, No. 10), ed. çev. ve Notlar: R. C. Blockley [Roger Charles], C. II: **Text, Translation and Historiographical Notes**, Francis Cairns, Liverpool, 1983, s. 182-183 [Olympiodorus, fr. 19]; Priscus, **a**.**g**.**e**., s. 178-179 [fr. 23]; Jordanes, **a**.**g**.**e**., s. 124 [49. 257]; ayr. bkz. Maenchen-Helfen, **a**.**g**.**e**., s. 80; Hyun Jin Kim, **The Huns, Rome and the Birth of Europe**, Cambridge University Press, New York, 2013, s. 57.
[174] Bkz. Kim, **The Huns, Rome and the …**, s. 56-57; J. den Boeft [Jan] vd., **Philological and Historical Commentary on Ammianus Marcellinus XXXI** (Philological and Historical Commentary on Ammianus Marcellinus, ed. J. den Boeft vd., C. XII), Koninklijke Brill NV, Leiden, 2018, s. 23.
[175] Bkz. Kim, **The Huns, Rome and the …**, s. 56-57.
[176] Bkz. E. A. Thompson, **a**.**g**.**e**., s. 58-61, 63; Ahmetbeyoğlu, **Avrupa Hunları**, s. 205; Ali Ahmetbeyoğlu, **Attila ve Hunları** (Selenge Bilgi Serisi, No. 15), Selenge Yayınları, İstanbul, 2021, s. 90.
[177] Walter Pohl, "Huns", **Late Antiquity**: **A Guide to …**, s. 502; ayr. bkz. Ahmetbeyoğlu, **Avrupa Hunları**, s. 95.

serbest, dış işlerinde ise Hunlara bağlı olan bu halklar, aynı zamanda Hunlara vergi ödemek ve asker göndermekle mükelleftiler.[178]

M.S. 400 yılına gelindiğinde karşımıza çıkan Uldin (Uldız), Hunların muhtemelen batı kanadı kralı idi.[179] Bahsi geçen yılda Uldin, *comes rei militaris* (askerî kont) olarak hizmet ettiği Doğu Roma İmparatorluğu'na ihanet eden ve Romalılar tarafından yenilmesi üzerine ordusuyla Aşağı Tuna Nehri'nin kuzeyine (Uldin'in hâkimiyet sahası) geçerek imparatorluk topraklarından kaçan Got asıllı Gainas'ı hezimete uğratıp öldürmüş ve kesik başını Doğu Roma İmparatoru Arcadius'a (hük. M.S. 395-408) hediye etmişti.[180] Uldin'in Gainas'a saldırmış olmasının iki sebebi vardı: Bağımsız bir ordunun Hun topraklarında bulunmasını engellemek ve Arcadius'u memnun etmek. Nitekim Uldin, bu jesti üzerine hem Arcadius tarafından mükâfatlandırılmış, hem de Doğu Roma İmparatorluğu'nun müttefiki olmuştu.[181] Söz konusu ittifak, M.S. 395 yılında Doğu Romalılara isyan eden Balkanlar'daki Gotların, M.S. 401 yılında Batı Roma İmparatorluğu'na yönelmelerindeki etkenlerden biri olmuştur (tafsilat için bkz. Bölüm 3.2.1).[182] Uldin'in Aşağı Tuna Nehri'nin kuzeyindeki hâkimiyeti, Hunların M.S. 400 yılından önce Orta Avrupa'ya doğru yayılmaya başladıklarının göstergesidir.[183] Bu süreç içerisinde Herullar, Skirler ve Ruglar da Hun hâkimiyeti altına girmişlerdi.[184]

Söz konusu Hun yayılımı yeni bir göç dalgasını tetikledi.[185] Vandallar (Hasdingler ve Silingler), Süev (birçok Germen kavminin dâhil olduğu bir kültür grubu, tafsilat

---

[178] Bkz. Ahmetbeyoğlu, **Avrupa Hunları**, s. 95.
[179] Kafesoğlu, **a.g.e.**, s. 73; ayr. bkz. Kim, **The Huns, Rome and the …**, s. 58, 67, 111; Ahmetbeyoğlu, **Avrupa Hunları**, s. 70.
[180] Zosimus, **New History** (Byzantina Australiensia, C. II), çev. ve Yorum: Ronald T. Ridley [Thomas], Australian Association for Byzantine Studies, Department of Greek, University of Sydney, Sydney, 2006, s. 110 [V. 22. 1-3]; Heather, **Gotlar**, s. 158-159, 212; **The Prosopography of the Later Roman Empire**, ed. A. H. M. Jones [Arnold Hugh Martin], J. R. Martindale [John Robert] ve J. Morris [John], C. I: **A.D. 260-395**, Cambridge University Press, Cambridge, 1971, s. 379-380 [PLRE I, Gainas]; Charles William Chadwick Oman, **Bizans İmparatorluğu Tarihi** (Tarih), İngilizceden çev. Ekin Duru, Say Yayınları, 2019, s. 45-46; Maenchen-Helfen, **a.g.e.**, s. 59; Ahmetbeyoğlu, **Avrupa Hunları**, s. 70.
[181] Zosimus, **a.g.e.**, s. 110 [V. 22. 1, 3]; E. A. Thompson, **a.g.e.**, s. 32.
[182] Bkz. Kelly, **a.g.e.**, s. 62; Heather, **Gotlar**, s. 205, 211, 213-214; Heather, "Alaric I", s. 41; Bury, **a.g.e.**, s. 61-62.
[183] Heather, **Gotlar**, s. 158-159.
[184] Bkz. Peter J. Heather [John], "The Huns and Barbarian Europe", **The Cambridge Companion to the Age of Attila** (Cambridge Companions to the Ancient World), ed. Michael Maas, Cambridge University Press, Cambridge, 2014, s. 222; Heather, **The Fall of the Roman …**, s. 469, 474-475.
[185] Bkz. Heather, **Gotla**r, s. 162.

için bkz. Bölüm 3.5) ismiyle zikredilen bazı kitleler (muhtemelen Alaman, Markoman ve Kuad kitleleri) ve önceden Hunların önünden kaçarak Orta Avrupa'ya gelmiş olan Alanlar, M.S. 401 yılında batıya doğru ilerlemeye başladılar ve M.S. 406-407 yıllarında Ren Nehri'ni aşarak Gallia'ya geçtiler.[186] Tuna boyunda kalan Süevlerin bir kısmı (muhtemelen Markoman ve Kuad bakiyeleri) Hun egemenliğine girdi.[187] Diğer taraftan, kaynaklarda Terving veya Greuthung olarak belirtilmeyen (ekseriyetle Greuthung oldukları tahmin edilmekte, fakat Terving olma olasılıkları da mevcuttur[188]) ve Tuna Nehri'nin kuzeyinden gelen bir Got grubu (genellikle Hun egemenliğinden firar ettikleri düşünülmekte, lakin Hunların önünden kaçan bağımsız bir Got grubu olma ihtimalleri de bulunmaktadır) M.S. 405 yılında İtalya'ya saldırdı.[189] Gotlar, Uldin'in yardımını temin eden Batı Romalılar – Hunlar bu sırada Batı Roma İmparatorluğu'nun da müttefiki olmuşlardı – tarafından M.S. 406 yılında bozguna uğratıldılar.[190] Batı Romalılar, hayatta kalan Gotların bir kısmını yardımcı kuvvet olarak orduya alıp ailelerini İtalya'da muhtelif şehirlere yerleştirmiş, bir kısmını ise köle olarak satmışlardı.[191] Öte yandan, Ripuarian Frankları, Alamanlar ve Burgundlar, bu dönemde Ren Nehri'nin batısına taşmaya başladılar.[192] Ayrıca, Doğu Avrupa'da bulunan bazı Germen ve Sarmat halkları – Greuthungların çoğu, Alanların bir kısmı, Herullar, Skirler ve Ruglar – M.S. IV. yüzyılın sonlarında ve/veya V. yüzyılın başlarında Hun tabiliği altında Orta Tuna bölgesine doğru ilerlediler.[193]

---

[186] Bkz. Sozomen, **Ecclesiastical History**: **A History of the Church in Nine Books, From A. D. 324 to A. D. 440**, Grekçeden yeni çev. [Edward Walford], Samuel Bagster and Sons, London, 1846, s. 436 [IX. 12]; Heather, "The Huns and the End …", s. 12-13 [s. 13'teki dipnot 1 dâhil]; Kurat, **a.g.e.**, s. 16; Ahmetbeyoğlu, **Avrupa Hunları**, s. 73; Pflugk-Harttung, **a.g.e.**, s. 266.

[187] Bkz. Wolfram, **The Roman Empire and Its …**, s. 160; Kafesoğlu, **a.g.e.**, s. 75.

[188] Bkz. Henry Bradley, **The Goths**: **From the Earliest Times to the End of the Gothic Dominion in Spain** (The Story of the Nations, C. XII), 3. bs., T. Fisher Unwin, London; G. P. Putnam's Sons, New York, 1891, s. 89; Bury, **a.g.e.**, s. 62; Heather, "The Huns and the End …", s. 7; Heather, **Gotlar**, s. 157 [dipnot 8].

[189] Heather, **Gotlar**, s. 149, 156-157, 169, 193-194, 215; Heather, "Goths and Huns, c. 320-425", s. 503; Maenchen-Helfen, **a.g.e.**, s. 60.

[190] Maenchen-Helfen, **a.g.e.**, s. 60; E. A. Thompson, **a.g.e.**, s. 33; Ahmetbeyoğlu, **Avrupa Hunları**, s. 72.

[191] Pflugk-Harttung, **a.g.e.**, s. 201; Heather, **Empires and Barbarians**: **The Fall …**, s. 180; Heather, "Goths and Huns, c. 320-425", s. 513; ayr. bkz. Heather, **Gotlar**, s. 215-216.

[192] C. W. Previté Orton [Charles William], **Outlines of Medieval History**, Cambridge University Press, Cambridge, 1916, s. 34.

[193] Bkz. Wolfram, **Germenler**: **Kökenleri ve …**, s. 108; Heather, **Gotlar**, s. 168, 175, 221; Alexander Alexandrovich Vasiliev, **The Goths in the Crimea** (Monographs of the Mediaeval Academy of America, No. 11), The Mediaeval Academy of America, Cambridge (Massachusetts), 1936, s. 32, 38;

Hunlar ile Doğu Romalılar arasındaki ittifak uzun sürmemişti.[194] Belgin olmayan sebeplerden ötürü Doğu Roma İmparatorluğu'na karşı tavrını değiştiren Uldin, M.S. 408 yılında Moesia'ya[195] saldırarak stratejik öneme sahip bir kale olan Castra Martis'i[196] ele geçirdi ve Trakya'ya ilerledi.[197] Bu sırada kendisine barış teklifi getiren Doğu Roma elçisine güneşi göstererek, isterse dünyada güneşin aydınlattığı her yeri kolayca ele geçirebileceğini söyledi ve barış yapmak için yüklü bir bedel talep etti. Bunu kabul etmeyen Doğu Romalılar, gizlice Uldin'in üst düzey askerleriyle görüşüp maddi vaatlerde bulunarak onları kendi taraflarına çekmeye çalışmışlar ve bu hedeflerine ulaşmışlardı. Netice itibarıyla emrindeki birçok Hun ve Skir tarafından terk edilen Uldin, M.S. 409 yılında Aşağı Tuna Nehri'nin kuzeyine geri çekildi.[198] Müteakiben ortadan kaybolan Uldin'in yaklaşık M.S. 410 yılında öldüğü tahmin edilmektedir.[199]

Romalılar, M.S. 412/413 yılında aralarında Grek tarihçi ve diplomat Olympiodorus'un da (M.S. IV.-V. yüzyıllar) bulunduğu bir elçilik heyetini Hunlara gönderirler.[200] Lakin bu hususa dair muhtelif belirsizlikler bulunmaktadır. Bunlardan biri, elçiliğin misyonudur. Genellikle elçilerin önce Donatus isimli birini – bir Hun kralı veya Hunlara kaçan bir Romalı olabilir[201] – öldürdükleri, sonrasında ise bu duruma öfkelenen Hun hükümdarı Charaton'a (Karaton) hediyeler sunarak onu yatıştırmaya çalıştıkları düşünülmektedir.[202] Diğer yandan elçilerin, Batı Roma

---

Sulimirski, **a**.**g**.**e**., s. 188, 194; Heather, **Empires and Barbarians**: **The Fall …**, s. 222; Heather, "The Huns and Barbarian Europe", s. 222.

[194] Heather, **Gotlar**, s. 163.

[195] Bugün kabaca Bulgaristan'nın Balkan Dağları kuzeyinde kalan kısmına ve Sırbistan'nın Tuna Nehri ile Sava Nehri güneyinde kalan kısmına tekabül eden tarihî bir bölge.

[196] Bugünkü Kula'da (Bulgaristan) bulunan bir Roma kalesi.

[197] Sozomen, **a**.**g**.**e**., s. 428 [IX. 5]; E. A. Thompson, **a**.**g**.**e**., s. 29; Ahmetbeyoğlu, **Avrupa Hunları**, s. 75; ayr. bkz. Péter Váczy, "Hunlar Avrupa'da", **Attila ve Hunları**, ed. Gyula Németh, çev. Şerif Baştav, 2. bsk., Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Yayınları, Ankara, 1982, s. 73-74; Heather, **Gotlar**, s. 163.

[198] Sozomen, **a**.**g**.**e**., s. 428 [IX. 5]; E. A. Thompson, **a**.**g**.**e**., s. 29; Kelly, **a**.**g**.**e**., s. 75-76; Ahmetbeyoğlu, **Avrupa Hunları**, s. 75.

[199] Denis Sinor, "The Hun Period", **The Cambridge History of Early Inner Asia**, ed. Denis Sinor, Cambridge University Press, Cambridge, 1990, s. 185; ayr. bkz. Kim, **The Huns, Rome and the …**, s. 111, 121.

[200] **The Fragmentary Classicising …**, s. 182-183 [Olympiodorus, fr. 19]; Maenchen-Helfen, **a**.**g**.**e**., s. 73.

[201] Bkz. E. A. Thompson, **a**.**g**.**e**., s. 34; krş. Maenchen-Helfen, **a**.**g**.**e**., s. 423.

[202] Bkz. **The Fragmentary Classicising …**, s. 182-183 [Olympiodorus, fr. 19]; E. A. Thompson, **a**.**g**.**e**., s. 34; Kelly, **a**.**g**.**e**., s. 77.

tarafından mı yoksa Doğu Roma tarafından mı gönderildiği ve denizden yaptıkları yolculukta güzergâhlarının Adriyatik Denizi mi yoksa Karadeniz mi olduğu hususları ihtilaflıdır.[203] Hunların ilk dönemlerindeki ağırlık merkezi Don-Volga bölgesinde bulunuyordu.[204] Şayet elçilerin güzergâhları Adriyatik Denizi ise, söz konusu durum Hun ağırlık merkezinin yaklaşık bu zamanlarda Orta Tuna bölgesine kaymış olduğu ihtimalini akla getirmektedir.[205]

M.S. 422 yılına gelindiğinde Hun hükümdarı olarak Rugila'yı (Rua) görmekteyiz.[206] Rugila'nın bilinen üç kardeşi bulunmaktadır. Bunlar, batı kanadı kralı Octar (Oktar) ve devlet yönetiminde yer alıp almadıkları belirsiz olan Mundzucus (Muncuk) ile Oebarsius (Aybars) idi.[207] Hun ağırlık merkezi, takriben Charaton döneminde değilse bile, hiç şüphesiz Rugila tarafından Orta Tuna bölgesine nakledilecekti.[208] Rugila, Doğu Roma'nın Sasanilerle harp hâlinde olmasından istifade ederek M.S. 422 yılında Trakya'ya saldırdı ve imparatorluğun başkenti Constantinopolis'e[209] doğru ilerledi. Bu saldırılar neticesinde Hunlarla antlaşma yapmak zorunda kalan Doğu Roma İmparatorluğu, yıllık 350 libre (Roma libresi)[210] altın vergiye bağlandı. Hunlar, bu şartlar dâhilinde geri çekildiler.[211]

M.S. 423 yılında Batı Roma İmparatoru Honorius'un (hük. M.S. 395-423) ölmesi üzerine, Batı Romalı bir devlet memuru olan Joannes (hük. M.S. 423-425) imparatorluğunu ilan etti. Honorius'un çocuğu olmadığı için tahtın meşru varisi, kız kardeşi Galla Placidia'nın oğlu Valentinianus idi.[212] Honorius'un yeğeni ve Doğu Roma İmparatoru II. Theodosius (hük. M.S. 408-450), gaspçı durumunda olan Joannes'in imparatorluğunu tanımamış ve M.S. 425 yılında ona karşı bir ordu

---

[203] Bkz. Maenchen-Helfen, **a.g.e.**, s. 74; krş. E. A. Thompson, **a.g.e.**, s. 34.
[204] Bkz. Heather, "The Huns and the End …", s. 8, 10; Taşağıl, a.g.m., s. 472.
[205] Heather, **Gotlar**, s. 162-163.
[206] Kafesoğlu, **a.g.e.**, s. 73; Ahmetbeyoğlu, **Avrupa Hunları**, s. 80.
[207] Bkz. Kafesoğlu, **a.g.e.**, s. 73-74; Ahmetbeyoğlu, **Avrupa Hunları**, s. 81; **The Prosopography of the Later Roman Empire**, ed. J. R. Martindale [John Robert], C. II: **A.D. 395-527**, Cambridge University Press, Cambridge, 1980, s. 767 [PLRE II, Mundiuch]; Maenchen-Helfen, **a.g.e.**, s. 81-82.
[208] Bkz. Ahmetbeyoğlu, **Avrupa Hunları**, s. 85.
[209] Bugünkü İstanbul (Türkiye).
[210] Bir ağırlık ölçü birimi. 1 Roma libresi 0,327 kilograma eşittir.
[211] Brian Croke, "Evidence for the Hun Invasion of Thrace in A.D. 422", **Greek, Roman and Byzantine Studies**, C. XVIII, No. 4, 1977, s. 352; Ahmetbeyoğlu, **Avrupa Hunları**, s. 81-83.
[212] Bury, **a.g.e.**, s. 87.

yollamıştı.[213] Buna mukabil Joannes, nüfuzlu bir aileden gelen ve *cura palatii* (saray küratörü) makamında bulunan Flavius Aetius'u yardım istemek için Rugila'ya gönderdi.[214] Gençliğinde, aralarındaki ittifakın güvencesi olarak Batı Romalılar tarafından bir müddet Hunlara rehin verilen Aetius (yaklaşık M.S. 410), tutsaklığı sırasında onlarla iyi ilişkiler kurmuştu.[215] Aetius'un ricasını kabul eden Rugila İtalya'ya doğru yola çıktı.[216] Lakin Joannes, Hun ordusu İtalya'ya gelmeden üç gün önce Doğu Romalılar tarafından yakalanıp öldürüldü. Valentinianus (hük. M.S. 425-455), M.S. 425 yılında Batı Roma imparatoru ilan edildi.[217] Fakat imparatorluk, III. Valentinianus'un henüz çocuk yaşta olması sebebiyle M.S. 437 yılına kadar oğluna naibelik eden Galla Placidia tarafından yönetilmiştir.[218] Joannes'in ortadan kalkmasıyla beraber Aetius kendi çıkarlarını gözetmeye başlamıştı.[219] Galla Placidia, arkasında Hun gücü bulunan Aetius'la anlaşma yapmak zorunda kalmış ve ona Hun ordusunu geri göndermesi karşılığında *magister militum per Gallias* (Gallia orduları başkumandanı) rütbesini vermiştir (M.S. 425).[220]

Hunlar, müteakip yıllarda Germenlere karşı savaşan Aetius'a yardım ettiler. Arelate[221] şehrine saldıran Vizigotlar M.S. 425'te (Roma topraklarındaki bazı Got kitlelerinden müteşekkil olan Vizigotlar bu sırada güney Gallia'da bulunuyorlardı, tafsilat için bkz. Bölüm 3.2.1 ve 3.2.3), Orta Ren Nehri'nin batısına yayılan Ripuarianlar M.S. 428'te, Yukarı Tuna Nehri'nin güneyine taşan Alamanlar M.S. 430'da ve kuzey Gallia'da topraklarını genişleten Salianlar yaklaşık M.S. 431 yılında Aetius tarafından bozguna uğratıldılar.[222] Böylece, Gallia, Raetia[223] ve Noricum'da[224]

---

[213] Freeman, **a.g.e.**, s. 605; Mitchell, **a.g.e.**, s. 163.
[214] Kelly, **a.g.e.**, s. 87; Ahmetbeyoğlu, **Avrupa Hunları**, s. 83.
[215] Freeman, **a.g.e.**, s. 606; Heather, "The Huns and the End …", s. 18 [dipnot 3 dâhil]; Kelly, **a.g.e.**, s. 87-88.
[216] Ahmetbeyoğlu, **Avrupa Hunları**, s. 83.
[217] **The Fragmentary Classicising …**, s. 206-209 [Olymiodorus, fr. 43]; Ahmetbeyoğlu, **Avrupa Hunları**, s. 83-84.
[218] Bury, **a.g.e.**, s. 88.
[219] Kelly, **a.g.e.**, s. 88.
[220] Kelly, **a.g.e.**, s. 88; Mitchell, **a.g.e.**, s. 164; **The Prosopography of the Later …**, C. II, s. 22 [PLRE II, Aetius 7].
[221] Bugünkü Arles (Fransa).
[222] Ahmetbeyoğlu, **Avrupa Hunları**, s. 86; Verlinden, a.g.m., s. 11; **The Prosopography of the Later …**, C. II, s. 23 [PLRE II, Aetius 7]; Bury, **a.g.e.**, s. 152-153.
[223] Bugün Almanya'nın Tuna Nehri güneyinde kalan kısmına, güneydoğu İsviçre'ye, Lihtenştayn'a, batı Avusturya'ya ve İtalya'nın kuzey ucuna tekabül eden tarihî bir bölge.
[224] Bugün kabaca doğu Avusturya'ya tekabül eden tarihî bir bölge.

sarsılmış olan Roma hâkimiyeti tekrar sağlandı.[225] Gittikçe kuvvetlenen Aetius, Galla Placidia'yı tehdit ederek *magister utriusque militiae* (Batı Roma orduları başkumandanı) rütbesini rakibi Flavius Felix'in elinden aldırmış ve kendisini bu makama yükselttirmişti (M.S. 429).[226] Lakin Galla Placidia'nın M.S. 432 yılında Aetius'u azledip yerine *comes Africae* (Afrika kontu) makamında bulunan Bonifacius'u tayin etmesi, bu iki Batı Roma askeri arasında vuku bulacak bir iç savaş yaşanmasına yol açtı.[227] Bonifacius, M.S. 432 yılında Ariminum[228] yakınlarında yapılan muharebede Aetius'u yenilgiye uğrattı, fakat muharebeden hemen sonra hayatını kaybetti.[229] Ölümüyle boşalan askerî makama Bonifacius'un damadı Sebastianus getirildi (M.S. 432).[230] Bonifacius'a karşı mağlup olduktan sonra Rugila'nın yanına kaçmış olan Aetius, onun yardımıyla Batı Roma hükûmetine kendi şartlarını dayatmış ve tekrar *magister utriusque militiae* rütbesine yükselmiştir (M.S. 433).[231]

Pannonia Valeria[232] (yaklaşık M.S. 425) ve Pannonia Prima[233] (M.S. 433) bölgeleri, yaptıkları yardımlar mukabilinde Batı Romalılar tarafından Hunlara verilmişti.[234] Hunlar, hâkimiyetleri altındaki bazı Gotları Pannonia'ya[235] yerleştirmeye başladılar.[236] M.S. 420'li yıllarda Doğu Romalılar, Pannonia'da bulunan bir Got grubunu Hun

---

[225] J. B. Bury [John Bagnell], **History of the Later Roman Empire**: **From the Death of Theodosius I. to the Death of Justinian (A.D. 395 to A.D. 565)**, C. I, Macmillan and Co., Limited, London, 1923, s. 241-243; Ahmetbeyoğlu, **Avrupa Hunları**, s. 86.

[226] Bury, **Barbarların Avrupa'yı İstilası**, s. 90; **The Prosopography of the Later …**, C. II, s. 22 [PLRE II, Aetius 7].

[227] Bury, **Barbarların Avrupa'yı İstilası**, s. 90-91; **The Prosopography of the Later …**, C. II, s. 238, 240 [PLRE II, Bonifatius 3].

[228] Bugünkü Rimini (İtalya).

[229] Bury, **Barbarların Avrupa'yı İstilası**, s. 91; **The Prosopography of the Later …**, C. II, s. 240 [PLRE II, Bonifatius 3].

[230] Bury, **History of the Later Roman …**, s. 248; **The Prosopography of the Later …**, C. II, s. 983 [PLRE II, Sebastianus 3].

[231] Bury, **Barbarların Avrupa'yı İstilası**, s. 91; **The Prosopography of the Later …**, C. II, s. 24 [PLRE II, Aetius 7].

[232] Bugün kabaca Macaristan'ın Transtuna bölgesinin doğu kısmına tekabül eden tarihî bir bölge.

[233] Bugün kabaca Macaristan'ın Transtuna bölgesinin batı kısmına ve Avusturya'nın doğu ucuna tekabül eden tarihî bir bölge.

[234] Piroska Harshegyi ve Katalin Ottomanyi, "Imported and Local Pottery in Late Roman Pannonia", **Local Economies?**: **Production and Exchange of Inland Regions in Late Antiquity** (Late Antique Archaeology, dizi ed. Luke Lavan, C. X), ed. Luke Lavan, ciltli bs., Koninklijke Brill NV, Leiden, 2015, s. 478.

[235] Bugün kabaca Macaristan'ın Tuna Nehri batısında kalan kısmına, orta ve doğu Hırvatistan'a ve Avusturya'nın doğu ucuna tekabül eden tarihî bir bölge.

[236] Bkz. Heather, **Gotlar**, s. 168, 175, 221.

egemenliğinden koparıp *foederati* olarak Trakya'ya yerleştirdiler.[237] Öte yandan Hun hâkimiyetini batıya doğru genişletmeye çalışan Octar, M.S. 430 yılında Burgundlara karşı yaptığı bir sefer sırasında hayatını kaybetti ve ordusu bozguna uğradı.[238] Ayrıca bu döneme kadar Langobardlar (bu sırada muhtemelen Orta Elbe bölgesindeydiler[239]), Gepidler ve Orta Tuna Nehri ile Tisa Nehri arasında yaşayan ve İrani bir halk olan Jazigler (*Iazyges*; Sarmatların bir kolu),[240] Hun hâkimiyeti altına girmişlerdi.[241] Hunlara tabi kavimlerden birçoğu, Orta Tuna bölgesine nakledilmiş olan Hun ağırlık merkezinin etrafını çevreleyerek bir koruma kalkanı oluşturuyordu.[242]

Rugila M.S. 434 yılında Constantinopolis'e bir elçi gönderdi. Bunun sebebi, Doğu Romalıların Tuna Nehri'nin kuzey kıyılarında bulunan bazı Hun kavimleriyle Rugila'ya karşı ittifak kurup onları kendi topraklarına yerleştirmiş olmaları idi. Söz konusu kavimlerden yalnızca dördünün ismi bilinmektedir: *Amilzuri*, *Itimari*, *Tounsoures* ve *Boisci*. Hun elçisi, bu kavimlerin iade edilmemesi durumunda aralarındaki sulhun feshedileceğini bildirdi. Doğu Romalılar bunun üzerine Rugila'ya bir elçilik heyeti yolladılar. Lakin Rugila, diplomatik görüşmeler sürerken M.S. 434 yılında hayatını kaybetti.[243]

Müteakiben Hun yönetimine Mundzucus'un oğulları Bleda (hükümdar olarak) ve Attila (batı kanadı kralı olarak) geçti.[244] Rugila devrinde başlayan barış müzakereleri

---

[237] Heather, **Gotlar**, s. 168, 190.
[238] Socrates Scholasticus, **The Ecclesiastical History of Socrates, Surnamed Scholasticus, or the Advocate** (Bohn's Ecclesiastical Library), Grekçeden çev. [Edward Walford?], George Bell & Sons, London, 1892, s. 368-369 [VII. 30]; Kelly, **a**.**g**.**e**., s. 98; E. A. Thompson, **a**.**g**.**e**., s. 66-67.
[239] Bkz. Christie, **a**.**g**.**e**., s. 10-11, 14-17.
[240] Edward Boucher James, "Ja'zyges", **Dictionary of Greek and …**, C. II, s. 7-8; Grousset, **a**.**g**.**e**., s. 3.
[241] Bkz. Paul the Deacon, **History of the Langobards**, çev. William Dudley Foulke, The Department of History, University of Pennsylvania, Philadelphia, 1907, s. 25-26, 29 [I. 14, 16], 334 [Ek Bölüm 2]; Jörg Jarnut, "Gens, Rex and Regnum of the Lombards", çev. Inge Lyse Hansen ve Carine van Rhijn, **Regna and Gentes**: **The Relationship between Late Antique and Early Medieval Peoples and Kingdoms in the Transformation of the Roman World** (The Transformation of the Roman World, dizi ed. Ian Wood, C. XIII), ed. Hans-Werner Goetz, Jörg Jarnut ve Walter Pohl, Koninklijke Brill NV, Leiden, 2003, s. 411, 413-414; Kim, **The Huns, Rome and the …**, s. 150; Bury, **Barbarların Avrupa'yı İstilası**, s. 176; Bóna, a.g.m., s. 76-78; Sulimirski, **a**.**g**.**e**., s. 180-181.
[242] Heather, **Gotlar**, s. 175; Ahmetbeyoğlu, **Avrupa Hunları**, s. 85.
[243] Priscus, **a**.**g**.**e**., s. 42-45 [fr. 1]; Ahmetbeyoğlu, **Avrupa Hunları**, s. 88, 91-92; E. A. Thompson, **a**.**g**.**e**., s. 70-72.
[244] Bkz. Priscus, **a**.**g**.**e**., s. 44-45 [fr. 1]; **Chronica Minora Saec. IV. V. VI. VII.** (Monvmenta Germaniae Historica: Inde ab Anno Christi Qvingentesimo Vsqve ad Annvm Millesimvm et Qvingentesimvm, ed. Societas Aperiendis Fontibvs Rervm Germanicarvm Medii Aevi; Avctorvm Antiqvissimorvm, C. IX), ed. Theodorvs Mommsen [Theodor], C. I, Apvd Weidmannos

onlar tarafından neticelendirilecekti. Hunlar ile Doğu Romalılar, M.S. 434/435 yılında Margus'ta[245] bir antlaşma imzaladılar. Antlaşmaya göre Doğu Romalılar, Hunlardan kaçanları kabul etmeyecek, önceden kabul etmiş olduklarını fidye istemeksizin iade edecek, iade etmedikleri her kaçak Romalı esir için 8 *solidi*[246] fidye ödeyecek, Hunların düşmanı olan halklarla ittifak yapmayacak ve Hunlara yıllık 700 libre (Roma libresi) altın ödeyeceklerdi. Bunlara ek olarak Hunların ve Doğu Romalıların eşit haklara sahip olduğu güvenli pazar alanları kurulacaktı. Kaçaklar antlaşma sonrasında Hunlara iade edildiler. Bunlar arasında bulunan ve Hun kraliyet soyundan olan Mama ve Atakam, kaçmalarının cezası olarak kazığa oturtulmak suretiyle idam edildiler.[247]

Batı Romalılar, M.S. 413 yılında Burgundların *foederati* olarak Yukarı ve Orta Ren nehirlerinin batısına yerleşmelerine izin vermişlerdi. Lakin M.S. 435 yılında kuzeydoğu Gallia'daki Batı Roma topraklarını istila etmelerine mukabil Aetius, onları yenilgiye uğratıp barış yapmış olmasına rağmen, kısa bir süre sonra Hunlardan onlara saldırmalarını istedi.[248] Bunun üzerine harekete geçen Hunlar, kralları Gundahar dâhil yirmi bin Burgundu katlettiler (M.S. 436/437).[249] Böylece Gallia'daki ilk Burgund krallığı yıkılmış oldu.[250] Kurtulanlardan Ren Nehri'nin batısında kalanlar M.S. 443 yılında Batı Romalılar tarafından Cenevre Gölü civarına yerleştirilerek tekrar *foederati* olmuş, nehrin doğusunda kalanlar ise Hun hâkimiyeti altına girmişlerdir.[251]

Hunlar ayrıyeten, Gallia'da *comes rei militaris* makamında bulunan Litorius'a yardımcı kuvvetler gönderdiler.[252] Batı Roma'ya isyan eden *Aremorici* halkı (Sen Nehri ile Loire Nehri arasındaki topraklarda ve Bretonya Yarımadası'nda yaşayan bir

---

[Weidmannsche Buchhandlung], Berolini [Berlin], 1892, s. 660 [Chronica Gallica A. CCCCLII, 116]; Grousset, **a.g.e.**, s. 91; Kim, **The Huns, Rome and the …**, s. 56-57.

[245] Bugünkü Dubravica (Sırbistan).

[246] Roma altın para birimi. 1 *solidus* 4,55 gramdır.

[247] Priscus, **a.g.e.**, s. 44-47 [fr. 1]; Croke, a.g.m., s. 354; Maenchen-Helfen, **a.g.e.**, s. 90-91.

[248] E. A. Thompson, **a.g.e.**, s. 65.

[249] Maenchen-Helfen, **a.g.e.**, s. 83; Bury, **Barbarların Avrupa'yı İstilası**, s. 91; E. A. Thompson, **a.g.e.**, s. 65.

[250] Bury, **Barbarların Avrupa'yı İstilası**, s. 91.

[251] Bury, **Barbarların Avrupa'yı İstilası**, s. 91-92; Erica Buchberger, "Burgundians and Burgundian Kingdom", **The Oxford Dictionary of Late Antiquity**, C. I, s. 273; Todd, **The Early Germans**, s. 198; E. A. Thompson, **a.g.e.**, s. 136; ayr. bkz. Ahmetbeyoğlu, **Avrupa Hunları**, s. 95.

[252] Ahmetbeyoğlu, **Avrupa Hunları**, s. 98; **The Prosopography of the Later …**, C. II, s. 684 [PLRE II, Litorius].

Kelt halkı[253]) ve Narbo Martius[254] şehrini ele geçiren Vizigotlar, M.S. 437 yılında Litorius tarafından bozguna uğratıldılar.[255] M.S. 439 yılında *magister militum per Gallias* rütbesine terfi eden Litorius, aynı yıl Tolosa[256] yakınlarında Vizigotlara karşı yaptığı muharebede ordusuyla birlikte öldürüldü.[257]

Bu dönemde, Aetius'a karşı uğradıkları hezimetten sonra Germania'daki topraklarına çekilmiş olan Ripuarianlar ve Alamanlar, Hun egemenliğine girdiler.[258] Ayrıca, ismi kaynaklarda ilk defa yaklaşık M.S. 400 yılında zikredilen Thüringler de (*Thuringii*; Harz Dağları ile Thüringen Ormanı arasında yaşayan bir Germen kavmi[259]) Hunlara tabi oldular.[260] Avrupa'da yayılan Hunlar, birçok Germen halkının yanı sıra, muhtelif Slav, Fin-Ugor, Türk ve İrani unsurlar üzerinde de hâkimiyet tesis etmiş ve devasa bir imparatorluk hâline gelmişlerdi.[261]

Bleda ve Attila M.S. 440/441 yılında Doğu Roma İmparatorluğu'na saldırarak Constantia Kalesi'ni[262] ele geçirdiler. Bunun üzerine Doğu Romalılar Hunlara elçi göndererek yaptıkları saldırının aralarındaki barış antlaşmasına aykırı olduğunu bildirdiler. Hunlar ise söz konusu saldırıyı Margus piskoposunun kendi topraklarına girerek Hun kraliyet mezarlarını soymuş olmasına mukabil yaptıklarını ve piskopos ile önceki antlaşmaya göre iade edilmesi gereken kaçakları – Doğu Romalılar arasında çok sayıda Hun kaçak bulunuyordu – teslim etmemeleri durumunda savaş açacaklarını belirttiler. Doğu Romalıların bu iddiaları inkâr etmeleriyle beraber savaş çıktı. Tuna

---

[253] George Long, "Armo'rici", **Dictionary of Greek and …**, C. I, s. 218.
[254] Bugünkü Narbonne (Fransa).
[255] Bury, **History of the Later Roman …**, s. 250; **The Prosopography of the Later …**, C. II, s. 684 [PLRE II, Litorius]; Kelly, **a.g.e.**, s. 114-115; Ahmetbeyoğlu, **Avrupa Hunları**, s. 98.
[256] Bugünkü Toulouse (Fransa).
[257] **The Prosopography of the Later …**, C. II, s. 685 [PLRE II, Litorius].
[258] Verlinden, a.g.m., s. 11; Ahmetbeyoğlu, **Avrupa Hunları**, s. 86, 95; ayr. bkz. Ludwig Schmidt, "Attila", **The Cambridge Medieval History**, planlayan: J. B. Bury [John Bagnell], ed. H. M. Gwatkin [Henry Melvill] ve J. P. Whitney [James Pounder], C. I: **The Christian Roman Empire and the Foundation of the Teutonic Kingdoms**, Cambridge University Press, Cambridge, 1911, s. 361; Váczy, a.g.m., s. 71; László Rásonyi, **Tarihte Türklük**, 3. bsk., Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü, Ankara, 1993, s. 69.
[259] "Thuringia", **The Encyclopædia Britannica**: **A Dictionary of …**, C. XXVI, s. 901.
[260] Todd, **The Early Germans**, s. 240; Ahmetbeyoğlu, **Avrupa Hunları**, s. 95.
[261] Kim, **The Huns, Rome and the …**, s. 59; Kafesoğlu, **a.g.e.**, s. 75-76; Ahmetbeyoğlu, **Avrupa Hunları**, s. 96, 103.
[262] Bugünkü Dubravica'nın (Sırbistan) karşısında, Tuna Nehri'nin kuzey kıyısında bulunan bir Roma kalesi.

Nehri'ni geçen Hunlar, Viminacium[263] şehrini ele geçirdiler. Bu sırada bazı Doğu Romalılar, bir kişi uğruna tüm devletin zarar görmemesi için piskoposun Hunlara teslim edilmesi gerektiğini savunuyorlardı. Teslim edileceğinden kuşkulanan piskopos, Hunlara kaçarak kendisine makul bir teklifte bulunurlarsa Margus şehrini onlara teslim edeceğini söyledi. Hunlar, sözünü tutması hâlinde ona iyi davranılacağına dair söz verdiler. Böylelikle Margus şehrini de ele geçiren Hunlar, Balkanlar'daki saldırılarına devam ederek Singidunum,[264] Sirmium[265] – bu şehirle birlikte Pannonia Secunda[266] bölgesi – ve Naissus[267] şehirlerini fethettiler.[268] Savaş, M.S. 442/443 yılında yapılan bir barış antlaşmasıyla sona erdi.[269] Antlaşma muhtemelen, Doğu Romalıların kaçakları iade etmelerini ve Hunlara yıllık 1.400 (?) libre (Roma libresi) altın ödemelerini içeriyordu.[270]

Angıllar, Saksonlar ve Jütler, muhtemelen M.S. V. yüzyılın ortalarından itibaren Büyük Britanya Adası'na göç etmeye başlamışlardı.[271] Bu göçlerin sebepleri, Anglo-Sakson keşiş ve tarihçi Bede'in (M.S. VII.-VIII. yüzyıllar) *Historia Ecclesiastica Gentis Anglorum* adlı eserinde, bir İngiliz kroniği olan anonim *Anglo-Saxon Chronicle*'da (M.S. IX.-XII. yüzyıllar) ve Anglo-Norman tarihçi Henry of Huntingdon'ın (M.S. XI.-XII. yüzyıllar) *Historia Anglorum* adlı eserinde özetle şu şekilde ifade edilmiştir: Büyük Britanya Adası'ndaki Batı Roma hâkimiyetinin M.S. 410 yılında son bulmasıyla birlikte Pikt (*Picti*; Caledonia'nın[272] doğu kısmında yaşayan ve görünüşe göre külliyen veya kısmen Kelt ırkına mensup olan bir halk[273])

---

[263] Bugünkü Kostolac (Sırbistan).
[264] Bugünkü Belgrad (Sırbistan).
[265] Bugünkü Sremska Mitrovica (Sırbistan).
[266] Bugün Sırbistan'ın Tuna Nehri ile Sava Nehri arasında kalan kısmına, doğu Hırvatistan'a ve Bosna-Hersek'in kuzeydoğu ucuna tekabül eden tarihî bir bölge.
[267] Bugünkü Niş (Sırbistan).
[268] Priscus, **a.g.e.**, s. 48-55 [fr. 1b, 2]; Heather, **The Fall of the Roman …**, s. 301; Ahmetbeyoğlu, **Avrupa Hunları**, s. 104-105.
[269] Noel Lenski, "Captivity among the Barbarians and Its Impact on the Fate of the Roman Empire", **The Cambridge Companion to the Age of Attila**, s. 233; Maenchen-Helfen, **a.g.e.**, s. 117; Ahmetbeyoğlu, **Avrupa Hunları**, s. 106 [dipnot 41].
[270] Bkz. Ahmetbeyoğlu, **Avrupa Hunları**, s. 105; Heather, **The Fall of the Roman …**, s. 307-308; Maenchen-Helfen, **a.g.e.**, s. 117.
[271] Bury, **Barbarların Avrupa'yı İstilası**, s. 97; R. H. Hodgkin [Robert Howard], **A History of the Anglo-Saxons**, C. I, The Clarendon Press, Oxford, 1935, s. 66-68.
[272] Bugün İskoçya'nın (Birleşik Krallık) Forth-Clyde Berzahı kuzeyinde kalan kısmına tekabül eden tarihî bir bölge.
[273] J. M. Lappenberg [Johann Martin], **A History of England under the Anglo-Saxon Kings**, Almancadan çev. Benjamin Thorpe, C. I, John Murray, London, 1845, s. 55; Clare Stancliffe, "British

ve Skot[274] (*Scotti*; Hibernia'da[275] ve Caledonia'nın batı kısmında yaşayan bir Kelt halkı[276]) saldırılarına maruz kalan Britonlar[277] (*Britanni*; Büyük Britanya Adası'nın Forth-Clyde Berzahı güneyinde kalan kısmında yaşayan bir Kelt halkı[278]), onlara karşı Batı Roma İmparatorluğu'ndan yardım isterler. Lakin gelen yardımların saldırıları kalıcı olarak durduramaması ve tekrar yapılan yardım çağrısına (M.S. 446) o sırada Hunlarla mücadele eden Batı Romalılardan bir karşılık gelmemesi üzerine Britonlar, muavenet taleplerini Angıllar, Saksonlar ve Jütlere iletirler (Burada zikredilen "Batı Romalıların Hunlarla mücadelesi", bir savaştan ziyade savaş tehdidini ifade ediyor olmalıdır. Zira M.S. 451 yılına kadar bir Hun-Batı Roma savaşı vuku bulmamıştır. Ancak aralarındaki barışa rağmen bir tehdit unsuru olarak gördükleri Hunlardan gelebilecek saldırılara mukabil tedbirli olma isteği, Batı Romalıların Britonlara yardım göndermemelerinde etkili olmuştur[279]). Bu çağrıyı kabul eden söz konusu Germen kavimleri, Büyük Britanya Adası'na gelerek Piktleri ve Skotları yenilgiye uğratırlar,

and Irish Contexts", **The Cambridge Companion to Bede** (Cambridge Companions to Literature), ed. Scott DeGregorio, Cambridge University Press, Cambridge, 2010, s. 69; Kenneth Jackson, "The Britons in Southern Scotland", **Antiquity**, C. XXIX, No. 114, Haziran 1955, s. 77; Nigel Grant, "Multicultural Education in Scotland", **Comparative Education**, C. XIX, No. 2, 1983, s. 133.

[274] *Goidil* olarak da bilinirler.

[275] Bugün Kuzey İrlanda'ya (Birleşik Krallık) ve İrlanda'ya tekabül eden tarihî bir bölge.

[276] Christopher A. Snyder [Allen], **The Britons** (The Peoples of Europe, genel ed. James Campbell ve Barry Cuncliffe), Blackwell Publishing Ltd, Oxford, 2003, s. 69; Stancliffe, a.g.m., s. 69.

[277] *Cymry* olarak da bilinirler.

[278] A. D. Innes [Arthur Donald], **A History of England**: **From the Earliest Times to the Present Day**, C. I, G. P. Putnam's Sons, New York; T. C. & E. C. Jack, London, tarih yok [1913?], s. 1-2; Stancliffe, a.g.m., s. 69.

[279] Bkz. Ahmetbeyoğlu, **Avrupa Hunları**, s. 118.

fakat bir müddet sonra Britonlara karşı savaşmaya ve adada fetihler yapmaya başlarlar.[280] Öte yandan bazı Saksonlar bu dönemde Gallia'ya göç etmişlerdir.[281]

Attila, ağabeyi Bleda'nın yaklaşık M.S. 445 yılında ölmesi üzerine Hun hükümdarı oldu.[282] Bazı kaynaklar Bleda'nın ölüm sebebinin cinayet olduğunu ve onu Attila'nın öldürdüğünü belirtseler de bu husus ihtilaflıdır.[283] Zira Attila'nın ağabeyini öldürdüğü yönündeki umumiyetle kabul edilen görüşe mukabil muhtelif mesnetlere dayanarak böyle bir cinayetin söz konusu olmadığını ve Bleda'nın eceliyle öldüğünü düşünen

[280] Cotton MS Tiberius C II, folyo 12r-15v [I. 11-15]; **Anglo-Saxon Chronicle to 1154 (MS. E, 'The Peterborough Chronicle')**, University of Oxford, Bodleian Library, MS. Laud Misc. 636, folyo 6r-7r [An. 409, 443, 449]; Venerabilis Bedæ, **Historia Ecclesiastica Gentis Anglorum**, s. 27-36 [I. 11. 27; 12. 28-31; 13. 32; 14. 33-34; 15. 35-37]; Bede, **The Old English Version of …**, s. 44-55 [I. 9-12]; Bede, **Bede's Ecclesiastical History of England**, s. 23-31 [I. 11-15]; **The Anglo-Saxon Chronicle, According to the Several Original Authorities** (Rerum Britannicarum Medii Ævi Scriptores, or Chronicles and Memorials of Great Britain and Ireland During the Middle Ages), ed. ve çev. Benjamin Thorpe, C. I: **Original Texts**, Longman, Green, Longman, and Roberts, London, 1861, s. 16-21 [An. 408/409, 443, 448/449]; **The Anglo-Saxon Chronicle, According to the Several Original Authorities** (Rerum Britannicarum Medii Ævi Scriptores, or Chronicles and Memorials of Great Britain and Ireland During the Middle Ages), ed. ve çev. Benjamin Thorpe, C. II: **Translation**, Longman, Green, Longman, and Roberts, London, 1861, s. 10-12 [An. 408/409, 443, 448/449]; **The Anglo-Saxon Chronicle** (Bohn's Antiquarian Library), ed. J. A. Giles [John Allen], yeni bs, G. Bell and Sons, Ltd., London, 1914, s. 6-7 [A. 409, 443, 449]; Henrici Archidiaconi Huntendunensis (Henry, Archdeacon of Huntingdon), **Historia Anglorum** = **The History of the English, from A.C. 55 to A.D. 1154, in Eight Books** (Rerum Britannicarum Medii Ævi Scriptores, or Chronicles and Memorials of Great Britain and Ireland During the Middle Ages), ed. Thomas Arnold, Longman & Co., London; Parker & Co., Oxford; Macmillan & Co., Cambridge; A. & C. Black; Douglas & Foulis, Edinburgh; A. Thom, Dublin, 1879, s. 34-35, 37-40 [I. 45-47; II. 1-2]; **The Chronicle of Henry of Huntingdon. Also the Acts of Stephen, King of England and Duke of Normandy** (Bohn's Antiquarian Library), çev. ve ed. Thomas Forester, Henry G. Bohn, London, 1853, s. 33-34, 36-40 [Henry of Huntingdon, History of the English, I, II].

[281] Bury, **Barbarların Avrupa'yı İstilası**, s. 157-158; Todd, **The Early Germans**, s. 204; Pflugk-Harttung, **a**.**g**.**e**., s. 229; E. A. Thompson, **a**.**g**.**e**., s. 140.

[282] Bkz. **Chronica Minora …**, s. 480 [Prosperi Tironis, Epitoma Chronicon, 1353], 660 [Chronica Gallica A. CCCCLII, 131]; Priscus, **a**.**g**.**e**., s. 148-149, 244-245 [fr. 9a, 61]; Jordanes, **a**.**g**.**e**., s. 102 [35. 181]; Theophanes Confessor, **The Chronicle of Theophanes Confessor**: **Byzantine and Near Eastern History**, **AD 284-813**, çev., Giriş ve yorum: Cyril Mango ve Roger Scott (Geoffrey Greatrex yardımcılığında), Clarendon Press, Oxford, 1997, s. 159 [AM 5942]; E. A. Thompson, **a**.**g**.**e**., s. 88; Maenchen-Helfen, **a**.**g**.**e**., s. 126; Kim, **The Huns, Rome and the …**, s. 57, 92; Ahmetbeyoğlu, **Avrupa Hunları**, s. 101.

[283] Bkz. Cotton MS Tiberius C II, folyo 14r [I. 13]; **Chronica Minora …**, s. 480 [Prosperi Tironis, Epitoma Chronicon, 1353], 660 [Chronica Gallica A. CCCCLII, 131]; Priscus, **a**.**g**.**e**., s. 148-149, 244-245 [fr. 9a, 61]; Jordanes, **a**.**g**.**e**., s. 102 [35. 181]; Theophanes Confessor, **a**.**g**.**e**., s. 159 [AM 5942]; Venerabilis Bedæ, **Historia Ecclesiastica Gentis Anglorum**, s. 32 [I. 13. 32]; Bede, **Bede's Ecclesiastical History of England**, s. 27 [I. 13]; E. A. Thompson, **a**.**g**.**e**., s. 88; Maenchen-Helfen, **a**.**g**.**e**., s. 105; Heather, **The Fall of the Roman …**, s. 308; Kafesoğlu, **a**.**g**.**e**., s. 74-75; Ahmetbeyoğlu, **Avrupa Hunları**, s. 101-102.

tarihçiler mevcuttur.[284] Ayrıca Attila'nın oğlu Ellac'ın (İlek), babasının hükümdarlığı sırasında doğu kanadı kralı olduğu görülmektedir.[285]

Müttefik olmalarına rağmen Attila'nın sulhperverliğinden kuşku duyan Batı Romalılar, ona bir elçilik heyeti göndererek aralarındaki barışın süreceğine dair söz aldılar. Bunun neticesinde Pannonia Savia[286] bölgesi Hunlara verilmiş ve Attila'ya fahri *magister militum* rütbesi tevcih edilmişti. Söz konusu rütbe, Batı Roma İmparatorluğu tarafından Attila'ya yapılacak olan düzenli bir ödeme anlamına geliyordu.[287] İtalyan tarihçi ve devlet adamı Cassiodorus (M.S. V.-VI. yüzyıllar), *Variae* adlı eserinde Attila'yı "tüm dünyaya hâkim olmaya çalışan bir adam" sözleriyle karakterize etmişti.[288]

Diğer taraftan Doğu Romalılar, M.S. 442/443 yılında imzalanan antlaşmadan bir süre – muhtemelen bir veya iki yıl – sonra Hunlara karşı olan yükümlülüklerini reddedecek kadar güçlü hissetmiş ve yıllık vergilerini ödememeye başlamışlardı. Hunlar birkaç yıl boyunca söz konusu hususa dair hiçbir şey yapmadılar.[289] Bunun sebepleri muhtemelen, Hun camiasındaki dâhilî meseleler ve Hunların dikkatlerini Batı Roma üzerinde toplamış olmaları idi.[290] Lakin Attila M.S. 446 yılında II. Theodosius'a mektuplar yollayarak, o zamana kadar gönderilmemiş olan tüm kaçakların ve vergilerin teslim edilmesini ve gelecek yıllardaki vergi ödemelerini müzakere etmek için kendisine elçi gönderilmesini istemiş, aksi hâlde savaş açacağını belirtmişti.[291] Netice itibarıyla istekleri reddedilmiş olan Attila, M.S. 447 yılında Tuna Nehri'ni geçerek Doğu Roma İmparatorluğu'na saldırdı.[292] Yunanistan'da bulunan Thermopylae Geçidi'ne kadar Balkan Yarımadası'ndaki birçok şehir ve kaleyi –

[284] Bkz. E. A. Thompson, **a**.**g**.**e**., s. 88; Maenchen-Helfen, **a**.**g**.**e**., s. 105; Heather, **The Fall of the Roman …**, s. 308; krş. Kafesoğlu, **a**.**g**.**e**., s. 74-75; Ahmetbeyoğlu, **Avrupa Hunları**, s. 101-102.
[285] Kim, **The Huns, Rome and the …**, s. 57.
[286] Bugün kabaca orta Hırvatistan'a tekabül eden tarihî bir bölge.
[287] Ahmetbeyoğlu, **Avrupa Hunları**, s. 118.
[288] Bkz. Cassiodorus, **The Variae**: **The Complete Translation** (The Joan Palevsky Imprint in Classical Literature), çev. M. Shane Bjornlie [Michael], University of California Press, Oakland (California), 2019, s. 41 [I. 4. 11].
[289] Maenchen-Helfen, **a**.**g**.**e**., s. 117.
[290] Bkz. E. A. Thompson, **a**.**g**.**e**., s. 88; Maenchen-Helfen, **a**.**g**.**e**., s. 117.
[291] Priscus, **a**.**g**.**e**., s. 54-55 [fr. 3]; Kelly, **a**.**g**.**e**., s. 133.
[292] Priscus, **a**.**g**.**e**., s. 54-55 [fr. 3]; Kelly, **a**.**g**.**e**., s. 133; Lenski, a.g.m., s. 233; Ahmetbeyoğlu, **Avrupa Hunları**, s. 107.

Ratiaria, Serdica, Philippopolis, Marcianopolis, Arcadiopolis, Kallipolis ve Sestus[293] bunlardan bazılarıdır – fetheden Hunlar, Vit Nehri civarında (Utus Muharebesi) ve Gelibolu Yarımadası'nda (Chersonesus Muharebesi) yapılan muharebelerde Doğu Roma ordularını bozguna uğrattılar.[294] Hun saldırılarından yalnızca Hadrianopolis[295] ve Herakleia[296] şehirleri kurtulabilmişti.[297] Attila, geride kendisine mukavemet gösterebilecek tüm unsurları bertaraf etmiş ve Constantinopolis'in 30 kilometre batısında bulunan Athyras Kalesi'ne[298] kadar ilerlemişti.[299] Attila'nın geri çekilmesi için antlaşma yapmaktan başka çaresi kalmayan Doğu Roma İmparatorluğu, ona bir elçilik heyeti yolladı. M.S. 447/448 yılında imzalanan barış antlaşmasına – Anatolius Barışı – göre Doğu Romalılar, kaçakları iade edecek, o zamana kadar gönderilmemiş olan vergiler için 6.000 libre (Roma libresi) altın ödeyecek, yıllık 2.100 libre (Roma libresi) altın ödeyecek, iade etmedikleri her kaçak Romalı esir için 12 *solidi* fidye ödeyecek ve Hunlardan kaçanları kabul etmeyeceklerdi.[300]

Söz konusu şartları kabul etmek zorunda kalan Doğu Romalılar, içinde bulundukları durumdan kurtulmanın tek yolunun Attila'yı ortadan kaldırmak olduğunu düşünüyorlardı.[301] Binaenaleyh bir suikast planı hazırladılar ve o sırada Hun elçisi olarak Constantinopolis'te bulunan ve Attila'nın yakın adamlarından biri olan Skir Şefi Edekon'a maddi vaatlerde bulunup Attila'yı öldürmesini istediler.[302] Bunu yapacağına dair söz aldıkları Edekon'u, aralarında bu plandan haberi olmayan Doğu Romalı bürokrat ve tarihçi Priscus'un da (M.S. V. yüzyıl) bulunduğu bir elçilik heyetiyle birlikte M.S. 448/449 yılında Attila'ya gönderdiler.[303] Lakin Doğu Romalıların suikast planı, Edekon'un her şeyi Attila'ya anlatmasıyla beraber deşifre

[293] Sırasıyla bugünkü Archar (Bulgaristan), Sofya (Bulgaristan), Filibe (Bulgaristan), Devnya (Bulgaristan), Lüleburgaz (Türkiye), Gelibolu (Türkiye) ve Eceabat (Türkiye).
[294] Ahmetbeyoğlu, **Avrupa Hunları**, s. 107-108.
[295] Bugünkü Edirne (Türkiye).
[296] Bugünkü Marmara Ereğlisi (Türkiye).
[297] Priscus, **a**.**g**.**e**., s. 246-247 [fr. 61]; Theophanes Confessor, **a**.**g**.**e**., s. 159 [AM 5942].
[298] Bugünkü Büyükçekmece'de (Türkiye) bulunan bir Roma kalesi.
[299] Priscus, **a**.**g**.**e**., s. 246-247 [fr. 61]; Theophanes Confessor, **a**.**g**.**e**., s. 159 [AM 5942]; Ahmetbeyoğlu, **Avrupa Hunları**, s. 107-108.
[300] Priscus, **a**.**g**.**e**., s. 58-59, 246-247 [fr. 5, 61]; Theophanes Confessor, **a**.**g**.**e**., s. 159 [AM 5942]; Ahmetbeyoğlu, **Avrupa Hunları**, s. 108-109, 120.
[301] Priscus, **a**.**g**.**e**., s. 58-59 [fr. 5]; Ahmetbeyoğlu, **Avrupa Hunları**, s. 120.
[302] Priscus, **a**.**g**.**e**., s. 66-73 [fr. 7]; **The Prosopography of the Later …**, C. II, s. 385 [PLRE II, Edeco].
[303] Priscus, **a**.**g**.**e**., s. 70-75 [fr. 7, 8]; Ahmetbeyoğlu, **Avrupa Hunları**, s. 120-121; Kafesoğlu, **a**.**g**.**e**., s. 78; Mitchell, **a**.**g**.**e**., s. 290.

oldu ve başarısızlıkla sonuçlandı.[304] Bunun üzerine Doğu Romalılar, öfkesini yatıştırmak ve aralarındaki barışı sürdürmeye razı etmek maksadıyla Attila'ya bir elçilik heyeti yolladılar. Kendisine sunulan hediyeler ve söylenen latif sözler karşısında yumuşayan Attila, aynı şartlar dâhilinde barışa sadık kalacağına ve Doğu Roma topraklarından çekileceğine dair söz verdi.[305]

Kardeşi III. Valentinianus'a karşı tasarladığı darbe planının ortaya çıkıp başarısızlığa uğraması üzerine göz hapsine alınan ve istemediği biriyle nişanlandırılan Justa Grata Honoria (M.S. 449), yüzüğünü gizlice Attila'ya göndererek ondan kendisini kurtarmasını istemiş ve karşılığında para vadetmişti (M.S. 449/450).[306] Honoria'nın müdafi olarak Attila'yı seçmesinin sebebi, onun Avrupa'daki en güçlü hükümdar olması idi.[307] Söz konusu yüzüğün mahiyetinin bir evlilik teklifi mi yoksa mesajın sahihlik alameti mi olduğu hususu ihtilaflıdır.[308] Hangi gayeyle olmuşsa olsun, Attila bunu bir evlilik teklifi olarak yorumlamış ya da öyle yorumlamayı seçmişti.[309] Bunun üzerine Attila, III. Valentinianus'a bir elçi yollayarak, nişanlısı ilan ettiği Honoria'nın teslimini ve Batı Roma İmparatorluğu'nun yarısının çeyiz olarak kendisine bırakılmasını istedi. Lakin Batı Romalılar Attila'nın bütün isteklerini reddettiler.[310] Diğer yandan II. Theodosius'un M.S. 450 yılında ölmesi üzerine Doğu Roma tahtına geçen Marcianus (hük. M.S. 450-457), Attila'ya, yıllık vergi ödemeyeceğini, fakat barışı sürdürürse ona hediyeler göndereceğini ve eğer savaş tehdidinde bulunursa karşılık vermeye hazır olduğunu bildirmişti.[311] Bunlara mukabil her iki imparatorluğa da saldırmak niyetinde olan Attila, önceliğini Batı Roma'ya verecekti.[312]

Attila'nın batıya yönelmesindeki tek etken Honoria meselesi değildi. Priscus, *Historia Byzantiake* adlı eserinde – tamamı kayıptır ve günümüze fragmentler hâlinde ulaşmıştır – Frank kralının ölmesi üzerine iki oğlu arasında taht kavgası çıktığından,

---

[304] Priscus, **a**.**g**.**e**., s. 142-145 [fr. 8.1]; Ahmetbeyoğlu, **Avrupa Hunları**, s. 121.
[305] Priscus, **a**.**g**.**e**., s. 156-159 [fr. 13, 14].
[306] Bury, **Barbarların Avrupa'yı İstilası**, s. 104-105; **The Prosopography of the Later …**, C. II, s. 568 [PLRE II, Iusta Grata Honoria]; E. A. Thompson, **a**.**g**.**e**., s. 132.
[307] Bury, **Barbarların Avrupa'yı İstilası**, s. 105.
[308] Bkz. Mitchell, **a**.**g**.**e**., s. 165; krş. Bury, **Barbarların Avrupa'yı İstilası**, s. 105; E. A. Thompson, **a**.**g**.**e**., s. 132.
[309] Bury, **Barbarların Avrupa'yı İstilası**, s. 105.
[310] Priscus, **a**.**g**.**e**., s. 164-165 [fr. 16].
[311] Priscus, **a**.**g**.**e**., s. 160-163 [fr. 15]; E. A. Thompson, **a**.**g**.**e**., s. 133.
[312] Priscus, **a**.**g**.**e**., s. 162-163 [fr. 15].

büyük oğulun Attila, küçük oğulun ise Aetius'la ittifak kurduğundan ve Attila'nın bu sebeple Franklara savaş açtığından bahseder.[313] Lakin söz konusu kavmin hangi Frank kavmi olduğu belirsizdir.[314] Öte yandan Got tarihçi Jordanes (M.S. VI. yüzyıl), *Getica* adlı eserinde Vandal Kralı Gaiseric'in Attila'ya hediyeler göndererek onu Vizigotlara karşı kışkırttığını, çünkü Vizigot Kralı I. Theodoric'in kızını sakat bırakmış olmasından dolayı babasının intikamından korktuğunu belirtir[315] (Vandallar [Hasdingler ve bazı Alanlar] bu sırada Kuzeybatı Afrika'da bulunuyorlardı, tafsilat için bkz. Bölüm 3.5). Bu kız Gaiseric'in oğlu Huneric'le evliydi ve gelininin kendisini zehirleyeceğini düşünen kayınpederi tarafından burnu ve kulakları kestirilerek babasına geri gönderilmişti.[316] Belki de tüm bunlar, Attila'nın politik hedefleri için kullandığı birer bahaneydiler.[317] Zira Attila, imparatorluğunu daha da güçlendirmek maksadıyla eline geçen her fırsatı değerlendirmek istiyordu.[318]

Tüm savaş gücünü toplayan Attila, M.S. 451 yılında Hunlardan ve ekseriyetle Germenler olmak üzere hâkimiyeti altındaki birçok halktan müteşekkil devasa bir orduyla Gallia'ya ilerledi.[319] Pannonia Gotları, Gepidler, Herullar, Skirler, Ruglar, Alamanlar, Thüringler, Ripuarianların bir kısmı (geriye kalan kısmı Batı Romalılara katılacaktır) ve Ren Nehri'nin doğusundaki Burgundlar, Attila'nın kuvvetleri arasındaydılar.[320] Vizigotlar ile Batı Romalıların birlik olmasını istemeyen Attila, ikisine de dost gibi davranmış ve I. Theodoric'e Vizigotların düşmanlarına karşı, III. Valentinianus'a ise Batı Romalıların düşmanlarına karşı sefere çıktığını bildirmişti.[321] Ren Nehri'ni geçen Hunlar, kuzey Gallia'daki birçok şehri – Argentoratum, Augusta Vangionum, Mogontiacum, Colonia Agrippinensis, Tornacum, Divodurum ve

[313] Bkz. Priscus, **a.g.e.**, s. 162-165 [fr. 16].
[314] James, **a.g.e.**, s. 58.
[315] Bkz. Jordanes, **a.g.e.**, s. 103 [36. 184].
[316] Jordanes, **a.g.e.**, s. 103 [36. 184].
[317] Bkz. Priscus, **a.g.e.**, s. 162-165 [fr. 16].
[318] Bkz. Ahmetbeyoğlu, **Avrupa Hunları**, s. 103.
[319] Priscus, **a.g.e.**, s. 164-165 [fr. 16]; Bury, **Barbarların Avrupa'yı İstilası**, s. 106; Kafesoğlu, **a.g.e.**, s. 79; Ahmetbeyoğlu, **Avrupa Hunları**, s. 126.
[320] C. W. Previté-Orton [Charles William], **The Shorter Cambridge Medieval History**, C. I: **The Later Roman Empire to the Twelfth Century**, 1. bs. (1952), tıpkıbasım, The Syndics of the Cambridge University Press, London, 1971, s. 94; Ahmetbeyoğlu, **Avrupa Hunları**, s. 126; Bury, **Barbarların Avrupa'yı İstilası**, s. 106.
[321] Bury, **Barbarların Avrupa'yı İstilası**, s. 106.

Durocortorum[322] bunlardan bazılarıdır (?) – ele geçirdiler.[323] Hun saldırılarından sadece Lutetia,[324] Augustobona[325] ve Aurelianum[326] şehirleri kurtulabilmişti.[327] I. Theodoric'le ittifak kuran Aetius, Attila'ya karşı bir koalisyon ordusu teşkil etti.[328] Vizigotlar, Salianlar, Cenevre Gölü civarındaki Burgundlar, batı Gallia'daki Saksonlar, Ripuarianların bir kısmı, Aremorici halkı ve Gallia'ya doğru ilerlemelerinden bir müddet sonra Batı Romalılar tarafından *foederati* olarak Aurelianum ile Valentia[329] dolaylarına yerleştirilmiş olan Alanlar (bunlar, Hunların önünden kaçan Alanların yalnızca bir kısmıdır, tafsilat için bkz. Bölüm 3.5), Aetius'un kuvvetleri arasındaydılar.[330] Hun ile Batı Roma orduları, tam konumu belirsiz olmakla beraber Champagne bölgesinde bir yerde karşı karşıya geldiler.[331] Burada, pek çok Avrupa halkının dâhil olduğu muazzam bir muharebe gerçekleşti (M.S. 451).[332] Söz konusu muharebe, Campi Catalauni Muharebesi, Campus Mauriacus Muharebesi, Châlons Muharebesi ve Troyes Muharebesi isimleriyle bilinmektedir.[333] Her iki tarafın da ağır kayıplar verdiği – ölenler arasında I. Theodoric de vardır[334] – muharebenin galibi belirsizdir.[335] Umumiyetle Aetius'un muzaffer olduğu kabul edilmekte, lakin

[322] Augusta Vangionum'dan itibaren sırasıyla bugünkü Worms (Almanya), Mainz (Almanya), Köln (Almanya), Tournai (Belçika), Metz (Fransa) ve Reims (Fransa).
[323] **Chronica Minora …**, s. 481 [Prosperi Tironis, Epitoma Chronicon, 1364]; Gregory Bishop of Tours, **History of the Franks** (Records of Civilization: Sources and Studies, ed. James T. Shotwell [Thomson]), çev. ve notlar: Ernest Brehaut, Columbia University Press, New York, 1916, s. 26 [II. 7]; Thomas Hodgkin, **Italy and Her Invaders**, C. II: **Book II. The Hunnish Invasion**; **Book III. The Vandal Invasion and the Herulian Mutiny**, 2. bs., The Clarendon Press, Oxford, 1892, s. 117-118; Bury, **Barbarların Avrupa'yı İstilası**, s. 106; E. A. Thompson, **a**.**g**.**e**., s. 140.
[324] Bugünkü Paris (Fransa).
[325] Bugünkü Troyes (Fransa).
[326] Bugünkü Orléans (Fransa).
[327] Ahmetbeyoğlu, **Avrupa Hunları**, s. 127; E. A. Thompson, **a**.**g**.**e**., s. 140-141.
[328] Bury, **Barbarların Avrupa'yı İstilası**, s. 106.
[329] Bugünkü Valence (Fransa).
[330] Jordanes, **a**.**g**.**e**., s. 105 [36. 191]; Sidonius, **Poems and Letters** (The Loeb Classical Library, kuran: James Loeb, ed. T. E. Page [Thomas Ethelbert] vd.), İngilizce çev., Giriş ve Notlar: W. B. Anderson [William Blair], C. I: **Poems**; **Letters, Books I-II**, 1. bs. (1936), tıpkıbasım, Harvard University Press, Cambridge (Massachusetts); William Heinemann Ltd, London, 1963, s. xviii [Giriş]; Bury, **Barbarların Avrupa'yı İstilası**, s. 106; E. A. Thompson, **a**.**g**.**e**., s. 139-140; J. C. L. de Sismondi [Jean Charles Léonard], **A History of the Fall of the Roman Empire** (The Cabinet Cyclopædia, yöneten: Dionysius Lardner), C. I, Longman, Rees, Orme, Brown, Green, & Longman; John Taylor, London, 1834, s. 161.
[331] Kelly, **a**.**g**.**e**., s. 244; E. A. Thompson, **a**.**g**.**e**., s. 140-141.
[332] Ahmetbeyoğlu, **Avrupa Hunları**, s. 133-139.
[333] Kelly, **a**.**g**.**e**., s. 244; Ahmetbeyoğlu, **Avrupa Hunları**, s. 121; Bury, **Barbarların Avrupa'yı İstilası**, s. 109.
[334] Jordanes, **a**.**g**.**e**., s. 109 [40. 209].
[335] Grousset, **a**.**g**.**e**., s. 91; Kafesoğlu, **a**.**g**.**e**., s. 79; Ahmetbeyoğlu, **Avrupa Hunları**, s. 139.

bunun aksini savunan tarihçilerle beraber muharebenin bir galibi ve mağlubu olmadığını düşünen tarihçiler de bulunmaktadır.[336] Nitekim, Attila'nın her hâlükârda Gallia'dan geri çekilmiş olduğu görülmektedir.[337]

Attila, M.S. 452 yılında Honoria meselesinden dolayı Batı Roma İmparatorluğu'na karşı sefere çıktı ve İtalya'ya ilerledi.[338] Julian Alpleri'ni geçen Hunlar, Adriyatik Denizi'nin ve Po Nehri'nin kuzeyindeki birçok şehri – Aquileia, Altinum,[339] Patavium,[340] Verona, Brixia,[341] Mediolanum[342] ve Ticinum[343] bunlardan bazılarıdır – ele geçirdiler.[344] *Suidae Lexicon* (M.S. X. yüzyıl) isimli bir Doğu Roma ansiklopedisinde yer alan ve Priscus'un *Historia Byzantiake* adlı eserinden alıntılandığı düşünülen bir pasaja göre Attila, Mediolanum'dayken, altın tahtlarda oturan Batı ile Doğu Roma imparatorlarını ve onların ayakları önünde uzanan ölü Hunları betimleyen bir tablo görmüş ve bunun üzerine bir ressam bulduarak ona, kendisini tahtta otururken, Roma imparatorlarını ise omuzlarındaki çuvallardan onun ayakları önüne altın dökerlerken tasvir eden bir tablo yapmasını emretmiştir.[345] Hunların ilerleyişleri Batı Romalıları dehşete düşürmüştü.[346] III. Valentinianus, Ravenna'dan Roma'ya kaçtı.[347] Bir muharebeyi göze alacak kadar güçlü olmayan

[336] Bkz. Schmidt, a.g.m., s. 364; R. H. C. Davis [Ralph Henry Carless], **Orta Çağ Avrupa Tarihi** (Tarih Dizisi, No. 83), Türkçeye çev. Rumeysa Şişman, 2. bsk., Dergâh Yayınları, İstanbul, 2020, s. 44; Maenchen-Helfen, **a.g.e.**, s. 481; Norman Davies, **Avrupa Tarihi**, çev. ed. Mehmet Ali Kılıçbay, çev. Burcu Çığman vd., İmge Kitabevi Yayıncılık Paz. San. ve Tic. Ltd. Şti., Ankara, 2006, s. 261; Kafesoğlu, **a.g.e.**, s. 79-80; Ahmetbeyoğlu, **Avrupa Hunları**, s. 139-140; George Vernadsky, "Der sarmatische Hintergrund der germanischen Völkerwanderung", **Saeculum**, C. II, Aralık 1951, s. 378; John Julius Norwich, **Byzantium**: **The Early Centuries**, 11. bsk., Penguin Books Ltd, London, 1990, s. 158.

[337] Bkz. **Chronica Minora**, s. 482 [Prosperi Thronis, Epitoma Chronicon, 1364]; Priscus, **a.g.e.**, s. 254-255 [fr. 65]; Theophanes Confessor, **a.g.e.**, s. 161 [AM 5943].

[338] Bury, **Barbarların Avrupa'yı İstilası**, s. 110.

[339] Bugünkü Altino (Veneto, İtalya).

[340] Bugünkü Padua (İtalya).

[341] Bugünkü Brescia (İtalya).

[342] Bugünkü Milano (İtalya).

[343] Bugünkü Pavia (İtalya).

[344] Priscus, **a.g.e.**, s. 164-167, 254-261 [fr. 17, 66a, 66b]; Procopius, **History of the Wars** (The Loeb Classical Library, ed. E. Capps [Edward], T. E. Page [Thomas Ethelbert] ve W. H. D. Rouse [William Henry Denham]), İngilizceye çev. H. B. Dewing [Henry Bronson], C. II: **Books III and IV**, William Heinemann, London; G. P. Putnam's Sons, New York, 1916, s. 42-45 [III. 4. 30-35]; Jordanes, **a.g.e.**, s. 112-113 [42. 219-222]; E. A. Thompson, **a.g.e.**, s. 145-146; Ahmetbeyoğlu, **Avrupa Hunları**, s. 140-142.

[345] Kelly, **a.g.e.**, s. 258; E. A. Thompson, **a.g.e.**, s. 146; Heather, **The Fall of the Roman …**, s. 340.

[346] Ahmetbeyoğlu, **Avrupa Hunları**, s. 142; ayr. bkz. E. A. Thompson, **a.g.e.**, s. 144-145.

[347] Ahmetbeyoğlu, **Avrupa Hunları**, s. 142; Sinor, a.g.m., s. 195.

Aetius ise, Marcianus'tan yardım istedi, lakin Doğu Roma ordularının İtalya'ya gelmeleri zaman alacaktı.[348] Hunlardan barış istemek zorunda kalan Batı Romalılar, Papa I. Leo başkanlığındaki bir elçilik heyetini Roma şehri üzerine yürümek niyetinde olan Attila'ya gönderdiler.[349] Mincio Nehri civarında, Batı Roma İmparatorluğu'nun Hunlara yıllık vergi – miktarı bilinmemektedir – ödemesini şart koşan bir barış antlaşması yapıldı (M.S. 452).[350] Attila, bu barışın kalıcı olmadığını ve Honoria'yla ilgili isteklerinin yerine getirilmemesi hâlinde tekrar saldıracağını belirterek İtalya'dan çekildi.[351] Söz konusu barış antlaşmasının yanı sıra Attila'nın geri çekilmesinde etkili olmuş başka unsurlar da bulunmaktaydı. Bunlar, İtalya'da çıkmış olan kıtlık ve veba ve Doğu Roma kuvvetlerinin, bir yandan Attila'nın seferde olduğu sırada Tuna Nehri'nin kuzeyine geçerek Hunları yenilgiye uğratmaları (bu bir işgal hareketi değildi), diğer yandan ise Aetius'a yardıma gelmeleri idi.[352]

Attila, kendi topraklarına döndükten sonra Marcianus'a bir elçi göndermiş ve II. Theodosius'un kabul ettiği ödemeler gönderilmezse savaş açacağını bildirmişti.[353] Lakin böyle bir savaş asla gerçekleşmeyecekti. Çünkü Attila, M.S. 453 yılında Ildico isimli bir kızla yaptığı evliliğin (Attila'nın birçok – sayısı bilinmemektedir – eşi bulunmakla beraber baş hanımı [kraliçe] Hereka'dır [Arıkan][354]) zifaf gecesinde içkili olarak uyuduğu sırada geçirdiği arter patlaması sonucu boğularak öldü.[355] Diğer yandan Attila'nın, Ildico veya bir başkası tarafından öldürülmüş olduğunu belirten kaynaklar da bulunmakta, fakat bu hususun umumiyetle bir söylentiden ibaret olduğu düşünülmektedir.[356] Priscus, *Historia Byzantiake* adlı eserinde Attila'nın, Hun dilinde

[348] Bury, **Barbarların Avrupa'yı İstilası**, s. 110; Ahmetbeyoğlu, **Avrupa Hunları**, s. 142.
[349] Priscus, **a**.**g**.**e**., s. 166-167 [fr. 17]; Jordanes, **a**.**g**.**e**., s. 113 [42. 222-223]; E. A. Thompson, **a**.**g**.**e**., s. 147; Grousset, **a**.**g**.**e**., s. 91.
[350] Bkz. Priscus, **a**.**g**.**e**., s. 166-167, 256-259 [fr. 17, 66b]; Procopius, **a**.**g**.**e**., s. 42-43 [III. 4. 29]; Jordanes, **a**.**g**.**e**., s. 113-114 [42. 223]; James Westfall Thompson, **History of the Middle Ages 300-1500**, W. W. Norton & Company, Inc., New York, 1931, s. 60; Kelly, **a**.**g**.**e**., s. 259-260.
[351] Priscus, **a**.**g**.**e**., s. 166-167 [fr. 17]; Jordanes, **a**.**g**.**e**., s. 114 [42. 223]; Bury, **Barbarların Avrupa'yı İstilası**, s. 111.
[352] Kelly, **a**.**g**.**e**., s. 260-261; E. A. Thompson, **a**.**g**.**e**., s. 147-148; Ahmetbeyoğlu, **Avrupa Hunları**, s. 143; Bury, **Barbarların Avrupa'yı İstilası**, s. 111.
[353] Priscus, **a**.**g**.**e**., s. 168-171 [fr. 19]; Kelly, **a**.**g**.**e**., s. 261.
[354] Bkz. Priscus, **a**.**g**.**e**., s. 118-121, 136-137, 176-177 [fr. 8, 23]; Jordanes, **a**.**g**.**e**., s. 123 [49. 254]; Ahmetbeyoğlu, **Avrupa Hunları**, s. 160, 208; E. A. Thompson, **a**.**g**.**e**., s. 168.
[355] Priscus, **a**.**g**.**e**., s. 176-177 [fr. 23]; Jordanes, **a**.**g**.**e**., s. 123 [49. 254]; Ahmetbeyoğlu, **Avrupa Hunları**, s. 143; E. A. Thompson, **a**.**g**.**e**., s. 148-149; Bury, **Barbarların Avrupa'yı İstilası**, s. 111.
[356] Bkz. Ahmetbeyoğlu, **Avrupa Hunları**, s. 148-156; E. A. Thompson, **a**.**g**.**e**., s. 151.

strava denilen bir cenaze töreninden sonra içten dışa doğru sırasıyla altın, gümüş ve demir olmak üzere iç içe geçmiş üç tabuta konularak defnedildiğini (mezarının yeri bilinmemekle beraber Orta Tuna bölgesinde bir yerde olduğu tahmin edilmektedir[357]) ve altın ile gümüş tabutun her iki Roma imparatorluğundan aldığı vergileri, demir tabutun ise fethettiği ulusları simgelediğini belirtir.[358]

Attila dönemi Hun İmparatorluğu'nun batı (Ren bölgesi) ve güney (Karadeniz'in kuzey kıyıları ile Tuna bölgesi) sınırları belirginken, kuzey ve doğu sınırlarına dair belirsizlikler bulunmaktadır.[359] Priscus, *Historia Byzantiake* adlı eserinde Attila'nın, Scythia[360] ve Germania'ya hükmettiğini ve hâkimiyetinin okyanustaki adalara kadar uzandığını belirtir.[361] Alman tarihçi Theodor Mommsen, Priscus'un isimlerini zikretmediği bu adaların Britanya Adaları olabileceği kanısında iken, bazı tarihçiler bunların Baltık Denizi'ne kıyısı bulunan adalar ve Romalılar tarafından ada olarak bilinen İskandinav Yarımadası olduğunu düşünmektedirler.[362] Diğer taraftan Hunların doğu sınırının genellikle Volga bölgesi olduğu tahmin edilmekte, ancak bu sınırın Altay Dağları'na kadar uzanmış olabileceğini söyleyen tarihçiler de bulunmaktadır.[363] Dolayısıyla Orta, Güneydoğu ve Doğu Avrupa'daki hâkimiyetleri sarih olan Hunların, Batı ve Kuzey Avrupa ile Orta Asya'daki hâkimiyetleri hakkında belirsizlikler ve şüpheler mevcuttur.

Attila'nın ölümüyle birlikte Hun İmparatorluğu parçalanma ve yıkılma sürecine girmişti. Bunun en önemli sebebi, Attila gibi karizmatik bir liderden sonra onun

---

[357] Ahmetbeyoğlu, **Avrupa Hunları**, s. 147.
[358] Bkz. Priscus, **a**.**g**.**e**., s. 178-181 [fr. 23]; Jordanes, **a**.**g**.**e**., s. 124-125 [49. 256-258]; E. A. Thompson, **a**.**g**.**e**., s. 149-151; Kelly, **a**.**g**.**e**., s. 13-15 [Giriş].
[359] Bkz. E. A. Thompson, **a**.**g**.**e**., s. 75-76.
[360] Bugün kabaca Romanya'ya, Moldova'ya, Ukrayna'ya ve güneybatı Rusya'ya tekabül eden tarihî bir bölge.
[361] Bkz. Priscus, **a**.**g**.**e**., s. 122-123, 178-179 [fr. 8, 23]; Jordanes, **a**.**g**.**e**., s. 124 [49. 257].
[362] Bkz. Theodor Mommsen, **Gesammelte Schriften**, C. IV: **Historische Schriften** (C. I), Weidmannsche Buchhandlung, Berlin, 1906, s. 539 [dipnot 5]; Maenchen-Helfen, **a**.**g**.**e**., s. 125; E. A. Thompson, **a**.**g**.**e**., s. 75; Kim, **The Huns**, s. 82; Lotte Hedeager, **Iron Age Myth and Materiality**: **An Archaeology of Scandinavia AD 400-1000**, Routledge (Taylor & Francis Group), Abingdon (Oxfordshire), 2011, s. 193, 198; ayr. bkz. William Herbert, **Attila, King of the Huns**, Henry G. Bohn, London, 1838, s. 402-403.
[363] Bkz. Edward Gibbon, **Roma İmparatorluğu'nun Gerileyiş ve Çöküş Tarihi** (Tarih Dizisi, No. 3), çev. Asım Baltacıgil, C. III, Bilim/Felsefe/Sanat Yayınları, İstanbul, 1988, s. 206-207; Michael Maas, "Reversals of Fortune: An Overview of the Age of Attila", **The Cambridge Companion to the Age of Attila**, s. 9; E. A. Thompson, **a**.**g**.**e**., s. 76; Rásonyi, **a**.**g**.**e**., s. 69; Ahmetbeyoğlu, **Avrupa Hunları**, s. 159.

yerinin doldurulamayarak merkezî otoritenin zayıflaması idi. Hun hâkimiyeti altındaki halklar, devlet yönetiminde Attila'nın üç oğlunun – Ellac, Dengizich (Dengizik) ve Ernak (İrnek) – bulunacağı bu süreç içerisinde Hunlardan ayrılarak bağımsız olacaklardı.[364] Ellac, babasının ölümü üzerine Hun hükümdarı olmuş, fakat Dengizich ve Ernak'ın imparatorluktan hisse istemeleriyle beraber kardeşler arasında taht kavgası zuhur etmişti.[365] Bu durumu fırsat bilen bazı Germen ve Sarmat kavimleri – Skirlerin ve Rugların ekseriyeti, Gepidler, Herullar, Tuna boyundaki bazı Süevler (muhtemelen Kuadlar) ve Tuna ile Tisa nehirleri arasındaki Sarmatlar (Jazigler) – Attila'nın yakın adamlarından biri olan Gepid Kralı Ardaric liderliğinde isyan ederek M.S. 454/455 yılında Hunlara saldırdılar ve Pannonia'daki Nedao Nehri[366] dolaylarında yapılan muharebede onları hezimete uğrattılar.[367] Pannonia Gotlarının Nedao Muharebesi'ndeki durumları ihtilaflıdır. Bu hususa dair görüşler şunlardır:

1. Hunlara başkaldırmış fakat muharebeye dâhil olmamışladır.[368]
2. Germen-Sarmat koalisyonunda yer alarak Hunlara karşı savaşmışlardır.[369]
3. Hun tabiliği altında Germen-Sarmat koalisyonuna karşı savaşmışlardır.[370]
4. Çoğunluğu Hunların tarafında olmak kaydıyla her iki tarafta da yer almışlardır.[371]

Öte yandan, Pannonia Gotlarının muharebeden sonra açık bir şekilde hürriyetlerine kavuşmuş oldukları görülmektedir. Şayet önceden bağımsız olmayıp muharebe sırasında Hunlara sadık kalmışlarsa dahi hiç şüphesiz muharebenin ardından Hun egemenliğini reddetmiş bulunuyorlardı.[372] Ellac'ın da öldüğü bu muharebede ağır kayıplar veren Hunlar, bazı küçük gruplar hariç, Aşağı Tuna Nehri'nin ve

[364] Ahmetbeyoğlu, **Avrupa Hunları**, s. 160-161.
[365] Ahmetbeyoğlu, **Avupa Hunları**, s. 160-161; Váczy, a.g.m., s. 116.
[366] Nedao Nehri'nin kesin konumu belirsizdir. Bazı bilim insanları bu nehrin, Sava Nehri'nin kollarından biri olabileceğini düşünmektedirler (bkz. Todd, **The Early Germans**, s. 164, 223; Maenchen-Helfen, **a.g.e.**, s. 149; Wolfram, **The Roman Empire and Its …**, s. 139).
[367] Bkz. Jordanes, **a.g.e.**, s. 107, 125-126 [38. 199; 50. 259-262]; E. A. Thompson, **a.g.e.**, s. 152-153; Todd, **The Early Germans**, s. 164, 220, 223; Váczy, a.g.m., s. 116-117; Steinhübel, **a.g.e.**, s. 15; Sulimirski, **a.g.e.**, s. 180-181, 188.
[368] E. A. Thompson, **a.g.e.**, s. 153.
[369] Bury, **Barbarların Avrupa'yı İstilası**, s. 112.
[370] Kim, **The Huns, Rome and the …**, s. 113.
[371] Wolfram, **The Roman Empire and Its …**, s. 139.
[372] Bkz. Jordanes, **a.g.e.**, s. 128 [52. 268]; Heather, **Gotlar**, s. 168, 186-187, 221.

Karadeniz'in kuzey kıyılarına doğru çekildiler.[373] Bu sırada söz konusu Germen ve Sarmat kavimleri, Hunlardan boşalan topraklarda – Gotlar Balaton Gölü'nün güneyinde ve Sava ile Drava nehirleri civarında; Gepidler Tisa Nehri'nin doğusunda ve Transilvanya'da; Herullar Moravya'da; Skirler Orta Tuna ile Tisa nehirleri arasındaki toprakların kuzey kısmında; Ruglar Yukarı Tuna Nehri'nin kuzeyinde, Noricum'un karşı kıyılarında; Süevler Batı Karpat Dağları'nın güneybatısında; Sarmatlar ise Orta Tuna ile Tisa nehirleri arasındaki toprakların güney kısmında – kendi krallıklarını tesis ettiler.[374] Böylece, Tuna Havza'sında bir dizi barbar krallığı vücut bulmuş oldu.[375]

Ellac'ın ölümünden sonra Hun idaresine Dengizich ile Ernak geçmiş ve iki kardeş, ellerinde kalan toprakları yönetsel olarak aralarında paylaşmışlardı – Dengizich Aşağı Tuna Nehri'nin kuzeyinde, Ernak ise Karadeniz'in kuzeyinde hüküm sürüyordu.[376] Hunlar, yaklaşık M.S. 455 yılında "kaçak köleler" gibi gördükleri Pannonia Gotlarına saldırdılar, lakin bozguna uğratılarak geri püskürtüldüler.[377] Artık kendilerini çok güçlü hisseden Gotlar, çevrelerindeki halkları yağmalamaya başlamış ve ilk olarak Pannonia'da bulunan ve bir Hun kavmi olan *Sadagis* kavmine saldırmışlardı. Bunu öğrenen Dengizich, kendi kanından olan bu kavme yardım etmek için hâlâ egemenliği altında bulunan halklardan – *Ultzinzures* (Hun), *Angisciri* (Germen [Skir] veya Hun), *Bittugures* (Hun) ve *Bardores* (Hun)[378] – topladığı kuvvetlerle Gotlara karşı sefere çıktı, ancak muhasara ettiği Bassianae'de[379] yapılan muharebede mağlup olarak geri

[373] Jordanes, **a.g.e.**, s. 126 [50. 262-263]; Ahmetbeyoğlu, **Avrupa Hunları**, s. 162-163; Bury, **Barbarların Avrupa'yı İstilası**, s. 112; E. A. Thompson, **a.g.e.**, s. 153.
[374] Váczy, a.g.m., s. 117; Neil Christie, "Hungary", **Medieval Archaeology**: **An Encyclopedia**, ed. Pam J. Crabtree, Garland Publishing, Inc., New York, 2001, s. 166; Wolfram, **Germenler**: **Kökenleri ve …**, s. 108; Bóna, a.g.m., s. 79-80; Todd, **The Early Germans**, s. 164; Steinhübel, **a.g.e.**, s. 15-18; Hrvoje Gračanin ve Jana Škrgulja, "The Ostrogoths in Late Antique Southern Pannonia", **Acta Archaeologica Carpathica**, C. XLIX, 2014, s. 175; Wolfram, **The Roman Empire and Its …**, s. 139-140, 160-161; ayr. bkz. Sulimirski, **a.g.e.**, s. 180-181, 188.
[375] Christie, a.g.m., s. 166.
[376] Váczy, a.g.m., s. 117-118; Maenchen-Helfen, **a.g.e.**, s. 86; Kim, **The Huns, Rome and the …**, s. 132.
[377] Jordanes, **a.g.e.**, s. 128 [52. 268-269]; Maenchen-Helfen, **a.g.e.**, s. 156-158.
[378] Bkz. H. H. Howorth [Henry Hoyle], "The Westerly Drifting of Nomades, from the Fifth to the Nineteenth Century. Part XII. The Huns", **The Journal of the Anthropological Institute of Great Britain and Ireland**, C. III, 1874, s. 458; Maenchen-Helfen, **a.g.e.**, s. 439.
[379] Bugünkü Donji Petrovci (Sırbistan).

çekilmek zorunda kaldı (M.S. 460'lı yılların ortaları).[380] Jordanes, *Getica* adlı eserinde Hunların, o zamandan beri Gotların silahlarından korktuklarını belirtir.[381]

Müşkül duruma düşmüş olan Dengizich ve Ernak, yaklaşık M.S. 466 yılında Doğu Roma İmparatoru I. Leo'ya (hük. M.S. 457-474) bir elçi yollayarak barış teklifinde bulunmuş ve Tuna kıyısında Romalılarla ticaret yapabilecekleri bir pazar kurulmasını talep etmişlerdi. Fakat Hunların Roma ülkesine büyük zararlar verdiklerini ve Romalılarla ticaret yapma hakkına sahip olmadıklarını düşünen I. Leo, onların isteklerini reddetti.[382] Bunu küstahlık addeden Dengizich Doğu Romalılara saldırmak istemiş, Ernak ise doğudan gelen Ogur göçleriyle – Karadeniz'in kuzeydoğu kıyıları ile Hazar Denizi'nin kuzeybatı kıyıları arasında bulunan ve bir Türk halkı olan Ogurlar (*Ogouroi*), bu dönemde batıya doğru göç etmeye başlamışlardı[383] – mücadele ediyor olmasından dolayı ağabeyinin bu fikrine karşı çıkmıştı. Söz konusu durum, iki kardeşin yollarının ayrılmasına vesile oldu.[384]

I. Leo'nun bu süreçteki Hun politikasına baktığımızda, onların isteklerini, bağımsız bir siyasi varlık olarak değil, ancak kendisine tabi bir halk olmaları şartıyla kabul etmeye niyetli olduğunu görmekteyiz.[385] Öyle ki, Ogurlara karşı yürüttüğü mücadelede muvaffakiyet sağlayamayan Ernak, takipçileriyle beraber yaşadığı toprakları terk edip I. Leo'dan sığınma talebinde bulunmuş ve Doğu Roma İmparatorluğu'na tabi olarak Scythia Minor[386] bölgesinin kuzey kısmına yerleştirilmişti (M.S. 460'lı yılların sonları).[387] Doğu Romalılara savaş ilan eden Dengizich ise Aşağı Tuna Nehri'nin güneyindeki imparatorluk topraklarına saldırmış (M.S. 466/467), lakin yapılan muharebeler neticesinde hezimete uğratılarak

[380] Jordanes, **a.g.e.**, s. 129-130 [53. 272-273]; Váczy, a.g.m., s. 118; Maenchen-Helfen, **a.g.e.**, s. 162-164.
[381] Bkz. Jordanes, **a.g.e.**, s. 130 [53. 273].
[382] Priscus, **a.g.e.**, s. 204-205 [fr. 36]; Váczy, a.g.m., s. 118; Maenchen-Helfen, **a.g.e.**, s. 165-166; **The Prosopography of the Later …**, C. II, s. 355 [PLRE II, Dengizich].
[383] Géza Fehér, **Bulgar Türkleri Tarihi**, Macarcadan Türkçeye çev. heyet, 2. bsk., Türk Tarih Kurumu (Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu), Ankara, 1999, s. 15-16.
[384] Priscus, **a.g.e.**, s. 204-205 [fr. 36]; Váczy, a.g.m., s. 119.
[385] Bkz. Priscus, **a.g.e.**, s. 208-209 [fr. 38].
[386] Bugün Romanya'nın Tuna Nehri batısında kalan kısmına ve Bulgaristan'nın kuzeydoğu ucuna tekabül eden tarihî bir bölge.
[387] Jordanes, **a.g.e.**, s. 127 [50. 266]; Fehér, **a.g.e.**, s. 23-24; Ahmetbeyoğlu, **Avrupa Hunları**, s. 167, 173; Váczy, a.g.m., s. 120.

öldürülmüştü (M.S. 469).[388] Dengizich'in kesik başı Constantinopolis'e götürülmüş ve ilkin Mese Caddesi[389] boyunca törenle gezdirilmek ardından da Xylokerkos Kapısı'nda[390] bir direğe yerleştirilmek suretiyle halka teşhir edilmişti.[391] Böylelikle Hun İmparatorluğu yıkılmış oldu.[392]

Bunların yanı sıra, Hunlara bağlı birkaç Germen ve Sarmat grubunun, Nedao Muharebesi sonrası Hun inhitatı sürecinde Marcianus ve/veya I. Leo tarafından Doğu Roma topraklarına – Skirler ve bazı Alanlar Scythia Minor bölgesinin güney kısmına ve Moesia Secunda'ya;[393] Ruglar ise Bizye'ye[394] ve Arcadiopolis'e – iskân edilmiş olduğu görülmektedir.[395] Diğer taraftan, Ernak'ın akıbeti meçhuldür.[396] Bazı tarihçiler Doğu Roma ordusunda paralı askerlik yaparken belirsiz bir şekilde öldüğünü, bazıları ise sonraki yıllarda kuzeydoğuya doğru ilerleyip – şayet böyleyse yeniden bağımsız olmuştur – Hun ve Ogur unsurlarını bir araya getirerek Bulgarları teşkil ettiğini düşünmektedirler.[397] Karadeniz steplerindeki Hun bakiyelerinin Ogurlarla karışarak Bulgarların teşekkülüne katkı sağladıkları bilinmektedir, fakat Ernak'ın bu teşekkülde bir rolü olup olmadığı hususu ihtilaflıdır.[398]

---

[388] Priscus, **a**.**g**.**e**., s. 206-213 [fr. 38, 39]; Ahmetbeyoğlu, **Avrupa Hunları**, s. 167-169; Kim, **The Huns, Rome and the …**, s. 118; E. A. Thompson, **a**.**g**.**e**., s. 157.

[389] Constantinopolis şehrinin ana caddesi. Cadde, Milion Kemeri'nden (bugünkü Milyon Taşı) başlayıp batıya doğru devam eder ve Theodosius Forumu'nu (bugünkü Beyazıt Meydanı) geçtikten sonra iki kola ayrılırdı: biri Altın Kapı'ya, diğeri ise Charisius Kapısı'na (bugünkü Edirne Kapısı) ulaşmaktaydı (Zeynep Çelik, **The Remaking of Istanbul**: **Portrait of an Ottoman City in the Nineteenth Century**, ciltsiz bs., University of California Press, Berkeley (California), 1993, s. 13-15; Alexander Van Millingen, "Constantinople", **The Encyclopædia Britannica**: **A Dictionary of Arts, Sciences, Literature and General Information**, C. VII, 11. bs., Cambridge University Press, Cambridge, 1910, s. 5).

[390] Bugünkü Belgrad Kapısı.

[391] **Chronicon Paschale 284-628 AD** (Translated Texts for Historians, genel ed. Gillian Clark, Mark Humphries ve Mary Whitby, C. VII), çev. Giriş ve notlar: Michael Whitby ve Mary Whitby, 2. bsk., Liverpool University Press, Liverpool, 2007, s. 90 [468]; E. A. Thompson, **a**.**g**.**e**., s. 157.

[392] Maenchen-Helfen, **a**.**g**.**e**., s. 168; Heather, **Gotlar**, s. 185.

[393] Bugün Bulgaristan'nın Balkan Dağları kuzeyinde kalan kısmına tekabül eden tarihî bir bölge.

[394] Bugünkü Vize (Türkiye).

[395] Bkz. Jordanes, **a**.**g**.**e**., s. 127 [50. 265-266]; Fehér, **a**.**g**.**e**., s. 24; Váczy, a.g.m., s. 120; Stanislav Doležal, "Who was Jordanes", **Byzantion**, C. LXXXIV, 2014, s. 146; Bury, **Barbarların Avrupa'yı İstilası**, s. 112.

[396] E. A. Thompson, **a**.**g**.**e**., s. 157.

[397] Bkz. E. A. Thompson, **a**.**g**.**e**., s. 157; Ahmetbeyoğlu, **Avrupa Hunları**, s. 173-175; Taşağıl, a.g.m., s. 472; Kim, **The Huns, Rome and the …**, s. 137; Fehér, **a**.**g**.**e**., s. 25.

[398] Fehér, **a**.**g**.**e**., s. 25-26; Taşağıl, a.g.m., s. 473.

3.2. Gotlar

3.2.1. Vizigotların Oluşumu

Greuthung Kralı Ermanaric, birdenbire gelen şiddetli Hun saldırıları karşısında donakalmış ve Hunlara karşı bir müddet direndikten sonra ölmüştü (M.S. 375).[399] Onun hangi koşullarda ölmüş olduğu hususu bir muammadır. Pagan Germen kralları, bazen halklarının kaderlerinden sorumlu tutulurlardı. Ermanaric, belki de bu sebeple kendini tanrılara kurban ederek Hun tehdidine son vermeyi hedeflemişti.[400] Ermanaric'in ölümünden sonra kral seçilen Vithimer, yaklaşık bir yıllık hükümdarlığı sırasında kendisini pek çok kez hezimete uğratan Hunlarla yaptığı bir muharebede tekrar mağlup olarak öldürüldü. Bunun üzerine bazı Greuthunglar, Vithimer'in küçük yaştaki oğlu ve halefi Vitheric'e naiplik eden Alatheus ve Saphrax isimli iki komutanın liderliğinde Dinyester Nehri'nin batısına, Terving topraklarına sığındılar. Başlarına, Ermanaric'in oğlu Hunimund'un geçtiği geride kalan Greuthunglar ise Hun hâkimiyeti altına girmişlerdi.[401]

Bu olanları öğrendikten sonra topraklarını Hunlara karşı müdafaa etmek isteyen Terving Şefi Athanaric, tüm savaş gücünü toplayarak Dinyester kıyılarında ordugâh kurdu. Fakat Hunlar karşısında yenilerek Karpat Dağları'na geri çekilmek mecburiyetinde kaldı (M.S. 376).[402] Aynı zamanda, Alatheus ve Saphrax liderliğindeki Greuthunglar da Hunlara yenilmişlerdi.[403] Dehşete kapılan Athanaric, Prut ile Aşağı Tuna nehirleri arasında bir sur inşa ettirmeye başlamış, lakin bu sırada gelen Hun saldırıları neticesinde tekrar bozguna uğramıştı.[404] Bunun üzerine Tervinglerin ekseriyeti Athanaric'ten ayrılıp Alavivus ve Fritigern liderliğinde Aşağı Tuna kıyılarına akın etmiş ve o sırada Antiocheia'da olan Roma İmparatoru Valens'e (hük. M.S. 364-378 doğuda) elçiler göndererek sığınma talebinde bulunmuşlardı.[405]

---

[399] Ammianus Marcellinus, **a.g.e.**, s. 587 [XXXI. 3. 1-2]; Bradley, **a.g.e.**, s. 45-46.
[400] Heather, **Gotlar**, s. 152.
[401] E. A. Thompson, **a.g.e.**, s. 23; Ahmetbeyoğlu, **Avrupa Hunları**, s. 53-54.
[402] Ammianus Marcellinus, **a.g.e.**, s. 588 [XXXI. 3. 4-7]; Ahmetbeyoğlu, **Avrupa Hunları**, s. 55-56.
[403] E. A. Thompson, **a.g.e.**, s. 24.
[404] Ammianus Marcellinus, **a.g.e.**, s. 588 [XXXI. 3. 7]; E. A. Thompson, **a.g.e.**, s. 24.
[405] Ammianus Marcellinus, **a.g.e.**, s. 588-589 [XXXI. 3. 7; 4. 1]; Heather, "Goths and Huns, c. 320-425", s. 500; Bury, **Barbarların Avrupa'yı İstilası**, s. 50.

Athanaric ise kendisini takip eden Tervinglerle birlikte Transilvanya'ya kaçacaktı.[406] Hun istilası, Greuthung ve Terving camialarını paramparça etmişti.

Valens tarafından talepleri kabul edilen Tervingler, Moesia Inferior'a yerleştirildiler (M.S. 376).[407] Müteakiben, Alatheus ve Saphrax liderliğindeki Greuthunglar da Valens'ten sığınma isteğinde bulunmuş, fakat reddedilmişlerdi.[408] Valens, topraklarına iskân etmiş olduğu Tervingleri askerî ve maddi yarar sağlayacak bir fırsat addedip söz konusu durumdan memnunmuş gibi görünse de esasen başka bir seçeneği olmadığı için onları kabul etmek zorunda kalmıştı. Zira imparator Sasanilerle harp hâlinde olup ordusunun ekseriyeti bu harbe iştirak etmiş bulunuyordu.[409] İvedilikle bir karar alınması gerekmekteydi ve görünüşe bakılırsa Romalıların Balkanlar'daki askerî gücü, iki Got topluluğundan yalnızca birini imparatorluk sınırları dışında tutmaya yetiyordu.[410]

Comes rei militaris per Thracias (Trakya askerî kontu) makamındaki Lupicinus ile *dux Moesiae* (Moesia dükü) makamındaki Maximus, toplayabildikleri kadar köpek toplamış ve bunları köle karşılığında yiyecek kıtlığı çeken Tervinglerle takas etmeye başlamışlardı.[411] Üstelik söz konusu köleler arasında Terving soylularının oğulları da bulunuyordu. Bu zalimane ticaret ilişkisi ve hayati gereksinimlerinin karşılanmıyor olması, Tervingleri isyanın eşiğine getirmişti.[412] Bu sırada, Romalıların Tervinglerle meşgul olmalarından faydalanan Alatheus ve Saphrax liderliğindeki Greuthunglar, izinsizce Aşağı Tuna Nehri'ni geçerek Roma topraklarına girdiler (M.S. 376).[413]

Lupicinus, Alavivus'u ve Fritigern'i Marcianopolis'te bir ziyafete davet etmiş ve kendi askerlerini şehir surlarından uzakta tuttuğu bir Terving kitlesinin karşısına yerleştirmişti. Bu sırada Tervingler, yaşamaları için elzem olan şeyleri almak maksadıyla yalvararak şehre girdiler. Lakin Tervingler ile şehir sakinleri arasında

[406] Ammianus Marcellinus, **a.g.e.**, s. 591 [XXXI. 4. 13]; Bóna, a.g.m., s. 71, 75.
[407] Bury, **Barbarların Avrupa'yı İstilası**, s. 50; Heather, **Gotlar**, s. 193-194.
[408] Ammianus Marcellinus, **a.g.e.**, s. 591 [XXXI. 4. 12-13].
[409] Heather, **Gotlar**, s. 194-196.
[410] Bury, **Barbarların Avrupa'yı İstilası**, s. 50; Heather, **Gotlar**, s. 195-196.
[411] Ammianus Marcellinus, **a.g.e.**, s. 591 [XXXI. 4. 9-11]; **The Prosopography of the Later …**, C. I, s. 520, 585 [PLRE I, Lupicinus 3; Maximus 24].
[412] Ammianus Marcellinus, **a.g.e.**, s. 591-592 [XXXI. 4. 11; 5. 1-2].
[413] Ammianus Marcellinus, **a.g.e.**, s. 592 [XXXI. 5. 3]; Heather, **Gotlar**, s. 193.

büyük bir kavga çıktı. Hısımlarının düşmanca bir muameleyle zapturapt altına alındıklarını fark eden Tervingler, isyan ederek Lupicinus'un askerlerine saldırmış ve büyük bir bölüğü katletmişlerdi. Lupicinus bu yaşananları öğrendiğinde Alavivus'un ve Fritigern'in hizmetkârlarını öldürdü. Bunu duyan Tervingler, zorla alıkonulduklarını düşündükleri liderlerinin intikamını almak için şehir surları önünde toplanarak tehditler savurdular. Fritigern, eğer ayaklanma çıkaran halkını yatıştırması için bizzat kendisine dışarı çıkma izni verilmezse savaşmak zorunda kalacaklarını belirtti. İsteği kabul edilince şehirden çıkan Fritigern, halkı tarafından alkışlarla karşılandı. Ardından Tervingler hızla civardan uzaklaştılar.[414] Öte yandan Lupicinus'un verdiği ziyafetten sonra hakkında bir malumat bulunmayan Alavivus'un akıbeti meçhuldür.[415] Haddizatında söz konusu ziyafet, Terving liderlerini ortadan kaldırmak için Romalılarca hazırlanmış bir tuzaktı – bu yolla Tervinglerin birliğini bozmaya çalışıyorlardı – ve Alavivus, muhtemelen, Fritigern'in güçlükle kurtulduğu işbu tuzağın kurbanı olmuştu.[416] Vuku bulan bu olayların haberi tüm mülteci Tervingler arasında yayıldığı zaman hepsi savaşmak istemiş ve yağma yapmaya başlamışlardı.[417] Buna mukabil bütün gücünü toplayan Lupicinus, Marcianopolis yakınlarında Tervinglerle savaşmış, lakin ordusunun büyük bir kısmını kaybederek bozguna uğramıştı (M.S. 376/377).[418]

Muhtemelen bu noktada, Alatheus ve Saphrax liderliğindeki Greuthunglar da isyana dâhil oldular.[419] Her iki Got topluluğu M.S. 376/377 yılında doğu Balkanlar'da bulunan Roma eyaletlerini yağmalamaya başlamışlardı.[420] Bunun üzerine saldırıya geçen Romalılar, Gotları Balkan Dağları'nın kuzeyine sürmüş ve onlarla muhtemelen Ad Salices[421] yakınlarında, her iki tarafın da ağır kayıplar verdiği ve galibi olmayan

[414] Ammianus Marcellinus, **a**.**g**.**e**., s. 592-593 [XXXI. 5. 4-7].
[415] Bkz. Heather, **Gotlar**, s. 194; A. D. Lee [Alan Douglas], **From Rome to Byzantium AD 363 to 565**: **The Transformation of Ancient Rome**, Edinburgh University Press Ltd, Edinburgh, 2013, s. 34 [dipnot 32].
[416] Heather, **Gotlar**, s. 194-195; Lee, **a**.**g**.**e**., s. 34 [dipnot 32 dâhil].
[417] Ammianus Marcellinus, **a**.**g**.**e**., s. 593 [XXXI. 5. 8].
[418] Ammianus Marcellinus, **a**.**g**.**e**., s. 593 [XXXI. 5. 9]; Heather, **Gotlar**, s. 197-198; Ahmetbeyoğlu, **Avrupa Hunları**, s. 58.
[419] Heather, **Gotlar**, s. 197-198 [s. 198'deki dipnot 6 dâhil].
[420] Heather, **Gotlar**, s. 197-198; Ahmetbeyoğlu, **Avrupa Hunları**, s. 58; Bradley, **a**.**g**.**e**., s. 69.
[421] Kesin konumu belirsiz olmakla birlikte, bugünkü Romanya'ın Tuna Nehri doğusunda kalan kısmında veya Bulgaristan'ın kuzeydoğu ucunda bulunan bir Roma kenti (bkz. Heather, "Goths and Huns, c. 320-425", s. 508).

bir muharebeye girmişlerdi (M.S. 377). Romalıların hedefi, Gotları Balkan Dağları ile Aşağı Tuna Nehri arasında sıkıştırarak onları kıtlığa mahkûm etmek idi. Fakat bu hedeflerine ulaşamayacaklardı. Hun ve Alan kitlelerinden müteşekkil bir grupla ittifak kuran Gotlar, Romalıları geri çekilmeye zorlamış ve tekrar Balkanlar'da yayılmaya başlamışlardı (M.S. 377). Antiocheia'dan yola çıkan Valens, Sasani cephesindeki birlikleriyle beraber Gotlarla savaşmak üzere Balkanlar'a doğru ilerledi (M.S. 378).[422] Bu sırada Valens'in yeğeni ve müşterek imparatoru Gratianus (hük. M.S. 367-378 batıda; M.S. 378-379 tüm imparatorlukta; M.S. 379-383 batıda), amcasına yardım etmek için harekete geçmişti. Ancak yeğeninin başarılarını kıskanan ve zafer şanını tek başına kazanmak arzusunda olan Valens, onun yardımını beklemeden Gotlarla savaşa girmeye karar verdi.[423] Fritigern liderliğindeki Tervingler ile Alatheus ve Saphrax liderliğindeki Greuthunglar bir araya gelerek Hadrianopolis yakınlarında Valens'e saldırdılar. Valens, M.S. 378 yılında yapılan bu muharebede bozguna uğrayarak öldürüldü ve ordusunun büyük kısmı katledildi.[424] Romalı tarihçi Ammianus Marcellinus (M.S. IV. yüzyıl), *Res Gestae* adlı eserinde Cannae Muharebesi[425] hariç hiçbir muharebenin böylesine büyük bir katliamla nihayete ermediğinden bahseder.[426] Muzaffer Gotlar, müteakiben Hadrianopolis ve Constantinopolis'e saldırmış, lakin başarısız olup batıya doğru hareket etmişlerdi.[427] Gratianus, M.S. 379 yılında, Romalı bir asker olan Theodosius'u (hük. M.S. 379-392 doğuda; M.S. 392-395 tüm imparatorlukta) müşterek imparator ilan etmiş ve devam eden Got Savaşı'nın komutasını ona vermişti.[428] Thessalonica'ya (Selânik) yerleşen I. Theodosius'un ilk işi, doğudaki orduyu yeniden tesis etmek oldu.[429] Gotlar, M.S. 380

[422] Ammianus Marcellinus, **a**.**g**.**e**., s. 597-602, 607 [XXXI. 7. 1-16; 8. 1-10; 11. 1-2]; Heather, **Gotlar**, s. 195, 198.
[423] Heather, **Gotlar**, s. 198; Bury, **Barbarların Avrupa'yı İstilası**, s. 51.
[424] Ammianus Marcellinus, **a**.**g**.**e**., s. 610-615 [XXXI. 12. 10-17; 13. 1-18]; Heather, **Gotlar**, s. 198-199.
[425] Romalılar ile Kartacalılar (Pönler) arasında, İkinci Pön Savaşı (M.Ö. 218-201) sırasında, M.Ö. 216 yılında, Cannae (bugünkü Canne della Battaglia [İtalya]) mevkiinde vuku bulan ve Roma ordusunun Kartacalı general Hannibal karşısında bozguna uğrayarak imha edildiği muharebe (Tekin, **a**.**g**.**e**., s. 201, 203; Halil Demircioğlu, **Roma Tarihi** (Dünya Tarihi, No. 10), C. I: **Cumhuriyet**, Kısım I: **Menşe'lerden Akdeniz Havzasında Hâkimiyet Kurulmasına Kadar**, 5. bsk., Türk Tarih Kurumu (Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu), Ankara, 2011, s. 243-244).
[426] Bkz. Ammianus Marcellinus, **a**.**g**.**e**., s. 615 [XXXI. 13. 19].
[427] Ammianus Marcellinus, **a**.**g**.**e**., s. 617-622 [XXXI. 15. 1-15; 16. 1-7]; Oman, **Bizans İmparatorluğu Tarihi**, s. 38.
[428] Mitchell, **a**.**g**.**e**., s. 127-128; Heather, **Gotlar**, s. 199.
[429] Heather, **Gotlar**, s. 199.

yılında muhtemelen kıtlığın etkisiyle bölünerek farklı istikametlere yöneldiler. Fritigern liderliğindeki Tervingler Makedonya[430] ve Teselya'ya, Alatheus ve Saphrax liderliğindeki Greuthunglar ise Pannonia'ya doğru ilerlediler.[431] Üzerine yürüyen Fritigern'le yaptığı muharebede hezimete uğrayıp ordusu dağılan I. Theodosius, harekâtların kontrolünü Gratianus'a bırakarak Constantinopolis'e çekildi (M.S. 380).[432] Bu noktadan sonra haklarında bir malumat bulunmayan Fritigern ile Alatheus ve Saphrax'ın akıbetleri gayrimuayyendir. Fakat görünen o ki, söz konusu iki Got topluluğunun idaresini ayrı ayrı elinde tutan bu güçler, muhtemelen Romalıların doğrudan veya dolaylı tesiriyle ortadan kaldırılmışlardı (M.S. 380-382 [?]).[433] Gratianus'un birlikleri, M.S. 381 yılında bir dizi askerî operasyon düzenleyip Tervingleri – ve görünüşe göre Greuthungları da – doğu Balkanlar'a sürdü.[434] Ancak Romalılar, bütün çabalarına rağmen Gotları imparatorluk topraklarından kovmayı başaramadılar.[435] Nitekim I. Theodosius, M.S. 382 yılında Gotlarla bir antlaşma imzalayıp savaşı sonlandırmış ve onları *foederati* olarak Moesia Inferior'a ve kuzey Trakya'ya yerleştirmişti.[436]

Transilvanya'daki Tervingler, liderleri Athanaric'i M.S. 380/381 yılında başlarından kovdular.[437] Müteakiben Romalılara sığınarak Constantinopolis'e giden Athanaric, kısa bir müddet sonra orada öldü.[438] M.S. 386 yılında Roma sınırlarına Odotheus liderliğinde yeni bir Greuthung grubu geldi. Ekseriyetle Hun hâkimiyetinden firar ettikleri düşünülen söz konusu Greuthungların, Hunların önünden kaçan bağımsız bir Got grubu olma ihtimalleri de bulunmaktadır. Bunlar, Aşağı Tuna Nehri'nin güneyine geçmeye çalışırlarken Romalıların saldırısına uğramış ve liderleri Odotheus da dâhil

[430] Bugün kabaca kuzey Yunanistan'a, Kuzey Makedonya'ya ve Bulgaristan'ın güneybatı ucuna tekabül eden tarihî bir bölge.
[431] Heather, **Gotlar**, s. 199-200; Heather, **The Fall of the Roman …**, s. 183-184.
[432] Heather, **Gotlar**, s. 199-200; M. Manitius [Max], "The Teutonic Migrations, 378-412", **The Cambridge Medieval History**, s. 253.
[433] Bkz. Heather, **Gotlar**, s. 202, 209.
[434] Heather, **Gotlar**, s. 200; Heather, **The Fall of the Roman …**, s. 184.
[435] Gwynn, a.g.m., s. 1483.
[436] Gwynn, a.g.m., s. 1483; Heather, **Empires and Barbarians**: **The Fall …**, s. 189; Heather, "Alaric I", s. 41; Schäferdiek, a.g.m., s. 46.
[437] Marcellinus Comes, **The Chronicle of Marcellinus** (Byzantina Australiensia, ed. Pauline Allen vd., C. VII), çev. ve Yorum: Brian Croke, Australian Association for Byzantine Studies, Department of Modern Greek, University of Sydney, Sydney, 1995, s. 57 [Yorum]; Heather, **Gotlar**, s. 156; Heather, "Goths and Huns, c. 320-425", s. 502-503.
[438] Marcellinus Comes, **a.g.e.**, s. 2 [381.2]; Mitchell, **a.g.e.**, s. 128.

olmak üzere ağır kayıplar vererek yenik düşmüşlerdi. Hayatta kalan Greuthunglar, Romalılar tarafından Phrygia'ya iskân edildiler.[439]

Kuzeydoğu Balkanlar'a yerleştirilmiş olan Gotlar ile Romalılar arasındaki antlaşma, geçerliliğini M.S. 395 yılına kadar korudu.[440] Bu süre zarfında Gotlar, antlaşma gereğince I. Theodosius'un ordusunda yer almış ve onun, önce Magnus Maximus (hük. M.S. 383-388 batıda), daha sonra ise Eugenius (hük. M.S. 392-394 batıda) olmak üzere gaspçı iki imparatora karşı giriştiği savaşlarda zafer kazanmasını sağlamışlardı.[441] Gotlar bu mücadelelerde ağır kayıplar verdiler. I. Theodosius'un, savaşlarda fazlasıyla kullanarak Gotları eritip yok etmek gibi bir niyeti olup olmadığı bilinmemektedir. Ancak Gotlar söz konusu durumdan ziyadesiyle rahatsızlardı.[442] Üstelik sadakatleri mukabilinde herhangi bir maddi mükâfat da alamamışlardı.[443] Öte yandan bu süreçte kuzeydoğu Balkanlar'daki Gotların kumandanlarından biri olarak karşımıza çıkan ve Balth ailesine mensup bir Got soylusu olan Alaric, ihtiraslı biriydi ve Roma İmparatorluğu'nda *magister militum* rütbesine yükselmek istiyordu.[444] Alaric, bir taraftan Gotlar arasında sivrilmeye başlamış, diğer taraftan ise arzuladığı askerî rütbenin, bu hususa dair söz aldığı I. Theodosius tarafından kendisine tevcih edilmesini beklemişti.[445] Lakin beklentisi boşa çıktı; çünkü I. Theodosius M.S. 395 yılında ölmüş ve Alaric'e verilen söz tutulmamıştı. Bu durum Alaric'i derin bir sukutuhayale uğrattı.[446] Roma İmparatorluğu'nun her iki yarısına birden tek başına hükmeden son imparator I. Theodosius'un ölümünü takiben devletin başına, batıda Honorius, doğuda ise Arcadius olmak üzere onun iki oğlu geçti.[447] Bütün bu olaylar üzerine, zayıflayıp yok olmaktan korkan ve yeni imparatorlara güvenmeyen kuzeydoğu Balkanlar'daki

[439] Heather, "Goths and Huns, c. 320-425", s. 502; Heather, **Gotlar**, s. 149, 156, 169, 203.
[440] Heather, **Gotlar**, s. 204.
[441] Heather, **Gotlar**, s. 204-205; Bradley, **a.g.e.**, s. 82; Oman, **Bizans İmparatorluğu Tarihi**, s. 39.
[442] Heather, **Gotlar**, s. 204-205.
[443] Mitchell, **a.g.e.**, s. 135, 137.
[444] Jordanes, **a.g.e.**, s. 92 [29. 146]; Heather, **Gotlar**, s. 205-206, 208-209; Mitchell, **a.g.e.**, s. 137-138; J. H. W. G. Liebeschuetz [John Hugo Wolfgang Gideon], "Alaric's Goths: Nation or Army?", **Fifth-Century Gaul: A Crisis of Identity?**, ed. John Drinkwater ve Hugh Elton, ciltsiz bs., The Press Syndicate of the University of Cambridge, Cambridge, 2002, s. 78; Bury, **Barbarların Avrupa'yı İstilası**, s. 57.
[445] Mitchell, **a.g.e.**, s. 137-138; Bury, **Barbarların Avrupa'yı İstilası**, s. 55.
[446] Bury, **Barbarların Avrupa'yı İstilası**, s. 54-55.
[447] Gwynn, a.g.m., s. 1483-1484; Freeman, **a.g.e.**, s. 600.

Gotlar, kendilerine kral olarak seçtikleri Alaric liderliğinde isyan ettiler (M.S. 395).[448] Muhtemelen bu noktada, kuzeydoğu Balkanlar'da bulunan Got camiasındaki Terving ve Greuthung ayrımı ortadan kalkmış ve söz konusu unsurlar birleşerek tek bir topluluk hâline gelmişlerdi.[449]

Honorius ve Arcadius, imparatorluğun idaresinden ismen sorumluydular.[450] Fiilî idare gücü, genç ve âciz bu imparatorlara niyabet eden ve birbiriyle rekabet hâlinde bulunan iki ismin elinde idi: Batıda, *magister utriusque militiae* makamındaki Flavius Stilicho; doğuda ise, *praefectus praetorio Orientis* (Doğu genel valisi) makamındaki Flavius Rufinus.[451] Yarı Vandal, yarı Romalı olan Stilicho'nun tüm imparatorlukla ilgili bir planı vardı.[452] Illyricum Genel Valiliği,[453] I. Theodosius'un saltanatından önce Batı Roma'nın yönetimindeydi. Ancak söz konusu bölgenin idaresi M.S. 379 yılında Doğu Roma'ya geçirilmişti. Hâkimiyeti altındaki Batı Roma'nın Doğu Roma'dan üstün olmasını isteyen Stilicho, bunun için Illyricum Genel Valiliği'nin idaresine müteallik I. Theodosius öncesi düzeni geri getirmeyi planlıyordu.[454] Lakin bu, Rufinus kontrolündeki Arcadius hükûmetinin kolayca teslim olacağı bir mevzu değildi.[455]

I. Alaric liderliğindeki Gotlar, Trakya ve Makedonya'yı yağmalayıp Constantinopolis surlarına kadar ilerlediler.[456] Doğu Romalılar, o sırada Gotlarla mücadele edebilecek yeterli birliklere sahip değillerdi. Çünkü başkent civarına

---

[448] Bury, **Barbarların Avrupa'yı İstilası**, s. 54-55, 57; Heather, **Gotlar**, s. 205, 208, 211; Heather, "Alaric I", s. 41; Bury, **History of the Later Roman …**, s. 109-110; Herwig Wolfram, "How to Stay Gothic without a Gothic King", **The Visigothic Kingdom**: **The Negotiation of Power in Post-Roman Iberia** (Late Antique and Early Medieval Iberia, dizi ed. James Wood), ed. Sabine Panzram ve Paulo Pachá, Amsterdam University Press B.V., Amsterdam, 2020, s. 143.

[449] Bkz. Heather, **Empires and Barbarians**: **The Fall …**, s. 199; Heather, **Gotlar**, s. 208, 219.

[450] Freeman, **a.g.e.**, s. 600.

[451] Bury, **Barbarların Avrupa'yı İstilası**, s. 55, 59; David Natal, "Stilicho", **The Oxford Dictionary of Late Antiquity**, C. II, s. 1417; David Natal, "Rufinus, Flavius", **The Oxford Dictionary of Late Antiquity**, C. II, s. 1310; Georg Ostrogorsky, **Bizans Devleti Tarihi**, Türkçeye çev. Fikret Işıltan, 7. bsk. (tıpkıbasım), Türk Tarih Kurumu (Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu), Ankara, 2011, s. 50.

[452] Natal, "Stilicho", s. 1417; Heather, **Gotlar**, s. 211.

[453] Bugün kabaca Yunanistan'a, Kuzey Makedonya'ya, Arnavutluk'a, Sırbistan'a ve Kosova'ya tekabül eden tarihî bir bölge. Illyricum Genel Valiliği, farklı dönemlerde farklı sınırlara sahip olmuştur. Burada söz konusu olan sınırlar, M.S. 379 yılı düzenlemesiyle belirlenmiş olan sınırlardır.

[454] Bury, **Barbarların Avrupa'yı İstilası**, s. 58; Bury, **History of the Later Roman …**, s. 110-111.

[455] Bury, **Barbarların Avrupa'yı İstilası**, s. 59.

[456] Bury, **History of the Later Roman …**, s. 110; Mitchell, **a.g.e.**, s. 138.

konuşlanmış olan Doğu Roma birlikleri, Eugenius'a karşı sefere çıktığı vakit I. Theodosius'a iştirak etmiş ve henüz batıdan geri dönmemişlerdi. Bu esnada Stilicho, hem Gotları alt etmek, hem de Illyricum Genel Valiliği'yle ilgili planını gerçekleştirmek için mevzubahis doğu birliklerini "bizzat" geri döndürmeye hazırlanıyordu.[457] Gotlar, muhtemelen Rufinus'un I. Alaric'le yaptığı müzakereler neticesinde Doğu Roma başkentini terk ederek Teselya'ya ilerlediler.[458] Diğer yandan harekete geçen Stilicho, I. Alaric'in üzerine yürümüş, fakat tam saldırmak üzereyken Arcadius'tan kendisine, Doğu Roma birliklerini göndermesi ve İtalya'ya geri dönmesi emri gelmişti.[459] Arcadius'u bu emri vermeye, rakibi Stilicho'nun Gotları yenme şerefine nail olmasından korkan Rufinus ikna etmişti.[460] Stilicho emre uydu ve Arcadius'un birliklerini *comes rei militaris* makamındaki Got asıllı Gainas komutasında Constantinopolis'e gönderdi. Hiç şüphesiz Stilicho'yla iş birliği içinde bulunan Gainas, başkente vardığında Rufinus'u öldürdü (M.S. 395).[461] Bunun üzerine *praepositus sacri cubiculi* (başmabeyinci) makamındaki hadım Eutropius, otokratik manada Rufinus'un yerini alarak Doğu Roma İmparatorluğu'nun en güçlü ismi oldu.[462] Eutropius, Rufinus'u ortadan kaldırma planının şeriklerinden biri idi; ancak buna rağmen, müteakip süreçte Stilicho'nun yeni rakibi olarak karşımıza çıkacaktır.[463]

Bu sırada I. Alaric liderliğindeki Gotlar güneye doğru ilerlemiş ve Yunanistan'daki birçok şehri – Piraeus (Pire; Atina'nın limanı), Megara ve Sparta bunlardan bazılarıdır – talan etmişlerdi (M.S. 395-396).[464] Gotlar bir yıldan fazla Peloponnesus'ta (Mora Yarımadası) kaldılar. Doğu Roma yönetimi onları buradan çıkarmak için hiçbir teşebbüste bulunmamıştı.[465] Stilicho, M.S. 397 yılında deniz yoluyla Yunanistan'a

[457] Bury, **Barbarların Avrupa'yı İstilası**, s. 58.
[458] Bury, **History of the Later Roman …**, s. 110; Mitchell, **a**.**g**.**e**., s. 138; Bury, **Barbarların Avrupa'yı İstilası**, s. 59.
[459] Bury, **Barbarların Avrupa'yı İstilası**, s. 59.
[460] Bury, **History of the Later Roman …**, s. 111-112.
[461] Bury, **Barbarların Avrupa'yı İstilası**, s. 59; **The Prosopography of the Later …**, C. I, s. 379 [PLRE I, Gainas].
[462] Tony Honoré, "Eutropius' Lawyer (396-9) and Other Quaestors of Arcadius (394-408)", **Zeitschrift der Savigny-Stiftung für Rechtsgeschichte**: **Romanistische Abteilung**, C. CXII, No. 1, 1995, s. 173; **The Prosopography of the Later …**, C. II, s. 440-441 [PLRE II, Eutropius 1].
[463] **The Prosopography of the Later …**, C. II, s. 441 [PLRE II, Eutropius 1]; Ostrogorsky, **a**.**g**.**e**., s. 50.
[464] Bury, **Barbarların Avrupa'yı İstilası**, s. 59-60; Bury, **History of the Later Roman …**, s. 119; Mitchell, **a**.**g**.**e**., s. 138.
[465] Bury, **Barbarların Avrupa'yı İstilası**, s. 60.

gelip I. Alaric'e saldırarak Gotları Peloponnesus'ta sıkıştırmış, lakin Arcadius'tan – bu kez Eutropius'un teşvikiyle – yine geri çekilme emri almıştı.[466] Bunun üzerine, I. Alaric'le Doğu Roma İmparatorluğu'na karşı bir ittifak anlaşması yapıp Gotların Epirus'a geçmelerine müsaade eden Stilicho, Afrika'da patlak veren çok ciddi bir Mağribî ayaklanması yüzünden ivedilikle İtalya'ya geri döndü.[467] Stilicho'nun Gotlara yaptığı saldırı muhtemelen bir kurmacaydı.[468] Onun esas gayesi Illyricum Genel Valiliği'ni Batı Roma İmparatorluğu'na ilhak etmekti ve bu hedefine ulaşma yolunda I. Alaric'in kullanışlı bir müttefik olabileceğini düşünmeye başlamıştı.[469] Bunlara mukabil Eutropius kontrolündeki Arcadius hükûmeti, Stilicho'yu *hostis publicus* (halk düşmanı) ilan etmiş ve ona boyun eğmektense Gotlarla barış yapmayı tercih ederek I. Alaric'e *magister militum per Illyricum* (Illyricum orduları başkumandanı) rütbesini vermişti.[470] Bununla beraber, Gotların Epirus'a yerleşmelerine müsaade edildi.[471] Stilicho'yla arasındaki ittifakı feshedip Eutropius'la anlaşmış olan I. Alaric, bu sayede Roma İmparatorluğu'nda bir başkumandanlık makamına getirilen ilk Germen kralı oldu.[472]

Phrygia'daki Greuthungların lideri olan ve Doğu Roma ordusunda Hunlara karşı savaştıktan (Hunların M.S. 395-398 yılları arasındaki Batı Asya akınları sırasında) sonra *comes rei militaris* rütbesini alan Got asıllı Tribigild, kendi kazançları ile I. Alaric'in kazançlarını mukayese ederek imparatorluktan daha büyük mükâfatlar almayı beklemiş, ancak beklentileri hüsranla sonuçlanınca bir isyan başlatmıştı.[473] M.S. 399 yılında Tribigild liderliğinde isyan eden Greuthunglar, Galatia,[474] Pisidia[475]

[466] Bury, **History of the Later Roman …**, s. 120; Manitius, a.g.m., s. 261-262; Gibbon, **a**.**g**.**e**., C. III, s. 54-55; **The Prosopography of the Later …**, C. I, s. 856 [PLRE I, Flavius Stilicho].
[467] Manitius, a.g.m., s. 262; Bury, **History of the Later Roman …**, s. 120; Mitchell, **a**.**g**.**e**., s. 138; Bury, **Barbarların Avrupa'yı İstilası**, s. 60.
[468] Bury, **Barbarların Avrupa'yı İstilası**, s. 60; ayr. bkz. Heather, **Gotlar**, s. 211.
[469] Bkz. Bury, **Barbarların Avrupa'yı İstilası**, s. 64; Manitius, a.g.m., s. 262.
[470] Manitius, a.g.m., s. 262; Bury, **History of the Later Roman …**, s. 120; Heather, **Gotlar**, s. 211; Ostrogorsky, **a**.**g**.**e**., s. 50.
[471] Manitius, a.g.m., s. 262.
[472] Manitius, a.g.m., s. 262; Heather, **Gotlar**, s. 211; Wolfram, **Germenler**: **Kökenleri ve …**, s. 105.
[473] Zosimus, **a**.**g**.**e**., s. 210 [Yorum]; E. A. Thompson, **a**.**g**.**e**., s. 28; Mitchell, **a**.**g**.**e**., s. 144-145; **The Prosopography of the Later …**, C. II, s. 1125 [PLRE II, Tribigildus]; Heather, **Gotlar**, s. 211-212.
[474] Bugün kabaca Türkiye'nin Yukarı Sakarya Bölümü'nün orta ve doğu kısmına, Orta Kızılırmak Bölümü'nün orta-kuzey kısmına ve Konya Bölümü'nün kuzey kısmına tekabül eden tarihî bir bölge.
[475] Bugün kabaca Türkiye'nin Göller Bölgesi'ne tekabül eden tarihî bir bölge.

ve Bithynia'ya[476] akınlar yaptılar.[477] Buna mukabil Doğu Romalılar, isyanı bastırmak için Gainas komutasında bir ordu göndermişlerdi.[478] Fakat Doğu Roma İmparatorluğu'nun siyasi ve askerî otoritesi olmayı arzulayan Gainas, söz konusu isyanı bu hedeflerine ulaşmak için bir araç olarak kullanarak – Tribigild'i isyana kışkırtmış dahi olabilir – Arcadius'tan, kıskandığı ve arasının bozulduğu Eutropius'un kellesini istemiş, aksi takdirde Tribigild'e saldırmayacağını bildirmişti.[479] Bunun üzerine Arcadius, eşi İmparatoriçe Eudoxia'yla da arasında bir düşmanlık bulunan Eutropius'u yok etmeye karar verdi.[480] Tehlikede olduğunu öğrenince Hagia Sophia (Ayasofya) Kilisesi'ne sığınan ve Constantinopolis başpiskoposu Joannes Chrysostomos'un araya girmesiyle hayatı bağışlanan Eutropius, önce Kıbrıs'a sürülmüş, lakin Gainas'ın bununla yetinmemesi üzerine derhâl başkente geri getirilerek başı kesilmişti.[481] Gainas, bu noktada gerçek yüzünü gösterdi ve Lydia'da[482] bir araya gelerek güçlerini birleştirdiği Tribigild'le birlikte Marmara Denizi'ne doğru hareket etti.[483] Ardından isyancılar iki kola ayrıldılar; Tribigild Hellespontus'a (Çanakkale Boğazı) yönelirken, Gainas Bosporus'a (İstanbul Boğazı) ilerlemiş ve Chalcedon[484] civarında Arcadius'la bir görüşme ayarlamıştı.[485] Arcadius, Asya topraklarını elden çıkarmamak için Gainas'ın isteklerini kabul etmek mecburiyetinde kaldı.[486] Nitekim, yapılan anlaşmayla *magister militum praesentalis* (saray muhafız birlikleri başkumandanı = Doğu Roma orduları başkumandanı) rütbesini alan ve diğer siyasi rakiplerini de ekarte eden Gainas, Doğu Roma İmparatorluğu'nun efendisi olarak M.S. 399/400 yılında ordusuyla Constantinopolis'e

[476] Bugün kabaca Türkiye'nin Çatalca-Kocaeli Bölümü'nün Asya Kıtası'nda kalan kısmına ve Güney Marmara Bölümü'nün doğu kısmına tekabül eden tarihî bir bölge.
[477] Mitchell, **a**.**g**.**e**., s. 145; Bury, **History of the Later Roman …**, s. 129; Gibbon, **a**.**g**.**e**., C. III, s. 159; Heather, **Gotlar**, s. 212.
[478] Mitchell, **a**.**g**.**e**., s. 145; Oman, **Bizans İmparatorluğu Tarihi**, s. 45.
[479] Turhan Kaçar, "Ioannes Chrysostomus'un Düşüşü: Doğu Roma Başkentinde Din ve Politika", **Belleten**, C. LXVII, No. 250, Aralık 2003, s. 754-755; Heather, **Gotlar**, s. 212; Gibbon, **a**.**g**.**e**., C. III, s. 160; Oman, **Bizans İmparatorluğu Tarihi**, s. 44-45; Mitchell, **a**.**g**.**e**., s. 145.
[480] Bury, **History of the Later Roman …**, s. 130-131; ayr. bkz. Oman, **Bizans İmparatorluğu Tarihi**, s. 45.
[481] Oman, **Bizans İmparatorluğu Tarihi**, s. 45; Gibbon, **a**.**g**.**e**., C. III, s. 161-162.
[482] Bugün kabaca Türkiye'nin Ege Bölümü'nün kuzeydoğu ve doğu kısmına ve İç Batı Anadolu Bölümü'nün batı ucuna tekabül eden tarihî bir bölge.
[483] Bury, **History of the Later Roman …**, s. 132-133; Gibbon, **a**.**g**.**e**., C. III, s. 162.
[484] Bugünkü Kadıköy (İstanbul, Türkiye).
[485] Zosimus, **a**.**g**.**e**., s. 108 [V. 18. 6-7]; Gibbon, **a**.**g**.**e**., C. III, s. 162.
[486] Gibbon, **a**.**g**.**e**., C. III, s. 162.

girdi.[487] Bu sırada Tribigild, Gainas'ın emriyle Trakya'ya geçmiş, ancak kısa bir süre sonra ölmüştü – hangi koşullarda öldüğü belirsizdir.[488]

Gainas'ın egemenliği – yaklaşık altı ay sürmüştür – M.S. 400 yılında çıkan bir ayaklanmayla son bulacaktı.[489] Constantinopolis halkı, Gainas'ın ve birçok askerinin şehir dışında – Constantinopolis'in takriben 7,5 kilometre uzağında – bulunduğu esnada ayaklanarak geride kalan Gotlara saldırdı.[490] Gainas'ın içeri girmesini engellemek maksadıyla şehrin kapıları kapatılmıştı.[491] Doğu Roma başkenti büyük bir Got katliamına sahne oldu.[492] Bunun üzerine Arcadius'a savaş ilan eden ve Trakya'da giriştiği başarısız bir yağma teşebbüsünden sonra Anadolu'ya geçmek için Hellespontus'a ilerleyen Gainas, Gelibolu Yarımadası'nda inşa ettirdiği sallarla boğazı aşmaya çalışırken Doğu Romalılara karşı yaptığı deniz muharebesinde hezimete uğrayıp sallarını ve askerlerinin çoğunu kaybetmiş ve geri çekilmekten başka bir seçeneği kalmayınca Aşağı Tuna Nehri'nin kuzeyine geçerek imparatorluk topraklarından kaçmıştı.[493] Fakat orada, Hun krallarından biri olan Uldin tarafından yakalanıp öldürülmüş ve kesik başı Arcadius'a hediye edilmişti (M.S. 400).[494] Gainas'ın kellesi, törenle gezdirilmek suretiyle Constantinopolis'te halka sergilendi (M.S. 401).[495] Hunlar, Uldin'in bu jesti üzerine Doğu Roma İmparatorluğu'nun müttefiki olmuşlardı.[496]

I. Alaric ve halkı, M.S. 401 yılında Doğu Roma topraklarını terk ederek Batı Roma İmparatorluğu'na yönelecekti.[497] Bunda itici rol oynadığı düşünülen birkaç husus

---

[487] Zosimus, **a.g.e.**, s. 108 [V. 18. 7-10]; Bury, **History of the Later Roman …**, s. 133; **The Prosopography of the Later …**, C. I, s. 380 [PLRE I, Gainas].
[488] Zosimus, **a.g.e.**, s. 108 [V. 18. 9]; **The Prosopography of the Later …**, C. II, s. 1126 [PLRE II, Tribigildus]; Emma Burrell, "Claudian's in Eutropium liber alter: Fiction and History", **Latomus**, C. LXII, No. 1, Ocak-Mart 2003, s. 138.
[489] Bury, **History of the Later Roman …**, s. 133; Oman, **Bizans İmparatorluğu Tarihi**, s. 45.
[490] Zosimus, **a.g.e.**, s. 108 [V. 19. 1-4]; Oman, **Bizans İmparatorluğu Tarihi**, s. 45.
[491] Oman, **Bizans İmparatorluğu Tarihi**, s. 45-46.
[492] Zosimus, **a.g.e.**, s. 108-109 [V. 19. 3-5].
[493] Zosimus, **a.g.e.**, s. 109-110 [V. 19. 6-7; 20. 1-3; 21. 1-6]; Marcellinus Comes, **a.g.e.**, s. 8 [400]; Oman, **Bizans İmparatorluğu Tarihi**, s. 46; Bury, **History of the Later Roman …**, s. 134-135; Gibbon, **a.g.e.**, C. III, s. 163-164; Heather, **Gotlar**, s. 212; Maenchen-Helfen, **a.g.e.**, s. 59; Mitchell, **a.g.e.**, s. 145.
[494] Zosimus, **a.g.e.**, s. 110 [V. 22. 1-3]; Oman, **Bizans İmparatorluğu Tarihi**, s. 46; Ahmetbeyoğlu, **Avrupa Hunları**, s. 70; Bury, **History of the Later Roman …**, s. 135.
[495] **Chronicon Paschale 284-628 AD**, s. 58 [401]; E. A. Thompson, **a.g.e.**, s. 32.
[496] Zosimus, **a.g.e.**, s. 110 [V. 22. 3]; E. A. Thompson, **a.g.e.**, s. 32.
[497] Heather, **Gotlar**, s. 213-214.

bulunmaktadır. M.S. IV. yüzyılın sonunda Doğu Roma başkentinde şiddetli bir Germen aleyhtarlığı başlamış ve binaenaleyh rütbesi dâhil I. Alaric'e verilen tüm haklar geri alınmıştı.[498] Diğer taraftan I. Alaric, muhtemelen, Gainas'ın fırkasında destek bulmuş, lakin onun ortadan kaldırılması üzerine beklentileri değişmişti.[499] Görünüşe göre, bunlara Doğu Roma-Hun ittifakı da eklenince dikkatini doğudan çekti ve üzerinde tahakküm kurarak yeni imkânlar elde etmeyi umduğu batıya yöneldi.[500] M.S. 401 yılında Dinar Alpleri'ni geçen I. Alaric liderliğindeki Gotlar, Stilicho'nun İtalya'da bulunmadığı sırada, Aquileia dâhil kuzey Adriyatik Denizi kıyılarındaki birçok şehri zapt etmiş ve Honorius'u ele geçirmek düşüncesiyle Mediolanum'u kuşatma altına almışlardı.[501] Ancak Stilicho'nun imparatorun yardımına yetişmesine mukabil kuşatmayı kaldırıp Yukarı Po Havzası'na ilerlediler.[502] Gotları takibe koyulan Stilicho, Pollentia'da[503] onlara karşı galibi meçhul bir muharebeye girmiş – umumiyetle Stilicho'nun muzaffer olduğu kabul edilmektedir[504] – ve müteakiben Roma şehrini fethetmek için orta İtalya'ya hareket eden I. Alaric'le bir anlaşma yapmıştı (M.S. 402).[505] Buna göre Gotlar, İtalya'yı terk etmeliydiler. Diğer şartları gayrimuayyen olan söz konusu anlaşma, muhtemelen şu şartı da içeriyordu: I. Alaric, Illyricum Genel Valiliği'nin Batı Roma İmparatorluğu'na ilhak planında Stilicho'ya yardım edecekti.[506] Bunun üzerine kuzeybatı Balkanlar'a doğru çekilen I. Alaric, bir müddet sonra, belki de erzak noksanlığından dolayı tekrar İtalya'ya saldırmış, fakat Verona'da yapılan muharebede Stilicho tarafından bozguna uğratılmıştı (M.S. 402/403).[507] Gotlar, Stilicho'nun I. Alaric'le Doğu Roma İmparatorluğu'na karşı yeni bir ittifak anlaşması yapmasının ardından Epirus'a geri döndüler.[508] Görüldüğü üzere, Stilicho'nun I. Alaric'e uyguladığı politika, onu yok etmek değil, anlaşmalar

[498] Bkz. Ostrogorsky, **a.g.e.**, s. 50; Heather, **Gotlar**, s. 214; Mitchell, **a.g.e.**, s. 139.
[499] Bkz. Bury, **Barbarların Avrupa'yı İstilası**, s. 61-62.
[500] Bkz. Kelly, **a.g.e.**, s. 62; Bury, **Barbarların Avrupa'yı İstilası**, s. 62; Heather, **Gotlar**, s. 214.
[501] Heather, "Goths and Huns, c. 320-425", s. 512; Bury, **Barbarların Avrupa'yı İstilası**, s. 62.
[502] Manitius, a.g.m., s. 264-265; Bury, **Barbarların Avrupa'yı İstil**ası, s. 62.
[503] Bugünkü Pollenzo (İtalya).
[504] Bkz. Bradley, **a.g.e.**, s. 87-88; Roger Collins, **Early Medieval Europe 300-1000** (Macmillan History of Europe), Macmillan Education Ltd, London, 1991, s. 53.
[505] Bury, **Barbarların Avrupa'yı İstilası**, s. 62; Bury, **History of the Later Roman …**, s. 161-162 [s. 161'deki dipnot 4 dâhil].
[506] Bury, **Barbarların Avrupa'yı İstilası**, s. 62-63.
[507] Bury, **Barbarların Avrupa'yı İstilası**, s. 63; Bury, **History of the Later Roman …**, s. 162; Mitchell, **a.g.e.**, s. 139.
[508] Manitius, a.g.m., s. 265; Bury, **Barbarların Avrupa'yı İstilası**, s. 63.

vasıtasıyla Balkan Yarımadası'nda tutmak üzerine kuruluydu.[509] Zira Gotları kullanmak suretiyle Arcadius'a saldırarak Illyricum Genel Valiliği'ne müteallik hedefini gerçekleştirmeyi planlıyordu.[510] Batı ile Doğu Romalılar arasındaki bu soğuk savaş, I. Alaric'in bir kez daha *magister militum per Illyricum* rütbesini elde etmesine vesile oldu. Lakin bu sefer söz konusu rütbeyi ona tevcih eden taraf, Stilicho kontrolündeki Honorius hükûmeti idi.[511] Bu sırada Honorius ikametgâhını Mediolanum'dan Ravenna'ya nakletti. Çünkü artık Mediolanum'un güvenli olmadığını düşünüyordu – burada neredeyse I. Alaric tarafından ele geçiriliyordu – ve Ravenna, hem savunması daha kolay bir şehirdi hem de gerekirse buradan deniz yoluyla Constantinopolis'e kaçabilirdi.[512]

Stilicho'nun yukarıda bahsedilen planları, M.S. 405 yılında Radagais liderliğinde Tuna Nehri'nin kuzeyinden gelen yeni bir Got saldırısı dolayısıyla sekteye uğradı.[513] Bu Got grubuna dair bazı belirsizlikler söz konusudur. Bunlar şunlardır:

1. Genellikle Greuthung oldukları düşünülmekte, ancak Terving olma ihtimalleri de bulunmaktadır (Kaynaklarda Gotların hangi koluna mensup oldukları belirtilmemektedir).[514]
2. Genellikle Hun hâkimiyetinden firar ettikleri düşünülmekte, ancak Hunların önünden kaçan bağımsız bir Got grubu olma ihtimalleri de bulunmaktadır (Net olan şey, harekete geçmelerindeki esas itici gücün Hunlar olduğudur).[515]

Hristiyan düşmanı fanatik bir pagan olan ve tüm Roma ırkını tanrılara kurban etmeye ant içen Radagais liderliğindeki Gotlar, İtalya'daki birçok şehri harap etmiş ve Florentia'yı[516] kuşatma altına almışlardı.[517] Buna mukabil Hunların yardımını

[509] Bury, **Barbarların Avrupa'yı İstilası**, s. 64.
[510] Bkz. Zosimus, **a.g.e.**, s. 114 [V. 29. 7-8]; Mitchell, **a.g.e.**, s. 139; Bury, **Barbarların Avrupa'yı İstilası**, s. 64.
[511] Mitchell, **a.g.e.**, s. 139.
[512] Bury, **Barbarların Avrupa'yı İstilası**, s. 64-65.
[513] Mitchell, **a.g.e.**, s. 139; Maenchen-Helfen, **a.g.e.**, s. 60; Heather, **Gotlar**, s. 156-157, 193-194, 215.
[514] Bkz. Bradley, **a.g.e.**, s. 89; Bury, **Barbarların Avrupa'yı İstilası**, s. 62; Heather, "The Huns and the End …", s. 7; Heather, **Gotlar**, s. 157, 193-194 [s. 157'deki dipnot 8].
[515] Bkz. Heather, "Goths and Huns, c. 320-425", s. 503; Heather, **Gotlar**, s. 149, 157, 169.
[516] Bugünkü Floransa (İtalya).
[517] Paulus Orosius, **The Seven Books of History Against the Pagans** (The Fathers of the Church: A New Translation, ed. Roy Joseph Deferrari vd., C. L), çev. Roy J. Deferrari, The Catholic University of America Press, Inc., Washington (District of Columbia), 1964, s. 349-351 [VII. 37]; William Plate,

sağlayarak hücuma geçen Stilicho, Gotları kuşatmayı kaldırmaya ve Faesulae'ye[518] – Florentia'nın 5 kilometre kuzeydoğusuna – çekilmeye mecbur etti.[519] Radagais, M.S. 406 yılında Faesulae'de yapılan muharebede Stilicho tarafından yenilgiye uğratıldı ve ele geçirilerek idam edildi.[520] Netice itibarıyla, hayatta kalan Gotların bir kısmı yardımcı kuvvet olarak Batı Roma ordusuna alınıp aileleri İtalya'nın muhtelif şehirlerine yerleştirilmiş, bir kısmı ise köle olarak satılmıştı.[521]

I. Alaric ve Radagais'in saldırıları İtalya'yı ciddi manada tehdit etmişti. Batı Romalılar bu sebeple yeni bir askerî düzenlemeye gitmiş ve Ren hududundaki birlikleri İtalya'ya nakletmişlerdi (M.S. 406). Söz konusu düzenleme, Kavimler Göçü döneminin en mühim olaylarından birinin yaşanmasına vesile oldu.[522] Çok uzun zamandır Germen yayılımının Batı Avrupa içlerine sirayet etmesini engelleyen Ren bölgesindeki Roma bariyerinin ortadan kalkmasıyla birlikte Germania'dan Gallia'ya muazzam bir insan akını gerçekleşti.[523] Hunların önünden kaçan Vandallar (Hasdingler ve Silingler), Süevler (muhtemelen Alaman, Markoman ve Kuad kitleleri) ve Alanlar, M.S. 406-407 yıllarında Ren Nehri'ni geçerek Gallia'yı istila ettiler.[524] Ripuarianlar, Alamanlar ve Burgundlar ise bu kaotik süreçte Ren Nehri'nin batısına taşmaya başladılar.[525] Gallia'daki Batı Roma otoritesi bir anda zayıflamıştı. Fakat Stilicho, Gallia'da cereyan eden hadiselerle iştigal etmek yerine, Illyricum Genel Valiliği'ne ilişkin hedefine yoğunlaştı ve Adriyatik Denizi üzerinden Balkanlar'a geçmeye hazırlandı (M.S. 407).[526] Ancak Stilicho'nun planları, I. Alaric'in öldüğüne dair bir haber alması – ki bu asılsız bir haberdi – ve Constantinus (hük. M.S. 407-411) adında bir Roma askerinin Büyük Britanya Adası'ndaki lejyonlar tarafından Batı

"Radagaisus", **Dictionary of Greek and Roman Biography and Mythology**, ed. William Smith, C. III, Little, Brown, and Company, Boston, 1867, s. 640.
[518] Bugünkü Fiesole (İtalya).
[519] Ahmetbeyoğlu, **Avrupa Hunları**, s. 72; Pflugk-Harttung, **a**.**g**.**e**., s. 201; Greenwood, **a**.**g**.**e**., s. 356.
[520] Pflugk-Harttung, **a**.**g**.**e**., s. 201; E. A. Thompson, **a**.**g**.**e**., s. 33; Heather, **Gotlar**, s. 215.
[521] Pflugk-Harttung, **a**.**g**.**e**., s. 201; Heather, **Empires and Barbarians**: **The Fall …**, s. 180; Heather, "Goths and Huns, c. 320-425", s. 513; ayr. bkz. Heather, **Gotlar**, s. 215-216.
[522] Bury, **Barbarların Avrupa'yı İstilası**, s. 64-65.
[523] Bury, **Barbarların Avrupa'yı İstilası**, s. 65; Bury, **History of the Later Roman …**, s. 169.
[524] Kim, **The Huns, Rome and the …**, s. 49; Heather, "The Huns and the End …", s. 12-13 [s. 13'teki dipnot 1 dâhil]; Pflugk-Harttung, **a**.**g**.**e**., s. 266; Manitius, a.g.m., s. 266.
[525] Previté Orton, **Outlines of Medieval History**, s. 34.
[526] Bury, **Barbarların Avrupa'yı İstilası**, s. 65-66.

Roma imparatoru ilan edilip Manş Denizi'ni aşarak Gallia'ya geçmesi üzerine bir kez daha kesintiye uğradı.[527]

M.S. 407/408 yılında halkıyla beraber Noricum'a ilerleyen I. Alaric, Stilicho'ya bir elçilik heyeti göndererek Honorius hükûmetinin menfaatleri yolunda çektiği sıkıntılar için 4.000 libre (Roma libresi) altın tazminat talep etmiş, aksi hâlde İtalya'ya saldıracağını belirtmişti.[528] Bu durum Batı Roma senatosunda müzakere edildi ve senatörlerin ekseriyeti Gotlarla savaşılması yönünde rey kullandı.[529] Lakin Stilicho, I. Alaric'in müttefik olarak tanınmaya devam edilmesi ve söz konusu tazminatın ödenmesi hususunda senatoyu ikna etti – nitekim ödeme gerçekleşmişti.[530]

Arcadius M.S. 408 yılında ölmüş ve yerine oğlu Theodosius geçmişti.[531] Bunun üzerine Honorius, küçük yaştaki yeğeni II. Theodosius'un menfaatlerini korumak maksadıyla Constantinopolis'e gitmeye karar vermişti. Fakat, Arcadius'un ölümünü Illyricum Genel Valiliği'yle ilgili tasarısını uygulamak için iyi bir fırsat olarak gören Stilicho, Gallia'nın tasarrufunun gaspçı III. Constantinus'un ellerindeyken meşru imparatorun İtalya'yı terk etmesinin çok tehlikeli olduğunu ileri sürerek Honorius'u söz konusu kararından caydırmış ve Doğu Roma başkentine gitme vazifesini kendisi üstlenmişti.[532] Ancak böyle bir yolculuk asla gerçekleşmeyecekti. Zira İtalya'da zuhur edip yükselişe geçen barbar aleyhtarı bir muhalefet bloğu, Stilicho'nun sonunu hazırlayacaktı.[533]

Gallia'da vuku bulan olaylar, Stilicho'nun ehliyetsizliğine veya hainliğine atfediliyordu. Üstelik I. Alaric'le kurduğu müphem ilişkiler, İtalya için yeni bir tehdit doğurmuştu. Stilicho, barbar ırklarını güçlendiren ve tahrik eden bir eşkıya olarak

---

[527] Bury, **Barbarların Avrupa'yı İstilası**, s. 66-67; Freeman, **a.g.e.**, s. 603-604; Gibbon, **a.g.e.**, C. III, s. 78.
[528] Jeroen W. P. Wijnendaele [Willy Petrus], "'Dagli altari alla polvere.' Alaric, Constantine III, and the Downfall of Stilicho", **Journal of Ancient History**, C. VI, No. 2, 2018, s. 265-266; Bury, **History of the Later Roman …**, s. 169-170; Mitchell, **a.g.e.**, s. 140-141; Manitius, a.g.m., s. 268; Hugh Elton, "Military Developments in the Fifth Century", **The Cambridge Companion to the Age of Attila**, s. 136.
[529] Manitius, a.g.m., s. 268; Mitchell, **a.g.e.**, s. 140-141.
[530] Freeman, **a.g.e.**, s. 603; Gibbon, **a.g.e.**, C. III, s. 82-83; Bury, **Barbarların Avrupa'yı İstilası**, s. 67.
[531] Oman, **Bizans İmparatorluğu Tarihi**, s. 49.
[532] Bury, **Barbarların Avrupa'yı İstilası**, s. 68.
[533] Zosimus, **a.g.e.**, s. 116-117 [V. 32. 1-7; 33. 1-2; 34. 1-5]; Mitchell, **a.g.e.**, s. 141; Bury, **Barbarların Avrupa'yı İstilası**, s. 68-69; J. F. Matthews [John Frederick], "Olympiodorus of Thebes and the History of the West (A.D. 407-425)", **The Journal of Roman Studies**, C. LX, No. 1, Kasım 1970, s. 84-85.

görülmeye başlandı.[534] Bu sırada, Stilicho'nun II. Theodosius'u ortadan kaldırıp kendi oğlu Eucherius'u Doğu Roma imparatoru ilan etme niyetinde olduğuna dair bir söylenti çıktı.[535] Sonunda, Stilicho'nun düşmanları, ona karşı bir suikast düzenlenmesi konusunda Honorius'u ikna ettiler.[536] Stilicho, M.S. 408 yılında gerçekleştirilen darbeyle devrildi ve kafası kesilmek suretiyle idam edildi.[537] Müteakiben, I. Alaric'le yapılan anlaşma feshedilmiş ve İtalya'da binlerce barbarın katledildiği bir cadı avı başlamıştı.[538] Bunun üzerine, söz konusu katliamda ailelerini kaybeden barbar kökenli Roma askerleri (bunların muhtemelen çoğu, Radagais'in mağlup Gotları arasından yardımcı kuvvet olarak Batı Roma ordusuna alınan insanlardır), Noricum'a ilerleyerek I. Alaric'in saflarına katılmış ve onu İtalya'ya saldırması için kışkırtmışlardı.[539]

Artık doğrudan Honorius'la hesaplaşmak mecburiyetinde kalan I. Alaric, ona elçiler yollayarak barış akdetme niyetinde olduğunu, fakat bunu yalnızca bir miktar para, esir değişimi ve Pannonia'ya yerleşme izni mukabilinde yapabileceğini bildirmiş, amma velakin istekleri reddedilmişti.[540] Bunun üzerine I. Alaric, İtalya'ya girip Roma şehrini kuşatma altına aldı ve Tiber Nehri ağzındaki Portus'u (Roma'nın limanı) ele geçirerek buradan gelen erzak ikmalini engelledi (M.S. 408).[541] Binaenaleyh Roma'da kıtlık ve veba baş göstermiş, şehrin sokakları cesetlerle dolmuştu.[542] İçinde kaldıkları bu müşkül durum, Romalıları yamyamlığa yöneltti.[543] Dahası, tüm beklentilerine rağmen Ravenna'dan hiçbir yardım gelmemişti. Nitekim Batı Roma senatosu I. Alaric'le pazarlık yapmaya karar verdi.[544] I. Alaric, kuşatmayı ancak şehirdeki tüm altın, gümüş ve sair menkul malların ve tüm barbar kölelerin teslim edilmesi karşılığında kaldıracağını beyan etmiş ve kendisine "Bize ne kalacak?" diye sorulduğunda,

[534] Bury, **History of the Later Roman …**, s. 170, 173.
[535] Bury, **History of the Later Roman …**, s. 171; Mitchell, **a**.**g**.**e**., s. 141.
[536] Freeman, **a**.**g**.**e**., s. 603.
[537] Heather, **Gotlar**, s. 216; Bury, **Barbarların Avrupa'yı İstilası**, s. 68-69.
[538] Freeman, **a**.**g**.**e**., s. 603; Mitchell, **a**.**g**.**e**., s. 141.
[539] Heather, **Gotlar**, s. 216; Heather, "Goths and Huns, c. 320-425", s. 513; Bury, **Barbarların Avrupa'yı İstilası**, s. 71.
[540] Zosimus, **a**.**g**.**e**., s. 118 [V. 36. 1-2]; Mitchell, **a**.**g**.**e**., s. 141-142; Bury, **Barbarların Avrupa'yı İstilası**, s. 71.
[541] Bury, **History of the Later Roman …**, s. 175-176; Bertrand Lançon, **Rome in Late Antiquity**: **Everyday Life and Urban Change, AD 312-609**, çev. Antonia Nevill, Edinburg University Press Ltd, Edinburgh, 2000, s. 37.
[542] Bury, **Barbarların Avrupa'yı İstilası**, s. 72.
[543] Zosimus, **a**.**g**.**e**., s. 120 [V. 40. 1], 222 [Yorum].
[544] Bury, **Barbarların Avrupa'yı İstilası**, s. 72.

"Hayatlarınız" cevabını vermişti.[545] Pagan senatörler, tanrıların, eski dinlerini – Roma paganizmi – terk ettikleri için Hristiyan Romalılara öfkelendiklerini ve üzerlerine gelen bu amansız felaketin söz konusu öfkeden kaynaklandığını düşünüyorlardı.[546] Bununla beraber pagan din adamları, Gotlara karşı ilahi koruma sağlanması için pagan ayinleri yapılması gerektiğini savunmuş ve bu konuyu Papa I. Innocentius'la müzakere etmeye başlamışlardı.[547] Diğer taraftan I. Alaric, merhametini celbetmek zımnında kendisiyle uzun görüşmeler yapan Romalılar için katlanılabilir yeni şartlar sundu. Buna göre senato, kuşatmanın kaldırılması için 5.000 libre (Roma libresi) altın, 30.000 libre (Roma libresi) gümüş, 4.000 adet ipek tunik, 3.000 parça kırmızı boyalı deri ve 3.000 libre (Roma libresi) biber fidye ödeyecek ve Honorius'u Gotlarla barış yapıp ittifak kurmaya zorlayacaktı.[548] Honorius'la mutabakat sağlamak I. Alaric için önem arz ediyordu. Çünkü I. Alaric'in esas hedefi, Batı Roma topraklarına yerleşerek imparatorluğa bağlı bir krallık kurmak ve bir *magister militum* rütbesi elde etmekti. Roma'ya saldırarak imparatorluk yönetimine baskı uygulamasının altında bu saikler yatıyordu. Senato, I. Alaric'in sunduğu yeni şartları sağlamaya karar verdi. Şehrin fidyesi için gereken altın ve gümüş miktarındaki eksiklik, heykellerden çıkarılan ziynet eşyalarıyla ve eritilen heykellerle tamamlandı.[549] Ardından I. Alaric'in taleplerini Honorius'a tebliğ etmek için Ravenna'ya bir elçilik heyeti gönderildi.[550] Nitekim Honorius, ödemenin yapılması için onay vermiş ve Gotlarla bir barış anlaşması imzalayacağını bildirmişti.[551] Bunun üzerine fidyeyi teslim alarak kuşatmayı kaldıran I. Alaric, Honorius'un barış sözünü tutmasını beklemek için Etruria'ya[552] çekildi.[553]

Honorius, bir süre sonra Gotlarla barış yapmaktan vazgeçmiş ve Roma'yı korumak için Dalmatia'dan[554] beş lejyon getirtmişti (M.S. 409).[555] Lakin bu lejyonlar I. Alaric

[545] Zosimus, **a.g.e.**, s. 120-121 [V. 40. 3-4]; Bury, **History of the Later Roman …**, s. 176.
[546] Bury, **Barbarların Avrupa'yı İstilası**, s. 72-73.
[547] Mitchell, **a.g.e.**, s. 142; Bury, **Barbarların Avrupa'yı İstilası**, s. 73.
[548] Bury, **History of the Later Roman …**, s. 177.
[549] Bury, **Barbarların Avrupa'yı İstilası**, s. 71-73.
[550] Zosimus, **a.g.e.**, s. 121 [V. 42. 1].
[551] Bkz. Zosimus, **a.g.e.**, s. 122 [V. 42. 2; 44. 1]; Bury, **History of the Later Roman …**, s. 177.
[552] Bugün kabaca İtalya'nın Toskana Bölgesi'ne tekabül eden tarihî bir bölge.
[553] Bury, **History of the Later Roman …**, s. 177.
[554] Bugün kabaca Hırvatistan'ın Gorski Kotar Bölgesi'nin güneydoğusunda kalan kısmına, Bosna-Hersek'e ve Karadağ'a tekabül eden tarihî bir bölge.
[555] Mitchell, **a.g.e.**, s. 142; Bury, **History of the Later Roman …**, s. 177-178.

tarafından bozguna uğratılmış ve Batı Romalılar ile Gotlar arasındaki barış görüşmeleri yeniden başlamıştı.[556] I. Alaric, bu görüşmeler sırasında Noricum, Venetia,[557] Histria[558] ve Dalmatia bölgelerini, yıllık altın ve erzak ve bir *magister militum* rütbesi talep etti.[559] Fakat daha sonra, Noricum bölgesi ve yıllık erzakla yetineceğini belirterek taleplerini düşürdü.[560] Görünüşe bakılırsa, Gotlar kıtlık çekmekteydiler. I. Alaric'in talepleri, yeni birlikler toplayan ve kendisini eskiye kıyasla daha güçlü hisseden Honorius hükûmeti tarafından reddedildi.[561] Buna mukabil I. Alaric tekrar Roma üzerine yürüyüp şehri kuşatma altına aldı (M.S. 409).[562] Senato, tıpkı M.S. 408 yılında olduğu gibi I. Alaric'e boyun eğmek zorunda kalmıştı.[563] Yapılan anlaşma uyarınca I. Alaric, Honorius'tan daha uysal olacağını düşündüğü *praefectus urbi Romae* (Roma valisi) makamındaki Priscus Attalus'u (hük. M.S. 409-410, 414-415) Batı Roma imparatoru ilan etti.[564] Bunun üzerine kukla ve gaspçı imparator Attalus, I. Alaric'e *magister utriusque militae* rütbesini vermişti.[565] Böylece I. Alaric'in ikinci Roma kuşatması nihayete erdi.

I. Alaric ve Attalus, imparatorluğun Kuzey Afrika'da bulunan eyaletlerini ele geçirmedikleri müddetçe güvende olmayacaklardı. Zira Roma, erzak tedariği hususunda bu eyaletlere bağımlıydı.[566] I. Alaric, Afrika'ya bir Got kuvveti gönderilmesini tavsiye etmişti (M.S. 410). Ancak Attalus buna gerek olmadığını söyleyerek küçük bir Roma birliğini Afrika'ya yollamış, ardından da I. Alaric'le birlikte Ravenna üstüne yürümüştü.[567] Nitekim Ravenna'nın I. Alaric tarafından kuşatılması üzerine dehşete düşen Honorius, Attalus'a müşterek imparatorluk

[556] Mitchell, **a.g.e.**, s. 142.
[557] Bugün kuzeydoğu İtalya'ya ve batı Slovenya'ya tekabül eden tarihî bir bölge.
[558] Bugün Hırvatistan'ın ve Slovenya'nın İstra Yarımadası'nda kalan kısmına tekabül eden tarihî bir bölge.
[559] Zosimus, **a.g.e.**, s. 124 [V. 48. 3]; Bury, **Barbarların Avrupa'yı İstilası**, s. 73-74.
[560] Zosimus, **a.g.e.**, s. 125 [V. 50. 3].
[561] Bury, **Barbarların Avrupa'yı İstilası**, s. 74.
[562] Bury, **Barbarların Avrupa'yı İstilası**, s. 74; Mitchell, **a.g.e.**, s. 142.
[563] Mitchell, **a.g.e.**, s. 142-143.
[564] Mitchell, **a.g.e.**, s. 143; Bury, **Barbarların Avrupa'yı İstilası**, s. 74; **The Prosopography of the Later …**, C. II, s. 181 [PLRE II, Priscus Attalus 2].
[565] Mitchell, **a.g.e.**, s. 143.
[566] Bury, **History of the Later Roman …**, s. 181.
[567] Zosimus, **a.g.e.**, s. 129 [VI. 7. 5-6]; Bury, **History of the Later Roman …**, s. 181.

teklifinde bulunmuş, lakin reddedilmişti.[568] Bu sırada, Afrika'ya yollanan birliğin mağlup edildiği haberi geldi. Müteakiben I. Alaric, Afrika'ya bir Got ordusu gönderilmesine dair teklifini yinelemiş, fakat bu, bir Roma eyaletine karşı barbarların yollanmasını namünasip bulan Attalus ve senatoca kabul görmemişti.[569] Diğer taraftan Doğu Roma hükûmeti, Honorius'u desteklemek için Ravenna'ya altı lejyon gönderdi.[570] Muhtemelen kıtlık tehlikesinin ve Honorius'a gelen yardımın etkisiyle kuşatmayı kaldırmak mecburiyetinde kalan I. Alaric, Po Nehri'nin güneyindeki diğer şehirlere saldırıp Bononia[571] hariç – burayı kuşatmış, ancak alamamıştı – hepsini ele geçirmiş ve itaatsiz tavırları dolayısıyla Attalus'u imparatorluktan azletmişti.[572] Ardından Honorius'la barış müzakereleri yapmak için tekrar Ravenna'ya doğru ilerledi ve şehrin yakınlarında bizzat imparatorla görüştü. Lakin müzakereler sırasında Sarus isimli bir Got, I. Alaric'in kampına saldırdı.[573] I. Alaric'in rakibi ve düşmanı olan Sarus, evvelki yıllarda kendi halkını terk ederek Roma hizmetine girmişti.[574] Sarus'un saldırısındaki amiller – kendi inisiyatifiyle dahi yapmış olabilir – gayrimuayyendir.[575] Ne var ki I. Alaric, Sarus'un, Honorius'un malumatı olmadan hareket etmeyeceğini düşünmüş ve söz konusu durumu ateşkesin ihlali addetmişti. Bu olanlar karşısında son derece hiddetlenen I. Alaric, derhal müzakerelere son verdi ve güneye doğru ilerleyerek üçüncü kez Roma'yı kuşatma altına altı (M.S. 410).[576]

M.S. 409-410 yılları arasında çok sayıda barbar köle (bunların muhtemelen çoğu, Radagais'in mağlup Gotları arasından köle olarak satılan insanlardır) I. Alaric'in saflarına katılmıştı. Dolayısıyla, Radagais'in Batı Roma ordusuna alınmış veya köleleştirilmiş olan Gotları, I. Alaric'in sancağı altında toplanmış oldu. Böylece I.

---

[568] Zosimus, **a.g.e.**, s. 129-130 [VI. 8. 1]; **The Prosopography of the Later …**, C. II, s. 48 [PLRE II, Alaricus 1]; Bury, **History of the Later Roman …**, s. 181.
[569] Bury, **History of the Later Roman …**, s. 182.
[570] Thomas Hodgkin, "Alaric", **The Encyclopædia Britannica**: **A Dictionary of …**, C. I, s. 471.
[571] Bugünkü Bologna (İtalya).
[572] Bkz. Zosimus, **a.g.e.**, s. 130-131 [VI. 9. 3; 10. 1-2; 12. 1-2], 229 [Yorum]; Bury, **History of the Later Roman …**, s. 182-183; Hodgkin, a.g.m., s. 471.
[573] Bury, **Barbarların Avrupa'yı İstilası**, s. 74.
[574] Bury, **Barbarların Avrupa'yı İstilası**, s. 74; **The Prosopography of the Later …**, C. II, s. 978-979 [PLRE II, Sarus].
[575] Bury, **History of the Later Roman …**, s. 183; Jeroen W. P. Wijnendaele [Willy Petrus], "Sarus the Goth: From Imperial Commander to Warlord", **Early Medieval Europe**, C. XXVII, No. 4, Kasım 2019, s. 483.
[576] Bury, **History of the Later Roman …**, s. 183.

Alaric üç ayrı Got topluluğunu – Alavivus ve Fritigern'in Tervingleri, Alatheus ve Saphrax'ın Greuthungları ve Radagais'in Gotları – bir araya getirerek "Vizigotlar" denen oluşumun temellerini atmış oluyordu.[577]

3.2.2. Ostrogotların Oluşumu

Greuthungların çoğu, M.S. IV. yüzyılın sonlarında ve/veya V. yüzyılın başlarında Hun tabiliği altında Orta Tuna bölgesine doğru ilerledi.[578] Yalnızca küçük bir Greuthung grubu Kırım Yarımadası'nda kalmıştı.[579] Batıya doğru ilerleyen Greuthunglar, Hunların Avrupa içlerine sirayet eden fetihlerine katılmış ve Hunlar tarafından Pannonia'ya yerleştirilmişlerdi.[580] Pannonia'da bulunan bir Got grubu, M.S. 420'li yıllarda Doğu Romalılarca Hun egemenliğinden koparılıp *foederati* olarak Trakya'ya yerleştirildi.[581] Attila'nın M.S. 453 yılında ölmesiyle birlikte Hun otoritesi zayıflamaya başlamıştı.[582] Bunun üzerine Pannonia Gotları yaklaşık M.S. 454/455 yılında bağımsızlıklarını ilan ettiler.[583] İnhitat sürecine giren Hunların Doğu Avrupa'ya doğru çekilmeleriyle beraber Pannonia Gotları, Gepidler, Herullar, Skirler, Ruglar, Sarmatlar (Jazigler) ve Tuna boyundaki bazı Süevler (muhtemelen Kuadlar) Tuna Havzası'nda kendi krallıklarını tesis etmişlerdi.[584]

Bir müddet sonra söz konusu krallıklar arasında üstünlük yarışından mütevellit kutuplaşmalar meydana geldi.[585] Skirler, Pannonia Gotlarının kralı ve Amal hanedanına mensup – ayrıca Attila'nın yakın adamlarından biri idi[586] – Valamer'e saldırdılar. Valamer muharebede ölmüş ancak Skirler hezimete uğramışlardı.[587] Bunun

---

[577] Bkz. Heather, **Gotlar**, s. 216, 219.
[578] Bkz. Wolfram, **Germenler**: **Kökenleri ve …**, s. 108; Heather, **Gotlar**, s. 168, 175, 221; Vasiliev, **a**.**g**.**e**., s. 32, 38; Heather, **Empires and Barbarians**: **The Fall …**, s. 222; Heather, "The Huns and Barbarian Europe", s. 222.
[579] Vasiliev, **a**.**g**.**e**., s. 32, 38; Heather, **Gotlar**, s. 168.
[580] Bradley, **a**.**g**.**e**., s. 47; Heather, **Gotlar**, s. 168, 175, 221.
[581] Heather, **Gotlar**, s. 168, 190.
[582] Ahmetbeyoğlu, **Avrupa Hunları**, s. 143, 160.
[583] Bkz. E. A. Thompson, **a**.**g**.**e**., s. 153; Bury, **Barbarların Avrupa'yı İstilası**, s. 112; Kim, **The Huns, Rome and the …**, s. 113; Heather, **Gotlar**, s. 168, 186-187, 221.
[584] Ahmetbeyoğlu, **Avrupa Hunları**, s. 160-162; Váczy, a.g.m., s. 117; Christie, a.g.m., s. 166; Wolfram, **Germenler**: **Kökenleri ve …**, s. 108; Bóna, a.g.m., s. 79-80; Todd, **The Early Germans**, s. 164; Steinhübel, **a**.**g**.**e**., s. 15-18; Gračanin ve Škrgulja, a.g.m., s. 175; Wolfram, **The Roman Empire and Its …**, s. 139-140, 160-161; ayr. bkz. Sulimirski, **a**.**g**.**e**., s. 180-181, 188.
[585] Heather, **Gotlar**, s. 222-223.
[586] Jordanes, **a**.**g**.**e**., s. 107 [38. 199].
[587] Heather, **Gotlar**, s. 222; Steinhübel, **a**.**g**.**e**., s. 19.

üzerine Gepidler, Herullar, Skirler, Ruglar, Süevler ve Sarmatlar, Valamer'in yerine geçen kardeşi Thiudimer'e karşı bir koalisyon oluşturup Pannonia Gotlarına saldırmış, lakin Ipel' Nehri dolaylarında (Bolia Muharebesi) yapılan muharebede hezimete uğramışlardı (M.S. 469). Bu neticeyle birlikte Skir Krallığı yıkılmış oldu. Müteakiben Thiudimer M.S. 469/470 yılında Süev Krallığı'na, oğlu ve müstakbel Got Kralı Theodoric (Büyük Theodoric) ise M.S. 472 yılında Sarmat Krallığı'na son verdiler. Öte yandan Gepidler, Skir ve Sarmat krallıklarının yok olması üzerine Orta Tuna ile Tisa nehirleri arasındaki toprakları ele geçirmişlerdi.[588]

Pannonia Gotları kendi krallıklarını tesis ettikten sonra Doğu Roma İmparatorluğu'nun müttefiki olmuşlardı.[589] Lakin Doğu Romalıların Trakya Gotlarına sağladıkları şartlar, Pannonia Gotlarına sağladıklarından çok daha iyiydi. Binaenaleyh Thiudimer liderliğindeki Gotlar, Trakya Gotlarının sahip oldukları ayrıcalıkları gasp etmek düşüncesiyle Balkanlar'a göç ettiler ve Doğu Romalılar tarafından Makedonya'ya yerleştirildiler (M.S. 473). Bu durum, Pannonia Gotları ile Trakya Gotları arasında Doğu Roma İmparatorluğu'ndan kazanç elde etmeye yönelik bir rekabet başlatmıştı. Thiudimer'in M.S. 474 yılında ölmesi üzerine yerine Theodoric geçti. Bu sırada Trakya Gotlarının başında ise Theodoric Strabo bulunuyordu. Pannonia Gotları, stratejik konumlarını güçlendirmek için M.S. 476 yılında Moesia'ya ilerlediler. Gotlar bu süreçte imparatorluk için müttefik olmaktan ziyade tehdit unsuru hâline gelmişlerdi. Nitekim bu durumdan zarar görmeye başlayan Doğu Romalılar, iki Got topluluğunu birbiriyle savaştırmak için bir plan hazırlamış ve bu şekilde güçlerini kırmayı hedeflemişlerdi. Ne var ki Gotlar, bu entrikanın farkına varmış ve aralarında bir saldırmazlık paktı imzalamışlardı. Fakat tüm bunlara rağmen imparatorluktan kazanç sağlamak için giriştikleri rekabet nihayete ermemişti. Pannonia Gotları M.S. 479 yılında batı Balkanlar'a ilerlediler.[590] Theodoric Strabo M.S. 481 yılında öldü ve soyunun siyasi gücü kısa bir süre sonra azalmaya başladı.[591] M.S. 482 yılında ayaklanan Pannonia Gotları, güneybatı Balkanlar'ı talan edip Doğu Roma İmparatoru

[588] Steinhübel, **a.g.e.**, s. 19-22.
[589] Wolfram, **Germenler**: **Kökenleri ve …**, s. 108.
[590] Heather, **Gotlar**, s. 223-237.
[591] **The Prosopography of the Later …**, C. II, s. 1076 [PLRE II, Theodericus Strabo 5]; Heather, **Gotlar**, s. 237-239.

Zeno'yu (hük. M.S. 474-475, 476-491) kendileriyle bir anlaşma yapmaya mecbur bıraktılar. M.S. 483 yılında yapılan anlaşmayla birlikte Theodoric *magister militum praesentalis* rütbesini almış ve Pannonia Gotları kuzeydoğu Balkanlara yerleştirilmişlerdi. Bu sırada Trakya Gotları, Theodoric'in saflarına katılmaya başladılar. Gotlar, rekabet etmektense birlik kurmanın çıkarları için daha yararlı olacağını fark etmişlerdi. Böylece Theodoric iki ayrı Got topluluğunu – Pannonia Gotları ve Trakya Gotları – bir araya getirerek "Ostrogotlar" denen oluşumun temellerini atmış oldu.[592]

3.2.3. Vizigotlar

I. Alaric M.S. 410 yılında Roma'ya girdi ve takipçilerine istedikleri gibi öldürme, yakma ve yağmalama izni verdi.[593] Roma en son Vizigotlardan 800 yıl önce – M.Ö. 390 yılında Keltler tarafından – ele geçirilmişti.[594] Vizigotlar, yüklü bir ganimet ve aralarında Galla Placidia ve Attalus'un da bulunduğu birçok Romalıyı esir aldıktan sonra şehri terk edip İtalya'nın güney kısmına doğru ilerlediler.[595] I. Alaric'in hedefi İtalya'nın tahıl ambarı olan Afrika'ya giderek oradaki imparatorluk eyaletlerini ele geçirmekti. Zira kıtlık meselesi, İtalya'daki ilerleyişleri sırasında Gotlar için hayati bir tehlike arz etmişti. Sicilya'ya geçmek için gemiler toplandı, ancak çıkan bir fırtına sonucunda hepsi battı. Bunun üzerine yeni bir filo toplamaya niyetlenen I. Alaric, hedefine ulaşamadan M.S. 410 yılında öldü.[596]

I. Alaric'in yerine geçen kayınbiraderi Athaulf, kuzey İtalya'ya ilerlemiş ve M.S. 412 yılında Alp Dağları'nı aşıp Gallia'ya girerek Narbonensis[597] ve Aquitania'yı[598] ele geçirmişti. Evlilik yoluyla Theodosius hanedanına bağlanarak yeni bir statü edinmeye niyetlenen Athaulf, M.S. 414 yılında Galla Placidia'yla nikâhlandı. Fakat kendisini Honorius'a bir müttefik olarak kabul ettirme çabalarının reddedilmesi üzerine

[592] Heather, **Gotlar**, s. 221, 238-240.
[593] Bury, **Barbarların Avrupa'yı İstilası**, s. 74.
[594] Freeman, **a.g.e.**, s. 365, 603.
[595] Bury, **Barbarların Avrupa'yı İstilası**, s. 75; **The Prosopography of the Later …**, C. II, s. 181 [PLRE II, Priscus Attalus 2].
[596] Bury, **Barbarların Avrupa'yı İstilası**, s. 75.
[597] Bugün güneydoğu Fransa'ya tekabül eden tarihî bir bölge.
[598] Bugün güneybatı Fransa'ya tekabül eden tarihî bir bölge.

Attalus'u Batı Roma imparatoru ilan etti.[599] Ne var ki Batı Romalılar, Lion Körfezi kıyılarına ulaşan erzak ikmalini engelleyerek Vizigotları kıtlık tehlikesiyle karşı karşıya bırakıp boyun eğmelerini sağlamaya çalıştılar.[600] Buna mukabil güney Gallia'yı harap eden ve artık kendileri için faydalı olmadığını düşündükleri Attalus'u geride bırakan Vizigotlar, M.S. 415 yılında Pirene Dağları'nı geçerek Hispania'ya girmiş ve Tarraconensis'i[601] işgal etmişlerdi. Lakin karşılarına talan edilmiş bir Hispania çıktı. Zira önceden Gallia'yı istila eden Vandallar, Süevler ve Alanlar, M.S. 409 yılında güneybatıya ilerleyerek tüm Hispania'yı yağmalamışlardı.[602] Dolayısıyla kıtlık tehlikesini hâlâ atlatamamış olan Vizigotlar, içinde bulundukları bu müşkül durumdan Athaulf'u mesul tutuyorlardı.[603] Nitekim Athaulf M.S. 415 yılında bir hizmetkârı tarafından öldürüldü.[604]

Kısa bir süre sonra kral seçilen Wallia, kıtlık meselesini çözmek için imparatorluğun Afrika'daki eyaletlerini ele geçirmeyi hedeflemiş, ancak bir fırtına çıkması üzerine gemileri tarumar olmuştu. Nitekim erzak tedariği sağlamak maksadıyla Batı Romalılarla anlaşma yapmak mecburiyetinde kalan Wallia, Galla Placidia'yı iade etmiş ve Hispania'daki diğer barbarlara karşı imparatorluğa askerî hizmet vermişlerdi.[605] Vizigotlar, hizmetleri karşılığında Batı Romalılar tarafından *foederati* olarak Garonne Vadisi'ne yerleştirildiler (M.S. 418).[606] Böylece imparatorluğa bağlı bir Vizigot Krallığı tesis edilmiş oldu.[607]

M.S. 475 yılında bağımsızlığını ilan eden Vizigot Kralı Euric, Gallia'daki sınırlarını Loire ve Rhône nehirlerine kadar genişletmiş ve kuzeybatı kısmı hariç tüm Hispania'yı ele geçirmişti.[608] Vizigotlar, Kral II. Alaric'in M.S. 507 yılında Campus Vogladensis'te[609] yapılan muharebede Salianlara yenilip öldürülmesi üzerine

[599] Bury, **Barbarların Avrupa'yı İstilası**, s. 76-77.
[600] Bury, **Barbarların Avrupa'yı İstilası**, s. 77-78; Heather, **Gotlar**, s. 218.
[601] Bugün kuzeydoğu İspanya'ya tekabül eden tarihî bir bölge.
[602] Bury, **Barbarların Avrupa'yı İstilası**, s. 78-80.
[603] Bury, **Barbarların Avrupa'yı İstilası**, s. 80; Heather. **Gotlar**, s. 218.
[604] Bury, **Barbarların Avrupa'yı İstilası**, s. 78.
[605] Bury, **Barbarların Avrupa'yı İstilası**, s. 78, 80-81.
[606] Bury, **Barbarların Avrupa'yı İstilası**, s. 81; Heather, **Gotlar**, s. 261-262; Graham Barrett, "Visigoths", **The Oxford Dictionary of Late Antiquity**, C. II, s. 1570.
[607] Bury, **Barbarların Avrupa'yı İstilası**, s. 81.
[608] Barrett, a.g.m., s. 1570; Bury, **Barbarların Avrupa'yı İstilası**, s. 147-148.
[609] Bugünkü Vouillé sahası (Fransa).

Septimania[610] dışında Gallia'daki bütün topraklarını kaybettiler.[611] Hispania'nın kuzeybatı kısmında bulunan Süevler, M.S. 585 yılında Kral Leovigild tarafından Vizigot hâkimiyeti altına alındılar.[612] Vizigot Kralı Roderic, M.S. 711 yılında Gaudalete Nehri civarında vuku bulan muharebede Emevîlere karşı hezimete uğradı. Bunun üzerine Vizigot Krallığı yıkıldı ve toprakları Emevîler tarafından ele geçirildi.[613]

3.2.4. Ostrogotlar

Zeno, Theodoric'in sadakatinden şüphe duyuyordu ve söz konusu durum aralarında bir anlaşmazlık çıkmasına sebep olmuştu. Buna mukabil Theodoric – hiç şüphesiz Zeno üzerinde baskı kurmak için – isyan ederek Trakya'yı yağmalamış (M.S. 486) ve Constantinopolis'i abluka altına almıştı (M.S. 487).[614] Nitekim Ostrogotları Balkanlar'dan çıkarmak niyetinde olan Zeno, M.S. 487/488 yılında Theodoric'le bir anlaşma yaptı.[615] Skir Prensi Odovacar, M.S. 476 yılında Batı Roma İmparatorluğu'na son vererek İtalya'nın kralı olmuştu (tafsilat için bkz. Bölüm 3.7).[616] M.S. 487/488 anlaşmasına göre Theodoric, İtalya'ya giderek Odovacar'ı devirecek ve Zeno adına hüküm sürecekti.[617] Bunun üzerine halkıyla beraber İtalya'ya ilerleyen Theodoric, Odavacar'ı M.S. 489 yılında Isonzo Nehri civarında ve Verona'da, M.S. 490 yılında ise Adda Nehri dolaylarında mağlup etti. Müteakiben Odovacar'ın çekildiği Ravenna'yı kuşatma altında aldı. Theodoric, M.S. 493 yılına kadar süren kuşatmanın ardından Odovacar'ı ele geçirip öldürdü ve İtalya kralı ilan edildi. Ostrogotlar İtalya ve Sicilya'yı fethetmişlerdi. Böylece Ostrogot Krallığı kurulmuş oldu.[618]

Resmî olarak Doğu Roma İmparatorluğu'na bağlı olan, ancak fiiliyatta bağımsız hareket eden Theodoric, sınırlarını Orta Tuna Nehri'ne ve Gallia'nın Akdeniz

[610] Bugün Fransa'nın Lion Körfezi kıyılarında kalan kısmına tekabül eden tarihî bir bölge.
[611] Graham Barrett, "Spain", **The Oxford Dictionary of Late Antiquity**, C. II, s. 1407; Bury, **Barbarların Avrupa'yı İstilası**, s. 171-172.
[612] Alberto Ferreiro, "Suebes", **The Oxford Dictionary of Late Antiquity**, C. II, s. 1424.
[613] Barrett, "Visigoths", s. 1571.
[614] Heather, **Gotlar**, s. 307-308; Wolfram, **History of the Goths**, s. 277-278.
[615] Heather, **Gotlar**, s. 308-310.
[616] Wolfram, **Germenler**: **Kökenleri ve …**, s. 38; Freeman, **a.g.e.**, s. 600, 607-608.
[617] Heather, **Gotlar**, s. 308-310; Wolfram, **Germenler**: **Kökenleri ve …**, s. 108-109.
[618] Bury, **Barbarların Avrupa'yı İstilası**, s. 127-131; Heather, **Gotlar**, s. 311-312.

kıyılarına kadar genişletti ve kuzeybatı Balkanları ele geçirdi.[619] Afrika'da Vandallar, Gallia'da Burgundlar ve Hispania'da Vizigotlar üzerinde egemenlik tesis etti.[620] Lakin Theodoric'in M.S. 526 yılında ölümünden sonra krallık dağılma sürecine girdi.[621] Sabık Batı Roma eyaletlerini Germen istilacılardan geri almayı hedefleyen Doğu Roma İmparatoru I. Justinianus (hük. M.S. 527-565), M.S. 535 yılında Ostrogotlara karşı askerî harekât başlatmıştı. Ostrogot Krallığı, M.S. 554 yılına kadar süren savaşın neticesinde yıkıldı ve İtalya, Doğu Romalılar tarafından ele geçirildi.[622]

3.3. Angıllar, Saksonlar ve Jütler

M.S. 406-407 yıllarında Ren Nehri'ni aşan Vandallar, Süevler ve Alanların Gallia'yı istila etmeleri nihayetinde buradaki Batı Roma otoritesi zayıflamıştı.[623] Batı Romalılar için, Gallia'daki kontrolü kaybetmek, Büyük Britanya Adası'ndaki kontrolün de kaybedilmesi anlamına geliyordu.[624] Binaenaleyh kendi sorunlarını bizzat üstlenmek mecburiyetinde kalan adadaki lejyonlar, aralarından Constantinus'u M.S. 407 yılında Batı Roma İmparatoru ilan etmişlerdi.[625] III. Constantinus, adada bulunan Roma birliklerinin çoğuyla beraber Gallia'ya geçmişti.[626] Nitekim Büyük Britanya Adası'ndaki Batı Roma egemenliği M.S. 410 yılında son buldu.[627]

Özellikle M.S. V. yüzyıl, Büyük Britanya Adası'nın tarihi bakımından karanlık bir dönemdir ve adanın bu dönemine dair bilinenlerin çoğu henüz doğrulanabilmiş değildir.[628] Adaya yapılan Germen göçlerini ele alan kaynaklar şunlardır: 1. Briton tarihçi ve keşiş Gildas'a (M.S. V.[?]-VI. yüzyıllar) ait *De Excidio et Conquestu Britanniae*; 2. Bede'e ait *Historia Ecclesiastica Gentis Anglorum*; 3. Gal tarihçi ve keşiş Nennius'a (M.S. VIII.-IX. yüzyıllar) atfedilen *Historia Brittonum*; 4. Anonim

[619] Bury, **Barbarların Avrupa'yı İstilası**, s. 132, 143, 145; Heather, **Gotlar**, s. 327, 333.
[620] Heather, **Gotlar**, s. 327-329, 333.
[621] Wolfram, **Germenler**: **Kökenleri ve …**, s. 110.
[622] Roberts, **a.g.e.**, s. 123-124; Shane Bjornlie, "Byzantine Invasion and Occupation of Italy", **The Oxford Dictionary of Late Antiquity**, C. I, s. 276-277.
[623] Pflugk, **a.g.e.**, s. 266; Heather, "The Huns and the End …", s. 12-13; Manitius, a.g.m., s. 266; Bury, **Barbarların Avrupa'yı İstilası**, s. 65-66.
[624] Freeman, **a.g.e.**, s. 604.
[625] Freeman, **a.g.e.**, s. 603-604; **The Prosopography of the Later …**, C. II, s. 316 [PLRE II, Fl. Claudius Constantinus 21].
[626] Jeremy Black, **İngiltere Tarihi** (Tarih, No. 32), çev. Aytaç Yıldız, Doğu Batı Yayınları, Ankara, 2020, s. 57.
[627] Bkz. Zosimus, **a.g.e.**, s. 130 [VI. 10. 2].
[628] Black, **a.g.e.**, s. 58-59.

Anglo-Saxon Chronicle; 5. Henry of Huntingdon'a ait *Historia Anglorum*. Bu kaynaklarda verilen bilgilerin sentezine göre göçler şu şekilde cereyan etmiştir: Britonların savaşçılık yetenekleri körelmiş durumdadır. Zira birkaç yüzyıl boyunca Roma hâkimiyetinde yaşamış ve saldırılara karşı kendilerini savunmak zorunda kalmamışlardır. Roma gücünün Büyük Britanya Adası'nda yok olması üzerine artık savunmasız kalan ve Piktler ve Skotlar tarafından saldırıya uğrayan Britonlar, onlara karşı Batı Roma İmparatorluğu'ndan yardım isterler. Destek gelir, ancak saldırılar kalıcı olarak durdurulamaz. Britonlar M.S. 446 yılında tekrar yardım çağrısında bulunurlar. Lakin Batı Romalılar, o esnada Hunlarla mücadele ediyor olmalarından dolayı destek gönderebilecek durumda değillerdir. Bunun üzerine Briton Kralı Vortigern, Angıllar, Saksonlar ve Jütlerden yardım ister. Söz konusu halklar bu çağrıyı kabul eder ve Hengist ve Horsa adında iki kardeşin liderliğinde bir kuvvet Büyük Britanya Adası'na gelerek Piktleri ve Skotları bozguna uğratır. Vortigern, hizmetleri mukabilinde Hengist ve Horsa'ya adanın güneydoğu kısmında toprak verir. İki kardeşin başarılarını, Büyük Britanya Adası'nın zenginliklerini ve Britonların korkaklık ve acizliklerini duyan Angıllar, Saksonlar ve Jütler, adaya göç ederek Britonlara karşı savaşmaya ve fetihler yapmaya başlarlar.[629]

"Anglo-Sakson" terimi, Büyük Britanya Adası'na göç eden bu üç Germen halkı için kullanılmaktadır.[630] Görünüşe göre M.S. V. yüzyılın ortalarında – geleneksel olarak kabul edilen tarihe göre M.S. 449 yılında – başlayan Anglo-Sakson göçleri, M.S. VI. yüzyıla kadar devam etmiştir.[631] Bu süreç içerisinde Anglo-Saksonlar ile Britonlar

---

[629] Cotton MS Tiberius C II, folyo 12r-15v [I. 11-15]; MS. Laud Misc. 636, folyo 6r-7r [An. 409, 443, 449]; Gildas, **De Excidio Britanniae, Fragmenta, Liber de Paenitentia, Accedit et Lorica Gildae** = **The Ruin of Britain, Fragments from Lost Letters, the Penitential, Together with the Lorica of Gildas** (Cymmrodorion Record Series, No. 3), ed. Hugh Williams, David Nutt, London, 1899, s. 32-39, 44-61 [De Excidio Britanniae, 1. 14-25]; Venerabilis Bedæ, **Historia Ecclesiastica Gentis Anglorum**, s. 27-36 [I. 11. 27; 12. 28-31; 13. 32; 14. 33-34; 15. 35-37]; Bede, **The Old English Version of …**, s. 44-55 [I. 9-12]; Bede, **Bede's Ecclesiastical History of England**, s. 23-31 [I. 11-15]; Nennius, **History of the Britons** = **Historia Brittonum** (Medieval Latin Series), çev. J. A. Giles [John Allen], In Parantheses Publications, Cambridge (Ontario), 2000, s. 12-14, 16-17, 20-23 [28, 30-31, 36-38, 43-48, 50]; **The Anglo-Saxon Chronicle, According …**, C. I, s. 16-21 [An. 408/409, 443, 448/449]; **The Anglo-Saxon Chronicle, According …**, C. II, s. 10-12 [An. 408/409, 443, 448/449]; **The Anglo-Saxon Chronicle**, s. 6-7 [A. 409, 443, 449]; Henrici Archidiaconi Huntendunensis, **Historia Anglorum** = **The History of the …**, s. 34-35, 37-40 [I. 45-47; II. 1-2]; **The Chronicle of Henry of Huntingdon. Also …**, s. 33-34, 36-40 [Henry of Huntingdon, History of the English, I, II].

[630] Black, **a**.**g**.**e**., s. 58-59.

[631] MS. Laud Misc. 636, folyo 7r, 8v [An. 449, 514]; **The Anglo-Saxon Chronicle, According …**, C. I, s. 18-21, 26-27 [An. 448/449, 514]; **The Anglo-Saxon Chronicle, According …**, C. II, s. 11-12, 14

arasında uzun yıllar süren savaşlar vuku bulmuştu. Muhtemelen, yaklaşık M.S. 500 yılında Britonlar – belki de Kral Arthur liderliğinde[632] – Mons Badonicus'ta[633] yapılan muharebede Saksonlara karşı zafer kazandılar. Fakat tüm Briton direnişlerine rağmen Kelt topraklarının ekseriyeti Anglo-Sakson istilalarına uğrayacaktı. Anglo-Saksonlar, Hen Ogledd'in[634] kuzeybatı kısmı, Caledonia ve Cambria[635] hariç bütün Büyük Britanya Adası'nı fethetmeye başlamışlardı. Bu fetihler adanın güney ve doğu kıyılarından başlamak suretiyle birkaç asırda tedricen tamamlanmış ve söz konusu toprakların kuzey ve orta kısımlarını Angıllar, güney kısmının çoğunu Saksonlar, güneydoğu kısmının bazı bölümlerini ise Jütler ele geçirmişlerdi.[636] Nitekim bu göç ve fetih dönemi içerisinde adada yedi majör Anglo-Sakson krallığı ortaya çıkmış ve böylece *Heptarchy* (Yedi Krallık) denen dönem başlamıştı.[637] Bu krallıklar şunlardır:

1. Northumbria Krallığı (Angıl)
2. Mercia Krallığı (Angıl)
3. Doğu Anglia Krallığı (Angıl)
4. Wessex (Batı Sakson) Krallığı
5. Sussex (Güney Sakson) Krallığı
6. Essex (Doğu Sakson) Krallığı
7. Kent Krallığı (Jüt)[638]

Bazı Friz unsurları, Anglo-Saksonlarla birlikte Büyük Britanya Adası'na göç etmiş olabilir; ancak böyle bir göç yaşanmışsa dahi adada politik bir varlık gösterememişlerdir.[639] Birçok Briton, Anglo-Sakson fetihlerinin etkisiyle Bretonya

---

[An. 448/449, 514]; **The Anglo-Saxon Chronicle**, s. 7, 9 [A. 449, 514]; R. H. Hodgkin, **a**.**g**.**e**., s. 66-68, 126.

[632] Arthur diye birinin yaşayıp yaşamadığı hususu ihtilaflıdır (Jessie L. Weston [Laidlay], "Arthur", **The Encyclopædia Britannica**: **A Dictionary of Arts, Sciences, Literature and General Information**, C. II, 11. bs., Cambridge University Press, Cambridge, 1910, s. 681).

[633] Konumu bilinmemektedir.

[634] Bugün kuzey İngiltere'ye (Birleşik Krallık) ve İskoçya'nın (Birleşik Krallık) Forth-Clyde Berzahı güneyinde kalan kısmına tekabül eden tarihî bir bölge.

[635] Bugün Galler'e (Birleşik Krallık) tekabül eden tarihî bir bölge.

[636] Black, **a**.**g**.**e**., s. 59-66.

[637] Lappenberg, **a**.**g**.**e**., s. 127; Roberts, **a**.**g**.**e**., s. 114.

[638] Hector Munro Chadwick, "Anglo-Saxons", **The Encyclopædia Britannica**: **A Dictionary of …**, C. II, s. 38.

[639] Rolf H. Bremmer Jr. [Hendrik], "Frisians in Anglo-Saxon England: A Historical and Toponymical Investigation", **Fryske Nammen**, ed. N. R. Århammar [Nils Rudolf] vd., C. III, Fryske Akademy, Ljouwert, 1981, s. 84.

Yarımadası'na ve Gallaecia'ya[640] göç etti (M.S. V. ve/veya VI. yüzyıl/yüzyıllar).[641] Öte yandan Danlar, kimi Anglo-Sakson unsurlarının eski toprakları olan Jütland Yarımadası'nı fethetmeye başladılar (M.S. VI. yüzyıl).[642] Bazı Saksonlar Kıta Avrupa'sını terk etmemişlerdi. Bunların bir bölümü kendi yurtlarında kalırken, bir bölümü Gallia'ya göç etmiş (M.S. V. yüzyıl), bir bölümü ise önce Langobardlarla birlikte İtalya'ya (M.S. VI. yüzyıl), sonra da onlardan ve İtalya'dan ayrılarak Swabia'ya ilerlemişlerdi.[643] Wessex Krallığı'nın, M.S. IX. yüzyıldan M.S. X. yüzyıla kadar diğer Anglo-Sakson krallıklarını – ki bunların bazıları söz konusu süreçte Danlar (bu dönem için Norveç ve İsveç halklarıyla birlikte Vikingler olarak adlandırılmaktadırlar) tarafından istila edilmişlerdi – ele geçirmesi neticesinde Angle-land (İngiltere) Krallığı oluştu.[644] Anglo-Sakson dönemi, İngiltere'nin M.S. 1066 yılında Normanlar tarafından fethedilmesiyle birlikte nihayete erdi.[645]

3.4. Franklar

M.S. V. yüzyılın başlarında Gallia'daki Batı Roma otoritesinin zayıflamasıyla birlikte Salianlar, kuzey Gallia'da topraklarını genişletmeye, Ripuarianlar ise Ren Nehri'nin batısına taşmaya başlamışlardı.[646] Ancak Hunların yardımını temin eden Batı Romalılar tarafından durduruldular: Ripuarianlar M.S. 428 yılında bozguna uğratılıp Ren Nehri'nin doğusuna püskürtüldüler; Salianlar ise yaklaşık M.S. 431 yılında mağlup edilip kontrol altına alındılar.[647]

---

[640] Bugün kuzeybatı İspanya'ya ve kuzey Portekiz'e tekabül eden tarihî bir bölge.
[641] Bkz. Chrétien de Troyes, **Lancelot**, **or**, **the Knight of the Cart**, çev. Ruth Harwood Cline, The University of Georgia Press, Athens, 1990, s. xi [Giriş]; Snyder, **a**.**g**.**e**., s. 141.
[642] Lotte Hedeager, "Kingdoms, Ethnicity and Material Culture: Denmark in a European Perspective", çev. John Hines, **The Age of Sutton Hoo**: **The Seventh Century in North-Western Europe**, ed. M. O. H. Carver [Martin Oswald Hugh], 1. bs. (1992), tıpkıbasım, ciltsiz bsk., The Boydell Press (Boydell & Brewer Ltd), Woodbridge (Suffolk), 2006, s. 285.
[643] Beck, "Saxons", s. 264-265; Bury, **Barbarların Avrupa'yı İstilası**, s. 157-158, 180-181; Todd, **The Early Germans**, s. 204; Pflugk-Harttung, **a**.**g**.**e**., s. 229; E. A. Thompson, **a**.**g**.**e**., s. 140.
[644] Black, **a**.**g**.**e**., s. 72, 78-85, 92; Charles P. Sherman [Phineas], "The Romanization of English Law", **The Yale Law Journal**, C. XXIII, No. 4, Şubat 1914, s. 319.
[645] Black, **a**.**g**.**e**., s. 92, 96-97.
[646] Bury, **Barbarların Avrupa'yı İstilası**, s. 65, 152-153; Bury, **History of the Later Roman …**, s. 242-243; Previté Orton, **Outlines of Medieval History**, s. 34.
[647] Ahmetbeyoğlu, **Avrupa Hunları**, s. 86; Verlinden, a.g.m., s. 11; Bury, **Barbarların Avrupa'yı İstilası**, s. 152-153; Bury, **History of the Later Roman …**, s. 241-243.

Frank piskopos ve tarihçi Grégoire de Tours'un (M.S. VI. yüzyıl) *Decem Libri Historiarum* (*Historia Francorum*) adlı eserinde bahsettiği ilk Salian kralı, Merovenj hanedanından Chlodio'dur.[648] Chlodio, yukarıda zikredilen Salian genişlemesinde rol oynamıştır.[649] Onun soyundan – belki de oğlu – olan ve müteakiben karşımıza çıkan Merovech hakkında çok az şey bilinmektedir.[650] M.S. 451 yılında Batı Roma ordusunda Attila'ya karşı savaşan Salian kralı muhtemelen Merovech'tir. Merovech'in oğlu ve halefi I. Childeric ise seleflerine nazaran daha belirgin bir şahsiyettir. I. Childeric, Gallia'da hem Vizigotlara, hem de Saksonlara karşı savaşan Batı Romalılara yardım etmişti. Öyle ki Gallia topraklarında, Vizigotlar sınırlarını genişletmeye, Saksonlar ise krallıklar kurmaya çalışıyorlardı; fakat Salianların desteğini alan Batı Romalılar tarafından Loire bölgesinde ayrı ayrı hezimete uğratıldılar. I. Childeric M.S. 481 yılında öldü ve yerine oğlu Clovis geçti.[651]

Kuzey Gallia, Batı Roma İmparatorluğu'nun M.S. 476 yılında yıkılmış olmasına rağmen hâlâ Syagrius adında bir Romalının yönetimindeydi.[652] I. Clovis'in ilk faaliyeti bu yönetime karşı oldu. M.S. 486 yılında, Novidunum'da[653] ikamet eden Syagrius'a saldırdı ve onu yenilgiye uğratarak Gallia'daki Roma yönetimine son verip sınırlarını Sen Nehri'ne kadar genişletti. Ardından Salianlar arasında birliği sağladı ve Loire Nehri'ne dek ilerleyerek orada Saksonlarla mücadele etti. M.S. 496 yılında Alamanları (bu dönemde güneye, Alp Dağları'na doğru yayılmaya başlamışlardı[654]) mağlup edip topraklarını fethederek egemenliğini Ren Nehri'nin doğusuna ulaştırdı. M.S. 507 yılında Campus Vogladensis'te yapılan muharebede Vizigotları yenilgiye uğrattı ve Septimania hariç Gallia'daki tüm Vizigot topraklarını ele geçirdi. Böylelikle sınırlarını Pirene Dağları'na kadar genişletmiş oldu. Bir müddet sonra Ripuarianlar da I.

[648] Bkz. Gregory Bishop of Tours, **a.g.e.**, s. 31 [II. 9]; Bury, **Barbarların Avrupa'yı İst**ilası, s. 151; Bury, **History of the Later Roman …**, s. 242-243.
[649] Bury, **History of the Later Roman …**, s. 242-243; Bury, **Barbarların Avrupa'yı İstilası**, s. 152-153.
[650] Simon Loseby, "Merovech", **The Oxford Dictionary of Late Antiquity**, C. II, s. 1006; Bury, **Barbarların Avrupa'yı İstilası**, s. 153-154.
[651] Bury, **Barbarların Avrupa'yı İstilası**, s. 147, 153-154, 157-159.
[652] Bury, **Barbarların Avrupa'yı İstilası**, s. 159-160; Freeman, **a.g.e.**, s. 600, 607-608.
[653] Bugünkü Soissons (Fransa).
[654] Todd, **The Early Germans**, s. 194-195.

Clovis'in hâkimiyeti altına girdiler. Bu şekilde Frank Krallığı'nı tesis etmiş olan I. Clovis, M.S. 511 yılında öldü.[655]

I. Clovis'in kurduğu krallık, Kutsal Roma-Germen (Alman) İmparatorluğu'nun ve Fransa Krallığı'nın kökünü teşkil etmiştir. Thüringler yaklaşık M.S. 530 yılında, Burgundlar M.S. 534 yılında, Bayuvarlar (*Baiuvarii*) ise muhtemelen M.S. 555 yılında Frank Krallığı'na ilhak edildiler.[656] İsimleri kaynaklarda ilk defa M.S. VI. yüzyılda zikredilen Bayuvarlar, Kavimler Göçü döneminde Yukarı Tuna Havzası'nda ortaya çıkmış bir Germen kavmidir ve Herul, Skir, Markoman, Kuad, Alaman, Thüring ve Langobard kitleleri başta olmak üzere irili ufaklı muhtelif unsurların birleşmesiyle teşekkül etmişlerdir.[657] Frank Krallığı'nın yönetimi M.S. 751 yılında Merovenj hanedanından Karolenj hanedanına geçti.[658] Langobardlar (bu sırada İtalya'da bulunuyorlardı, tafsilat için bkz. Bölüm 3.6), Frizler ve Orta Avrupa'daki Saksonlar, Karolenj hükümdarı I. Karl (Karolus Magnus, Charlemagne, Şarlman, Büyük Karl) döneminde – M.S. 768-814 – Frank egemenliği altına girdiler.[659] I. Karl, M.S. 800 yılında Papa III. Leo tarafından "Romalıların imparatoru" ilan edildi. Bu nokta, Kutsal Roma-Germen İmparatorluğu'nun geleneksel manada kuruluşu olarak kabul edilmektedir.[660] Frank İmparatorluğu, M.S. 843 yılında I. Karl'ın üç torunu arasında imzalanan Verdun Antlaşması'yla birlikte Doğu Frank, Orta Frank ve Batı Frank olmak üzere üç krallığa bölündü.[661] M.S. X. yüzyılda, Doğu Frank Krallığı, Sakson hanedanı yönetiminde resmî manada Kutsal Roma-Germen İmparatorluğu'nu oluştururken, Batı Frank Krallığı, Capet hanedanı idaresinde Fransa Krallığı'na dönüşmüştür.[662]

---

[655] Bury, **Barbarların Avrupa'yı İstilası**, s. 159-162, 165, 171-174.
[656] Todd, **The Early Germans**, s. 192, 240; Walter Alison Phillips, "Bavaria (History)", **The Encyclopædia Britannica**: **A Dictionary of …**, C. III, s. 545; Maximilian Diesenberger, "Baiuvari and Bavaria", **The Oxford Dictionary of Late Antiquity**, C. I, s. 195.
[657] Diesenberger, a.g.m., s. 195; Greenwood, **a.g.e.**, s. 442-443; Phillips, a.g.m., s. 545.
[658] Roberts, **a.g.e.**, s. 161-162.
[659] Wolfram, **Germenler**: **Kökenleri ve …**, s. 116; "Frisians", **The Encyclopædia Britannica**: **A Dictionary of …**, C. XI, s. 234; Beck, "Saxons", s. 265.
[660] Davis, **a.g.e.**, s. 155-158.
[661] Roberts, **a.g.e.**, s. 166-167; Gümeç Karamuk, "Dağılmış Roma İmparatorluğu'nun Alanında Roma Zihniyetinin İzleri", **Belleten**, C. LXVIII, No. 253, Aralık 2004, s. 631-632.
[662] Ernest Barker, "Empire", **The Encyclopædia Britannica**: **A Dictionary of Arts, Sciences, Literature and General Information**, C. IX, 11. bs., Cambridge University Press, Cambridge, 1910, s. 351-353; Paul Wiriath, "France (History [1870 yılına kadar])", **The Encyclopædia Britannica**: **A**

3.5. Vandallar, Süevler ve Alanlar

Avrupa'da Hun saldırılarına maruz kalan ilk halk Alanlardı.[663] Yaklaşık M.S. 370 yılında Hunlara karşı bozguna uğrayan Alanların ekseriyeti Hun hâkimiyeti altına girdi;[664] geriye kalanların bazıları Kafkasya içlerine, bazıları ise Orta Avrupa'ya doğru ilerlediler.[665] Batıya doğru hareket eden bir Alan kitlesi, müteakip yıllarda Balkanlarda Romalılara karşı savaşan Gotlara yardım etti.[666] Doğu Avrupa'da bulunan Alanların bir kısmı, M.S. IV. yüzyılın sonlarında ve/veya V. yüzyılın başlarında Hun tabiliği altında Orta Tuna bölgesine doğru ilerledi.[667]

Hun yayılımının Avrupa içlerine sirayet etmesi neticesinde Hasding Vandalları, Siling Vandalları, Süev ismiyle zikredilen bazı kitleler ve önceden Hunların önünden kaçarak Orta Avrupa'ya gelmiş olan Alanlar, M.S. 401 yılında batıya doğru ilerlemeye başladılar ve M.S. 406-407 yıllarında Ren Nehri'ni aşarak Gallia'ya girdiler.[668] Süevler, birçok Germen kavminin – Angıllar, Langobardlar, Markomanlar ve Kuadlar bunlardan bazılarıdır – mensup olduğu bir kültür grubudur.[669] Ancak buradaki Süev ismi, muhtemelen Tuna boyunda bulunan Süevleri ifade etmekte ve Alaman, Markoman ve Kuad kitlelerinden oluşmaktaydı.[670] Öte yandan Alanlar Ren bölgesine biri Respendial, diğeri ise Goar liderliğinde olmak üzere iki grup hâlinde ulaşmışlardı. Lakin Respendial liderliğindekiler Vandallar ve Süevlerle hareket etmeye devam ederken, Goar liderliğindekiler ana göçmen kitlesinden ayrılarak Batı Roma hizmetine girmişlerdi.[671] Diğer taraftan Vandallar, Ren Nehri'ni geçmeden hemen önce

---

Dictionary of Arts, Sciences, Literature and General Information, C. X, 11. bs., Cambridge University Press, Cambridge, 1910, s. 811-814.

[663] Bkz. Ahmetbeyoğlu, **Avrupa Hunları**, s. 51.

[664] Gibbon, **a**.**g**.**e**., C. II, s. 410-411.

[665] Gibbon, **a**.**g**.**e**., C. II, s. 410-411; Kurat, **a**.**g**.**e**., s. 16.

[666] Bkz. Heather, **Gotlar**, s. 198; Ahmetbeyoğlu, **Avrupa Hunları**, s. 59.

[667] Bkz. Sulimirski, **a**.**g**.**e**., s. 188, 194; Heather, **Empires and Barbarians**: **The Fall …**, s. 222; Heather, "The Huns and Barbarian Europe", s. 222.

[668] Bkz. Sozomen, **a**.**g**.**e**., s. 436 [IX. 12]; Heather, **Gotlar**, s. 162; Heather, "The Huns and the End …", s. 12-13; Kurat, **a**.**g**.**e**., s. 16; Ahmetbeyoğlu, **Avrupa Hunları**, s. 73; Pflugk-Harttung, **a**.**g**.**e**., s. 266.

[669] Claudius Ptolemy, **a**.**g**.**e**., s. 63-64 [II. 10]; Heather, **Gotlar**, s. 161; Wolfram, **Germenler**: **Kökenleri ve …**, s. 69.

[670] Heather, **Gotlar**, s. 161; Heather, "The Huns and the End …", s. 13 [dipnot 1].

[671] Manitius, a.g.m., s. 266; Andy Merrills ve Richard Miles, **The Vandals** (The Peoples of Europe, genel ed. James Campbell ve Barry Cunliffe), Wiley-Blackwell (John Wiley & Sons, Ltd), Chichester (West Sussex), 2010, s. 48.

Ripuarianlar tarafından saldırıya uğramış ve mağlup edilmişlerdi.[672] Ripuarianlar, Hasding Kralı Godigisel dâhil yaklaşık yirmi bin Vandalı katlettiler.[673] Müteakiben Respendial liderliğindeki Alanların, Vandalların yardımına gelmesi üzerine Ripuarianlar hezimete uğratıldılar.[674] Vandalların, Süevlerin ve Alanların Ren Nehri'ni geçmesine Batı Romalıların uyguladığı bir askerî düzenleme vesile olmuştu.[675] İtalya, M.S. 401-402/3 yıllarında I. Alaric, M.S. 405-406 yıllarında ise Radagais liderliğindeki Gotların saldırılarına maruz kalmıştı.[676] Bunun üzerine Batı Romalılar M.S. 406 yılında Ren hududundaki birlikleri tehdit altındaki İtalya'ya nakletmişlerdi. Ne var ki Ren bölgesindeki Roma bariyerinin ortadan kalkması, Germania'dan Gallia'ya giden yolun açılması anlamına geliyordu.[677]

Vandallar, Süevler ve Alanlar, Gallia'daki birçok şehre saldırarak yağma ve katliamlar yaptılar.[678] M.S. 409 yılında Pirene Dağları'nı aşarak Hispania'yı talan ettiler. Nitekim Hasdingler ve Süevler Gallaecia'yı, Silingler Baetica'yı,[679] Alanlar ise Lusitania'yı[680] işgal etmişlerdi.[681] Diğer yandan Ren bölgesinde ana göçmen kitlesinden ayrılarak Batı Roma hizmetine girmiş olan Alanlar, bir süre sonra *foederati* olarak Aurelianum ve Valentia civarına yerleştirildiler.[682] Batı Romalılar, M.S. 416 yılında Hispania'daki işgalcilere karşı Vizigot kralı Wallia'yla ittifak kurmuşlardı.[683] Wallia, Silinglere saldırarak kralları Fredbal'ı ele geçirmiş ve onu Honorius'a göndermişti. Bunun üzerine paniğe kapılan işgalciler, Honorius'la barış yapmak ve ele geçirdikleri topraklara kanunen sahip olabilmek için Ravenna'ya elçiler gönderdiler. Buna mukabil Batı Romalılar, bazılarının isteklerini kabul edip diğerlerininkini

---

672 Ahmetbeyoğlu, **Avrupa Hunları**, s. 73; Verlinden, a.g.m., s. 10; Manitius, a.g.m., s. 266.
673 Gregory Bishop of Tours, **a.g.e.**, s. 30 [II. 9]; **The Fragmentary Latin Histories of Late Antiquity (AD 300-620)**, ed., çev. ve Yorum: Lieve Van Hoof ve Peter Van Nuffelen, Cambridge University Press, Cambridge, 2020, s. 104 [dipnot 29]; Verlinden, a.g.m., s. 10.
674 Manitius, a.g.m., s. 266.
675 Bury, **Barbarların Avrupa'yı İstilası**, s. 65-66.
676 Mitchell, **a.g.e.**, s. 139; Bury, **Barbarların Avrupa'yı İstilası**, s. 61-63; Maenchen-Helfen, **a.g.e.**, s. 60.
677 Bury, **Barbarların Avrupa'yı İstilası**, s. 64-65.
678 Manitius, a.g.m., s. 266; Bury, **Barbarların Avrupa'yı İstilası**, s. 78-79.
679 Bugün güney İspanya'ya tekabül eden tarihî bir bölge.
680 Bugün orta ve güney Portekiz'e ve batı İspanya'ya tekabül eden tarihî bir bölge.
681 Bury, **Barbarların Avrupa'yı İstilası**, s. 79-80.
682 Sidonius, **a.g.e.**, s. xviii [Giriş]; Manitius, a.g.m., s. 266; E. A. Thompson [Edward Arthur], "The Settlement of the Barbarians in Southern Gaul", **The Journal of Roman Studies**, C. XLVI, No. 1-2, Kasım 1956, s. 66, 71, 73-74.
683 Bury, **History of the Later Roman …**, s. 203; Bury, **Barbarların Avrupa'yı İstilası**, s. 80.

reddederek işgalciler arasında kıskançlık ve düşmanlık yaratmaya çalıştılar. Görünüşe göre, Hasdingler ve Süevler *foederati* olarak tanınırken, Silingler ve Alanlar reddedilmişlerdi.[684] Netice itibarıyla Vizigotlar, M.S. 416-418 yılları arasında Silinglerin tamamını ve kralları Addac (muhtemelen Respendial'in halefi[685]) dâhil birçok Alanı katlettiler.[686] Sağ kalan Alanlar Gallaecia'ya ilerleyerek Hasding Kralı Gunderic'in saflarına katıldılar. Bunun sonucunda Vandallar ve Alanlar tek bir millet hâline gelmişlerdi. Böylece Gunderic, *rex Vandalorum et Alanorum* (Vandalların ve Alanların kralı) unvanını aldı ve bu unvan halefleri tarafından da kullanıldı.[687] Yaklaşık M.S. 420 yılında Vandallar ile Süevler arasında bir savaş patlak vermişti. Süevleri kuşatma altına alan Vandallar, Batı Roma birlikleri tarafından yenilgiye uğratılmaları üzerine Baetica'ya göç ettiler.[688] Carthago Nova[689] ile Hispalis'i[690] fetheden ve Balear Adaları ile muhtemelen Mauretania'ya akınlar yapan Gunderic, M.S. 428 yılında öldü. Yerine kardeşi Gaiseric geçti.[691]

Comes Africae makamındaki Bonifacius, kendisi için bir tiranlık hedefliyordu.[692] Söz konusu durumu fark eden Ravenna sarayı, Bonifacius'u hesap vermeye çağırmış, ancak o gitmeyi reddetmişti. Buna mukabil üzerine Batı Roma orduları gönderilen Bonifacius, Mauretania'dan toprak vermeyi vadederek Vandallardan yardım istedi.[693] Gaiseric daveti kabul etti ve Vandallar M.S. 429 yılında Fretum Herculeum'u (Cebelitarık Boğazı) aşarak Afrika'ya geçtiler.[694] Lakin Vandalların bu hareketi yardım değil yıkım getirmişti. Kiliselere saldıran ve insanlara işkence eden Vandallar, tüm Mauretania'yı yağmaladılar. Ravenna sarayı, Afrika'nın kurtarılması için Bonifacius'la uzlaşma sağladı. Müteakiben Numidia'ya[695] girip Bonifacius'u mağlup

[684] Bury, **Barbarların Avrupa'yı İstilası**, s. 80.
[685] Bkz. Kim, **The Huns, Rome and the …**, s. 153.
[686] Ludwig Schmidt, "The Visigoths to the Death of Euric", **The Cambridge Medieval History**, s. 278; Bury, **Barbarların Avrupa'yı İstilası**, s. 80-81.
[687] Bury, **Barbarların Avrupa'yı İstilası**, s. 81, 86.
[688] Merrills ve Miles, **a.g.e.**, s. 45; Bury, **Barbarların Avrupa'yı İstilası**, s. 86.
[689] Bugünkü Cartagena (İspanya).
[690] Bugünkü Sevilla (İspanya).
[691] Bury, **Barbarların Avrupa'yı İstilası**, s. 87.
[692] **The Prosopography of the Later …**, C. II, s. 238 [PLRE II, Bonifatius 3]; Bury, **Barbarların Avrupa'yı İstilası**, s. 88.
[693] Bury, **Barbarların Avrupa'yı İstilası**, s. 88-89.
[694] Bury, **Barbarların Avrupa'yı İstilası**, s. 89; Greenwood, **a.g.e.**, s. 405.
[695] Bugün kabaca Cezayir'in kuzeydoğu ucuna tekabül eden tarihî bir bölge.

eden Gaiseric, İtalya'dan ve Constantinopolis'ten üzerine gönderilen kuvvetleri de hezimete uğratmış ve Hippo Regius'u[696] ele geçirmişti. Vandalları topraklarından kovmak için yeterli güce sahip olmadıklarını fark eden Batı Romalılar, Afrika'yı tamamen kaybetmektense işgalcilerle paylaşma yoluna gittiler.[697] M.S. 435 yılında yapılan anlaşmayla Vandallara *foederati* statüsü tanınarak Mauretania ile Numidia'da işgal ettikleri topraklara yerleşme izni verilmişti. Böylece imparatorluğa bağlı bir Vandal Krallığı kurulmuş oldu.[698]

Roma Afrika'sının fethine devam etmek niyetinde olan Gaiseric, M.S. 439 yılında anlaşmayı feshederek Carthago'yu (Kartaca) ele geçirdi ve bir deniz filosu oluşturmaya başladı. Bu durum, Roma İmparatorluğu'nun her iki yarısında büyük bir dehşete sebep olmuştu. Zira Vandal korsanlar, Batı Roma kıyıları kadar Doğu Roma kıyılarını da tehdit ediyordu. Akdeniz, artık bir Roma gölü değildi. İtalya alarma geçmiş, Constantinopolis'te ise tahkimatlar yapılmıştı. Romalılarınkine rakip bir deniz gücü meydana getiren Gaiseric, M.S. 440 yılında Sicilya'ya saldırdı, ancak Doğu Roma donanmasının Carthago'yu kuşatmak için yola çıkması üzerine paniğe kapılıp geri çekildi ve Batı Romalılar ile müzakerelere başladı.[699] M.S. 442 yılında yapılan anlaşmayla Mauretania'nın bir kısmı, Numidia, Africa Proconsularis[700] ve Byzacena,[701] Vandallara bırakıldı.[702] Söz konusu toprakların terki, esasen Batı Romalıların zararınaydı. Fakat Batı Romalılar, Avrupa'daki topraklarını barbar istilalarına karşı korumanın giderek zorlaştığı ve söz konusu topraklardaki egemenliklerini yitirmeye başladıkları bu dönemde hasımları arasında en yeteneklisi olduğunu düşündükleri Gaiseric'le iyi ilişkiler kurmak niyetindeydiler. Hatta III. Valentinianus'un kızı Eudocia'yı, Gaiseric'in oğlu Huneric'le nişanladılar. Ancak Huneric, hâlihazırda Vizigot Kralı I. Theodoric'in kızıyla evliydi. Ne var ki bu, Gaiseric için bir engel teşkil etmemiş ve kendisini zehirlemeyi planlamakla suçladığı gelininin burnunu ve kulaklarını keserek onu babasına geri göndermişti. Bu olay,

[696] Bugünkü Annaba (Cezayir).
[697] Bury, **Barbarların Avrupa'yı İstilası**, s. 89-91.
[698] Freeman, **a.g.e.**, s. 605; Bury, **Barbarların Avrupa'yı İstilası**, s. 91.
[699] Bury, **Barbarların Avrupa'yı İstilası**, s. 93, 95.
[700] Bugün kabaca kuzey Tunus'a tekabül eden tarihî bir bölge.
[701] Bugün kabaca orta Tunus'a tekabül eden tarihî bir bölge.
[702] Andrew Merrills, "Vandals", **The Oxford Dictionary of Late Antiquity**, C. II, s. 1550.

Vandallar ile Vizigotlar arasında sonu gelmeyecek bir düşmanlık başlattı.[703] Jordanes, *Getica* adlı eserinde Gaiseric'in Attila'ya hediyeler göndererek onu Vizigotlar'a karşı kışkırttığını, zira I. Theodoric'in kızını sakat bırakmış olmasından ötürü babasının intikamından korktuğunu belirtir.[704]

III. Valentinianus, M.S. 455 yılında öldürülmüş ve katilleri senatör Petronius Maximus'u (hük. M.S. 455) Batı Roma imparatoru ilan etmişlerdi.[705] Öldürülen imparatorun dul eşi Licinia Eudoxia'yla – onu zorlayarak – evlenen Maximus, kendi oğlunu Eudoxia'nın kızı ve Huneric'in nişanlısı olan Eudocia'yla nişanlamıştı.[706] Bunun üzerine Gaiseric, söz konusu nişana müdahale etmek için büyük bir filoyla İtalya'ya yelken açtı.[707] Bununla birlikte Eudoxia'nın, kocası Maximus'a karşı Gaiseric'ten yardım istemiş olma ihtimali de bulunmaktadır.[708] Vandallar, M.S. 455 yılında imparator ile ailesinin bulunduğu Roma'ya girdiler ve şehri on dört gün boyunca yağmaladılar.[709] Bu sırada Maximus kaçmaya çalışmış, ancak Romalı bir grup tarafından öldürülmüştü.[710] Roma'nın Vandallarca işgali, Gotların M.S. 410 yılındaki işgallerinden çok daha yıkıcı oldu.[711] Saldırıları esnasında şehrin su kemerlerini yerle bir eden ve Jupiter Capitolinus Tapınağı'nın altın kaplamalı çatısını söken Vandallar, yüklü bir ganimet ele geçirip Eudoxia ile iki kızını esir aldıktan sonra Carthago'ya geri döndüler.[712]

Daha sonra Vandallar, batı Akdeniz adalarını – Sicilya, Sardinya, Korsika ve Balear – ele geçirmiş ve Afrika'daki sınırlarını Tripolitania[713] kıyılarına kadar genişletmişlerdi.[714] İtalya'nın tahıl ambarı Afrika'yı elinde tutarak Batı Romalılara karşı üstünlük kazanmış olan Gaiseric, M.S. 477 yılında öldü.[715] Vandal Krallığı, M.S.

[703] Bury, **Barbarların Avrupa'yı İstilası**, s. 95-96.
[704] Bkz. Jordanes, **a**.**g**.**e**., s. 103 [36. 184].
[705] Mitchell, **a**.**g**.**e**., s. 168, 170-171.
[706] Procopius, **a**.**g**.**e**., s. 44-45 [III. 4. 36]; Mitchell, **a**.**g**.**e**., s. 171; Merrills ve Miles, **a**.**g**.**e**., s. 116.
[707] Procopius, **a**.**g**.**e**., s. 46-47 [III. 5. 1]; Mitchell, **a**.**g**.**e**., s. 171.
[708] Merrills ve Miles, **a**.**g**.**e**., s. 116.
[709] Mitchell, **a**.**g**.**e**., s. 171.
[710] Procopius, **a**.**g**.**e**., s. 46-47 [III. 5. 2]; Merrills ve Miles, **a**.**g**.**e**., s. 117.
[711] Mitchell, **a**.**g**.**e**., s. 171.
[712] Procopius, **a**.**g**.**e**., s. 46-49 [III. 5. 3-5]; Mark Merrony, **The Plight of Rome in Fifth Century AD** (Routledge Studies in Ancient History), Routledge (Taylor & Francis Group), New York, 2017, s. 149.
[713] Bugün güneydoğu Tunus'a ve Libya'nın kuzeybatı ucuna tekabül eden tarihî bir bölge.
[714] Merrills, a.g.m., s. 1550; Merrils ve Miles, **a**.**g**.**e**., s. 64, 118.
[715] Freeman, **a**.**g**.**e**., s. 605; Wolfram, **Germenler**: **Kökenleri ve …**, s. 111.

534 yılında I. Justinianus tarafından yıkıldı ve toprakları Doğu Roma İmparatorluğu'na dâhil edildi.[716]

M.S. 411 yılında Gallaecia'da bir krallık kuran Süevler, Vandalların Afrika'ya geçmeleri üzerine İber Yarımadası'nda yayılmaya başlayarak Lusitania, Baetica ve Carthaginensis'i[717] zapt etmişlerdi.[718] Ancak Hispania'nın neredeyse tamamı M.S. V. yüzyılın sonlarına kadar Vizigotlar tarafından ele geçirilmiş ve Süev toprakları yarımadanın kuzeybatı kısmıyla sınırlı kalmıştı.[719] Burada yaklaşık bir asır daha varlığını sürdüren Süev Krallığı, M.S. 585 yılında Vizigot egemenliği altına girerek yıkıldı.[720] Tuna boyunda kalan Süevler ve orada kurulan Süev Krallığı için bkz. Bölüm 3.1 ve 3.2.2. Öte yandan Hunlara bağlı bazı Alanların, M.S. 454 yılından sonraki Hun inhitatı sürecinde Doğu Romalılar tarafından kuzeydoğu Balkanlara yerleştirildikleri görülmektedir.[721]

3.6. Langobardlar

Langobard tarihçi Diyakoz Paul (M.S. VIII. yüzyıl), *Historia Langobardorum* adlı eserinde Hunların ansızın Langobardlara saldırdıklarını ve kralları Agelmund dâhil birçok Langobardı katlettiklerini belirtir.[722] Bu nokta, muhtemelen, Langobardlar üzerindeki Hun hâkimiyetinin başladığı noktadır.[723] Lakin söz konusu olayın kesin tarihi belirsizdir. Gallialı keşiş Prosper Tiro'nun (M.S. IV.-V. yüzyıllar) *Epitoma Chronicon* adlı eserinin Rönesans nüshasında Agelmund'un M.S. 389 yılında kral olduğu bildirilir.[724] Ayrıca Agelmund, kaynaklarda belirtildiğine göre otuz veya otuz üç yıl hüküm sürmüştür.[725] Eğer bu bilgileri doğru kabul edersek Langobardlara yapılan Hun saldırısının M.S. 419/422 yılında vuku bulduğunu söyleyebiliriz.[726] Langobardlar, Attila'nın M.S. 453 yılında ölmesiyle birlikte inhitat sürecine giren

[716] Freeman, **a.g.e.**, s. 631-632; Merrills, a.g.m., s. 1550.
[717] Bugün orta ve güneydoğu İspanya'ya tekabül eden tarihî bir bölge.
[718] Todd, **The Early Germans**, s. 173-174; Ferreiro, a.g.m., s. 1424.
[719] Bury, **Barbarların Avrupa'yı İstilası**, s. 148.
[720] Ferreiro, a.g.m., s. 1424.
[721] Jordanes, **a.g.e.**, s. 127 [50. 265]; Fehér, **a.g.e.**, s. 24; Váczy, a.g.m., s. 120; Doležal, a.g.m., s. 146.
[722] Bkz. Paul the Deacon, **a.g.e.**, s. 29 [I. 16]; Jarnut, a.g.m., s. 413-414.
[723] Bkz. Kim, **The Huns, Rome and the …**, s. 150; Bury, **Barbarların Avrupa'yı İstilası**, s. 176.
[724] Bkz. **Chronica Minora …**, s. 498 [Prosperi Tironis, Epitoma Chronicon, a. 389]; Jarnut, a.g.m., s. 411.
[725] Bkz. Paul the Deacon, **a.g.e.**, s. 25-26 [I. 14], 334 [Ek Bölüm 2].
[726] Bkz. Jarnut, a.g.m., s. 413-414.

Hunların M.S. 454/455 yılından itibaren Doğu Avrupa'ya doğru çekilmeye başlamaları üzerine bağımsız olmuşlardı.[727]

Hun hâkimiyeti esnasında muhtemelen Orta Elbe bölgesinde bulunan Langobardlar, M.S. V. yüzyılın ikinci yarısında Bohemya ve Moravya'ya ilerlediler.[728] Muhtemelen M.S. 505 yılında Tuna Nehri'nin güneyine geçerek Noricum'a girdiler ve burada Herullara karşı bozguna uğrayıp onlara tabi oldular.[729] Ancak M.S. 508 yılında ayaklanıp metbularını mağlup ederek Herul Krallığı'nı yıktılar.[730] Bunun üzerine bazı Herullar, M.S. VI. yüzyıl içerisinde Doğu Romalılar tarafından *foederati* olarak Dalmatia'ya yerleştirildiler.[731] Ayrıca Doğu Romalı tarihçi Procopius (M.S. V.[?]-VI. yüzyıllar), *De Bellis* adlı eserinde bazı Herulların, Langobardlar karşısında uğradıkları hezimetten sonra Thule Adası'na (İskandinav Yarımadası [?]) göç ettiklerini bildirir.[732] Orta Avrupa'da kalan Herulların ise, muhtelif unsurlarla birleşerek Bayuvar kavminin teşekkülüne katkıda bulundukları görülmektedir.[733] Langobardlar M.S. 520'li yıllarda Pannonia'ya girdiler.[734] M.S. VI. yüzyılın ortalarına kadar burada kalan Langobardlar, söz konusu süreçte Doğu Roma İmparatorluğu'nun müttefiki olmuş ve hem Gepidlere, hem de Ostrogotlara karşı I. Justinianus'a askerî yardımlarda bulunmuşlardı.[735]

Langobardlar ile Gepidler arasında bir düşmanlık söz konusuydu.[736] Öte yandan Gepidler, M.S. VI. yüzyılın ikinci yarısında Asya'dan Avrupa'ya göç ederek Karadeniz steplerine yerleşen Avarların yayılmasına engel teşkil ediyorlardı. Nitekim Langobard Kralı Alboin ile Avar Kağanı Bayan, Gepidlere karşı bir ittifak kurdular. Alboin ile Bayan, yaklaşık M.S. 567 yılında Gepid Kralı Cunimund'a saldırarak onu

---

[727] Bkz. Ahmetbeyoğlu, **Avrupa Hunları**, s. 143, 160, 162-164; E. A. Thompson, **a.g.e.**, s. 153.
[728] Bkz. Christie, **a.g.e.**, s. 10-11, 14-17; Todd, **The Early Germans**, s. 225.
[729] Wolfram, **Germenler**: **Kökenleri ve …**, s. 115; Todd, **The Early Germans**, s. 225; Bury, **Barbarların Avrupa'yı İstilası**, s. 176.
[730] Bury, **Barbarların Avrupa'yı İstilası**, s. 176.
[731] Alexander Angelov, "Heruli", **The Oxford Dictionary of Late Antiquity**, C. I, s. 715-716.
[732] Bkz. Procopius, **History of the Wars** (The Loeb Classical Library, ed. E. Capps [Edward], T. E. Page [Thomas Ethelbert] ve W. H. D. Rouse [William Henry Denham]), İngilizceye çev. H. B. Dewing [Henry Bronson], C. III: **Books V and VI**, William Heinemann, London; G. P. Putnam's Sons, New York, 1919, s. 414-415 [VI, 15, 1-4; s. 415'teki dipnot 4 dâhil].
[733] Diesenberger, a.g.m., s. 195.
[734] Christie, **a.g.e.**, s. 31.
[735] Bury, **Barbarların Avrupa'yı İstilası**, s. 176, 180-181.
[736] Bury, **Barbarların Avrupa'yı İstilası**, s. 176.

mağlup etmiş ve böylece Gepid Krallığı'nı yıkmışlardı.[737] Alboin'i Gepidlere karşı harekete geçiren şey görünüşe bakılırsa siyaset değil, kin ve nefretti.[738] Diyakoz Paul'un *Historia Langobardorum* adlı eserinde belirttiğine göre, Alboin söz konusu muharebede Cunimund'u öldürmüş ve onun kafatasından kendisine *scala* denilen bir içki kadehi yapmıştı.[739] Alboin, zaferin ardından Cunimund'un kızı Rosamund'la evlendi. Bu sırada Avarlar, sınırlarını batıya doğru genişleterek Gepid topraklarını ele geçirmiş ve Langobardlarla hemhudut olmuşlardı.[740]

Müteakiben Alboin, Pannonia'yı terk etmeye ve İtalya'da yeni bir yurt aramaya karar verdi. Belki de Avarların Gepidlerden daha iyi bir mücavir olmadığını düşünmüştü. Nitekim Orta Avrupa'daki bazı Saksonlar başta olmak üzere irili ufaklı muhtelif unsurların da – bunlar arasında bazı Gepidler dahi vardı[741] – kendilerine katıldıkları Langobardlar, Pannonia'dan ayrılarak M.S. 568 yılında İtalya'yı fethetmeye başladılar.[742] Langobardlar İtalya'ya Doğu Roma İmparatorluğu'nun müttefiki değil, bir işgalci olarak girmişlerdi.[743] Binnetice İtalya'da Langobardlar ile Doğu Romalılar arasında çok uzun sürecek bir hâkimiyet mücadelesi başladı.[744] Alboin, kuzey İtalya'nın neredeyse tamamını ele geçirmiş ve M.S. 572 yılında ölmüştü.[745] Diyakoz Paul, *Historia Langobardorum* adlı eserinde Alboin'in, Verona'da verdiği bir ziyafet sırasında karısına, kayınpederi Cunimund'un kafatasından yaptığı kadehle şarap içmesini söylediğinden ve Rosamund'un buna mukabil babasının intikamını almak için bir plan hazırlayarak Alboin'i öldürdüğünden bahseder.[746]

Böylece İtalya'da Alboin liderliğinde Langobard Krallığı kurulmuş oldu.[747] Müteakip süreçte fetihlerine devam eden Langobardlar, orta İtalya'nın kuzeybatı ile

---

[737] Bury, **Barbarların Avrupa'yı İstilası**, s. 178-180; Grousset, **a**.**g**.**e**., s. 183-185.
[738] Bury, **Barbarların Avrupa'yı İstilası**, s. 180.
[739] Bkz. Paul the Deacon, **a**.**g**.**e**., s. 51 [I. 27].
[740] Bury, **Barbarların Avrupa'yı İstilası**, s. 180.
[741] Bkz. Wolfram, **Germenler**: **Kökenleri ve …**, s. 116; Collins, **a**.**g**.**e**., s. 185-186.
[742] Bury, **Barbarların Avrupa'yı İstilası**, s. 180-181.
[743] Todd, **The Early Germans**, s. 227.
[744] Mitchell, **a**.**g**.**e**., s. 540.
[745] Bury, **Barbarların Avrupa'yı İstilası**, s. 181; Todd, **The Early Germans**, s. 226.
[746] Bkz. Paul the Deacon, **a**.**g**.**e**., s. 81-83 [II. 28].
[747] R. W. Church [Richard William], "Lombards (The Lombard Kingdom in Italy başlıklı bölümden itibaren)", **The Encyclopædia Britannica**: **A Dictionary of Arts, Sciences, Literature and General Information**, C. XVI, 11. bs., Cambridge University Press, Cambridge, 1911, s. 933.

güneydoğu kısımlarını ve güney İtalya'nın kuzeybatı yarısını ele geçirdiler.[748] Öte yandan Alboin'le birlikte İtalya'ya gelmiş olan Saksonlar fetihten sonra bağımsız yaşamak istemiş, ancak Langobardlar buna müsaade etmemişlerdi. Bunun üzerine kendi yasa ve geleneklerini terk etmek yerine İtalya'yı terk eden Saksonlar, kuzeye doğru hareket ederek Swabia'ya yerleşmişlerdi. Langobardlar hiçbir zaman bütün İtalya'yı ele geçiremediler. İtalya'nın yukarıda zikredilen Langobard işgaline uğramış bölümleri haricindeki kısımları Doğu Roma hâkimiyetinde kaldı.[749] Langobard Krallığı, M.S. 774 yılında Frank Kralı I. Karl tarafından ilhak edildi. Bunun üzerine I. Karl, *rex Francorum et Langobardorum* (Frankların ve Langobardların kralı) unvanını aldı.[750]

3.7. Batı Roma İmparatorluğu'nun Yıkılışı

Batı Roma İmparatorluğu M.S. V. yüzyılda kargaşa dönemine girmişti.[751] Aetius M.S. 454 yılında III. Valentinianus tarafından, III. Valentinianus ise M.S. 455 yılında Aetius'un yakınları tarafından öldürülmüştü.[752] İmparatorluk, M.S. 456-472 yılları arasında, yarı Süev, yarı Vizigot olan ve *magister utriusque militiae* makamında bulunan Ricimer'in çabalarıyla ayakta kalmıştı.[753] Ricimer'in M.S. 472 yılında ölmesi üzerine onun makamına Burgund Kralı Gundioc'un oğlu Gundobad geçti.[754] Gundobad, Glycerius'u (hük. M.S. 473-474) Batı Roma imparatoru ilan etti.[755] Ancak Doğu Roma İmparatoru I. Leo, batı tahtı için Julius Nepos'u aday göstermişti. Dolayısıyla söz konusu durum, Gundobad ile I. Leo arasında bir anlaşmazlığa sebep oldu.[756] Ne var ki Gundobad, babasının M.S. 473/474 yılında ölmesi üzerine imparatorluktaki hizmetini terk etmiş ve kral seçilebilmek için – ki bunda başarılı

[748] L. M. Hartmann [Ludo Moritz], "Italy under the Lombards", **The Cambridge Medieval History**, planlayan: J. B. Bury [John Bagnell], ed. H. M. Gwatkin [Henry Melvill] ve J. P. Whitney [James Pounder], C. II: **The Rise of the Saracens and the Foundation of the Western Empire**, Cambridge University Press, Cambridge, 1913, s. 197; Todd, **The Early Germans**, s. 226.
[749] Bury, **Barbarların Avrupa'yı İstilası**, s. 180-182.
[750] Wolfram, **Germenler**: **Kökenleri ve …**, s. 116.
[751] Roberts, **a.g.e.**, s. 111.
[752] Mitchell, **a.g.e.**, s. 165.
[753] Freeman, **a.g.e.**, s. 607; **The Prosopography of the Later …**, C. II, s. 942-943 [PLRE II, Fl. Ricimer 2].
[754] Bury, **Barbarların Avrupa'yı İstilası**, s. 117-118; Mitchell, **a.g.e.**, s. 172; **The Prosopography of the Later …**, C. II, s. 524 [PLRE II, Gundobadus 1].
[755] Mitchell, **a.g.e.**, s. 172.
[756] Bury, **Barbarların Avrupa'yı İstilası**, s. 118.

olacaktır – Burgund Krallığı'na dönmüştü.[757] Bu krallık, M.S. 443 yılında, *foederati* olarak Cenevre Gölü civarına yerleştirilen Burgundlar tarafından kurulmuştu ve Gallia'da tesis edilen ikinci Burgund Krallığı idi.[758] Müteakiben İtalya'ya gelen Julius Nepos (hük. M.S. 474-475), Glycerius'u tahttan indirerek Batı Roma imparatoru oldu.[759]

Nepos, Romalı Orestes'i Gallia'daki imparatorluk topraklarını koruması için barbar askerlerden oluşan bir ordunun kumandanlığına getirdi. Attila'nın yakın adamlarından biri olan Orestes, uzun süre Romalı olmayan birçok halkla yaşamıştı. Nepos'un söz konusu kumandanlık için Orestes'i seçmesinin sebebi buydu. Hun İmparatorluğu'nun dağılması üzerine Batı Roma topraklarına gelerek paralı asker olmak isteyen bir barbar kitlesi ortaya çıkmıştı. İşte hem bu yeni kitle, hem de uzun zamandır imparatorluk içerisinde meskûn olan barbarlar artık Orestes'in komutası altındaydı ve ordusunun çoğu Herullardan mürekkepti. Ne var ki Nepos, kısa bir süre sonra, hırsları olan Orestes'e güvenmekle hata ettiğini anlayacaktı. Orestes, Gallia'ya gitmek yerine Ravenna üzerine yürümüştü. Nitekim İtalya'nın idaresi, Nepos'un Dalmatia'ya kaçması üzerine Orestes'in eline geçti. Lakin Orestes, kendisini değil, küçük yaştaki oğlu Romulus Augustulus'u (hük. M.S. 475-476) Batı Roma imparatoru ilan etmişti. Gelgelelim Orestes ile Augustulus'un da hâkimiyetleri uzun sürmeyecekti. Orestes'in barbar askerlerden oluşan ordusu ona bir talepte bulunmuştu. Dağınık bir şekilde yaşamaktan memnun olmayan bu barbarlar, Gallia'da Vizigotlar ve Burgundlar için yapılana benzer bir düzenlemenin İtalya'da kendileri için yapılmasını ve burada kalıcı bir yurt edinmeyi istiyorlardı. İtalya, bu zamana kadar barbar yerleşimlerinden korunmuş bir bölgeydi. Ayrıca Orestes'in telakkisi, böyle bir talebi yerine getirmeye izin vermeyecek kadar Romalıydı. Dolayısıyla söz konusu talebi reddetmişti.[760] Buna mukabil barbar askerler isteklerini gerçekleştirmesi için aralarından Skir Prensi Odovacar'ı lider seçtiler.[761] Skir Kralı Edeko'nun (Hunlardan bağımsız olduktan sonra

[757] Bury, **Barbarların Avrupa'yı İstilası**, s. 118; **The Prosopography of the Later …**, C. II, s. 524 [PLRE II, Gundiocus].
[758] Buchberger, a.g.m., s. 273; Todd, **The Early Germans**, s. 198; ayr. bkz. Bury, **Barbarların Avrupa'yı İstilası**, s. 91.
[759] Bury, **Barbarların Avrupa'yı İstilası**, s. 118.
[760] Bury, **Barbarların Avrupa'yı İstilası**, s. 118-119.
[761] Bury, **Barbarların Avrupa'yı İstilası**, s. 119; Wolfram, **Germenler**: **Kökenleri ve …**, s. 38.

kral olmuştur) oğlu olan Odovacar, M.S. 476 yılında Orestes'i öldürdü ve Augustulus'u tahttan indirerek İtalya kralı oldu.[762] Böylelikle Batı Roma İmparatorluğu yıkılmış oldu.[763]

Odovacar, İtalya'daki iktidarının meşruiyetini sağlamak için Romalıların desteğine ihtiyaç duyuyordu. Zira yükselişini borçlu olduğu barbar askerlerin – ki bunlar birçok halkın parçalarından müteşekkildiler – ulusal bir birliği haiz olmayışı onun konumunu zayıflatıyordu. Binaenaleyh iktidarını, Batı Roma senatosuyla tesis ettiği iş birliği ve sınırlı da olsa Zeno'dan sağladığı destek üzerine inşa edecekti. Odovacar ilk etapta bir Doğu Roma muhalefetiyle karşılaşmamıştı. Çünkü zaten Constantinopolis hükûmetinin gözünde gasıp olan bir imparatoru tahttan indirmişti. Ayrıca senatoyla kurduğu yakın münasebetle Zeno'nun takdirini kazanmıştı. Nitekim resmî olarak Doğu Roma tabiliğini kabul edip Zeno'dan fahri *patricius* (asilzade) unvanı alan, lakin fiiliyatta bağımsız hareket eden Odovacar, barbar askerlere İtalya'da istedikleri şekilde yerleşim sağladı.[764] M.S. 477 yılında Vandallardan Sicilya'yı aldı. M.S. 482 yılında ise Nepos'un ölmesi üzerine Dalmatia'yı ele geçirdi.[765] İtalya'nın kuzeydoğu sınırında kendisi için tehdit oluşturan Rug Krallığı'nı – Ruglar bu dönemde Noricum'a yayılmaya başlamışlardı[766] – M.S. 487 yılında yıkarak Tuna bölgesinde asayişi sağladı.[767] Bu sırada çok sayıda Rug'u esir alıp İtalya'ya getirmişti.[768] Odovacar, izlediği bağımsız ve muhteris politikalarla Zeno'nun düşmanlığını celbetti.[769] Netice itibarıyla Odovacar'ın egemenliği, Zeno'yla yaptığı M.S. 487/488 tarihli anlaşma uyarınca İtalya'ya gelen Ostrogot Kralı Theodoric tarafından son bulacaktı. Odovacar, M.S. 489 yılında Isonzo Nehri civarında ve Verona'da, M.S. 490 yılında ise Adda Nehri dolaylarında Theodoric'e karşı hezimete uğramış ve Ravenna'ya çekilmişti. Müteakiben burada Ostrogotlarca kuşatma altına alındı. Odovacar, M.S. 493 yılına kadar süren kuşatmanın sonunda Theodoric tarafından ele geçirilerek öldürüldü.[770]

---

[762] Steinhübel, **a.g.e.**, s. 19; **The Prosopography of the Later …**, C. II, s. 791-793 [PLRE II, Odovacer].
[763] Freeman, **a.g.e.**, s. 600, 607-608.
[764] Bury, **Barbarların Avrupa'yı İstilası**, s. 120-124, 132.
[765] Shane Bjornlie, "Odoacer (Odovacar)", **The Oxford Dictionary of Late Antiquity**, C. II, s. 1096.
[766] Todd, **The Early Germans**, s. 164.
[767] Paul the Deacon, **a.g.e.**, s. 31-33 [I. 19]; Bury, **Barbarların Avrupa'yı İstilası**, s. 122-123, 176.
[768] Paul the Deacon, **a.g.e.**, s. 32-33 [I. 19].
[769] Greenwood, **a.g.e.**, s. 478.
[770] Bury, **Barbarların Avrupa'yı İstilası**, s. 127-131; Heather, **Gotlar**, s. 308-312.

Doğu Romalı tarihçi Joannis Antiocheni (M.S. VII. yüzyıl), *Historia Chronike* adlı eserinde – tamamı kayıptır ve günümüze fragmentler hâlinde ulaşmıştır – Theodoric'in Odovacar'ı kılıcıyla ikiye bölüp "kalıbının adamı değilmiş" dediğini belirtir.[771] Böylelikle İtalya'da Ostrogot egemenliği başlamış oldu.[772]

Odovacar, Batı Roma İmparatorluğu'nu yıkan yegâne kişi değil, yıkılma sürecine son noktayı koyan kişidir. Roma İmparatorluğu'nda M.S. IV. yüzyılın ilk çeyreğinden itibaren bir Germenleşme süreci başlamış ve bu süreç Kavimler Göçü döneminde hızlanmıştı. M.S. IV. yüzyılın sonlarında yüksek askerî makamları işgal edenlerin çoğu Germen asıllıydı. İmparatorlar bu hususta özgür davranmışlardı, zira en yetenekli adamları kendilerine çekmek niyetindeydiler.[773] Roma İmparatorluğu, I. Theodosius'un M.S. 395 yılında ölmesiyle birlikte "idari manada" doğu ve batı olmak üzere ikiye bölündü.[774] Dolayısıyla ortada iki ayrı devlet değil, tek bir devletin biri doğuda, diğeri ise batıda olmak üzere iki imparator tarafından idare edilen iki parçası vardı. Ayrıca bu yeni bir uygulama değildi. İmparatorluğun daha önce de birden çok imparator tarafından idare edildiği dönemleri olmuştu. M.S. 395 yılının öncekilerden farkı, devletin doğu ve batı yarısının bu tarihten sonra bir daha asla tek bir imparatorun yönetiminde birleşmemiş olmasıdır. Ancak bu tarihten itibaren doğu ile batı arasındaki ilişkiler bozulmaya başlamıştı. Bunun sebebi dirayetsiz doğu ve batı imparatorlarının arkasındaki *de facto* hükümdarların birbirleriyle rekabet hâlinde olmaları idi. İmparatorluk M.S. V. yüzyıla bu şekilde girmişti.[775] Germenler, Kavimler Göçü döneminde imparatorluk için daha önce hiç olmadıkları kadar büyük bir tehdit hâline gelmişlerdi.[776] Doğu Romalılar söz konusu tehdidi bir şekilde atlatırlarken, Batı Romalılar bunu yapamayacak ve otoritelerini zamanla yitireceklerdi.[777] Germen halklarını imparatorluk topraklarından çıkarmayı başaramayan Batı Romalılar, onları *foederati* olarak devlet sınırları içerisine yerleştirmek mecburiyetinde kalmışlardı.

---

[771] Bkz. Ioannis Antiocheni**, Fragmenta Quae Supersunt Omnia** (Corpus Fontium Historiae Byzantinae, Series Berolinensis, ed. A. Kambylis [Athanasios], C. XLVII), ed. ve gözden geçirilmiş çev. Sergei Mariev, Walter de Gruyter, Berlin, 2008, s. 444-445 [fr. 238].
[772] Heather, **Gotlar**, s. 312.
[773] Bkz. **Bury, Barbarların Avrupa'yı İstilası**, s. 39.
[774] Freeman, **a**.**g**.**e**., s. 600.
[775] Bkz. Ostrogorsky, **a**.**g**.**e**., s. 50.
[776] Bkz. Freeman, **a**.**g**.**e**., s. 602-608.
[777] Bkz. Ostrogorsky, **a**.**g**.**e**., s. 57-58.

Fakat *foederati* statüsündeki Germen halkları, başlangıçta imparatorluğa bağlı olsalar da zamanla bağımsız krallıklar hâline geldiler. Giderek tükenmekte olan Batı Roma direncine bir darbe de M.S. 451-452 yıllarında Hunlar tarafından vuruldu. Ne var ki Batı Romalılar için kalıcı olan tehdit, Hunlar değil, Germenler olmuştu. Gallia'nın çoğu, Büyük Britanya Adası, Hispania ve Afrika, M.S. V. yüzyılın ortalarına kadar Batı Roma denetiminden tamamen çıkmıştı. M.S. 470'li yıllarda Batı Romalıların elinde birkaç küçük bölge hariç yalnızca İtalya kalmıştı. Buranın da Odovacar tarafından ele geçirilmesiyle birlikte Batı Roma İmparatorluğu çökmüş oldu.[778] Ancak ortada iki ayrı devletin değil de tek bir devletin olduğu göz önünde bulundurulduğunda, bu süreci, Batı Roma İmparatorluğu'nun yıkılışından ziyade Roma İmparatorluğu'nun batıdaki topraklarını kaybı olarak görmek daha doğru olacaktır. Zira eğer batı eyaletleri Constantinopolis'teki tek bir imparator idaresinde olsaydı – ki bu Romalılar için gayet olası bir durumdu – yıkılmış bir Batı Roma İmparatorluğu'ndan değil, kaybedilmiş batı topraklarından söz edecektik.[779] Roma İmparatorluğu, batıdaki hâkimiyetini kaybetmiş, ancak doğudaki varlığı Osmanlılar tarafından yıkılacağı M.S. 1453 yılına kadar devam etmiştir.[780] Öte yandan ekseriyetle kabul edilenin aksine M.S. 476 yılının geleneksel bir tarih olduğu ve batıdaki Roma hâkimiyetinin tam olarak bu noktada son bulmadığına dair bir bakış açısı bulunmaktadır.[781] Çünkü hem Odovacar, hem de Theodoric, nazari surette de olsa Doğu Roma İmparatorluğu'na bağlı idiler. Lakin buna rağmen her ikisi de fiiliyatta bağımsız hareket etmişlerdi.[782] Nitekim İtalya dâhil Batı Roma İmparatorluğu'nun neredeyse bütün toprakları Kavimler Göçü döneminde Germenler tarafından fethedilmişti.[783]

[778] Bkz. Freeman, **a.g.e.**, s. 600-608.
[779] Bkz. Bury, **Barbarların Avrupa'yı İstilası**, s. 121-122.
[780] Tekin, **a.g.e.**, s. 308.
[781] Bkz. Bury, **Barbarların Avrupa'yı İstilası**, s. 120-122; Wolfram, **Germenler**: **Kökenleri ve …**, s. 38.
[782] Bury, **Barbarların Avrupa'yı İstilası**, s. 120-122, 131-132.
[783] Ostrogorsky, **a.g.e.**, s. 58; Freeman, **a.g.e.**, s. 608.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

KAVİMLER GÖÇÜ'NÜN AVRUPA COĞRAFYASINA SOSYO-KÜLTÜREL ETKİLERİ

4.1. Etnisite

Kavimler Göçü neticesinde Avrupa'nın etnik çehresi büyük bir değişikliğe uğramıştı.[784] Germenler, göç dönemi arifesinde kabaca, kuzeyde İskandinav Yarımadası dâhil olmak üzere batıda Ren Nehri, güneyde Tuna Nehri, doğuda ise Don Nehri'ne kadar uzanan topraklarda yaşamakta idiler (bkz. Bölüm 1.3). Göçlerle birlikte Doğu Avrupa'daki Germen varlığı neredeyse tamamen yok olmuş ve Germenler, Batı ve Güney Avrupa'ya ve Kuzeybatı Afrika'ya kadar yayılmışlardı (bkz. Bölüm 3). Angılların, Saksonların ve Jütlerin – ve belki Frizlerin de – göçleriyle Büyük Britanya Adası'nda bir Germenleşme süreci başlamıştı (bkz. Bölüm 3.3). Lakin Güney Avrupa ile Kuzeybatı Afrika'da bulunan Germen nüfusu, bir müddet sonra, büyük kısmının asimilasyona uğraması veya imha edilmesi neticesinde seyreldi. Vizigot Kralı Euric, Romalılarla Gotların evlenmesini yasaklayan bir kanun çıkarmıştı.[785] Ancak buna rağmen söz konusu iki topluluk arasındaki evlilikler engellenemedi. Nitekim evlilik yasağına dair kanun, Vizigot Kralı Leovigild tarafından yürürlükten kaldırıldı. Dolayısıyla M.S. VII. yüzyıl Vizigot camiası, muhtemelen büyük oranda genetik olarak karışmış ve asimile olmuş durumda idi.[786] Öte yandan Vandal ve Ostrogot popülasyonunun önemli bir kısmı, Doğu Roma İmparatoru I. Justinianus tarafından imha edilmişti.[787]

Kavimler Göçü dönemi, Germenlerin farklı kültürleri etkilediği ve farklı kültürlerden etkilendiği bir dönem olmuştur. Vizigot Krallığı'ndaki Romalı nüfusun hayat tarzı, zamanla Gotlarınkine benzemiştir.[788] Diğer taraftan, Hun hâkimiyeti

---

[784] Kafesoğlu, **a.g.e.**, s. 71, 82.
[785] Previté-Orton, **The Shorter Cambridge Medieval History**, s. 142; ayr. bkz. Heather, **Gotlar**, s. 302.
[786] Heather, **Gotlar**, s. 302, 395, 408.
[787] Bkz. Prokopius, **Bizans'ın Gizli Tarihi** (Hasan Âli Yücel Klasikler Dizisi, No. 91), çev. Orhan Duru, 11. bs., Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul, 2020, s. 92-93 [18]; Oman, **Bizans İmparatorluğu Tarihi**, s. 72-82; Todd, **The Early Germans**, s. 178; Heather, **Gotla**r, s. 371-389.
[788] Heather, **Gotlar**, s. 301.

altında veya sınırlarında yaşamış bazı Germen kavimlerinin, "yapay kafatası deformasyonu" olarak adlandırılan bir geleneği Hunlardan alarak uygulamış oldukları görülmektedir. Yapay kafatası deformasyonu, yeni doğan bebeğin başının, elle bastırmak ve bir şeyle bağlamak suretiyle yuvarlak şeklinin bozulup uzatılmasıdır. Uzun kafalılık, hem Hunlarda hem de bu tradisyonel davranışı benimseyen Germen kavimlerinde bir soyluluk alameti olarak telakki edilmiştir.[789] Bu geleneği uygulamış olan bazı kavimler şunlardır: Gotlar, Gepidler, Alamanlar, Thüringler, Langobardlar, Burgundlar ve Bayuvarlar.[790] Yapay kafatası deformasyonuna ait arkeolojik buluntular, özellikle Tuna, Tisa, Elbe, Ren, Main, Saône ve Rhône bölgelerinde karşımıza çıkmakta ve M.S. V.-VI. yüzyıllara tarihlendirilmektedirler.[791]

4.2. Devlet Teşkilatı

Kavimler Göçü'yle birlikte Germen camiasının büyük kısmında organizasyonel dönüşümler yaşandı. Birçok Germen kavmi, bu dönemde geniş çaplı bir göç ve yayılma hareketinde bulunmuştu (bkz. Bölüm 3). Özellikle bu hareketle beraber Roma dünyasıyla kaynaşan Germen kavimleri, içe kapalı kabile sisteminden çıkarak devletleşme sürecine girdiler. Söz konusu süreçte şeflik kurumu, yerini krallığa bırakmış ve kralın otoritesi artarken meclisinki azalmaya başlamıştır. Nitekim kral, artık erken Germen camiasında olduğu gibi yetkileri meclis tarafından sınırlandırılmış bir idari memur değil, birçok yetkiyi bünyesinde toplamış bir figür olarak karşımıza çıkmaktadır. Öte yandan soylular ile hür insanlar arasındaki sınıfsal ayrım derinleşmiş ve hür insanların meclisteki konumları yok olmaya başlamıştır.[792] Ancak krallık makamının meclis tarafından yapılan seçime dayalı karakteri varlığını korumuştur.[793] Anglo-Sakson camiasında *Witan* veya *Witenagemot* denilen ve soylulardan müteşekkil bir meclis ortaya çıkmış ve kral, kraliyet ailesine mensup kişiler arasından bu meclisçe

[789] Wolfram, **Germenler**: **Kökenleri ve …**, s. 29.
[790] Kim, **The Huns, Rome and the …**, s. 151; Wolfram, **Germenler**: **Kökenleri ve …**, s. 29.
[791] Susanne Hakenbeck, "'Hunnic' Modified Skulls: Physical Appearance, Identity and the Transformative Nature of Migrations", **Mortuary Practices and Social Identities in the Middle Ages**: **Essays in Burial Archaeology in Honour of Heinrich Härke**, ed. Duncan Sayer ve Howard Williams, University of Exeter Press, Exeter, 2009, s. 65-80; Wolfram, **Germenler**: **Kökenleri ve …**, s. 29.
[792] Bkz. McNeill, **a**.**g**.**e**., s. 263-266.
[793] Bkz. "Monarchy", **The Encyclopædia Britannica**: **A Dictionary of Arts, Sciences, Literature and General Information**, C. XVIII, 11. bs., Cambridge University Press, Cambridge, 1911, s. 687.

seçilmiştir.[794] Netice itibarıyla idari sistem, artık hür insanların dâhil olmadığı ve Balth, Amal ve Merovenj gibi hanedanların ve aristokrat sınıfının ehemmiyet kazandığı bir hâle gelmiştir. Tüm bu dönüşümlerle birlikte Germen yönetim biçimi, primitif demokrasiden monarşiye evrilmeye başlamıştır.[795]

Birçok Germen halkı, Kavimler Göçü dönemi ve müteakip süreç içerisinde ilk kez kendi kanunnamelerini – ki bunlardan Kıta Avrupa'sındakiler *Leges Barbarorum* olarak anılmaktadır – oluşturmuş ve sikke bastırmıştı. Bu kanunnamelerden başlıcaları şunlardır: 1. *Codex Euricianus* (Vizigot); 2. *Edictum Theodorici* (Ostrogot veya Vizigot); 3. *Lex Salica* (Salian); 4. *Lex Burgundionum* (Burgund); 5. *The Laws of Æthelberht* (Anglo-Sakson [Kent]); 6. *Pactus Legis Alamannorum* (Alaman); 7. *Lex Ripuaria* (Ripuarian); 8. *Lex Visigothorum* (Vizigot); 9. *Edictum Rothari* (Langobard); 10. *Lex Alamannorum* (Alaman); 11. *Lex Baiuvariorum* (Bayuvar).[796] Diğer taraftan Süevler (Hispania'dakiler), Burgundlar, Ostrogotlar, Franklar, Vizigotlar, Langobardlar ve Anglo-Saksonlar, sikke bastırmış olan Germen halklarındandır.[797]

Kavimler Göçü, Roma İmparatorluğu'nun Germenleşme sürecini hızlandırmıştı. Bu dönemde I. Alaric, Gainas, Ricimer, Gundobad ve Büyük Theodoric gibi Germen kökenli pek çok kişi, imparatorluğun devlet teşkilatı içerisinde mühim makamlar işgal etti. Germenleşme süreci imparatorluğun doğu yarısında durdurulurken, batı yarısında devam etmişti (bkz. Bölüm 3). Ancak bu tek taraflı bir değişim değildi. Batı Roma İmparatorluğu'nun Germenleştiği gibi, birçok Germen halkı da Romalılaşmaya başlamıştı. Yukarıda sözü edilen Germen camiasındaki organizasyonel dönüşümler,

[794] Charles Oman, **A History of England**, Kısım I: **From the Earliest Times to A.D. 1307**, üç kısımlık bs., Edward Arnold, London, tarih yok [1920?], s. 20-21.
[795] Bkz. McNeill, **a**.**g**.**e**., s. 263-266; Wolfram, **Germenler**: **Kökenleri ve …**, s. 76-77.
[796] Bkz. Anette Kremer ve Vincenz Schwab, "Law and Language in the Leges Barbarorum: A Database Project on the Vernacular Vocabulary in Medieval Manuscripts", **Law and Language in the Middle Ages** (Medieval Law and Its Practice, ed. John Hudson, C. XXV), ed. Jenny Benham, Matthew McHaffie ve Helle Vogt, Koninklijke Brill NV, Leiden, 2018, s. 235-256; George Long, "Edictum Theodorici", **Dictionary of Greek and Roman Antiquities**, ed. William Smith, düzeltilmiş ve genişletilmiş 2. bs., Charles C. Little, and James Brown, Boston; Taylor, Walton, & Maberly; John Murray, London, 1849, s. 446; Davis, **a**.**g**.**e**., s. 53.
[797] Bkz. Filippo Carlà-Uhink, "Coinage, Suebian"; "Coinage, Burgundian"; "Coinage, Ostrogothic"; "Coinage, Merovingian"; "Coinage, Visigothic"; "Coinage, Lombard"; "Coinage, Anglo-Saxon", **The Oxford Dictionary of Late Antiquity**, C. I, s. 364-369.

ekseri surette bu Romalılaşmanın birer ürünüydüler.[798] Nitekim söz konusu Germen-Roma etkileşiminden *feodalizm* denen sistem doğacaktı.[799]

Germenler, yıkıma götürdükleri Batı Roma İmparatorluğu'nun mirasçıları olarak muhtelif devletler kurmuşlardı.[800] Fakat birçok alanda Roma usulünü benimsemelerine rağmen Romalılarınki gibi bir düzen sağlamaya muktedir olamadılar.[801] Dolayısıyla, Batı Roma İmparatorluğu'nun zayıflaması ve nitekim M.S. 476 yılında yıkılmasıyla birlikte Avrupa'nın batı yarısındaki merkezî otorite de çökmüş oldu.[802] İşte bu durumun doğurduğu siyasi, sosyal ve ekonomik sisteme feodalizm denir.[803] Feodalizm, süzerenlik-vasallık (metbuluk-tabilik) ilişkisine dayanan hiyerarşik bir yapıya sahiptir. Bu yapının tepe noktasında kral veya imparator bulunur. Lakin hükümdarın otoritesi zayıftır ve devlet, idari manada irili ufaklı birçok kısma bölünmüş durumdadır. Hükümdarlık erkinden neredeyse bağımsız olan bu toprak parçaları, lordlar (dükler, kontlar ve benzerleri) – soylular – tarafından yönetilmişlerdir.[804] Erken Germen camiasında bütün hür erkekler savaşçıydılar. Ancak feodalizmle birlikte silah kuşanma hakkı, bu süreçte oluşan profesyonel bir savaşçılar zümresiyle sınırlandı. Böylelikle feodal sistemin askerî ayağı olan şövalyelik kurumu ortaya çıktı.[805] Hiyerarşik yapının tabanında ise köylüler bulunuyordu. Feodal toplumun hukuki temelini biri süzeren, diğeri ise vasal olacak iki kişi arasında yapılan *fief* mukavelesi oluşturmaktaydı. Bu mukavele, yapanlarına süzerenlik ve vasallık mahiyeti kazandırıyordu. Tarafların hak ve yükümlülüklerini tayin eden söz konusu mukaveleyle beraber süzerenler vasallarına toprak verirlerken, vasallar da süzerenlerine sadakat göstermeyi ve hizmette bulunmayı – ki bu hizmet umumiyetle

---

[798] Bkz. Davis, **a**.**g**.**e**., s. 48-49; McNeill, **a**.**g**.**e**., s. 263; Kremer ve Schwab, a.g.m., s. 239.
[799] Perry Anderson, **Antikiteden Feodalizme Geçişler = Passages from Antiquity to Feudalism** (Tarih Dizisi, No. 116), çev. Uygur Kocabaşoğlu, İletişim Yayıncılık A. Ş., İstanbul, 2017, s. 125.
[800] Anderson, **a**.**g**.**e**., s. 127; Wolfram, **Germenler**: **Kökenleri ve …**, s. 101; Marc Bloch, **Feodal Toplum** (Teori Dizisi, No. 2), çev. Mehmet Ali Kılıçbay, Savaş Yayınları, Ankara, 1983, s. 467.
[801] Anderson, **a**.**g**.**e**., s. 128.
[802] Bkz. Anderson, **a**.**g**.**e**., s. 127-128; Freeman, **a**.**g**.**e**., s. 600-608; Bloch, **a**.**g**.**e**., s. 467; Anthony Crubaugh, "Feudalism", **The Oxford Handbook of the Ancien Régime**, ed. William Doyle, Oxford University Press Inc., New York, 2012, s. 220; Korkut Tuna, "Feodalizm Tartışmalarında Yeni Bir Ele Alış Denemesi: Feodal Düzen ve Şehir", **Sosyoloji Dergisi**, C. III, No. 1, 1989, s. 199, 202-203; A. Selçuk Özçelik, "Avrupa Feodalitesinin Siyasî ve İktisadî Mahiyeti", **İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası**, C. XVI, No. 1-2, 1950, s. 324-325.
[803] Crubaugh, a.g.m., s. 220; Tuna, a.g.m., s. 199.
[804] Özçelik, a.g.m., s. 324-333, 353.
[805] Bloch, **a**.**g**.**e**., s. 390-391.

askerî nitelikte idi[806] – deruhte etmiş oluyorlardı. Lordlar, hükümdarın vasallarıydılar ve hükümdardan almış oldukları topraklar üzerinde siyasi, askeri ve hukuki salahiyetlere ve iktisadi haklara maliktiler. İstediği takdirde bir lord da kendi vasalı olacak birine yetkesi altında bulunan topraklardan arazi verebilirdi. Bu durumda lord, toprak verdiği kişinin süzereni, kralın ise vasalı olurdu. Görüldüğü üzere, her ne kadar otoritesi zayıf olsa da kral, lordların lordu, süzerenlerin süzereni konumunda idi. Bir vasalın elinde bulunan toprak parçasına *fief* deniyordu. Her feodal beylik, ekonomik bakımdan kendi kendine yeterliliğe dayanıyordu.[807] Feodal toplumda hükümdarın nüfusun tamamına doğrudan siyasal erişimi söz konusu değildi. Bu erişim çok sayıda alt feodal katmanın aracılığıyla sağlanıyordu. Dolayısıyla feodalizmin kilit mevkisi lordluk idi.[808] Feodalizmin ilk nüveleri olarak telakki edebileceğimiz emareler – ki bunlar feodal veya proto-feodal devletin ortaya çıkışına işaret etmektedirler – M.S. VII. yüzyıl Vizigot Hispania'sında karşımıza çıksa da bu sistem, esas itibarıyla M.S. IX. yüzyıl Frank camiasında kurumsallaşmaya başlamıştır.[809] Nitekim, merkezi otoritenin çöküşe uğradığı bu süreç içerisinde Bavyera Düklüğü (Bayuvar), Türingiya Düklüğü (Thüring) ve Burgonya Düklüğü (Burgund) gibi birçok vasal yapı zuhur etmiştir.[810]

4.3. Din

Kavimler Göçü, Germen ve Roma camialarının etkileşimine vesile olmuştu. Bu etkileşimde dinsel tesiri haiz taraf Romalılar olmuş ve nitekim birçok Germen halkı paganizmden Hristiyanlığa geçmişti. Dolayısıyla söz konusu durum, Hristiyanlığın Avrupa'da yayılmasını hızlandırdı. Franklar ve Anglo-Saksonlar hariç – bunlar Katolik mezhebine mensup olmuşlardır – Hristiyanlığa geçen tüm Germen halkları Aryan mezhebine girmişlerdi.[811] Dinlerini değiştiren Germen halkları, mevzubahis mezhepler doğrultusunda iki fasıl hâlinde tetkik edilecektir.

[806] Anderson, **a.g.e.**, s. 171.
[807] Özçelik, a.g.m., s. 326-334, 351-353.
[808] Bkz. Anderson, **a.g.e.**, s. 171.
[809] Bkz. Heather, **Gotlar**, s. 402-405 [s. 404'teki dipnot 35 dâhil]; Anderson, **a.g.e.**, s. 161.
[810] Phillips, a.g.m., s. 545; "Thuringia", s. 901; Wolfram, **Germenler**: **Kökenleri ve …**, s. 113.
[811] Bkz. Davis, **a.g.e.**, s. 52.

Aryan mezhebini kabul edenler: Tervingler (dolayısıyla Vizigotlar), muhtemelen, M.S. 376 yılında Romalılar tarafından imparatorluk topraklarına kabul edilmeleri için koşulan şartlardan biri gereğince Hristiyan olmuşlardı.[812] Vandalların tam olarak ne zaman Hristiyanlığa girdikleri gayrimuayyendir. Muhtelif kaynaklar, Afrika'ya geçişlerinden – yani M.S. 429'dan[813] – önce onlardan Hristiyan olarak bahsetmektedirler. Ayrıca umumiyetle, Aryanizmi, Gallia veya Hispania'daki Vizigotlarla temasa geçmeleri neticesinde benimsedikleri sanılmaktadır. Dolayısıyla Hristiyanlığa geçişleri, M.S. V. yüzyılın başlarında bir yerde vuku bulmuş gibi görünmektedir.[814] Burgundlar, Hunlar karşısında M.S. 436/437 yılında uğradıkları yenilgiden önce – muhtemelen yaklaşık M.S. 430 yılında – Hristiyan olmuşlardı.[815] Grek tarihçi Socrates Scholasticus (M.S. IV.-V. yüzyıllar), *Historia Ecclesiastica* adlı eserinde Hunların sürekli Burgundlara saldırarak topraklarını harap edip çok sayıda insanı katlettiklerinden, bunun üzerine Hunlara karşı insani yardım yerine ilahi müdafaa arayışına giren Burgundların, Romalıların Tanrı'sının kendisinden korkanları koruduğu düşüncesiyle Gallia'daki bir piskopostan kendilerini vaftiz etmesini isteyerek İsa'nın inancını benimsediklerinden ve nitekim cesaretle üzerlerine yürüdükleri işgalci Hunların [batı kanadı] kralı olan Octar'ın bu sırada ansızın ölmesi ve lidersiz kalan Hunlara saldırarak zafer kazanmaları neticesinde ateşli birer Hristiyan olduklarından bahseder.[816] Pannonia Gotları (dolayısıyla Ostrogotlar) M.S. V. yüzyılın üçüncü çeyreği içerisinde, Hispania'daki Süevler yaklaşık M.S. 465 yılında, Langobardlar ise muhtemelen M.S. 489 yılında Hristiyanlığa geçmişlerdi.[817] Ayrıca Herullar, Süevler ve Ruglar gibi Tuna bölgesinde bulunan Germen halkları da M.S. V. yüzyılın ortalarından itibaren Hristiyanlaşmaya başlamışlardı.[818] Aryanizmin Germenler arasında bu denli kabul görüp yaygınlaşmasının sebebi, Wulfila (*Kitab-ı*

[812] Heather, **Gotlar**, s. 194, 439-440.
[813] Bury, **Barbarların Avrupa'yı İstilası**, s. 89.
[814] Bkz. Merrills ve Miles, **a**.**g**.**e**., s. 178-179.
[815] Bkz. Socrates Scholasticus, **a**.**g**.**e**., s. 368-369 [VII. 30]; Todd, **The Early Germans**, s. 198; E. A. Thompson, **a**.**g**.**e**., s. 65-66.
[816] Bkz. Socrates Scholasticus, **a**.**g**.**e**., s. 368-369 [VII. 30].
[817] Bkz. Wolfram, **Germenler**: **Kökenleri ve …**, s. 108; Todd, **The Early Germans**, s. 175; Christie, **a**.**g**.**e**., s. 57.
[818] Bkz. Christie, **a**.**g**.**e**., s. 57.

Mukaddes'i Gotçaya tercüme eden Aryan piskopos) öğretilerinin Germen dilinde olması idi.[819]

Katolik mezhebini kabul edenler: Katolik Kilisesi, Batı Roma İmparatorluğu'nun M.S. 476 yılında yıkılmasıyla birlikte Aryan yönetimi altına girmişti. Ancak eski imparatorluk topraklarındaki bu Aryan nüfuzu, Frankların, Katolik inancının ilk Germen temsilcisi olarak ortaya çıkması üzerine kırılmaya başladı.[820] Hristiyan olan ilk Frank kralı I. Clovis idi.[821] Grégoire de Tours, *Decem Libri Historiarum* adlı eserinde I. Clovis'i, Hristiyanlığa geçmesine binaen "yeni Constantinus"[822] olarak tanımlar.[823] Lakin I. Clovis'in tam olarak ne zaman din değiştirdiği hususu ihtilaflıdır. Buna dair ihtimaller şunlardır: 1. M.S. 486 yılında veya öncesinde;[824] 2. M.S. 496 yılında yahut müteakip birkaç yıl içerisinde;[825] 3. M.S. 508 yılında.[826] Bununla beraber I. Clovis'in Katolikliğe direkt olarak paganizmden mi geçtiği, yoksa ilkin Aryan inancına girip daha sonra mı Katolik olduğu hususu da belirsizdir. I. Clovis başlangıçta Aryanizmle ilgilenmiş ve hatta onu benimsemiş dahi olabilir; fakat durum böyleyse bile en geç M.S. 508 yılına kadar Katolik olmuştur.[827] Görünüşe göre, I. Clovis'in Katolikliğe geçişi onun siyasi ferasetiyle ilgilidir, zira Aryan komşularına karşı Roma Kilisesi'nden alacağı desteğin farkındadır.[828]

Kavimler Göçü'nden önce Büyük Britanya Adası'nda – Kelt ahalisi arasında – ekseriyetle yaygın olan Hristiyanlık, göçlerle beraber adanın Anglo-Sakson işgaline uğrayan kısımlarında yok olmaya yüz tutmuştu.[829] En sonunda Papa I. Gregorius, Anglo-Saksonları Hristiyanlaştırmak için bir plan hazırlamış ve Romalı rahip Augustinus liderliğindeki bir misyonerlik heyetini M.S. 596 yılında Büyük Britanya

---

[819] Wolfram, **Germenler**: **Kökenleri ve …**, s. 94-95; Bury, **Barbarların Avrupa'yı İstilası**, s. 42-43.
[820] Bkz. Wilhelm Moeller, **History of Christian Church in the Middle Ages**, Almancadan çev. Andrew Rutherfurd, Swan Sonnenschein, London; Macmillan & Co., New York, 1893, s. 36-37; Freeman, **a**.**g**.**e**., s. 600-608.
[821] Bury, **Barbarların Avrupa'yı İstilası**, s. 169.
[822] Hristiyanlığa olan ilk Roma imparatoru (Ostrogorsky, **a**.**g**.**e**., s. 42-44).
[823] Bkz. Gregory Bishop of Tours, **a**.**g**.**e**., s. 41 [II. 31].
[824] Bury, **Barbarların Avrupa'yı İstilası**, s. 160, 168-171.
[825] Erica Buchberger, "Clovis I", **The Oxford Dictionary of Late Antiquity**, C. I, s. 361; Wolfram, **Germenler**: **Kökenleri ve …**, s. 120.
[826] Buchberger, "Clovis I", s. 361-362.
[827] Bkz. Buchberger, "Clovis I", s. 361-362.
[828] Bkz. Bury, **Barbarların Avrupa'yı İstilası**, s. 166-168.
[829] John Henry Overton, **The Church in England** (The National Churches, ed. P. H. Ditchfield [Peter Hempson], C. IX), C. I, Gardner, Darton & Co., London, 1897, s. 2-14; Black, **a**.**g**.**e**., s. 61.

Adası'na göndermişti.[830] Nitekim M.S. 597 yılında Augustinus tarafından vaftiz edilen Kent Kralı Æthelberht, Hristiyanlığı kabul eden ilk Anglo-Sakson kralı oldu.[831] M.S. VII. yüzyılın sonlarına kadar, Kelt Kilisesi'nin de desteğiyle tüm Anglo-Sakson camiası Hristiyanlaşmıştır.[832]

4.4. Sanat ve Zanaat

Kavimler Göçü, Avrupa camiasını sanatsal ve zanaatsal birçok dalda etkilemiş bir dönemdir. Etkilenen dalların başında ise hiç şüphesiz edebiyat gelmektedir. Kavimler Göçü döneminin en kudretli figürlerinden biri olan Hun Kralı Attila ve en güçlü devletlerinden birini tesis eden Hunlar, birçok Germen halkının hafızasında iz bırakmış ve nitekim nesiller boyunca onların muhtelif edebî eserlerinde yer almışlardır. Bu eserlerden bazıları şunlardır: 1. *Nibelungenlied*: Orta Yüksek Almancayla yaklaşık M.S. 1200 yılında yazıya geçirilmiş olan bir Germen destanıdır.[833] Destan, esas itibarıyla, Burgund Kralı Gundahar'ın ve yirmi bin Burgundun M.S. 436/437 yılında Hunlar tarafından katledildiği tarihsel olaya dayanmaktadır.[834] Attila, destanda "Etzel" adıyla geçmektedir;[835] 2. *Atlakviða*: Eski Norsçayla yaklaşık M.S. 1270 yılında yazıya geçirilmiş *Poetic Edda* içerisinde bulunan Germen kahramanlık şiirlerinden biridir.[836] Attila, şiirde "Atli" adıyla

---

[830] William Holden Hutton, **A Short History of the Church in Great Britain**, Rivingtons, London, 1900, s. 6-7; Augustus Neander, **General History of the Christian Religion and Church** (Bohn's Standart Library), Almancadan çev. Joseph Torrey, C. V, gözden geçirilmiş yeni bs., Henry G. Bohn, London, 1851, s. 13-15; Overton, **a**.**g**.**e**., s. 18-19 [s. 19'daki dipnot 2 dâhil].

[831] C. F. Routledge, "The Baptism of King Ethelbert", **Archaeologia Cantiana**, C. XXI, 1895, s. 157; Overton, **a**.**g**.**e**., s. 19-22.

[832] Oman, **England Before the Norman Conquest**, s. 255-305; Neander, **a**.**g**.**e**., s. 13-29; Arthur D. Innes [Donald], **A History of England and the British Empire**, C. I: **To 1485**, The Macmillan Company, New York, 1913, s. 21-32; Black, **a**.**g**.**e**., s. 66-69.

[833] Bkz. **Das Nibelungenlied** (Deutsche Classiker des Mittelalters: Mit Wort- und Sacherklärungen, kuran: Franz Pfeiffer, C. III), ed. Karl Bartsch, 2. bs., F. A. Brockhaus, Leipzig, 1869; **The Nibelungenlied**, çev. William Nanson Lettsom, Giriş: William H. Carpenter [Henry], gözden geçirilmiş bs., The Colonial Press, London, 1901; **Nibelung'lar Destanı** (Kâzım Taşkent Klasik Yapıtlar Dizisi, No. 44), çev. Bilge Umar, 2. bsk., Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık Ticaret ve Sanayi A.Ş., İstanbul, 2022.

[834] Bury, **Barbarların Avrupa'yı İstilası**, s. 91; **Nibelung'lar Destanı**, s. 10-11 [Sunuş]; Maenchen-Helfen, **a**.**g**.**e**., s. 83; E. A. Thompson, **a**.**g**.**e**., s. 65.

[835] Bkz. **Das Nibelungenlied**, s. 2 [1. 5]; **The Nibelungenlied**, s. 1 [1. 5]; **Nibelung'lar Destanı**, s. 20 [1. 6].

[836] Bkz. **Corpvs Poeticvm Boreale**: **The Poetry of the Old Northern Tongue**: **From the Earliest Times to the Thirteenth Century**, ed., sınıflandıran, çev., Giriş, Ara Söz ve notlar: Gudbrand Vigfusson ve F. York Powell [Frederick], C. I: **Eddic Poetry**, The Clarendon Press, Oxford, 1883, s. 44-52 [Atla-kviða]; **The Poetic Edda** (Scandinavian Classics, C. XXI ve XXII), İzlandacadan çev.,

geçmektedir;[837] 3. *Heiðreks Saga*: Eski Norsçayla M.S. XIV. veya XV. yüzyılda yazıya geçirilmiş olan bir Germen destanıdır.[838] Destanın onuncu bölümünde, Gotlar ile Hunlar arasında yapılan bir muharebeden ve Hun ülkesini Got ülkesinden ayıran *Myrkviðr* (Mirkwood; Karanlık Orman) isminde bir ormandan bahsedilir.[839] Lakin söz konusu muharebenin hangi tarihsel olaya dayandığı ve adı geçen ormanın konumu gayrimuayyendir – bu ögeler, Karadeniz'in kuzeybatısındaki topraklarla ilgili olabilir;[840] 4. *Vǫlsunga Saga*: Eski Norsçayla yaklaşık M.S. 1270 yılında yazıya geçirilmiş olan bir Germen destanıdır.[841] Attila, destanda "Atli" adıyla geçmektedir;[842] 5. *Hildebrandslied*: Eski Yüksek Almancayla yaklaşık M.S. 800 yılında yazıya geçirilmiş olan bir Germen kahramanlık şiiridir.[843] Şiir, tarihsel olarak Attila, İtalya Kralı Odovacar ve Ostrogot Kralı Theodoric figürlerinden ilham alınarak oluşturulmuştur.[844] Ancak Attila, şiirde direkt olarak adıyla değil, "Hunların lordu" şeklinde geçmektedir;[845] 6. *Widsiþ*: Eski İngilizceyle M.S. X. veya XI. yüzyılda yazıya geçirilmiş olan bir Germen kahramanlık şiiridir.[846] Attila, şiirde "Ætla" adıyla geçmektedir;[847] 7. *Waldere*: Eski İngilizceyle M.S. IX. veya X. yüzyılda yazıya

Giriş ve notlar: Henry Adams Bellows, iki cilt bir arada, The American-Scandinavian Foundation, New York; Humphrey Milford (Oxford University Press), London, 1923, s. 480-498 [Atlakvitha].

[837] Bkz. **Corpvs Poeticvm Boreale**: **The Poetry …**, s. 45 [Atla-kviða,1]; **The Poetic Edda**, s. 482 [Atlakvitha, 1].

[838] Bkz. **Saga Heiðreks Konungs Ins Vitra** = **The Saga of King Heidrek the Wise** (Icelandic Texts, genel ed. Sigurður Nordal ve G. Turville-Petre [Gabriel]), ed., İzlandacadan çev., Giriş, notlar ve Ek Bölümler: Christopher Tolkien, Thomas Nelson and Sons Ltd, London, 1960.

[839] Bkz. **Saga Heiðreks Konungs Ins Vitra**, s. 45-58 [10].

[840] Bkz. **Saga Heiðreks Konungs Ins Vitra**, s. xxi-xxviii [Giriş].

[841] Bkz. **Vǫlsunga Saga** = **The Saga of the Volsungs** (Icelandic Texts, genel ed. Sigurður Nordal ve G. Turville-Petre [Gabriel]), ed., çev., Giriş, notlar ve Ek Bölümler: R. G. Finch [Ronald George], Thomas Nelson and Sons Ltd, London, 1965.

[842] Bkz. **Vǫlsunga Saga**, s. 44 [26].

[843] Bkz. **Runic and Heroic Poems of the Old Teutonic Peoples**, ed. Bruce Dickins, Cambridge University Press, Cambridge, 1915, s. 78-85 [Hildebrand]; **The Hildebrandslied**, Eski Yüksek Almancadan İngilizceye çev. Francis A. Wood [Asbury], The University of Chicago Press, Chicago (Illinois), 1914.

[844] **The Hildebrandslied**, s. 1-2; Ahmetbeyoğlu, **Avrupa Hunları**, s. 180.

[845] Bkz. **Runic and Heroic Poems of …**, s. 80-81 [Hildebrand]; **The Hildebrandslied**, s. 5.

[846] Bkz. **Widsith, Beowulf, Finnsburgh, Waldere, Deor**, ortak [modern] İngilizceye çev. Charles Scott-Moncrieff, Giriş: Viscount Northcliffe, Chapman & Hall, Ltd., London, 1921, s. 1-5 [Widsith]; R. W. Chambers [Raymond Wilson], **Widsith**: **A Study in Old English Heroic Legend**, Cambridge University Press, Cambridge, 1912.

[847] Bkz. **Widsith, Beowulf, Finnsburgh, Waldere, Deor**, s. 1 [Widsith]; Chambers, **a**.**g**.**e**., s. 191.

geçirilmiş olan ve kuvvetle muhtemel Germen menşeli bir kahramanlık şiiridir.[848] Attila, şiirde "Ætlan" adıyla geçmektedir.[849]

Edebiyata dair zikredilmesi gereken diğer hususlar Arthur efsanesi ve *Beowulf*'tur. Arthur, Nennius'a atfedilen *Historia Brittonum* adlı esere – Arthur'dan bahseden en eski tarihî vesika budur[850] – göre, Kavimler Göçü döneminde Büyük Britanya Adası'nda Sakson işgalcilere karşı savaşmış olan bir Briton komutanıdır.[851] Ondan "kral" olarak söz edilen ilk eser ise, Anglo-Norman piskopos ve tarihçi Geoffrey of Monmouth'a (M.S. XI.-XII. yüzyıllar) ait *Historia Regum Britanniae*'dir[852] – ancak bu, büyük ölçüde kurgusal bir eserdir.[853] Arthur'un tarihsel bir figür mü yoksa hayalî bir kahraman mı olduğu hususu belirsizdir.[854] Nitekim Geoffrey of Monmouth'un adı geçen eseri Avrupa'da – özellikle Fransa'da – öylesine ünlenmişti ki, bunun tesiriyle Orta Çağ'da Arthur'la ilgili birçok romans ve şiir ortaya çıkmıştı.[855] Bunların başlıcalarından biri, müellifi bilinmeyen ve M.S. XIV. yüzyılda Orta İngilizceyle yazılmış bir romans olan *Sir Gawain and the Green Knight*'tır.[856] Muhtelif edebî eserlerden mürekkep Arthur efsanesi içerisinde bulunan bazı ögeler şunlardır: Kral Arthur'un kılıcı Excalibur, Kral Arthur'un sarayının bulunduğu yer olan Camelot, büyücü Merlin, Kral Arthur hizmetindeki Yuvarlak Masa şövalyeleri ve Avalon Adası.[857]

---

[848] Bkz. **The Saga of Walther of Aquitaine**, ed. Marion Dexter Learned, Mod. Lang. Association of America, Baltimore, 1832, s. 3-4 [Waldere, 1], s. 179-181, 191 [Origin and Development of the Walther Saga]; **Widsith, Beowulf, Finnsburgh, Waldere, Deor**, s. 107-108 [Waldere, 1].

[849] Bkz. **The Saga of Walther of Aquitaine**, s. 3 [Waldere, 1]; **Widsith, Beowulf, Finnsburgh, Waldere, Deor**, s. 107 [Waldere, 1].

[850] W. Lewis Jones [William], **King Arthur in History and Legends** (The Cambridge Manuals of Science and Literature), 2. bs., Cambridge University Press, Cambridge, 1914, s. 14.

[851] Bkz. Nennius, **a**.**g**.**e**., s. 23 [50]; Weston, a.g.m., s. 681.

[852] Bkz. Geoffrey of Monmouth, **The British History of Geoffrey of Monmouth, in Twelve Books** (The Monkish Historians of Great Britain), Latinceden çev. A. Thompson [Aaron], ed. J. A. Giles [John Allen], gözden geçirilmiş ve düzeltilmiş yeni bs., James Bohn, London, 1842, s. 176, 196, 201 [IX. 1, 15, 20]; Jones, **a**.**g**.**e**., s. 59.

[853] Stephen Knight, **Arthurian Literature and Society**, The Macmillan Press LTD, London, 1983, s. 39.

[854] Weston, a.g.m., s. 681.

[855] Mîna Urgan, **İngiliz Edebiyatı Tarihi** (Delta, No. 2), 6. bsk., Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık Ticaret ve Sanayi A.Ş., İstanbul, 2010, s. 50-55; Jones, **a**.**g**.**e**., s. 95-115.

[856] Bkz. **Sir Gawain and the Green Knight**, ed. J. R. R. Tolkien [John Ronald Reuel] ve E. V. Gordon [Eric Valentine], 1. bs. (1925), tıpkıbasım, The Clarendon Press, Oxford, 1960; **Sir Gawain ve Yeşil Şövalye** (Kâzım Taşkent Klasik Yapıtlar Dizisi, No. 96), çev. Nazmi Ağıl, 3. bsk., Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık Ticaret ve Sanayi A.Ş., İstanbul, 2022; Urgan, **a**.**g**.**e**., s. 54-55.

[857] Jones, **a**.**g**.**e**., s. 46, 69, 76, 91, 98 [s. 46'daki dipnot 1 dâhil].

Beowulf hususuna gelecek olursak, bu eser, Eski İngilizceyle M.S. VII. yüzyılın sonları ve XI. yüzyılın başları arasında bir yerde yazıya geçirilmiş olan bir Anglo-Sakson kahramanlık şiiridir.[858] Angıllar, Saksonlar ve Jütler, Büyük Britanya Adası'na göç ettikleri zaman kendi sözlü edebiyatlarını da beraberlerinde götürmüşlerdir. Dolayısıyla Anglo-Saksonların anlattıkları hikayeler İngiltere'yle değil, Kıta Avrupa'sıyla ilgilidir. İşte bu hikayelerden biri olan *Beowulf*, Anglo-Sakson camiasının Hristiyanlaşmasından sonra yazıya geçirilmiştir. Nitekim Hristiyan ozan (anonim), sözlü kültürden teslim aldığı folklorik malzemeyi kendi inancına göre yorumlamış ve eklemeler yapmıştır. Binaenaleyh *Beowulf*'ta karşımıza Hristiyanlığa dair pek çok öge çıkmaktadır.[859]

Kavimler Göçü, doğrudan veya dolaylı olarak Avrupa'da birçok mimari eserin ortaya çıkmasına vesile olmuştur. Bu eserlerden bazıları şunlardır: **1. Arcadius Sütunu:** Doğu Roma İmparatoru Arcadius'un, Got tiran Gainas'a karşı kazandığı zaferin – ki bu muzafferiyette Hunların da payı vardır – anısına M.S. V. yüzyılın başlarında Constantinopolis'te inşa edilen ve rölyeflerinde söz konusu zaferin anlatıldığı bir sütundur;[860] **2. Constantinopolis'in Theodosius Surları ile deniz surları:** Kavimler Göçü dönemi olaylarının Doğu Roma İmparatorluğu için yarattığı tehditkâr hava, başkent Constantinopolis'te savunma maksatlı var olandan daha ciddi tedbirler alınmasını gerekli kılmıştır. Bu hususa müteallik en ehemmiyetli icraatlar Doğu Roma İmparatoru II. Theodosius döneminde yapılmıştır. Marmara Denizi ile Haliç arasında uzanan ve Theodosius Surları olarak bilinen kara surları, Hun ve Got tehdidine karşı, eski Constantinus Kara Surları'nın 1,5 ila 2,5 kilometre dışına inşa edilmiş olup M.S. 413 yılında tamamlanmıştır.[861] Diğer taraftan Constantinus Deniz Surları'nın M.S. 439 yılında Theodosius Surları'na kadar uzatılması, doğrudan doğruya Vandal tehdidiyle ilgilidir.[862] Zira Vandallar, M.S. 439 yılında Carthago'yu

---

[858] J. R. R. Tolkien [John Ronald Reuel], **Beowulf**: **A Translation and Commentary**, **Together with Sellic Spell**, ed. Christopher Tolkien, HarperCollins Publishers, London, 2014; **Beowulf** (Kâzım Taşkent Klasik Yapıtlar Dizisi, No. 87), Seamus Heaney'nin modern İngilizcesinden çev. Nazmi Ağıl, 3. bsk., Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık Ticaret ve Sanayi A.Ş., İstanbul, 2020.
[859] **Beowulf**, s. 23-24 [Önsöz].
[860] Ahmetbeyoğlu, **Attila ve Hunları**, s. 25-26; Heather, **Gotlar**, s. 212-213.
[861] Alexander Van Millingen, **Byzantine Constantinople**: **The Walls of the City and Adjoining Historical Sites**, John Murray, London, 1899, s. 40-45; ayr. bkz. Heather, **Gotlar**, s. 162.
[862] Brian Croke, "Two Early Byzantine Earthquakes and Their Liturgical Commemoration", **Byzantion**, C. LI, No. 1, 1981, s. 135; Bury, **Barbarların Avrupa'yı İstilası**, s. 93.

ele geçirip bir deniz filosu oluşturarak Roma İmparatorluğu'nun batı kıyıları kadar doğu kıyıları için de bir tehdit unsuru hâline gelmişlerdir;[863] **3. Theodoric Mozolesi:** Ostrogot Kralı Theodoric'in, M.S. VI. yüzyılın başlarında Ravenna'da kendisi için yaptırdığı mozoledir;[864] **4. Saint-Germain-des-Prés Manastırı:** Frank Kralı I. Childebert tarafından M.S. VI. yüzyılın ortalarında Paris'te inşa ettirilen manastırdır;[865] **5. Canterbury Katedrali:** Kent Kralı Æthelberht döneminde, yaklaşık M.S. 600 yılında Canterbury'de inşa edilen katedraldir;[866] **6. Saint Paul Katedrali:** Kent Kralı Æthelberht tarafından M.S. 604 yılında Londra'da inşa ettirilen katedraldir;[867] **7. San Juan de Baños de Cerrato Kilisesi:** Vizigot Kralı Reccesuinth tarafından M.S. VII. yüzyılın ortalarında Palencia yakınlarındaki Baños de Cerrato'da inşa ettirilen kilisedir.[868]

Kavimler Göçü dönemi olayları, Germenler başta olmak üzere muhtelif Avrupa halklarının sanat ve zanaat ürünlerine yansıyan birtakım kültürel tarzın ortaya çıkmasına ve yayılmasına zemin hazırlamıştır. M.S. V. yüzyılın ilk yarısında, Orta Tuna bölgesinde Hun hâkimiyeti altında yaşayan Germen ve Sarmat kavimleri arasında "Tuna üslubu" denilen bir kültürel tarz zuhur etmiştir. Bu kültürel tarz, Orta Tuna bölgesinde oluşan maddi kültür birliğinin göstergesidir. Zira yazılı kaynakların işaret ettiği etnik farklılıklara mukabil, arkeolojik bulgulardan hareketle söz konusu dönem ve bölgede Hunlara tabi kavimleri birbirlerinden ayırt etmek imkansızdır. Bu kültürel aynılık, Hunların ağırlıklı olarak Orta Tuna bölgesinde kurmuş oldukları kavmî birliktelikten mütevellittir.[869] Tuna üslubuna ait karakteristik nesnelerden

[863] Bury, **Barbarların Avrupa'yı İstilası**, s. 93.
[864] Manuela Incerti, Gaia Lavoratti ve Stefania Iurilli, "The Mausoleum of Theodoric: Archaeoastronomy, Numbers, Geometry and Communication", **Archaeoastronomy in the Roman World** (Historical & Cultural Astronomy, dizi ed. Wayne Orchiston), ed. Giulio Magli vd., Springer, Cham (Switzerland), 2019, s. 169.
[865] Szabolcs Anzelm Szuromi, "Canon Law Manuscripts in the Medieval Abbey of St. Germain des Prés", **Archiv für katholisches Kirchenrecht**, C. CLXXXV, No. 2, Nisan 2019, s. 392.
[866] Arthur Penrhyn Stanley, **Historical Memorials of Canterbury** (Everyman's Library (History), ed. Ernest Rhys), 1. bs. (Mart 1906), tıpkıbasım, J. M. Dent & Co., London, Mayıs 1906, s. 32; Hutton, **a.g.e.**, s. 7-8; Edward Gilbert, "The First Norman Cathedral at Canterbury", **Archaeologia Cantiana**, C. LXXXVIII, 1973, s. 26.
[867] William Cathcart, **The Ancient British and Irish Churches**: **Including the Life and Labors of St. Patrick**, Charles H. Banes, Philadelphia, 1894, s. 237; Henry Hart Milman, **Annals of S. Paul's Cathedral**, John Murray, London, 1868, s. 9; Overton, **a.g.e.**, s. 30.
[868] Roger Collins, **Visigothic Spain**, **409-711** (A History of Spain), Blackwell Publishing Ltd, Oxford, 2004, s. 186.
[869] Bkz. Heather, **Gotlar**, s. 180-181.

bazıları şunlardır: Yarım dairesel başlı büyük broşlar, plaka tokalar, polihedrik (çok yüzlü) küpeler, altın kolyeler, metal aplikelerle süslü eyerler, uzun düz kılıçlar ve özel türden oklar.[870]

Karadeniz steplerinden Gallia'ya dek uzanan geniş arazide M.S. V. yüzyılda zuhur eden "polikrom (çok renkli) üslup", Kavimler Göçü dönemi metal işçiliğinin kuşkusuz en zarif ürünlerini ortaya koymuştur. Söz konusu üslup, renkli küçük cam parçaları ve umumiyetle lal olmak üzere yarı değerli taşlarla kaplı bir yüzeyle ve bunlar arasındaki boşluğu dolduran altın telkâri süslemelerle karakterizedir.[871] Polikrom üslubun inkişaf ve intişarında Hunların büyük rol oynadıkları, hatta menşeinin – mevzubahis üslubun menşeine dair farklı görüşler bulunmaktadır – Hun İmparatorluğu'nun kalbi olan Orta Tuna bölgesi olabileceği düşünülmektedir.[872] Nitekim Germen camiasında yaygınlaşan ve Kavimler Göçü'yle birlikte Avrupa'nın muhtelif yerlerine taşınan polikrom üslubun en bilinen örneklerinden biri, Vizigot ve Ostrogot camialarında karşımıza çıkan kartal şekilli broşlardır.[873] Bu broşlar, Gotlar arasında yüksek statüyü sembolize etmekteydiler. Romalılar ve Hunlar, Gotların, kartal şekilli broşları bir güç sembolü olarak telakki etmelerinde etkili olmuş olabilirler. Zira kartal figürü, hem Romalılar, hem de Hunlar arasında gücü temsil eden bir öge olmuştur.[874]

M.S. V. yüzyılda Kuzey Avrupa'da zuhur eden "Germen hayvan üslubu", Kavimler Göçü'yle beraber Büyük Britanya Adası'na ve Kıta Avrupa'sının çeşitli kısımlarına sirayet etmiştir.[875] Germen hayvan üslubunun karakteristik özellikleri, beden kısımları ayrılmış ve anatomik olmayan bir şekilde bir araya getirilmiş hayvan ve insan figürleri

[870] Peter Heather, "The Hunnic Empire of Attila", **Short-term Empires in World History** (Universal- und kulturhistorische Studien = Studies in Universal and Cultural History), ed. Robert Rollinger, Julian Degen, Michael Gehler, Springer VS, Wiesbaden, 2020, s. 59-60.
[871] Lawrence Nees, **Early Medieval Art** (Oxford History of Art), 5. bsk., Oxford University Press, Oxford, 2002, s. 75.
[872] Bkz. Irina Zasetskaya ve Gözde Sazak, **St. Petersburg State Hermitage Museum's Golden Hun Treasures and Blessed Meanings**, ed. Gözde Sazak, Rusçadan İngilizceye çev. Gülcan İnalcık ve Maya L. Johnson, Türkçeden İngilizceye çev. Maya L. Johnson, Istanbul University Press, İstanbul, tarih yok [2020], s. 14-15; James, **a.g.e.**, s. 62.
[873] Bkz. James, **a.g.e.**, s. 62; Heather, **Gotlar**, s. 18, 438.
[874] Heather, **Gotlar**, s. 438-439.
[875] Hedeager, **a.g.e.**, s. 61-62; Andreas Rau, "Animal Style in Germanic Art", **The Oxford Dictionary of Late Antiquity**, C. I, s. 78.

ve keskin konturlardır.[876] Germenlerin, hayvan üslubu hususunda, Hunlardan – Hun hayvan üslubundan – etkilenmiş olmaları muhtemeldir.[877]

Angılların, Saksonların ve Jütlerin göçleri üzerine, M.S. VII. yüzyılda Britanya Adaları'nda "Hiberno-Sakson üslubu" denilen bir kültürel tarz zuhur etmiştir. Roma etkisinin de görüldüğü, ancak hususiyetle Kıta Avrupa'sının pagan Germen kültürü ile Britanya Adaları'nın Hristiyan Kelt kültürünün kombinasyonu olarak karşımıza çıkan Hiberno-Sakson üslubu, Anglo-Sakson camiasının Hristiyanlaşma sürecinde Kelt Kilisesi'yle etkileşiminin bir ürünüdür. Hiberno-Sakson üslubuna ait karakteristik nesnelerden bazıları şunlardır: Tezhipli el yazmaları, motifli ve yazıtlı heykeller ve metal objeler. Söz konusu el yazmalarından hiç şüphesiz en nadidesi, yaklaşık M.S. 700 yılında üretilmiş olan Lindisfarne İncili'dir.[878]

4.5. Dil

Kavimler Göçü neticesinde Avrupa'da birçok dil etkileşime girmiş, muhtelif yeni diyalektler oluşmuş ve bazı diyalektler yok olmuşlardı. Angılların, Saksonların ve Jütlerin Kıta Avrupa'sından ayrılmaları üzerine, M.S. V. yüzyılda Büyük Britanya Adası'nda, İngilizcenin en eski formu olan ve Eski İngilizce yahut Anglo-Sakson dili denilen bir Batı Germen diyalekti ortaya çıktı.[879] Eski İngilizce, Anglo-Saksonların adada yayılmaları ve aralarında muhtelif gruplaşmalar tezahür etmesi sonucunda Northumbrian, Mercian, West Saxon ve Kentish olmak üzere dört majör diyalekte bölündü.[880]

Gallia, Kavimler Göçü döneminde Franklar, Burgundlar, Vizigotlar ve bazı Britonlar tarafından işgal edilmişti (bkz. Bölüm 3). Ancak söz konusu bölgede Romalıların siyasi varlıkları son bulsa da Halk Latincesi yaşamaya devam etti.[881] Vizigotlar, M.S.

---

[876] Rau, a.g.m., s. 78.
[877] Bkz. Hedeager, **a**.**g**.**e**., s. 193.
[878] Bkz. Dorothy H. Verkerk [Hoogland], "Medieval Irish Art History", **Studies in Iconography**, C. XXXVI, 2015, s. 139-146; Black, **a**.**g**.**e**., s. 66-69.
[879] Fred C. Robinson [Colson], "Old English", **Early Germanic Literature and Culture**, s. 205.
[880] Bkz. Peter S. Baker [Stuart], **Introduction to Old English**, 3. bs., Wiley-Blackwell (John Wiley & Sons Ltd), Chichester (West Sussex), 2012, s. 10; Robinson, a.g.m., s. 207.
[881] E. Roubaud, **The French Language: A Complete Compendium of Its History and Etymology**, Crosby Lockwood & Co., London; Oliver & Boyd; John Menzies & Co., Edinburgh; Gill & Sons, Dublin, 1879, s. 2-3.

VI. yüzyılın başında Franklar tarafından Gallia'dan büyük ölçüde çıkarılmışlardı (bkz. Bölüm 3.2.3 ve 3.4). Nitekim Halk Latincesinin Frankça, Burgundca, Vizigotça ve Britoncayla etkileşime girmesi üzerine, kuzey Gallia'da Langue d'oïl, güney Gallia'da ise Langue d'oc olmak üzere iki ana Batı Romen diyalekti zuhur etti. Mevzubahis Latin, Germen ve Kelt dillerinin etkileşiminde, bünyesine birçok yabancı öge girmesine ve fonetik bozulmaya uğramasına rağmen dominant taraf Halk Latincesi olmuştu.[882] Bu süreç, M.S. VIII. yüzyılda, Langue d'oïl diyalektinden Fransızcanın en eski formu olan ve Eski Fransızca denilen bir Batı Romen diyalektinin doğmasını sağladı.[883]

Kavimler Göçü döneminde Tuna Nehri'nin güneyine geçerek Alp Dağları'na ulaşan Germen halklarının dillerinde, yaklaşık M.S. 500 yılında, *zweite germanische Lautverschiebung* (İkinci Germen Ses Kayması) olarak isimlendirilen fonetik bir değişim yaşandı. Kuzeye doğru Orta Almanya Yükseltileri'ne kadar yayılan söz konusu değişimle birlikte Almanca'nın en eski formu olan ve Eski Yüksek Almanca denilen bir Batı Germen diyalekti zuhur etti. Langobardca, Bavyeraca (Bayuvar dili), Alamanca, Thüringce ve birçok Frank diyalekti, Eski Yüksek Almanca grubu içerisinde yer almaktadır.[884] Bavyeraca, Bayuvar kavminin teşekkülüyle ortaya çıkmış olup günümüzde Bavyera'da ve batı ucu hariç Avusturya'da konuşulan Almancanın atasıdır. Bugün güneybatı Almanya'da, İsviçre'de, Lihtenştayn'da ve Avusturya'nın batı ucunda konuşulan Almancanın atası ise Alamancadır.[885]

Kavimler Göçü neticesinde Batı Roma İmparatorluğu'nun Kıta Avrupa'sındaki ve Afrika'daki topraklarına yerleşen Germen kavimlerinin çoğunun dili zamanla yok oldu. Vizigotça ve Hispania'daki Süevce, İber Yarımadası'nın yerel dili olan Halk Latincesini – ki bu dil, İspanyolca ve Portekizcenin temelini oluşturmuştur – az da olsa

[882] "France", **The Popular Encyclopedia; Being a General Dictionary of Arts, Sciences, Literature, Biography, History, and Political Economy**, C. III, Kısım I, Blackie & Son, Glasgow, 1837, s. 287; Roubaud, **a.g.e.**, s. 3-4 [s. 3'teki dipnot 2 dâhil]; Alfred Ewert, **The French Language** (The Great Languages, genel ed. L. R. Palmer [Leonard Robert]), 2. bs. (1943), tıpkıbasım, Faber & Faber Limited, London, 1964, s. 5-7.
[883] "France", s. 287; Ewert, **a.g.e.**, s. 7.
[884] Murdoch ve Read, a.g.m., s. 5; Bury, **Barbarların Avrupa'yı İstilası**, s. 177-178.
[885] Bkz. Robert Priebsch, "German Language", **The Encyclopædia Britannica**: **A Dictionary of …**, C. XI, s. 780.

etkilemiş, lakin bir süre sonra söz konusu yerel dil içerisinde erimişlerdir.[886] Ostrogotça ve Vandalca, görünüşe göre, bu dilleri konuşan halkların I. Justinianus tarafından etnik olarak büyük oranda imha edilmesi sonucunda ortadan kalkmaya başlamıştır.[887] Yukarıda da belirtildiği gibi Gallia'daki Halk Latincesi üzerinde etkili olmuş olan Burgundca, bir müddet sonra Burgundların Halk Latincesini benimsemeleri üzerine kaybolmuş ve nitekim ortaya aynı isimde bir Batı Romen diyalekti – Bourguignon – çıkmıştır.[888] Langobardca, İtalya'nın yerel dili olan Halk Latincesi – ki bu dil, İtalyancanın temelini oluşturmuştur – içerisinde zamanla erimiş, fakat buna mukabil mevzubahis yerel dil üzerinde birtakım etkiler bırakmıştır.[889] Öte yandan, günümüzde kuzey İtalya'da konuşulan ve isimleri Langobardlardan gelen bir Batı Romen diyalekti – Lombardo – bulunmaktadır. Fakat söz konusu diyalektin kökenlerine Langobardcanın tesir ettiğini düşünenler olduğu gibi, bunun aksini savunanlar da mevcuttur.[890] Diğer taraftan umumiyetle Roma sınırları dışında kalan Gepidce, muhtemelen, Gepidlerin Langobard-Avar ittifakı tarafından dağıtılmaları ve hem topraklarını ele geçiren Avarlar, hem de İtalya işgallerinde kendilerine katıldıkları Langobardlar arasında asimilasyona uğramaları üzerine ortadan kalkmıştı.[891] Vizigotça, Ostrogotça, Vandalca, Burgundca ve Gepidce, Doğu Germen dillerindendir. Nitekim Doğu Germence, bu dillerin yok olmasıyla beraber neredeyse tamamen tarihe karışmıştır. Doğu Germencenin son temsilcisi olan Kırım Gotçası,

[886] Ralph Penny, **A History of the Spanish Language**, 2. bs. (2002), tıpkıbasım, The Press Syndicate of the University of Cambridge, Cambridge, 2004, s. 14-16, 263-265; Edwin B. Williams [Bucher], **From Latin to Portuguese**: **Historical Phonology and Morphology of the Portuguese Language**, 2. bsk., University of Pennsylvania Press, Philadelphia; Humphrey Milford (Oxford University Press), Oxford, 1946, s. 10-13; Brian Murdoch, "Gothic", **Early Germanic Literature and Culture**, s. 153; ayr. bkz. Alex De Lusignan Fan Moniz, "How to Kill a Language: Planning, Diglossia, Bi-normativism, the Internet and Galician", **European Journal of Applied Linguistics Studies**, C. IV, No. 1, 2021, s. 47.

[887] Bkz. Prokopius, **a**.**g**.**e**., s. 92-93 [18]; Oman, **Bizans İmparatorluğu Tarihi**, s. 72-82; Todd, **The Early Germans**, s. 178; Heather, **Gotla**r, s. 371-389.

[888] Bkz. Roubaud, **a**.**g**.**e**., s. 2-4.

[889] Carl Meyer, **Sprache und Sprachdenkmäler der Langobarden**: **Quellen, Grammatik, Glossar** (Bibliothek der ältesten deutschen Litteratur-Denkmäler, C. XIV), Druck und Verlag von Ferdinand Schöningh, Paderborn, 1877, s. 5 [Giriş]; Christie, **a**.**g**.**e**., s. 229-230.

[890] Bkz. Carlo Leoni, **Opere Storiche**, C. I, Tip. Minerva, Padova, 1844, s. 61.

[891] Bkz. Bury, **Barbarların Avrupa'yı İstilası**, s. 179-180; Collins, **Early Medieval Europe 300-1000**, s. 185-186; Wolfram, **Germenler**: **Kökenleri ve …**, s. 116.

adından da anlaşılacağı üzere Kırım Yarımadası'nda kalan Gotlar tarafından konuşulmuş olup, varlığını M.S. XVI. veya XVIII. yüzyıla kadar sürdürmüştür.[892]

Hristiyanlığı benimsemeleriyle birlikte aralarında okuryazarlığın yayılma sürecine girdiği Germen halkları, bu süreçte Latin alfabesine adaptasyon sağlamaya başlamışlardı.[893] *Leges Barbarorum* olarak anılan, Kıta Avrupa'sının Germen kanunnameleri, Latin harfleriyle ve Latince olarak yazılmışlardır.[894] Öte yandan Anglo-Saksonlar hem Hristiyanlığın getirdiği Latin alfabesini, hem de Yaşlı Futhark'tan geliştirilen ve *Futhorc* denilen runik yazı sistemini kullanmışlardır.[895] Anglo-Sakson runları yahut Anglo-Friz runları olarak da bilinen Futhorc, M.S. V. yüzyılda, Angılların, Saksonların ve Jütlerin Büyük Britanya Adası'na göçlerinden önce söz konusu kavimlerin ana yurtlarında veya Frisia'da geliştirilmiş olabilir.[896]

Kavimler Göçü sırasında yaşanan bazı olaylar, günümüzde kullanılmaya devam eden iki kelimenin zuhur etmesine vesile olmuştur: "Gotik" ve "Vandalizm". Roma şehri, M.S. 410 yılında Gotlar, M.S. 455 yılında ise Vandallar tarafından yağmalanmıştı (bkz. Bölüm 3.2.3 ve 3.5). Umumiyetle bu halklar, Romalılar mevzubahis olduğunda, söz konusu yağmalar başta olmak üzere izlemiş oldukları tutumlardan mütevellit dehşet ve yıkımı temsil etmişlerdir. Binaenaleyh müteakip çağlarda Gotların ve Vandalların isimlerine negatif anlamlar atfedilmiştir. Öyle ki, tarihte hususiyetle muhtelif sanat dalları olmak üzere birçok alanda karşımıza çıkan Gotik kelimesi, esas itibarıyla "barbarca" manasında kullanılmıştır.[897] Bu araştırmada, söz konusu anlam değişimine misal teşkil etmesi bakımından yalnızca Gotik mimari ele alınacaktır. Rönesans'ın İtalyan sanatçıları, özellikle Alp Dağları'nın ötesindekiler olmak üzere, Orta Çağ Avrupa'sının mimari eserlerini klasik sanat estetiğinden yoksun, "ürkünç" yapılar olarak görmüş ve barbarlık isnat ettikleri bu yapıları Gotik olarak tanımlamışlardır.[898] Başlangıçta diğer birçok stilistik etiket gibi negatif bir

[892] B. Murdoch, a.g.m., s. 149, 154.
[893] Bkz. Black, **a**.**g**.**e**., s. 68; Looijenga, **a**.**g**.**e**., s. 13; Murdoch ve Read, a.g.m., s. 6.
[894] Kremer ve Schwab, a.g.m., s. 235.
[895] Looijenga, **a**.**g**.**e**., s. 5-7, 11, 13; Murdoch ve Read, a.g.m., s. 6.
[896] Looijenga, **a**.**g**.**e**., s. 71.
[897] Bkz. **New English Dictionary**, ed. Ernest A. Baker [Albert], Odhams Press Limited, London, 1932, s. 472 [Gothic]; Wolfram, **Germenler**: **Kökenleri ve …**, s. 103-104.
[898] "Gothic", **The Oxford Dictionary of Art**, ed. Ian Chilvers, Harold Osborne ve Dennis Farr, Oxford University Press, New York, 1988, s. 213; Wolfram, **Germenler**: **Kökenleri ve …**, s. 103.

anlama sahip olan Gotik terimi, ilerleyen dönemlerde Orta Çağ yapılarına ilgi duyulmaya başlanmasıyla beraber yavaş yavaş aşağılayıcı fehvasını kaybetmiş ve nitekim takdir edilen bir mimari tarzın adı olmuştu.[899] Vandalizm terimi ise bir Yakın Çağ ürünü olup Vandalların, muhtemelen, Roma şehrindeki muhtelif yapılara zarar vermelerine binaen – söz konusu terime, Vandallara müteallik başka olaylar da ilham kaynağı olmuş olabilir, lakin mümkün dayanak noktalarından en makulü bu gibi görünmektedir – "yakıp yıkma", daha hususi manada ise "kamu mallarına, özellikle de sanatsal ve tarihsel eserlere kasıtlı olarak hasar verme yahut tahrip etme" davranışını nitelemiştir.[900]

4.6. Yerleşim

Günümüz Avrupa coğrafyası, Kavimler Göçü neticesinde gerçekleşen bazı Germen ve Kelt yerleşimlerinin toponimik izlerini taşımaktadır. Bunların başlıcaları şunlardır: **1. England (İngiltere):** Kökeni, "Angılların ülkesi" anlamına gelen *Angle-land*'dir. Fakat buradaki Angıl ismi, yalnızca Angılları değil, tüm Anglo-Saksonları ifade etmektedir. Zira Anglo-Saksonlar, göçlerden birkaç yüzyıl sonra kendi ırklarını *Angelcynn* (Angıl ırkı) olarak tanımlamış ve kendilerine *Ænglisc* (İngiliz) demişlerdir;[901] **2. East Anglia (Doğu Anglia):** Doğu İngiltere'de bulunan bu bölgenin adı, *East Engle* (East Angles), yani Doğu Angıllarından gelmektedir; **3. Sussex:** Güneydoğu İngiltere'de bulunan bu bölgenin adı, *Suð Seaxe* (South Saxons), yani Güney Saksonlarından gelmektedir; **4. Essex:** Doğu İngiltere'de bulunan bu bölgenin adı, *East Seaxe* (East Saxons), yani Doğu Saksonlarından gelmektedir; **5. France (Fransa):** Kökeni, "Frankların ülkesi" anlamına gelen *Francia*'dır;[902] **6. Bourgogne (Burgonya):** Doğu Fransa'da bulunan bu bölgenin adı, Burgundlardan gelmektedir; **7. Bretagne (Bretonya):** Kuzeybatı Fransa'da bulunan bu bölgenin adı, Britonlardan gelmektedir; **8. Lombardia (Lombardiya):** Kuzey İtalya'da bulunan bu bölgenin adı, Langobardlardan gelmektedir; **9. Andalucía (Endülüs):** Güney İspanya'da bulunan

[899] "Gothic", s. 213.
[900] Merrills ve Miles, **a.g.e.**, s. 3, 9-12, 117; **New English Dictionary**, s. 1159 [Vandal].
[901] Sherman, a.g.m., s. 319; Michael Modarelli, "William Bradford and His Anglo-Saxon Influences", **American Studies in Scandinavia**, C. XLVI, No. 2, 2014, s. 39-40.
[902] Cecily Clark, ""France" and "French" in the Anglo-Saxon Chronicle", **Leeds Studies in English**, New Series C. III, 1969, s. 35-42.

bu bölgenin adının kökeni kesin olarak tespit edilebilmiş değildir. Lakin mevzubahis ismin kökeni, umumi surette Vandal (*Vandalus*) adıyla ve "Vandalların ülkesi" anlamına gelen *Vandalicia*'yla ilişkilendirilmektedir. Vandallar, Afrika'ya geçmeden önce, bir müddet söz konusu bölgede yaşamışlardır. Bundan yaklaşık üç asır sonra ise Emevîler, İber Yarımadası'nda ele geçirdikleri toprakları *al-Andalus* ismiyle zikredeceklerdir.[903]

Avrupa ve Afrika'daki birçok Roma şehri, Kavimler Göçü'yle birlikte Batı Roma coğrafyasında vücut bulan Germen krallıklarına başkentlik yapmıştır. Bunların belli başlıları şunlardır: Tolosa, Narbo Martius, Barcino[904] ve Toletum[905] (Vizigot);[906] Ravenna (Ostrogot);[907] Lutetia (Salian); Colonia Agrippinensis (Ripuarian);[908] Hippo Regius ve Carthago (Vandal);[909] Verona, Mediolanum ve Ticinum (Langobard);[910] Bracara Augusta[911] (Süev);[912] Augusta Vangionum ve Geneva (Cenevre) (Burgund).[913]

Kavimler Göçü'nü müteakiben sabık Batı Roma topraklarında muhtelif Germen şehirleri oluşmaya başlamıştır. Bunlardan bazıları şunlardır: **1. Reccopolis:** M.S. 578 yılında, Vizigot Kralı Leovigild tarafından orta Hispania'da kurulmuştur; **2. Victoriacum:** M.S. 581 yılında, Vizigot Kralı Leovigild tarafından kuzey Hispania'da kurulmuştur;[914] **3. Ologicus:** M.S. VII. yüzyılın başlarında, Vizigot Kralı Suinthila tarafından kuzey Hispania'da kurulmuştur;[915] **4. Lundenwic:** Saksonlar tarafından eski Roma şehri Londinium'un[916] yaklaşık 1 kilometre batısında, Thames Nehri'nin

---

[903] Mehmet Özdemir, "Endülüs (Sanat başlıklı bölüme kadar)", **Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi**, C. XI, Türkiye Diyanet Vakfı, İstanbul, 1995, s. 211.
[904] Bugünkü Barcelona (İspanya).
[905] Bugünkü Toledo (İspanya).
[906] Barrett, "Visigoths", s. 1570.
[907] Greenwood, **a**.**g**.**e**., s. 553-554.
[908] Bury, **Barbarların Avrupa'yı İstilası**, s. 173.
[909] Merrills ve Miles, **a**.**g**.**e**., s. 60, 73.
[910] Christie, **a**.**g**.**e**., s. 145-147.
[911] Bugünkü Braga (Portekiz).
[912] Alberto Ferreiro, "Braga", **The Oxford Dictionary of Late Antiquity**, C. I, s. 261.
[913] E. A. Thompson, **a**.**g**.**e**., s. 65; Greenwood, **a**.**g**.**e**., s. 498.
[914] Collins, **Visigothic Spain**, **409-711**, s. 55-56, 58.
[915] Isodore of Seville, **Isodore of Seville's History of the Goths, Vandals, and Suevi**, Latinceden çev. ve Giriş: Guido Donini ve Gordon B. Ford, Jr. [Buell], gözden geçirilmiş 2. bs., E. J. Brill, Leiden, 1970, s. 29 [63]; Collins, **Visigothic Spain**, **409-711**, s. 77.
[916] Bugünkü City of London (Londra, İngiltere, Birleşik Krallık).

kuzey kıyısında kurulmuştur. Genellikle M.S. VII. yüzyılda kurulduğu düşünülmekte, ancak bazı arkeolojik buluntular şehrin kökenlerinin M.S. V. yahut VI. yüzyıla dayanıyor olabileceğine işaret etmektedir. Londinium'un, yerleşim için ekseriyetle açık alanları ve ahşap binaları tercih eden Saksonlar tarafından dışlanıp kaderine terk edilmesi üzerine öne çıkmaya başlayan Lundenwic, M.S. VII. yüzyıl içerisinde, ağları Kuzey Denizi kıyılarına kadar ulaşan mühim bir liman ve ticaret şehri hâline gelmişti. Lakin M.S. IX. yüzyılda, Büyük Britanya Adası'nda gerçekleşen Viking istilaları, onlara karşı tahkim edilmiş şehirlere sahip olmak ihtiyacını doğurmuş ve Lundenwic, Saksonların savunma için seçtiği yerlerden biri olan ve böylece Roma dönemindeki ehemmiyetine yeniden kavuşan Londinium'un – Anglo-Sakson camiasındaki adıyla *Lundenburh* – gölgesinde kalarak "eski liman" yahut "eski pazar" anlamına gelen *Aldwych* ismiyle anılmıştır. Aldwych, günümüzde Londra'nın Westminster bölgesinde yer almaktadır;[917] **5. Oxnaford (Oxford):** Anglo-Saksonlar tarafından, muhtemelen M.S. IX. veya X. yüzyılda kurulmuştur.[918]

Venedik şehrinin kuruluşu, Kavimler Göçü dönemindeki bazı olaylara dayanmaktadır. Kuzey Adriyatik bölgesindeki birçok Roma şehri, M.S. V. yüzyılda, bazı Got halklarının ve Hunların saldırılarına maruz kalmıştı (bkz. Bölüm 3.1 ve 3.2.1). Nitekim, bu şehirlerde yaşayan kimi gruplar, Got ve Hun saldırılarından kaçıp ana karayı terk ederek Adriyatik Denizi'nin kuzeybatısındaki lagünde – Venedik Lagünü – yer alan adalara sığınmışlardı. İşte bu yerleşimler, Venedik şehrinin temellerini teşkil etmiştir. Venedik'in nüfusu, M.S. VI. yüzyılda, ana karadan yeni

[917] Lyn Blackmore, "The Origins and Growth of Lundenwic, a Mart of many Nations", **Central Places in the Migration and Merovingian Periods**: **Paper from the 52nd Sachsensymposium Lund, August 2001** (Acta Archaeologica Lundensia, No. 39; Uppåkrastudier, C. VI), ed. Birgitta Hårdh ve Lars Larsson, Almqvist & Wiksell International, Stockholm, 2002, s. 273-295; Brian Hobley, "Saxon London: Lundenwic and Lundenburh: Two Cities Rediscovered", **The Rebirth of Towns in the West AD 700-1050** (CBA Research Report, No. 68), ed. Richard Hodges ve Brian Hobley, Council for British Archaeology, London, 1988, s. 69-82; Jim Leary vd., **Tatberht's Lundenwic**: **Archaeological Excavations in Middle Saxon London** (Pre-Construct Archaeology Limited Monograph, No. 2), Pre-Construct Archaeology Limited, London, 2004, s. 1-5 [Giriş]; Robert Cowie ve Robert Whytehead, "Lundenwic: The Archaeological Evidence for Middle Saxon London", **Antiquity**, C. LXIII, No. 241, Aralık 1989, s. 706-716; Gustav Milne ve Damian Goodburn, "The Early Medieval Port of London AD 700-1200", **Antiquity**, C. LXIV, No. 244, Eylül 1990, s. 629-636; Nick Holder vd., "Across the Saxon Town: Three New Sites in Lundenwic", **London Archaeologist**, C. IX, No. 6, 2000, s. 151-159; Black, **a**.**g**.**e**., s. 61, 78-81.

[918] Bkz. David C. Fowler, **The Life and Times of John Trevisa, Medieval Scholar**, University of Washington Press, Seattle, 1995, s. 32.

sığınmacıların gelmesiyle birlikte daha da artmıştır. Bu sığınmacılar, söz konusu yüzyılda kuzey İtalya'yı istila etmeye başlayan Langobardlardan kaçmışlardır.[919] Mevzubahis lagün adalarına yapılan tüm bu yerleşimlerden, M.S. VII. yüzyılın sonunda, Venedik Cumhuriyeti adında yeni bir siyasi oluşum doğacaktır.[920]

4.7. Bilim

Avrupa'da Greklerin geliştirdiği ve Romalıların benimsediği bilimde, Kavimler Göçü sonucunda çok ciddi bir gerileme yaşanmıştı. Zira bilime dair hiçbir malumatı bulunmayan muhtelif Germen kavimleri, Batı Roma İmparatorluğu'nun sonunu getirmiş ve topraklarının neredeyse tamamını ele geçirmişlerdi. Büyük öğrenim merkezlerinden Roma, Mediolanum ve Chartago şehirleri mahvedilmiş, birçok kütüphane harabeye dönmüş ve nice bilim yapıtı yok olmuştu.[921] Nitekim Avrupa'nın batı yarısında, M.S. V. yüzyılda, entelektüel çöküşün yaşandığı karanlık bir dönem başladı.[922] Müteakip üç asır boyunca, kendi dönemine ait olayların tarihçesini dahi yazabilecek bir müellif hemen hemen hiç çıkmadı.[923] Lakin tüm bu gerilemeye rağmen bilim tamamen ortadan kalkmamıştı.[924] Antik Çağ'ın ilmî bakiyesini Batı Roma enkazının altından çıkarıp muhafaza ederek geleceğe taşıyan yegâne kurum kilise olmuştur. Fakat kilisenin bu ilmî mirası muhafazası, sınırlı bir mahiyete malikti. Çünkü kilise, Antik Çağ biliminden kendisine uygun olan düşünceleri kabul ederken, aykırı bulduklarını reddetmişti. Sınırlı bile olsa bu muhafaza, içinde bulunulan dönemde ziyadesiyle kısırlaşmış olan bilim için ehemmiyet arz eden bir hususdu. Batı Roma İmparatorluğu'nun halefleri olan yeni yetme uluslar, Antik Çağ bilimini kilise vesilesiyle öğrenmeye başlamışlardır – kilise, bu ulusları Eski Çağ'ın kültür

[919] Bkz. Alethea Wiel, **A History of Venice**: **From Its Founding to the Unification of Italy**, 2. bsk., Barnes & Noble Publishing, Inc., New York, 2006, s. 2-12; J. F. Scheltema, "Venice Delivered", **The Sewanee Review**, C. XXVII, No. 4, Ekim 1919, s. 423.
[920] Bkz. Wiel, **a**.**g**.**e**., s. 2-25; Avner Greif, "Political Organizations, Social Structure, and Institutional Success: Reflections From Genoa and Venice During the Commercial Revolution", **Journal of Institutional and Theoretical Economics (JITE) / Zeitschrift für die gesamte Staatswissenschaft**, C. CLI, No. 4, Aralık 1995, s. 734.
[921] James Harvey Robinson, **An Introduction to the History of Western Europe**, gözden geçiren ve genişleten: James T. Shotwell [Thomson], C. I, Ginn and Company, Boston, 1946, s. 53-55; Macit Gökberk, **Felsefe Tarihi** (Büyük Fikir Kitapları Dizisi, No. 38), 20. bs., Remzi Kitabevi A.Ş., İstanbul, 2010, s. 129, 139-140.
[922] Gökberk, **a**.**g**.**e**., s. 139-140; McNeill, **a**.**g**.**e**., s. 267; Robinson, **a**.**g**.**e**., s. 53-55.
[923] Robinson, **a**.**g**.**e**., s. 54.
[924] McNeill, **a**.**g**.**e**., s. 266.

değerleriyle yoğurup yetiştiren bir okul olmuştur. Yeni Avrupa uluslarının, Antik Çağ'da ulaşılmış olan bilimsel kültür seviyesine ulaşmaları yüzyıllar alacak ve nitekim kültürel erginliğe eriştikleri zaman ortaya Rönesans çıkacaktır.[925] Erken Orta Çağ'da, ilmî mirasın muhafazası hususunda, biri Vizigot Hispania'sındaki Sevillalı Isidore (M.S. VI.-VII. yüzyıllar), diğeri ise Anglo-Sakson Britanya'sındaki Northumbrialı Bede olmak üzere iki din adamı ve bilgin öne çıkmaktadır. Bu insanlar, büyük bilimsel keşiflerin veya ilkelerin temsilcileri değillerdi; ancak her ikisi de doğayı araştırmanın marjinalleştiği bu çağda mevcut ilmî bilgiyi yeniden ifade ederek bilimsel sürekliliği sağlamışlardı.[926] Kavimler Göçü'nün etkisiyle vuku bulan bilimsel gerileme, Erken Orta Çağ'ın "Karanlık Çağ" olarak anılmasının en mühim saiklerinden biri olmuştur.[927]

[925] Gökberk, **a**.**g**.**e**., s. 129, 139-140.
[926] David C. Lindberg [Charles], **The Beginnings of Western Science**: **The European Scientific Tradition in Philosophical, Religious, and Institutional Context, 600 B.C. to A.D. 1450**, The University of Chicago Press, Chicago, 1992, s. 158-159.
[927] Bkz. Edward Grant, **Physical Science in the Middle Ages** (The Cambridge History of Science Series), 1. bs. (1977), tıpkıbasım, The Press Syndicate of the University of Cambridge, Cambridge, 1993, s. 12; Hutton Webster, **Early European History**, D. C. Heath & Co., Publishers, Boston, 1917, s. 383; James Thomson Shotwell, "Middle Ages, the", **The Encyclopædia Britannica**: **A Dictionary of …**, C. XVIII, s. 411.

SONUÇ

Hunların yaklaşık M.S. 370 yılında Asya'dan Avrupa'ya intikalleri neticesinde, Kavimler Göçü denen ve ekseriyeti Germen olmak üzere farklı ırklara mensup birçok halkın dâhil olduğu büyük bir göç ve yayılma hareketi başlamıştır. M.S. IV. yüzyılın sonlarından M.S. VI. yüzyılın üçüncü çeyreğine kadar süren Kavimler Göçü, yaratmış olduğu radikal değişikliklerle Orta Çağ Avrupa'sının siyasi ve sosyo-kültürel karakterini tayin etmiştir. Bu dönemde Roma İmparatorluğu, muazzam ve tehditkâr bir biçimde göç almaya başlamıştır. Doğu Romalılar söz konusu göçlerin yıkıcı tesirlerini atlatırlarken, Batı Romalılar bunu başaramamış ve giderek zayıflamışlardır. Nitekim eyaletleri birer birer Germenler tarafından fethedilen Batı Roma İmparatorluğu yıkılmış ve topraklarında başta Vizigot Krallığı, Ostrogot Krallığı, Anglo-Sakson krallıkları, Frank Krallığı, Vandal Krallığı ve Langobard Krallığı olmak üzere muhtelif Germen krallıkları vücut bulmuştur. Bunun üzerine Avrupa'nın batı yarısında hem merkezî otorite çöküntüye uğramış – binaenaleyh feodal yapılar zuhur etmeye başlamış – hem de bilimsel ve entelektüel manada ciddi bir gerileme yaşanmıştır. Kavimler Göçü'yle birlikte Doğu Avrupa'daki Germen varlığı neredeyse tamamen ortadan kalkmış ve Germen etnisitesi Batı ve Güney Avrupa'ya ve Kuzeybatı Afrika'ya kadar yayılmıştır. Mevzubahis göçlerle beraber birçok Germen kavmi Roma dünyasıyla etkileşime girmiştir. Bunun sonucunda Germen camiasının ekseriyetinde birtakım dönüşümler yaşanmıştır. Germen yönetim biçimi primitif demokrasiden monarşiye evrilmeye başlamış, birçok Germen halkı ilk kez kendi kanunnamelerini oluşturup sikke bastırmış, paganizmi terk ederek Hristiyanlığı kabul etmiş – ki bu durum Hristiyanlığın Avrupa'da yayılmasını hızlandırmıştır – ve runik yazı sisteminden Latin alfabesine geçmeye başlamıştır. Kavimler Göçü dönemi olayları, Nibelungen destanı ve Arthur efsanesi gibi sayısız edebî esere ilham vermiş, Arcadius Sütunu ve Theodosius Surları gibi birçok mimari yapının inşasına vesile olmuş ve polikrom üslup ve Hiberno-Sakson üslubu gibi muhtelif kültür tarzlarının zuhur etmesine ve yayılmasına zemin hazırlamıştır. Kavimler Göçü'nün etkisiyle İngilizce, Fransızca ve Almancanın temelleri atılmış ve Doğu Germen dilleri büyük oranda tarihe karışmıştır. Got ve Vandal göçlerinin Romalılar için yarattığı tahribat, "Gotik" ve "Vandalizm" kelimelerinin ortaya çıkmasına sebep olmuştur. Günümüz Avrupa

coğrafyası, İngiltere ve Bretonya gibi, Kavimler Göçü neticesinde gerçekleşen Germen ve Kelt yerleşimlerinin toponimik izlerini taşımaktadır. Avrupa ve Afrika'daki birçok Roma şehri, Kavimler Göçü'yle birlikte Batı Roma coğrafyasında vücut bulan Germen krallıklarına başkentlik yapmıştır. Diğer taraftan Kavimler Göçü, başta Lundenwic ve Venedik olmak üzere muhtelif Avrupa şehirlerinin kurulmasında etkili olmuştur. Nitekim Antik Çağ Avrupa'sı ile Orta Çağ Avrupa'sı arasındaki karakteristik farkın müsebbibi olan Kavimler Göçü, Avrupa'nın günümüzdeki siyasi ve sosyo-kültürel şeklini almaya başladığı ilk noktadır.

BİBLİYOGRAFYA

Arşiv Vesikaları

Anglo-Saxon Chronicle to 1154 (MS. E, 'The Peterborough Chronicle'), University of Oxford, Bodleian Library, MS. Laud Misc. 636.

Bede: **Historia Ecclesiastica Gentis Anglorum**, British Library, Cotton MS Tiberius C II.

Tarihî Kaynaklar

Chronica Minora Saec. IV. V. VI. VII. (Monvmenta Germaniae Historica: Inde ab Anno Christi Qvingentesimo Vsqve ad Annvm Millesimvm et Qvingentesimvm, ed. Societas Aperiendis Fontibvs Rervm Germanicarvm Medii Aevi; Avctorvm Antiqvissimorvm, C. IX), ed. Theodorvs Mommsen [Theodor], C. I, Apvd Weidmannos [Weidmannsche Buchhandlung], Berolini [Berlin], 1892.

Chronicon Paschale 284-628 AD (Translated Texts for Historians, genel ed. Gillian Clark, Mark Humphries ve Mary Whitby, C. VII), çev. Giriş ve notlar: Michael Whitby ve Mary Whitby, 2. bsk., Liverpool University Press, Liverpool, 2007.

Die Fragmente der Griechischen Historiker (F Gr Hist), ed. Felix Jacoby,

Kısım II: **Zeitgeschichte**, A: **Universalgeschichte und Hellenika**, 1. bs. (1926), tıpkıbasım, E. J. Brill, Leiden, 1986.

The Anglo-Saxon Chronicle (Bohn's Antiquarian Library), ed. J. A. Giles [John Allen], yeni bs, G. Bell and Sons, Ltd., London, 1914.

The Anglo-Saxon Chronicle, According to the Several Original Authorities (Rerum Britannicarum Medii Ævi Scriptores, or Chronicles and Memorials of Great Britain and Ireland During the Middle Ages), ed. ve çev. Benjamin Thorpe, C. I: **Original Texts**, Longman, Green, Longman, and Roberts, London, 1861.

The Anglo-Saxon Chronicle, According to the Several Original Authorities (Rerum Britannicarum Medii Ævi Scriptores, or Chronicles and Memorials of Great Britain and Ireland During the Middle Ages), ed. ve çev. Benjamin Thorpe, C. II: **Translation**, Longman, Green, Longman, and Roberts, London, 1861.

The Chronicle of Henry of Huntingdon. Also the Acts of Stephen, King of England and Duke of Normandy (Bohn's Antiquarian Library), çev. ve ed. Thomas Forester, Henry G. Bohn, London, 1853.

The Fragmentary Classicising Historians of the Later Roman Empire: **Eunapius,**

Olympiodorus, Priscus and Malchus (ARCA Classical and Medieval Texts, Papers and Monographs, No. 10), ed. çev. ve Notlar: R. C. Blockley [Roger Charles], C. II: **Text, Translation and Historiographical Notes**, Francis Cairns, Liverpool, 1983.

Ammianus Marcellinus: **Roma Tarihi** (Imperium Dizisi, No. 1), Latinceden çev. Samet Özgüler, 2. bsk., Historia Kitap, İstanbul, 2020.

Athenæus: **The Deipnosophists or Banquet of the Learned of Athenæus** (Bohn's Classical Library), çev. C. D. Yonge [Charles Duke], C. I, Henry G. Bohn, London, 1854.

Augustus: **Monumentum Ancyranum**: **The Deeds of Augustus** (Translation and Reprints from the Original Sources of European History, C. V, No. 1), ed. William Fairley, The Department of History of the University of Pennsylvania Press, Philadelphia (Pennsylvania), 1898.

Bede: **Bede's Ecclesiastical History of England**, gözden geçirilmiş çev., Giriş, Hayat ve notlar: A. M. Sellar, George Bell and Sons, London, 1907.

Bede: **The Old English Version of Bede's Ecclesiastical History of the English People** (Early English Text Society, Original Series, No. 95), ed. çev. ve Giriş:

Thomas Miller, Kısım I, N. Trübner and Co., London, 1890.

C. Julii Caesaris: **Commentarii de Bello Gallico** (Grammar School Classics), notlar: George Long, 2. bs. (yeni bs.), Whittaker & Co.; George Bell, London, 1875.

Cassiodorus: **The Variae**: **The Complete Translation** (The Joan Palevsky Imprint in Classical Literature), çev. M. Shane Bjornlie [Michael], University of California Press, Oakland (California), 2019.

Cassius Dio: **Dio's Roman History** (The Loeb Classical Library, kuran: James Loeb, ed. T. E. Page [Thomas Ethelbert] vd.), İngilizceye çev. Earnest Cary, C. IX, 1. bs. (1927), tıpkıbasım, William Heinemann Ltd, London; Harvard University Press, Cambridge (Massachusetts), 1955.

Claudius Ptolemy: **The Geography** (Dover Books on History, Political and Social Science), çev. ve ed. Edward Luther Stevenson, Giriş: Joseph Fischer, tıpkıbasım (Geography of Cladius Ptolemy, New York Public Library, New York, 1932), Dover Publications, Inc., New York, 1991.

Cornelii Taciti: **Annalium ab Excessu Divi Augusti Libri**: **The Annals of Tacitus**, ed., Giriş ve notlar: Henry Furneaux, C. II: **Books XI-XVI**, gözden geçirilmiş 2. bs., The Clarendon Press, Oxford, 1907.

Cornelius Tacitus: **Germania** (Klasik, No. 39), Latinceden çev. Mine Sarucan, Alfa Basım Yayım Dağıtım San. ve Tic. Ltd. Şti., İstanbul, 2016.

Gaius Iulius Caesar: **Gallia Savaşı** (Antik Çağ, No. 3), Eski Yunancadan çev. Furkan Akderin, yay. haz. Yiğit Değer Bengi, Alfa Basım Yayım Dağıtım Ltd. Şti., İstanbul, 2006.

Gildas: **De Excidio Britanniae, Fragmenta, Liber de Paenitentia, Accedit et Lorica Gildae** = **The Ruin of Britain, Fragments from Lost Letters, the Penitential, Together with the Lorica of Gildas** (Cymmrodorion Record Series, No. 3), ed. Hugh Williams, David Nutt, London, 1899.

Gregory Bishop of Tours: **History of the Franks** (Records of Civilization: Sources and Studies, ed. James T. Shotwell [Thomson]), çev. ve notlar: Ernest Brehaut, Columbia University Press, New York, 1916.

Henrici Archidiaconi Huntendunensis (Henry, Archdeacon of Huntingdon): **Historia Anglorum** = **The History of the English, from A.C. 55 to A.D. 1154, in Eight Books** (Rerum Britannicarum Medii Ævi Scriptores, or Chronicles and Memorials of Great Britain and Ireland During the Middle Ages), ed. Thomas Arnold, Longman & Co., London; Parker & Co., Oxford; Macmillan & Co., Cambridge; A. & C. Black; Douglas & Foulis, Edinburgh; A. Thom, Dublin, 1879.

Ioannis Antiocheni: **Fragmenta Quae Supersunt Omnia** (Corpus Fontium Historiae Byzantinae, Series Berolinensis, ed. A. Kambylis [Athanasios], C. XLVII), ed. ve gözden geçirilmiş çev. Sergei Mariev, Walter de Gruyter, Berlin, 2008.

Isodore of Seville: **Isodore of Seville's History of the Goths, Vandals, and Suevi**, Latinceden çev. ve Giriş: Guido Donini ve Gordon B. Ford, Jr. [Buell], gözden geçirilmiş 2. bs., E. J. Brill, Leiden, 1970.

Jordanes: **The Gothic History of Jordanes**, İngilizceye çev., Giriş ve Yorum: Charles Christopher Mierow, Princeton University Press, Princeton; Humphrey Milford (Oxford University Press), London, 1915.

Marcellinus Comes: **The Chronicle of Marcellinus** (Byzantina Australiensia, ed. Pauline Allen vd., C. VII), çev. ve Yorum: Brian Croke, Australian Association for Byzantine Studies, Department of Modern Greek, University of Sydney, Sydney, 1995.

Nennius: **History of the Britons** = **Historia Brittonum** (Medieval Latin Series), çev. J. A. Giles [John Allen], In Parantheses Publications, Cambridge (Ontario), 2000.

Paul the Deacon: **History of the Langobards**, çev. William Dudley Foulke, The Department of History, University of Pennsylvania, Philadelphia, 1907.

Paulus Orosius: **The Seven Books of History Against the Pagans** (The Fathers of the Church: A New Translation, ed. Roy Joseph Deferrari vd., C. L), çev. Roy J. Deferrari, The Catholic University of America Press, Inc., Washington (District of Columbia), 1964.

Pliny: **The Natural History of Pliny** (Bohn's Classical Library), çev., notlar ve açıklamalar: John Bostock ve H. T. Riley [Henry Thomas], C. I, Henry G. Bohn, London, 1855.

Pliny: **The Natural History of Pliny** (Bohn's Classical Library), çev., notlar ve açıklamalar: John Bostock ve H. T. Riley [Henry Thomas], C. VI, Henry G. Bohn, London, 1857.

Polybius: **The Histories** (The Loeb Classical Library, kuran: James Loeb, ed. T. E. Page [Thomas Ethelbert] vd.), İngilizceye çev. W. R. Paton [William Roger], C. V, 1. bs. (1926), tıpkıbasım, Harvard University Press, Cambridge (Massachusetts); William Heinemann Ltd, London, 1960.

Priscus: **Fragmenta et Excerpta**: **Attila ve Bizans Tarihi** (Klasik, No. 184), çev. Turhan Kaçar, Alfa Basım Yayım Dağıtım San. ve Tic. Ltd. Şti., İstanbul, 2020.

Procopius: **History of the Wars** (The Loeb Classical Library, ed. E. Capps [Edward], T. E. Page [Thomas Ethelbert] ve W. H. D. Rouse

[William Henry Denham]), İngilizceye çev. H. B. Dewing [Henry Bronson], C. II: **Books III and IV**, William Heinemann, London; G. P. Putnam's Sons, New York, 1916.

Procopius: **History of the Wars** (The Loeb Classical Library, ed. E. Capps [Edward], T. E. Page [Thomas Ethelbert] ve W. H. D. Rouse [William Henry Denham]), İngilizceye çev. H. B. Dewing [Henry Bronson], C. III: **Books V and VI**, William Heinemann, London; G. P. Putnam's Sons, New York, 1919.

Prokopius: **Bizans'ın Gizli Tarihi** (Hasan Âli Yücel Klasikler Dizisi, No. 91), çev. Orhan Duru, 11. bs., Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul, 2020.

Socrates Scholasticus: **The Ecclesiastical History of Socrates, Surnamed Scholasticus, or the Advocate** (Bohn's Ecclesiastical Library), Grekçeden çev. [Edward Walford?], George Bell & Sons, London, 1892.

Sozomen: **Ecclesiastical History**: **A History of the Church in Nine Books, From A. D. 324 to A. D. 440**, Grekçeden yeni çev. [Edward Walford], Samuel Bagster and Sons, London, 1846.

Strabo: **The Geography of Strabo** (Bohn's Classical Library), çev. ve notlar: H. C. Hamilton [Hans Claude] (ilk altı kitap) ve

W. Falconer [William] (geriye kalan), C. I, Henry G. Bohn, London, 1854.

Tacitus: **Agricola and Germania** (Pitt Press Series), Giriş ve Notlar: H. M. Stephenson [Henry Major], Cambridge University Press, Cambridge, 1894.

Tacitus: **Agricola and Germany** (Oxford World's Classics), çev., Giriş ve Notlar: Anthony R. Birley [Richard], ciltsiz bs., Oxford University Press, Oxford, 1999.

Theophanes Confessor: **The Chronicle of Theophanes Confessor**: **Byzantine and Near Eastern History**, **AD 284-813**, çev., Giriş ve yorum: Cyril Mango ve Roger Scott (Geoffrey Greatrex yardımcılığında), Clarendon Press, Oxford, 1997.

Titi Livi: **Ab Vrbe Condita Libri**, ed. Martinus Hertz, C. IV, Kısım I, Ex Officina Bernhardi Tauchnitz, Lipsiae [Leipzig], 1863.

Venerabilis Bedæ: **Historia Ecclesiastica Gentis Anglorum**, ed. Josephus Stevenson [Joseph], Sumptibus Societatis [English Historical Society], Londini [London], 1838.

Zosimus: **New History** (Byzantina Australiensia, C. II), çev. ve Yorum: Ronald T. Ridley [Thomas], Australian Association for Byzantine Studies, Department of Greek, University of Sydney, Sydney, 2006.

Edebî Kaynaklar

Beowulf (Kâzım Taşkent Klasik Yapıtlar Dizisi, No. 87), Seamus Heaney'nin modern İngilizcesinden çev. Nazmi Ağıl, 3. bsk., Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık Ticaret ve Sanayi A.Ş., İstanbul, 2020.

Corpvs Poeticvm Boreale: **The Poetry of the Old Northern Tongue**: **From the Earliest Times to the Thirteenth Century**, ed., sınıflandıran, çev., Giriş, Ara Söz ve notlar: Gudbrand Vigfusson ve F. York Powell [Frederick], C. I: **Eddic Poetry**, The Clarendon Press, Oxford, 1883.

Das Nibelungenlied (Deutsche Classiker des Mittelalters: Mit Wort- und Sacherklärungen, kuran: Franz Pfeiffer, C. III), ed. Karl Bartsch, 2. bs., F. A. Brockhaus, Leipzig, 1869.

Nibelung'lar Destanı (Kâzım Taşkent Klasik Yapıtlar Dizisi, No. 44), çev. Bilge Umar, 2. bsk., Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık Ticaret ve Sanayi A.Ş., İstanbul, 2022.

Runic and Heroic Poems of the Old Teutonic Peoples, ed. Bruce Dickins, Cambridge University Press, Cambridge, 1915.

Saga Heiðreks Konungs Ins Vitra = **The Saga of King Heidrek the Wise** (Icelandic

Texts, genel ed. Sigurður Nordal ve G. Turville-Petre [Gabriel]), ed., İzlandacadan çev., Giriş, notlar ve Ek Bölümler: Christopher Tolkien, Thomas Nelson and Sons Ltd, London, 1960.

Sir Gawain and the Green Knight, ed. J. R. R. Tolkien [John Ronald Reuel] ve E. V. Gordon [Eric Valentine], 1. bs. (1925), tıpkıbasım, The Clarendon Press, Oxford, 1960.

Sir Gawain ve Yeşil Şövalye (Kâzım Taşkent Klasik Yapıtlar Dizisi, No. 96), çev. Nazmi Ağıl, 3. bsk., Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık Ticaret ve Sanayi A.Ş., İstanbul, 2022.

The Hildebrandslied, Eski Yüksek Almancadan İngilizceye çev. Francis A. Wood [Asbury], The University of Chicago Press, Chicago (Illinois), 1914.

The Nibelungenlied, çev. William Nanson Lettsom, Giriş: William H. Carpenter [Henry], gözden geçirilmiş bs., The Colonial Press, London, 1901.

The Poetic Edda (Scandinavian Classics, C. XXI ve XXII), İzlandacadan çev., Giriş ve notlar: Henry Adams Bellows, iki cilt bir arada, The American-Scandinavian Foundation, New York; Humphrey Milford (Oxford University Press), London, 1923.

The Saga of Walther of Aquitaine, ed. Marion Dexter Learned, Mod. Lang. Association of America, Baltimore, 1832.

Vǫlsunga Saga = **The Saga of the Volsungs** (Icelandic Texts, genel ed. Sigurður Nordal ve G. Turville-Petre [Gabriel]), ed., çev., Giriş, notlar ve Ek Bölümler: R. G. Finch [Ronald George], Thomas Nelson and Sons Ltd, London, 1965.

Widsith, Beowulf, Finnsburgh, Waldere, Deor, ortak [modern] İngilizceye çev. Charles Scott-Moncrieff, Giriş: Viscount Northcliffe, Chapman & Hall, Ltd., London, 1921.

Chambers, R. W. [Raymond Wilson]: **Widsith**: **A Study in Old English Heroic Legend**, Cambridge University Press, Cambridge, 1912.

Geoffrey of Monmouth: **The British History of Geoffrey of Monmouth, in Twelve Books** (The Monkish Historians of Great Britain), Latinceden çev. A. Thompson [Aaron], ed. J. A. Giles [John Allen], gözden geçirilmiş ve düzeltilmiş yeni bs., James Bohn, London, 1842.

Tolkien, J. R. R. [John Ronald Reuel]: **Beowulf**: **A Translation and Commentary**, **Together with Sellic Spell**, ed. Christopher Tolkien, HarperCollins Publishers, London, 2014.

Tetkik Eserler

"Barbarian", **The Encyclopædia Britannica**: **A Dictionary of Arts, Sciences, Literature and General Information**, C. III, 11. bs., Cambridge University Press, Cambridge, 1910, s. 382.

"Belgae", **The Encyclopædia Britannica**: **A Dictionary of Arts, Sciences, Literature and General Information**, C. III, 11. bs., Cambridge University Press, Cambridge, 1910, s. 668.

"France", **The Popular Encyclopedia; Being a General Dictionary of Arts, Sciences, Literature, Biography, History, and Political Economy**, C. III, Kısım I, Blackie & Son, Glasgow, 1837, s. 248-301.

"Frisians", **The Encyclopædia Britannica**: **A Dictionary of Arts, Sciences, Literature and General Information**, C. XI, 11. bs., Cambridge University Press, Cambridge, 1910, s. 234-235.

"Gothic", **The Oxford Dictionary of Art**, ed. Ian Chilvers, Harold Osborne ve Dennis Farr, Oxford University Press, New York, 1988, s. 213.

"Monarchy", **The Encyclopædia Britannica**: **A Dictionary of Arts, Sciences, Literature and General Information**, C. XVIII, 11. bs., Cambridge

University Press, Cambridge, 1911, s. 686-687.

"Thuringia", **The Encyclopædia Britannica**: **A Dictionary of Arts, Sciences, Literature and General Information**, C. XXVI, 11. bs., Cambridge University Press, Cambridge, 1911, s. 901-902.

The Prosopography of the Later Roman Empire, ed. A. H. M. Jones [Arnold Hugh Martin], J. R. Martindale [John Robert] ve J. Morris [John], C. I: **A.D. 260-395**, Cambridge University Press, Cambridge, 1971.

The Prosopography of the Later Roman Empire, ed. J. R. Martindale [John Robert], C. II: **A.D. 395-527**, Cambridge University Press, Cambridge, 1980.

Abrecht, Ryan R. [Russell]: "Theodosius I", **The Oxford Encyclopedia of Ancient Greece and Rome**, baş ed. Michael Gagarin, baş ed. yardımcısı: Elaine Fantham, C. VII, Oxford University Press, Inc., New York, 2010, s. 33-35.

Ahmetbeyoğlu, Ali: **Attila ve Hunları** (Selenge Bilgi Serisi, No. 15), Selenge Yayınları, İstanbul, 2021.

Ahmetbeyoğlu, Ali: **Avrupa Hunları** (Araştırma İnceleme, No. 173), 2. bsk., Yeditepe Yayınevi, İstanbul, 2017.

Ahmetbeyoğlu, Ali: **Sorularla Eski Türk Tarihi** (Araştırma İnceleme, No. 183), Yeditepe Yayınevi, İstanbul, 2014.

Anderson, Perry: **Antikiteden Feodalizme Geçişler** = **Passages from Antiquity to Feudalism** (Tarih Dizisi, No. 116), çev. Uygur Kocabaşoğlu, İletişim Yayıncılık A. Ş., İstanbul, 2017.

Angelov, Alexander: "Heruli", **The Oxford Dictionary of Late Antiquity**, ed. Oliver Nicholson, C. I, Oxford University Press, New York, 2018, s. 715-716.

Arndt, Walter W. [Werner]: "The Performance of Glottochronology in Germanic", **Language**, C. XXXV, No. 2, Kısım I, Nisan-Haziran 1959, s. 180-192.

Baker, Peter S. [Stuart]: **Introduction to Old English**, 3. bs., Wiley-Blackwell (John Wiley & Sons Ltd), Chichester (West Sussex), 2012.

Barker, Ernest: "Empire", **The Encyclopædia Britannica**: **A Dictionary of Arts, Sciences, Literature and General Information**, C. IX, 11. bs., Cambridge University Press, Cambridge, 1910, s. 347-356.

Barrett, Graham: "Spain", **The Oxford Dictionary of Late Antiquity**, ed. Oliver Nicholson, C. II, Oxford University Press, New York, 2018, s. 1406-1409.

Barrett, Graham: "Visigoths", **The Oxford Dictionary of Late Antiquity**, ed. Oliver Nicholson, C. II,

Oxford University Press, New York, 2018, s. 1570-1571.

Beck, Frederick George Meeson: "Alamanni", **The Encyclopædia Britannica**: **A Dictionary of Arts, Sciences, Literature and General Information**, C. I, 11. bs., Cambridge University Press, Cambridge, 1910, s. 468.

Beck, Frederick George Meeson: "Saxons", **The Encyclopædia Britannica**: **A Dictionary of Arts, Sciences, Literature and General Information**, C. XXIV, 11. bs., Cambridge University Press, Cambridge, 1911, s. 264-265.

Bjornlie, Shane: "Byzantine Invasion and Occupation of Italy", **The Oxford Dictionary of Late Antiquity**, ed. Oliver Nicholson, C. I, Oxford University Press, New York, 2018, s. 276-277.

Bjornlie, Shane: "Odoacer (Odovacar)", **The Oxford Dictionary of Late Antiquity**, ed. Oliver Nicholson, C. II, Oxford University Press, New York, 2018, s. 1096.

Black, Jeremy: **İngiltere Tarihi** (Tarih, No. 32), çev. Aytaç Yıldız, Doğu Batı Yayınları, Ankara, 2020.

Blackmore, Lyn: "The Origins and Growth of Lundenwic, a Mart of many Nations", **Central Places in the Migration and Merovingian Periods**: **Paper from the 52nd Sachsensymposium Lund, August 2001** (Acta Archaeologica Lundensia, No. 39; Uppåkrastudier, C. VI),

ed. Birgitta Hårdh ve Lars Larsson, Almqvist & Wiksell International, Stockholm, 2002, s. 273-301.

Bloch, Marc: **Feodal Toplum** (Teori Dizisi, No. 2), çev. Mehmet Ali Kılıçbay, Savaş Yayınları, Ankara, 1983.

Bóna, István: "From Dacia to Transylvania. The Period of the Great Migrations (271-895)", **History of Transylvania**, genel ed. Béla Köpeczi, ed. Gábor Barta vd., çev. Adrienne Chambers-Makkai vd., Akadémiai Kiadó, Budapest, 1994, s. 62-106.

Bradley, Henry: **The Goths**: **From the Earliest Times to the End of the Gothic Dominion in Spain** (The Story of the Nations, C. XII), 3. bs., T. Fisher Unwin, London; G. P. Putnam's Sons, New York, 1891.

Bremmer Jr., Rolf H. [Hendrik]: "Frisians in Anglo-Saxon England: A Historical and Toponymical Investigation", **Fryske Nammen**, ed. N. R. Århammar [Nils Rudolf] vd., C. III, Fryske Akademy, Ljouwert, 1981, s. 45-94.

Buchberger, Erica: "Burgundians and Burgundian Kingdom", **The Oxford Dictionary of Late Antiquity**, ed. Oliver Nicholson, C. I, Oxford University Press, New York, 2018, s. 273.

Buchberger, Erica: "Clovis I", **The Oxford Dictionary of Late Antiquity**, ed. Oliver Nicholson, C. I,

Oxford University Press, New York, 2018, s. 361-362.

Burrell, Emma: "Claudian's in Eutropium liber alter: Fiction and History", **Latomus**, C. LXII, No. 1, Ocak-Mart 2003, s. 110-138.

Bury, J. B. [John Bagnell]: **History of the Later Roman Empire**: **From the Death of Theodosius I. to the Death of Justinian (A.D. 395 to A.D. 565)**, C. I, Macmillan and Co., Limited, London, 1923.

Bury, John B. [Bagnell]: **Barbarların Avrupa'yı İstilası** (Avrupa Tarihi Dizisi, No. 3), çev. İslam Kavas ve Yusuf Akbaba, Kronik Kitap, İstanbul, 2020.

Carlà-Uhink, Filippo: "Coinage, Anglo-Saxon", **The Oxford Dictionary of Late Antiquity**, ed. Oliver Nicholson, C. I, Oxford University Press, New York, 2018, s. 364-365.

Carlà-Uhink, Filippo: "Coinage, Burgundian", **The Oxford Dictionary of Late Antiquity**, ed. Oliver Nicholson, C. I, Oxford University Press, New York, 2018, s. 365.

Carlà-Uhink, Filippo: "Coinage, Lombard", **The Oxford Dictionary of Late Antiquity**, ed. Oliver Nicholson, C. I, Oxford University Press, New York, 2018, s. 366.

Carlà-Uhink, Filippo: "Coinage, Merovingian", **The Oxford Dictionary of Late Antiquity**, ed. Oliver

Nicholson, C. I, Oxford University Press, New York, 2018, s. 366-367.

Carlà-Uhink, Filippo: "Coinage, Ostrogothic", **The Oxford Dictionary of Late Antiquity**, ed. Oliver Nicholson, C. I, Oxford University Press, New York, 2018, s. 367.

Carlà-Uhink, Filippo: "Coinage, Suebian", **The Oxford Dictionary of Late Antiquity**, ed. Oliver Nicholson, C. I, Oxford University Press, New York, 2018, s. 368-369.

Carlà-Uhink, Filippo: "Coinage, Visigothic", **The Oxford Dictionary of Late Antiquity**, ed. Oliver Nicholson, C. I, Oxford University Press, New York, 2018, s. 369.

Cathcart, William: **The Ancient British and Irish Churches**: **Including the Life and Labors of St. Patrick**, Charles H. Banes, Philadelphia, 1894.

Chadwick, Hector Munro: "Anglo-Saxons", **The Encyclopædia Britannica**: **A Dictionary of Arts, Sciences, Literature and General Information**, C. II, 11. bs., Cambridge University Press, Cambridge, 1910, s. 38.

Chadwick, Hector Munro: "Teutonic Peoples", **The Encyclopædia Britannica**: **A Dictionary of Arts, Sciences, Literature and General Information**, C. XXVI, 11. bs., Cambridge University Press, Cambridge, 1911, s. 679-686.

Chantepie de la Saussaye, P. D. [Pierre Daniël]: **The Religion of the Teutons** (Handbooks of the History of Religions, ed. Morris Jastrow, C. III), Felemenkçeden çev. Bert J. Vos [John], Ginn & Company, Publishers, Boston, 1902.

Christie, Neil: "Hungary", **Medieval Archaeology**: **An Encyclopedia**, ed. Pam J. Crabtree, Garland Publishing, Inc., New York, 2001, s. 164-168.

Christie, Neil: **The Lombards**: **The Ancient Longobards** (The Peoples of Europe, genel ed. James Campbell ve Barry Cunliffe), ciltsiz bs., Blackwell Publishers Ltd, Oxford, 1998.

Church, R. W. [Richard William]: "Lombards (The Lombard Kingdom in Italy başlıklı bölümden itibaren)", **The Encyclopædia Britannica**: **A Dictionary of Arts, Sciences, Literature and General Information**, C. XVI, 11. bs., Cambridge University Press, Cambridge, 1911, s. 933-935.

Clark, Cecily: ""France" and "French" in the Anglo-Saxon Chronicle", **Leeds Studies in English**, New Series C. III, 1969, s. 35-45.

Collins, Roger: **Early Medieval Europe 300-1000** (Macmillan History of Europe), Macmillan Education Ltd, London, 1991.

Collins, Roger: **Visigothic Spain**, **409-711** (A History of Spain), Blackwell Publishing Ltd, Oxford, 2004.

Coon, Carleton Stevens: **The Races of Europe**, The Macmillan Company, New York, 1939.

Cowie, Robert ve Whytehead, Robert: "Lundenwic: The Archaeological Evidence for Middle Saxon London", **Antiquity**, C. LXIII, No. 241, Aralık 1989, s. 706-718.

Croke, Brian: "Evidence for the Hun Invasion of Thrace in A.D. 422", **Greek, Roman and Byzantine Studies**, C. XVIII, No. 4, 1977, s. 347-367.

Croke, Brian: "Two Early Byzantine Earthquakes and Their Liturgical Commemoration", **Byzantion**, C. LI, No. 1, 1981, s. 122-147.

Crubaugh, Anthony: "Feudalism", **The Oxford Handbook of the Ancien Régime**, ed. William Doyle, Oxford University Press Inc., New York, 2012, s. 219-235.

Çelik, Zeynep: **The Remaking of Istanbul**: **Portrait of an Ottoman City in the Nineteenth Century**, ciltsiz bs., University of California Press, Berkeley (California), 1993.

Davidson, H. R. Ellis [Hilda Roderick]: **Myths and Symbols in Pagan Europe**: **Early Scandinavian and Celtic Religions**, Syracuse University Press, Syracuse (New York), 1988.

Davies, Norman: **Avrupa Tarihi**, çev. ed. Mehmet Ali Kılıçbay, çev. Burcu Çığman vd., İmge

Kitabevi Yayıncılık Paz. San. ve Tic. Ltd. Şti., Ankara, 2006.

Davis, R. H. C. [Ralph Henry Carless]: **Orta Çağ Avrupa Tarihi** (Tarih Dizisi, No. 83), Türkçeye çev. Rumeysa Şişman, 2. bsk., Dergâh Yayınları, İstanbul, 2020.

De Lusignan Fan Moniz, Alex: "How to Kill a Language: Planning, Diglossia, Bi-normativism, the Internet and Galician", **European Journal of Applied Linguistics Studies**, C. IV, No. 1, 2021, s. 45-73.

De Sismondi, J. C. L. [Jean Charles Léonard]: **A History of the Fall of the Roman Empire** (The Cabinet Cyclopædia, yöneten: Dionysius Lardner), C. I, Longman, Rees, Orme, Brown, Green, & Longman; John Taylor, London, 1834.

Demircioğlu, Halil: **Roma Tarihi** (Dünya Tarihi, No. 10), C. I: **Cumhuriyet**, Kısım I: **Menşe'lerden Akdeniz Havzasında Hâkimiyet Kurulmasına Kadar**, 5. bsk., Türk Tarih Kurumu (Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu), Ankara, 2011.

Demirkent, Işın: "Franklar", **Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi**, C. XIII, Türkiye Diyanet Vakfı, İstanbul, 1996, s. 173-176.

Den Boeft, J. [Jan] vd.: **Philological and Historical Commentary on Ammianus Marcellinus XXXI** (Philological and Historical Commentary on

Ammianus Marcellinus, ed. J. den Boeft vd., C. XII), Koninklijke Brill NV, Leiden, 2018.

Diesenberger, Maximilian: "Baiuvari and Bavaria", **The Oxford Dictionary of Late Antiquity**, ed. Oliver Nicholson, C. I, Oxford University Press, New York, 2018, s. 195.

Doležal, Stanislav: "Who was Jordanes", **Byzantion**, C. LXXXIV, 2014, s. 145-164.

Donahue, Charles: "The Valkyries and the Irish War-Goddesses", **Publications of the Modern Language Association of America** (**PMLA**), C. LVI, No. 1, Mart 1941, s. 1-12.

Dvornik, Francis: **The Slavs**: **Their Early History and Civilization** (Survey of Slavic Civilization, C. II), American Academy of Arts and Sciences, Boston, 1956.

Eliot, Charles Norton Edgcumbe: "Huns", **The Encyclopædia Britannica**: **A Dictionary of Arts, Sciences, Literature and General Information**, C. XIII, 11. bs., Cambridge University Press, Cambridge, 1910, s. 932-933.

Elton, Hugh: "Military Developments in the Fifth Century", **The Cambridge Companion to the Age of Attila** (Cambridge Companions to the Ancient World), ed. Michael Maas, Cambridge University Press, Cambridge, 2014, s. 125-139.

Ewert, Alfred: **The French Language** (The Great Languages, genel ed. L. R. Palmer [Leonard

Robert]), 2. bs. (1943), tıpkıbasım, Faber & Faber Limited, London, 1964.

Fehér, Géza: **Bulgar Türkleri Tarihi**, Macarcadan Türkçeye çev. heyet, 2. bsk., Türk Tarih Kurumu (Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu), Ankara, 1999.

Ferreiro, Alberto: "Braga", **The Oxford Dictionary of Late Antiquity**, ed. Oliver Nicholson, C. I, Oxford University Press, New York, 2018, s. 261.

Ferreiro, Alberto: "Suebes", **The Oxford Dictionary of Late Antiquity**, ed. Oliver Nicholson, C. II, Oxford University Press, New York, 2018, s. 1424.

Fowler, David C.: **The Life and Times of John Trevisa, Medieval Scholar**, University of Washington Press, Seattle, 1995.

Freeman, Charles: **Mısır, Yunan ve Roma**: **Antik Akdeniz Uygarlıkları**, İngilizceden çev. Suat Kemal Angı, 4. bsk., Dost Kitabevi Yayınları, Ankara, 2013.

Gibbon, Edward: **Roma İmparatorluğu'nun Gerileyiş ve Çöküş Tarihi** (Tarih Dizisi, No. 2), çev. Asım Baltacıgil, C. II, Bilim/Felsefe/Sanat Yayınları, İstanbul, 1987.

Gibbon, Edward: **Roma İmparatorluğu'nun Gerileyiş ve Çöküş Tarihi** (Tarih Dizisi, No. 3), çev. Asım Baltacıgil, C. III, Bilim/Felsefe/Sanat Yayınları, İstanbul, 1988.

Gilbert, Edward: "The First Norman Cathedral at Canterbury", **Archaeologia Cantiana**, C. LXXXVIII, 1973, s. 23-50.

Gökberk, Macit: **Felsefe Tarihi** (Büyük Fikir Kitapları Dizisi, No. 38), 20. bs., Remzi Kitabevi A.Ş., İstanbul, 2010.

Gračanin, Hrvoje ve Škrgulja, Jana: "The Ostrogoths in Late Antique Southern Pannonia", **Acta Archaeologica Carpathica**, C. XLIX, 2014, s. 165-205.

Grant, Edward: **Physical Science in the Middle Ages** (The Cambridge History of Science Series), 1. bs. (1977), tıpkıbasım, The Press Syndicate of the University of Cambridge, Cambridge, 1993.

Grant, Nigel: "Multicultural Education in Scotland", **Comparative Education**, C. XIX, No. 2, 1983, s. 133-153.

Greenwood, Thomas: **The First Book of the History of Germans: Barbaric Period**, Longman, Rees, Orme, and Co., London, 1836.

Greif, Avner: "Political Organizations, Social Structure, and Institutional Success: Reflections From Genoa and Venice During the Commercial Revolution", **Journal of Institutional and Theoretical Economics (JITE) / Zeitschrift für die gesamte Staatswissenschaft**, C. CLI, No. 4, Aralık 1995, s. 734-740.

Grierson, P [Philip]: "Election and Inheritance Early Germanic Kingship", **The Cambridge Historical Journal**, C. VII, No. 1, 1941, s. 1-22.

Grousset, René: **Stepler İmparatorluğu**: **Attilâ, Cengiz Han, Timur**, çev. Halil İnalcık, yay. haz. Ertuğrul Tokdemir ve Mustafa Dönmez, Türk Tarih Kurumu (Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu), Ankara, 2011.

Gwynn, David: "Theodosius I 'the Great'", **The Oxford Dictionary of Late Antiquity**, ed. Oliver Nicholson, C. II, Oxford University Press, New York, 2018, s. 1483-1484.

Hakenbeck, Susanne: "'Hunnic' Modified Skulls: Physical Appearance, Identity and the Transformative Nature of Migrations", **Mortuary Practices and Social Identities in the Middle Ages**: **Essays in Burial Archaeology in Honour of Heinrich Härke**, ed. Duncan Sayer ve Howard Williams, University of Exeter Press, Exeter, 2009, s. 64-80.

Hall, Edith: **Inventing the Barbarian**: **Greek Self-Definition through Tragedy** (Oxford Classical Monographs), ciltsiz bs., 3. bsk., Clarendon Press, Oxford, 1991.

Harshegyi, Piroska ve Ottomanyi, Katalin: "Imported and Local Pottery in Late Roman Pannonia", **Local Economies?**: **Production and Exchange of Inland Regions in Late Antiquity** (Late Antique Archaeology, dizi

ed. Luke Lavan, C. X), ed. Luke Lavan, ciltli bs., Koninklijke Brill NV, Leiden, 2015, s. 471-528.

Hartmann, L. M. [Ludo Moritz]: "Italy under the Lombards", **The Cambridge Medieval History**, planlayan: J. B. Bury [John Bagnell], ed. H. M. Gwatkin [Henry Melvill] ve J. P. Whitney [James Pounder], C. II: **The Rise of the Saracens and the Foundation of the Western Empire**, Cambridge University Press, Cambridge, 1913, s. 194-221.

Heather, Peter J. [John]: "The Huns and Barbarian Europe", **The Cambridge Companion to the Age of Attila** (Cambridge Companions to the Ancient World), ed. Michael Maas, Cambridge University Press, Cambridge, 2014, s. 209-229.

Heather, Peter: "Alaric I", **The Oxford Dictionary of Late Antiquity**, ed. Oliver Nicholson, C. I, Oxford University Press, New York, 2018, s. 41.

Heather, Peter: "Goths and Huns, c. 320-425", **The Cambridge Ancient History**, ed. Averil Cameron ve Peter Garnsey, C. XIII: **The Late Empire, A.D. 337-425**, 1. bs. (1998), tıpkıbasım, Cambridge University Press, Cambridge, 2007, s. 487-515.

Heather, Peter: "The Hunnic Empire of Attila", **Short-term Empires in World History** (Universal- und kulturhistorische Studien = Studies in

Universal and Cultural History), ed. Robert Rollinger, Julian Degen, Michael Gehler, Springer VS, Wiesbaden, 2020, s. 57-86.

Heather, Peter: "The Huns and the End of the Roman Empire in Western Europe", **The English Historical Review**, C. CX, No. 435, Şubat 1995, s. 4-41.

Heather, Peter: **Empires and Barbarians**: **The Fall of Rome and the Birth of Europe**, Oxford University Press, Inc., New York, 2010.

Heather, Peter: **Gotlar**, çev. Erkan Avcı, Phoenix Yayınevi, Ankara, 2012.

Heather, Peter: **The Fall of the Roman Empire**: **A New History of Rome and the Barbarians**, ciltsiz bs., 10. bsk., Oxford University Press, Inc., New York, 2007.

Hedeager, Lotte: "Kingdoms, Ethnicity and Material Culture: Denmark in a European Perspective", John Hines, **The Age of Sutton Hoo**: **The Seventh Century in North-Western Europe**, ed. M. O. H. Carver [Martin Oswald Hugh], 1. bs. (1992), tıpkıbasım, ciltsiz bsk., The Boydell Press (Boydell & Brewer Ltd), Woodbridge (Suffolk), 2006, s. 279-300.

Hedeager, Lotte: **Iron Age Myth and Materiality**: **An Archaeology of Scandinavia AD 400-1000**, Routledge (Taylor & Francis Group), Abingdon (Oxfordshire), 2011.

Herbert, William: **Attila, King of the Huns**, Henry G. Bohn, London, 1838.

Hobley, Brian: "Saxon London: Lundenwic and Lundenburh: Two Cities Rediscovered", **The Rebirth of Towns in the West AD 700-1050** (CBA Research Report, No. 68), ed. Richard Hodges ve Brian Hobley, Council for British Archaeology, London, 1988, s. 69-82.

Hodgkin, R. H. [Robert Howard]: **A History of the Anglo-Saxons**, C. I, The Clarendon Press, Oxford, 1935.

Hodgkin, Thomas: "Alaric", **The Encyclopædia Britannica**: **A Dictionary of Arts, Sciences, Literature and General Information**, C. I, 11. bs., Cambridge University Press, Cambridge, 1910, s. 470-472.

Hodgkin, Thomas: **Italy and Her Invaders**, C. II: **Book II. The Hunnish Invasion**; **Book III. The Vandal Invasion and the Herulian Mutiny**, 2. bs., The Clarendon Press, Oxford, 1892.

Holder, Nick vd.: "Across the Saxon Town: Three New Sites in Lundenwic", **London Archaeologist**, C. IX, No. 6, 2000, s. 151-159.

Honoré, Tony: "Eutropius' Lawyer (396-9) and Other Quaestors of Arcadius (394-408)", **Zeitschrift der Savigny-Stiftung für Rechtsgeschichte**: **Romanistische Abteilung**, C. CXII, No. 1, 1995, s. 172-194.

Howorth, H. H. [Henry Hoyle]: "The Ethnology of Germany, Part II. The Germans of Cæsar", **The Journal of the Anthropological Institute of Great Britain and Ireland**, C. VII, 1878, s. 211-232.

Howorth, H. H. [Henry Hoyle]: "The Westerly Drifting of Nomads, from the Fifth to the Nineteenth Century. Part XII. The Huns", **The Journal of the Anthropological Institute of Great Britain and Ireland**, C. III, 1874, s. 452-475.

Hutton, William Holden: **A Short History of the Church in Great Britain**, Rivingtons, London, 1900.

Incerti, Manuela, Lavoratti, Gaia ve Iurilli, Stefania: "The Mausoleum of Theodoric: Archaeoastronomy, Numbers, Geometry and Communication", **Archaeoastronomy in the Roman World** (Historical & Cultural Astronomy, dizi ed. Wayne Orchiston), ed. Giulio Magli vd., Springer, Cham (Switzerland), 2019, s. 169-186.

Innes, A. D. [Arthur Donald]: **A History of England**: **From the Earliest Times to the Present Day**, C. I, G. P. Putnam's Sons, New York; T. C. & E. C. Jack, London, tarih yok [1913?].

Innes, Arthur D. [Donald]: **A History of England and the British Empire**, C. I: **To 1485**, The Macmillan Company, New York, 1913.

Jackson, Kenneth: "The Britons in Southern Scotland", **Antiquity**, C. XXIX, No. 114, Haziran 1955, s. 77-88.

James, Edward Boucher: "Ja'zyges", **Dictionary of Greek and Roman Geography**, ed. William Smith, C. II, Little, Brown, and Company, Boston, 1870, s. 7-8.

James, Edward: **The Franks** (The Peoples of Europe, genel ed. James Campbell ve Barry Cunliffe), ciltsiz bs., Basil Blackwell Ltd, Oxford, 1991.

Jarnut, Jörg: "Gens, Rex and Regnum of the Lombards", çev. Inge Lyse Hansen ve Carine van Rhijn, **Regna and Gentes**: **The Relationship between Late Antique and Early Medieval Peoples and Kingdoms in the Transformation of the Roman World** (The Transformation of the Roman World, dizi ed. Ian Wood, C. XIII), ed. Hans-Werner Goetz, Jörg Jarnut ve Walter Pohl, Koninklijke Brill NV, Leiden, 2003, s. 409-427.

Jones, W. Lewis [William]: **King Arthur in History and Legends** (The Cambridge Manuals of Science and Literature), 2. bs., Cambridge University Press, Cambridge, 1914.

Kaçar, Turhan: "Ioannes Chrysostomus'un Düşüşü: Doğu Roma Başkentinde Din ve Politika", **Belleten**, C. LXVII, No. 250, Aralık 2003, s. 745-770.

Kafesoğlu, İbrahim: **Türk Milli Kültürü** (Kültür Serisi, No. 128), 33. bs., Ötüken Neşriyat A.Ş., İstanbul, 2011.

Karamuk, Gümeç: "Dağılmış Roma İmparatorluğu'nun Alanında Roma Zihniyetinin İzleri", **Belleten**, C. LXVIII, No. 253, Aralık 2004, s. 621-632.

Kelly, Christopher: **Attila**: **Hunlar ve Roma İmparatorluğunun Çöküşü** (Tarih, No. 87), çev. Turhan Kaçar, Alfa Basım Yayım Dağıtım San. ve Tic. Ltd. Şti., İstanbul, 2016.

Kim, Hyun Jin: **The Huns** (Peoples of Ancient World), Routledge (Taylor & Francis Group), Abingdon (Oxfordshire), 2016.

Kim, Hyun Jin: **The Huns, Rome and the Birth of Europe**, Cambridge University Press, New York, 2013.

Knight, Stephen: **Arthurian Literature and Society**, The Macmillan Press LTD, London, 1983.

Koch, John T.: **Celto-Germanic**: **Later Prehistory and Post-Proto-Indo-European Vocabulary in the North and West**, dijital bs., Canolfan Uwchefrydiau Cymreig a Cheltaidd Prifysgol Cymru = University of Wales Centre for Advanced Welsh and Celtic Studies, Aberystwyth, 2020.

Kremer, Anette ve Schwab, Vincenz: "Law and Language in the Leges Barbarorum: A Database Project on the Vernacular Vocabulary in Medieval Manuscripts", **Law and Language in the Middle Ages** (Medieval Law and Its

Practice, ed. John Hudson, C. XXV), ed. Jenny Benham, Matthew McHaffie ve Helle Vogt, Koninklijke Brill NV, Leiden, 2018, s. 235-261.

Kruta, Venceslas: **Keltler** (Kültür Kitaplığı, No. 87; Tarih, No. 20), Türkçeye çev. İsmail Yerguz, Dost Kitabevi Yayınları, Ankara, 2009.

Kurat, Akdes Nimet: **IV-XVIII. Yüzyıllarda Karadeniz Kuzeyindeki Türk Kavimleri ve Devletleri**, Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Yayınları, Ankara, 1972.

Lançon, Bertrand: **Rome in Late Antiquity**: **Everyday Life and Urban Change, AD 312-609**, çev. Antonia Nevill, Edinburg University Press Ltd, Edinburgh, 2000.

Lappenberg, J. M. [Johann Martin]: **A History of England under the Anglo-Saxon Kings**, Almancadan çev. Benjamin Thorpe, C. I, John Murray, London, 1845.

Latham, Robert Gordon: "Sciri", **Dictionary of Greek and Roman Geography**, ed. William Smith, C. II, Little, Brown, and Company, Boston, 1870, s. 931-932.

Leary, Jim vd.: **Tatberht's Lundenwic**: **Archaeological Excavations in Middle Saxon London** (Pre-Construct Archaeology Limited Monograph, No. 2), Pre-Construct Archaeology Limited, London, 2004.

Lee, A. D. [Alan Douglas]: **From Rome to Byzantium AD 363 to 565**: **The Transformation of Ancient Rome**, Edinburgh University Press Ltd, Edinburgh, 2013.

Lenski, Noel: "Captivity among the Barbarians and Its Impact on the Fate of the Roman Empire", **The Cambridge Companion to the Age of Attila** (Cambridge Companions to the Ancient World), ed. Michael Maas, Cambridge University Press, Cambridge, 2014, s. 230-246.

Leoni, Carlo: **Opere Storiche**, C. I, Tip. Minerva, Padova, 1844.

Liebeschuetz, J. H. W. G. [John Hugo Wolfgang Gideon]: "Alaric's Goths: Nation or Army?", **Fifth-Century Gaul: A Crisis of Identity?**, ed. John Drinkwater ve Hugh Elton, ciltsiz bs., The Press Syndicate of the University of Cambridge, Cambridge, 2002, s. 75-83.

Lindberg, David C. [Charles]: **The Beginnings of Western Science**: **The European Scientific Tradition in Philosophical, Religious, and Institutional Context, 600 B.C. to A.D. 1450**, The University of Chicago Press, Chicago, 1992.

Long, George: "Armo'rici", **Dictionary of Greek and Roman Geography**, ed. William Smith, C. I, Little, Brown, and Company, Boston, 1870, s. 218.

Long, George: "Edictum Theodorici", **Dictionary of Greek and Roman Antiquities**, ed. William Smith, düzeltilmiş ve genişletilmiş 2. bs., Charles C. Little, and James Brown, Boston; Taylor, Walton, & Maberly; John Murray, London, 1849, s. 446.

Long, George: "Ga'llia Cisalpi'na", **Dictionary of Greek and Roman Geography**, ed. William Smith, C. I, Little, Brown, and Company, Boston, 1870, s. 934-947.

Long, George: "Ga'llia Transalpina", **Dictionary of Greek and Roman Geography**, ed. William Smith, C. I, Little, Brown, and Company, Boston, 1870, s. 947-971.

Looijenga, Tineke: **Texts and Contexts of the Oldest Runic Inscriptions** (The Northern World: North Europe and the Baltic c. 400-1700 AD: Peoples, Economies and Cultures, ed. Barbara Crawford vd., C. IV), Koninklijke Brill NV, Leiden, 2003.

Loseby, Simon: "Merovech", **The Oxford Dictionary of Late Antiquity**, ed. Oliver Nicholson, C. II, Oxford University Press, New York, 2018, s. 1006.

Maas, Michael: "Reversals of Fortune: An Overview of the Age of Attila", **The Cambridge Companion to the Age of Attila** (Cambridge Companions to the Ancient World), ed. Michael Maas, Cambridge University Press, Cambridge, 2014, s. 3-25.

Maenchen-Helfen, Otto J. [John]: **The World of the Huns**: **Studies in Their History and Culture**, ed. Max Knight, University of California Press, Berkeley (California), 1973.

Manitius, M. [Max]: "The Teutonic Migrations, 378-412", **The Cambridge Medieval History**, planlayan: J. B. Bury [John Bagnell], ed. H. M. Gwatkin [Henry Melvill] ve J. P. Whitney [James Pounder], C. I: **The Christian Roman Empire and the Foundation of the Teutonic Kingdoms**, Cambridge University Press, Cambridge, 1911, s. 250-276.

Mansel, Arif Müfid: **Ege ve Yunan Tarihi**, 10. bsk., Türk Tarih Kurumu (Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu), Ankara, 2014.

Matthews, J. F. [John Frederick]: "Olympiodorus of Thebes and the History of the West (A.D. 407-425)", **The Journal of Roman Studies**, C. LX, No. 1, Kasım 1970, s. 79-97.

McNeill, William H. [Hardy]: **History Handbook of Western Civilization**, 5. bsk., The University of Chicago Press, Chicago (Illinois), 1961.

Merrills, Andrew: "Vandals", **The Oxford Dictionary of Late Antiquity**, ed. Oliver Nicholson, C. II, Oxford University Press, New York, 2018, s. 1549-1550.

Merrills, Andy ve Miles, Richard: **The Vandals** (The Peoples of Europe, genel ed. James Campbell ve Barry Cunliffe),

Wiley-Blackwell (John Wiley & Sons, Ltd), Chichester (West Sussex), 2010.

Merrony, Mark: **The Plight of Rome in Fifth Century AD** (Routledge Studies in Ancient History), Routledge (Taylor & Francis Group), New York, 2017.

Meyer, Carl: **Sprache und Sprachdenkmäler der Langobarden**: **Quellen, Grammatik, Glossar** (Bibliothek der ältesten deutschen Litteratur-Denkmäler, C. XIV), Druck und Verlag von Ferdinand Schöningh, Paderborn, 1877.

Millingen, Alexander Van: "Constantinople", **The Encyclopædia Britannica**: **A Dictionary of Arts, Sciences, Literature and General Information**, C. VII, 11. bs., Cambridge University Press, Cambridge, 1910, s. 3-9.

Millingen, Alexander Van: **Byzantine Constantinople**: **The Walls of the City and Adjoining Historical Sites**, John Murray, London, 1899.

Milman, Henry Hart: **Annals of S. Paul's Cathedral**, John Murray, London, 1868.

Milne, Gustav ve Goodburn, Damian: "The Early Medieval Port of London AD 700-1200", **Antiquity**, C. LXIV, No. 244, Eylül 1990, s. 629-636.

Minns, Ellis H. [Hovell]: **Scythians and Greeks**: **A Survey of Ancient History and Archaeology on the North Coast of the Euxine from the**

Danube to the Caucasus, Cambridge University Press, Cambridge, 1913.

Minns, Ellis Hovell: "Bastarnae", **The Encyclopædia Britannica**: **A Dictionary of Arts, Sciences, Literature and General Information**, C. III, 11. bs., Cambridge University Press, Cambridge, 1910, s. 500.

Mitchell, Stephen: **Geç Roma İmparatorluğu Tarihi**, **MS 284-641**, çev. Turhan Kaçar, gözden geçirilmiş 2. bsk., Türk Tarih Kurumu (Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu), Ankara, 2020.

Modarelli, Michael: "William Bradford and His Anglo-Saxon Influences", **American Studies in Scandinavia**, C. XLVI, No. 2, 2014, s. 37-58.

Moeller, Wilhelm: **History of Christian Church in the Middle Ages**, Almancadan çev. Andrew Rutherfurd, Swan Sonnenschein, London; Macmillan & Co., New York, 1893.

Mommsen, Theodor: **Gesammelte Schriften**, C. IV: **Historische Schriften** (C. I), Weidmannsche Buchhandlung, Berlin, 1906.

Murdoch, Adrian: "Germania Romana", **Early Germanic Literature and Culture** (The Camden House History of German Literature, ed. James Hardin, C. I), ed. Brain Murdoch ve Malcolm Read, Camden House (Boydell &

Brewer Limited), Woodbridge (Suffolk), 2004, s. 55-71.

Murdoch, Brian ve Read, Malcolm: "Introduction", **Early Germanic Literature and Culture** (The Camden House History of German Literature, ed. James Hardin, C. I), ed. Brain Murdoch ve Malcolm Read, Camden House (Boydell & Brewer Limited), Woodbridge (Suffolk), 2004, s. 1-24.

Murdoch, Brian: "Gothic", **Early Germanic Literature and Culture** (The Camden House History of German Literature, ed. James Hardin, C. I), ed. Brain Murdoch ve Malcolm Read, Camden House (Boydell & Brewer Limited), Woodbridge (Suffolk), 2004, s. 149-170.

Natal, David: "Rufinus, Flavius", **The Oxford Dictionary of Late Antiquity**, ed. Oliver Nicholson, C. II, Oxford University Press, New York, 2018, s. 1310.

Natal, David: "Stilicho", **The Oxford Dictionary of Late Antiquity**, ed. Oliver Nicholson, C. II, Oxford University Press, New York, 2018, s. 1417-1418.

Neander, Augustus: **General History of the Christian Religion and Church** (Bohn's Standart Library), Almancadan çev. Joseph Torrey, C. V, gözden geçirilmiş yeni bs., Henry G. Bohn, London, 1851.

Nees, Lawrence: **Early Medieval Art** (Oxford History of Art), 5. bsk., Oxford University Press, Oxford, 2002.

Norwich, John Julius: **Byzantium**: **The Early Centuries**, 11. bsk., Penguin Books Ltd, London, 1990.

Oman, Charles William Chadwick: **Bizans İmparatorluğu Tarihi** (Tarih), İngilizceden çev. Ekin Duru, Say Yayınları, 2019.

Oman, Charles: **A History of England**, Kısım I: **From the Earliest Times to A.D. 1307**, üç kısımlık bs., Edward Arnold, London, tarih yok [1920?].

Oman, Charles: **England Before the Norman Conquest** (A History of England, genel ed. Charles Oman, C. I), 6. bs., G. P. Putnam's Sons, New York; Methuen & Co. Ltd., London, 1925.

Ostrogorsky, Georg: **Bizans Devleti Tarihi**, Türkçeye çev. Fikret Işıltan, 7. bsk. (tıpkıbasım), Türk Tarih Kurumu (Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu), Ankara, 2011.

Overton, John Henry: **The Church in England** (The National Churches, ed. P. H. Ditchfield [Peter Hempson], C. IX), C. I, Gardner, Darton & Co., London, 1897.

Özçelik, A. Selçuk: "Avrupa Feodalitesinin Siyasî ve İktisadî Mahiyeti", **İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası**, C. XVI, No. 1-2, 1950, s. 320-360.

Özdemir, Mehmet: "Endülüs (Sanat başlıklı bölüme kadar)", **Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi**, C. XI, Türkiye Diyanet Vakfı, İstanbul, 1995, s. 211-225.

Penny, Ralph: **A History of the Spanish Language**, 2. bs. (2002), tıpkıbasım, The Press Syndicate of the University of Cambridge, Cambridge, 2004.

Pfister, Christian: "Franks", **The Encyclopædia Britannica**: **A Dictionary of Arts, Sciences, Literature and General Information**, C. XI, 11. bs., Cambridge University Press, Cambridge, 1910, s. 35-36.

Pflugk-Harttung, Julius von: **The Great Migration** (A History of All Nations, C. VI), çev. müfettişi: John Henry Wright, Lea Brothers & Company, Philadelphia, 1905.

Phillips, Walter Alison: "Bavaria (History)", **The Encyclopædia Britannica**: **A Dictionary of Arts, Sciences, Literature and General Information**, C. III, 11. bs., Cambridge University Press, Cambridge, 1910, s. 545-551.

Plate, William: "Radagaisus", **Dictionary of Greek and Roman Biography and Mythology**, ed. William Smith, C. III, Little, Brown, and Company, Boston, 1867, s. 640.

Pohl, Walter: "Huns", **Late Antiquity**: **A Guide to the Postclassical World** (Harvard University

Press Reference Library), ed. G. W. Bowersock [Glen Warren], Peter Brown ve Oleg Grabar, The Belknap Press of Harvard University Press, Cambridge (Massachusetts), 1999, s. 501-502.

Previté Orton, C. W. [Charles William]: **Outlines of Medieval History**, Cambridge University Press, Cambridge, 1916.

Previté-Orton, C. W. [Charles William]: **The Shorter Cambridge Medieval History**, C. I: **The Later Roman Empire to the Twelfth Century**, 1. bs. (1952), tıpkıbasım, The Syndics of the Cambridge University Press, London, 1971.

Prichard, James Cowles: **Researches into the Physical History of Mankind**, C. III, 3. bs., Sherwood, Gilbert, and Piper, London, 1841.

Priebsch, Robert: "German Language", **The Encyclopædia Britannica**: **A Dictionary of Arts, Sciences, Literature and General Information**, C. XI, 11. bs., Cambridge University Press, Cambridge, 1910, s. 777-783.

Rásonyi, László: **Tarihte Türklük**, 3. bsk., Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü, Ankara, 1993.

Rau, Andreas: "Animal Style in Germanic Art", **The Oxford Dictionary of Late Antiquity**, ed. Oliver Nicholson, C. I, Oxford University Press, New York, 2018, s. 78.

Rawlinson, Canon: "On the Ethnography of the Cimbri", **The Journal of the Anthropological Institute**

of Great Britain and Ireland, C. VI, 1877, s. 150-158.

Rice, Tamara Talbot: **The Scythians** (Ancient Peoples and Places, genel ed. Glyn Daniel, C. II), 2. bs., Frederick A. Praeger, New York, 1957.

Ringe, Don (Bölüm 8 hariç) ve Taylor, Ann (Bölüm 8): **The Development of Old English** (A Linguistic History of English, C. II; Oxford Linguistics), Oxford University Press, New York, 2014.

Roberts, J. M. [John Morris]: **Avrupa Tarihi**, İngilizceden çev. Fethi Aytuna, İnkılâp Kitabevi Yayın Sanayi ve Ticaret AŞ, İstanbul, 2010.

Robinson, Fred C. [Colson]: "Old English", **Early Germanic Literature and Culture** (The Camden House History of German Literature, ed. James Hardin, C. I), ed. Brain Murdoch ve Malcolm Read, Camden House (Boydell & Brewer Limited), Woodbridge (Suffolk), 2004, s. 205-233.

Robinson, James Harvey: **An Introduction to the History of Western Europe**, gözden geçiren ve genişleten: James T. Shotwell [Thomson], C. I, Ginn and Company, Boston, 1946.

Roubaud, E.: **The French Language: A Complete Compendium of Its History and Etymology**, Crosby Lockwood & Co., London; Oliver & Boyd; John Menzies & Co., Edinburgh; Gill & Sons, Dublin, 1879.

Routledge, C. F.: "The Baptism of King Ethelbert", **Archaeologia Cantiana**, C. XXI, 1895, s. 157-160.

Runciman, S. [Steven]: "Orta Çağların Başlarında Avrupa ve Türkler", **Belleten**, C. VII, No. 25, Ocak 1943, s. 45-57.

Schäferdiek, Knut: "Ulfila and the so-called 'Gothic' Arianism – English Summary", **Arianism: Roman Heresy and Barbarian Creed**, ed. Guido M. Berndt [Michael] ve Roland Steinacher, Ashgate Publishing Limited, Farnham (Surrey), 2014, s. 45-48.

Scheltema, J. F.: "Venice Delivered", **The Sewanee Review**, C. XXVII, No. 4, Ekim 1919, s. 423-437.

Schmidt, Ludwig: "Attila", **The Cambridge Medieval History**, planlayan: J. B. Bury [John Bagnell], ed. H. M. Gwatkin [Henry Melvill] ve J. P. Whitney [James Pounder], C. I: **The Christian Roman Empire and the Foundation of the Teutonic Kingdoms**, Cambridge University Press, Cambridge, 1911, s. 360-366.

Schmidt, Ludwig: "The Visigoths to the Death of Euric", **The Cambridge Medieval History**, planlayan: J. B. Bury [John Bagnell], ed. H. M. Gwatkin [Henry Melvill] ve J. P. Whitney [James Pounder], C. I: **The Christian Roman Empire and the Foundation of the Teutonic Kingdoms**, Cambridge University Press, Cambridge, 1911, s. 277-292.

Schmitz, Leonhard: “Agri Decuma’tes”, **Dictionary of Greek and Roman Geography**, ed. William Smith, C. I, Little, Brown, and Company, Boston, 1870, s. 74.

Schmitz, Leonhard: “Burgundio’nes”, **Dictionary of Greek and Roman Geography**, ed. William Smith, C. I, Little, Brown, and Company, Boston, 1870, s. 458.

Schmitz, Leonhard: “Chauci”, **Dictionary of Greek and Roman Geography**, ed. William Smith, C. I, Little, Brown, and Company, Boston, 1870, s. 605-606.

Schmitz, Leonhard: “Frisii”, **Dictionary of Greek and Roman Geography**, ed. William Smith, C. I, Little, Brown, and Company, Boston, 1870, s. 916-917.

Schmitz, Leonhard: “Ge’pidae”, **Dictionary of Greek and Roman Geography**, ed. William Smith, C. I, Little, Brown, and Company, Boston, 1870, s. 988.

Schmitz, Leonhard: “Germa’nia”, **Dictionary of Greek and Roman Geography**, ed. William Smith, C. I, Little, Brown, and Company, Boston, 1870, s. 992-998.

Schmitz, Leonhard: “Heruli”, **Dictionary of Greek and Roman Geography**, ed. William Smith, C. I, Little, Brown, and Company, Boston, 1870, s. 1062.

Schmitz, Leonhard: "Rugi", **Dictionary of Greek and Roman Geography**, ed. William Smith, C. II, Little, Brown, and Company, Boston, 1870, s. 858.

Schmitz, Leonhard: "Vandali", **Dictionary of Greek and Roman Geography**, ed. William Smith, C. II, Little, Brown, and Company, Boston, 1870, s. 1257.

Sherman, Charles P. [Phineas]: "The Romanization of English Law", **The Yale Law Journal**, C. XXIII, No. 4, Şubat 1914, s. 318-329.

Shotwell, James Thomson: "Middle Ages, the", **The Encyclopædia Britannica**: **A Dictionary of Arts, Sciences, Literature and General Information**, C. XVIII, 11. bs., Cambridge University Press, Cambridge, 1911, s. 409-412.

Sinanoğlu, Mustafa: "İznik Konsili", **Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi**, C. XXIII, Türkiye Diyanet Vakfı, İstanbul, 2001, s. 549-552.

Sinor, Denis: "The Hun Period", **The Cambridge History of Early Inner Asia**, ed. Denis Sinor, Cambridge University Press, Cambridge, 1990, s. 177-205.

Snyder, Christopher A. [Allen]: **The Britons** (The Peoples of Europe, genel ed. James Campbell ve Barry Cuncliffe), Blackwell Publishing Ltd, Oxford, 2003.

Stancliffe, Clare: "British and Irish Contexts", **The Cambridge Companion to Bede** (Cambridge Companions to Literature), ed.

Scott DeGregorio, Cambridge University Press, Cambridge, 2010, s. 69-83.

Stanley, Arthur Penrhyn: **Historical Memorials of Canterbury** (Everyman's Library (History), ed. Ernest Rhys), 1. bs. (Mart 1906), tıpkıbasım, J. M. Dent & Co., London, Mayıs 1906.

Steinhübel, Ján: **The Nitrian Principality: The Beginnings of Medieval Slovakia** (East Central and Eastern Europe in the Middle Ages, 450-1450, genel ed. Florin Curta ve Dušan Zupka, C. LXVIII), çev. David Mclean, Koninklijke Brill NV, Leiden, 2021.

Stephenson, Paul: **Büyük Konstantin**: **Yenilmez İmparator, Muzaffer Hıristiyan** (Biyografi), çev. Gürkan Ergin, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul, 2016.

Sulimirski, T. [Tadeusz]: **The Sarmatians** (Ancient Peoples and Places, genel ed. Glyn Daniel, C. LXXIII), Praeger Publishers, New York, 1970.

Szuromi, Szabolcs Anzelm: "Canon Law Manuscripts in the Medieval Abbey of St. Germain des Prés", **Archiv für katholisches Kirchenrecht**, C. CLXXXV, No. 2, Nisan 2019, s. 390-404.

Taşağıl, Ahmet: "Türk (Tarih [Türkler'in İslâmiyet'i Kabulü başlıklı bölüme kadar])", **Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi**, C. XLI, Türkiye Diyanet Vakfı, İstanbul, 2012, s. 467-474.

Taşağıl, Ahmet: **Bozkırın İlk İmparatorluğu**: **Hunlar** (Araştırma-İnceleme, No. 349), 2. bsk., Yeditepe Yayınevi, İstanbul, 2020.

Tekin, Oğuz: **Eski Yunan ve Roma Tarihine Giriş** (Tarih Dizisi, No. 47), 10. bsk. (gözden geçirilmiş yeni bsk.), İletişim Yayıncılık A. Ş., İstanbul, 2016.

Thompson, E. A. [Edward Arthur]: "The Settlement of the Barbarians in Southern Gaul", **The Journal of Roman Studies**, C. XLVI, No. 1-2, Kasım 1956, s. 65-75.

Thompson, E. A. [Edward Arthur]: **A History of Attila and the Huns**, The Clarendon Press, Oxford, 1948.

Thompson, James Westfall: **History of the Middle Ages 300-1500**, W. W. Norton & Company, Inc., New York, 1931.

Todd, Malcolm: **Everyday Life of the Barbarians**: **Goths, Franks and Vandals**, çizimler: Eva Wilson, B. T. Batsford Ltd, London; G. P. Putnam's Sons, New York, 1972.

Todd, Malcolm: **The Early Germans** (The Peoples of Europe, genel ed. James Campbell ve Barry Cunliffe), 2. bs., Blackwell Publishing Ltd, Oxford, 2004.

Tuna, Korkut: "Feodalizm Tartışmalarında Yeni Bir Ele Alış Denemesi: Feodal Düzen ve Şehir", **Sosyoloji Dergisi**, C. III, No. 1, 1989, s. 197-222.

Turner, Sharon: **The History of the Anglo-Saxons: Comprising the History of England from the Earliest Period to the Norman Conquest**, C. I, 3. bs., Longman, Hurst, Rees, Orme, and Brown, London, 1820.

Urgan, Mîna: **İngiliz Edebiyatı Tarihi** (Delta, No. 2), 6. bsk., Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık Ticaret ve Sanayi A.Ş., İstanbul, 2010.

Váczy, Péter: "Hunlar Avrupa'da", **Attila ve Hunları**, ed. Gyula Németh, çev. Şerif Baştav, 2. bsk., Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Yayınları, Ankara, 1982, s. 51-122.

Vasiliev, Alexander Alexandrovich: **The Goths in the Crimea** (Monographs of the Mediaeval Academy of America, No. 11), The Mediaeval Academy of America, Cambridge (Massachusetts), 1936.

Verkerk, Dorothy H. [Hoogland]: "Medieval Irish Art History", **Studies in Iconography**, C. XXXVI, 2015, s. 135-154.

Verlinden, Charles: "Frankish Colonization: A New Approach", **Transactions of the Royal Historical Society**, Seri: 5, C. IV, 1954, s. 1-17.

Vernadsky, George: "Der sarmatische Hintergrund der germanischen Völkerwanderung", **Saeculum**, C. II, Aralık 1951, s. 340-392.

Webster, Hutton: **Early European History**, D. C. Heath & Co., Publishers, Boston, 1917.

Weston, Jessie L. [Laidlay]: "Arthur", **The Encyclopædia Britannica**: **A Dictionary of Arts, Sciences, Literature**

and General Information, C. II, 11. bs., Cambridge University Press, Cambridge, 1910, s. 681-682.

Wheaton, Henry: **History of the Northmen, or Danes and Normans, from the Earliest Times to the Conquest of England by William of Normandy**, John Murray, London, 1831.

Wiel, Alethea: **A History of Venice**: **From Its Founding to the Unification of Italy**, 2. bsk., Barnes & Noble Publishing, Inc., New York, 2006.

Wijnendaele, Jeroen W. P. [Willy Petrus]: "'Dagli altari alla polvere.' Alaric, Constantine III, and the Downfall of Stilicho", **Journal of Ancient History**, C. VI, No. 2, 2018, s. 260-277.

Wijnendaele, Jeroen W. P. [Willy Petrus]: "Sarus the Goth: From Imperial Commander to Warlord", **Early Medieval Europe**, C. XXVII, No. 4, Kasım 2019, s. 469-493.

Williams, Edwin B. [Bucher]: **From Latin to Portuguese**: **Historical Phonology and Morphology of the Portuguese Language**, 2. bsk., University of Pennsylvania Press, Philadelphia; Humphrey Milford (Oxford University Press), Oxford, 1946.

Wiriath, Paul: "France (History [1870 yılına kadar])", **The Encyclopædia Britannica**: **A Dictionary of Arts, Sciences, Literature and General Information**, C. X, 11. bs., Cambridge

University Press, Cambridge, 1910, s. 801-873.

Wolfram, Herwig: "Germanic Tribes", **Late Antiquity**: **A Guide to the Postclassical World** (Harvard University Press Reference Library), ed. G. W. Bowersock [Glen Warren], Peter Brown ve Oleg Grabar, The Belknap Press of Harvard University Press, Cambridge (Massachusetts), 1999, s. 466-468.

Wolfram, Herwig: "How to Stay Gothic without a Gothic King", **The Visigothic Kingdom**: **The Negotiation of Power in Post-Roman Iberia** (Late Antique and Early Medieval Iberia, dizi ed. James Wood), ed. Sabine Panzram ve Paulo Pachá, Amsterdam University Press B.V., Amsterdam, 2020, s. 139-155.

Wolfram, Herwig: **Germenler**: **Kökenleri ve Roma Dünyasıyla İlişkileri** (Avrupa Tarihi Dizisi, No. 4), çev. Tuğba İsmailoğlu Kacır, Kronik Kitap, İstanbul, 2020.

Wolfram, Herwig: **History of the Goths**, çev. Thomas J. Dunlap, ciltsiz bs., 4. bsk., University of California Press, Berkeley (California), 1990.

Wolfram, Herwig: **The Roman Empire and Its Germanic Peoples**, çev. Thomas Dunlap, University of California Press, Berkeley (California), 1997.

Zasetskaya, Irina ve Sazak, Gözde: **St. Petersburg State Hermitage Museum's Golden Hun Treasures and Blessed Meanings**, ed. Gözde Sazak, Rusçadan İngilizceye çev. Gülcan İnalcık ve Maya L. Johnson, Türkçeden İngilizceye çev. Maya L. Johnson, Istanbul University Press, İstanbul, tarih yok [2020].

Sözlükler

New English Dictionary, ed. Ernest A. Baker [Albert], Odhams Press Limited, London, 1932.

The Oxford English Dictionary, ed. James A. H. Murray [Augustus Henry] vd., C. I, 1. bs. (1913), tıpkıbasım, The Clarendon Press, Oxford, 1970.

The Paperback Oxford English Dictionary, ed. Catherine Soanes, Oxford University Press, Oxford, 2002.

Diğer Kaynaklar[928]

The Fragmentary Latin Histories of Late Antiquity (AD 300-620), ed., çev. ve Yorum: Lieve Van Hoof ve Peter Van Nuffelen, Cambridge University Press, Cambridge, 2020.

[928] Burada yer alan tarihî ve edebî kaynakların yalnızca Giriş, dipnotlar ve Yorum kısımlarından yararlanılmıştır.

Chrétien de Troyes: **Lancelot**, **or**, **the Knight of the Cart**, çev. Ruth Harwood Cline, The University of Georgia Press, Athens, 1990.

Sidonius: **Poems and Letters** (The Loeb Classical Library, kuran: James Loeb, ed. T. E. Page [Thomas Ethelbert] vd.), İngilizce çev., Giriş ve Notlar: W. B. Anderson [William Blair], C. I: **Poems**; **Letters, Books I-II**, 1. bs. (1936), tıpkıbasım, Harvard University Press, Cambridge (Massachusetts); William Heinemann Ltd, London, 1963.

Statius: **Silvae 5** (Oxford Classical Monographs), ed., Giriş, çev. ve Yorum: Bruce Gibson, Oxford University Press Inc, New York, 2006.

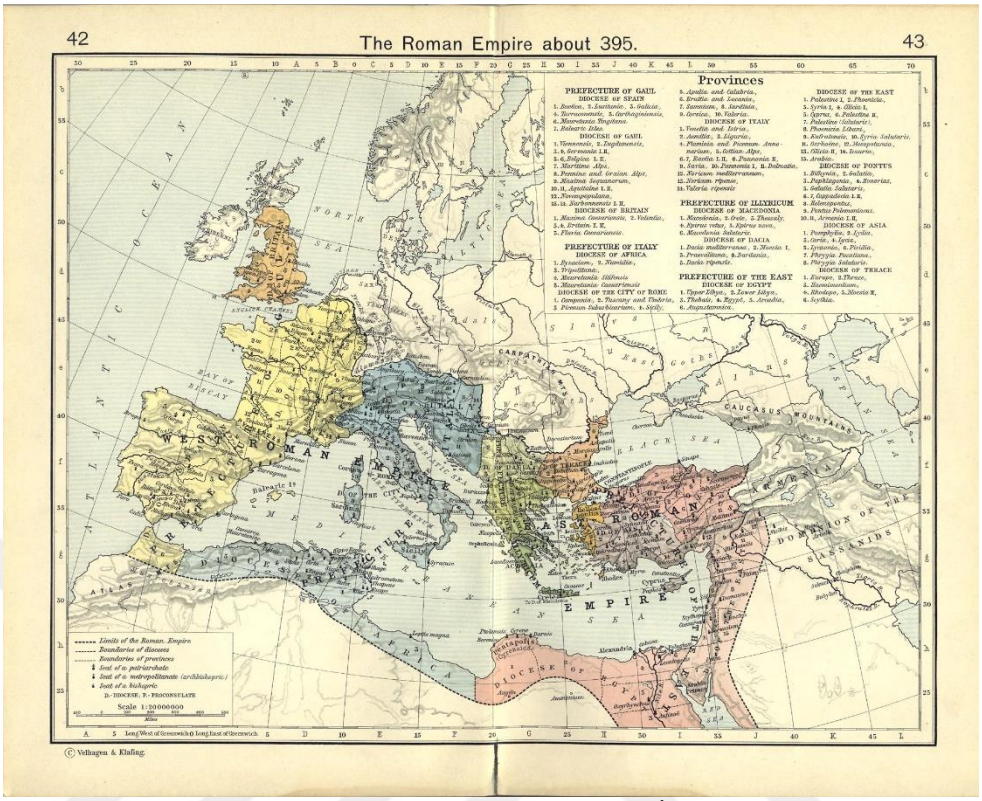
EKLER

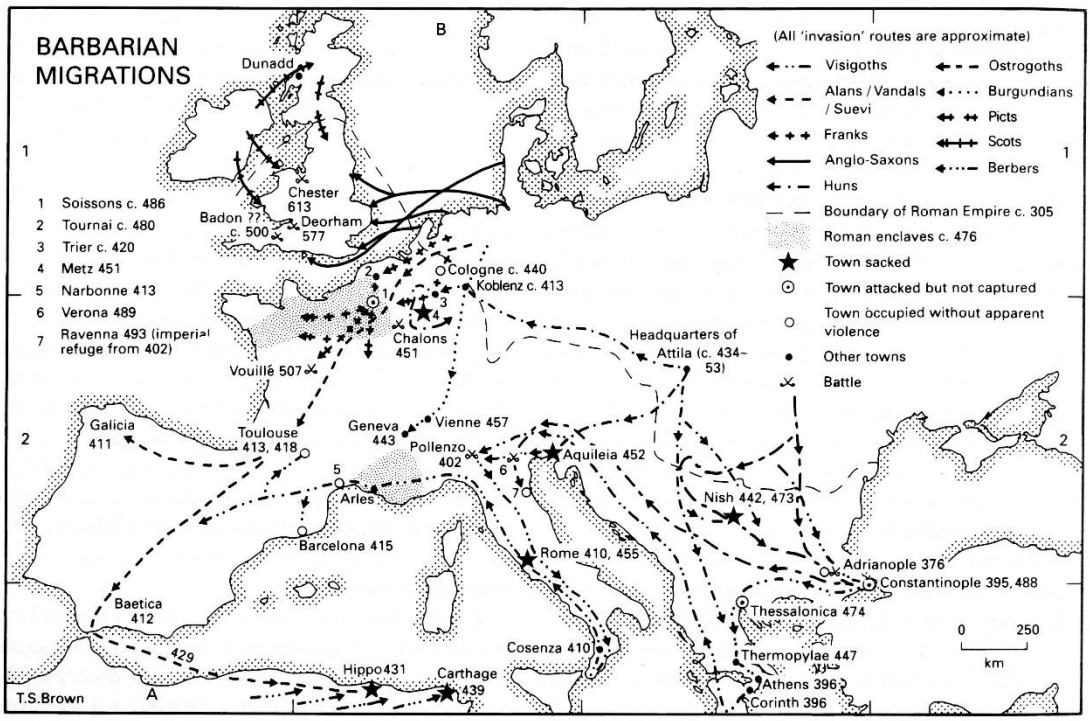
Ek 1: Germania

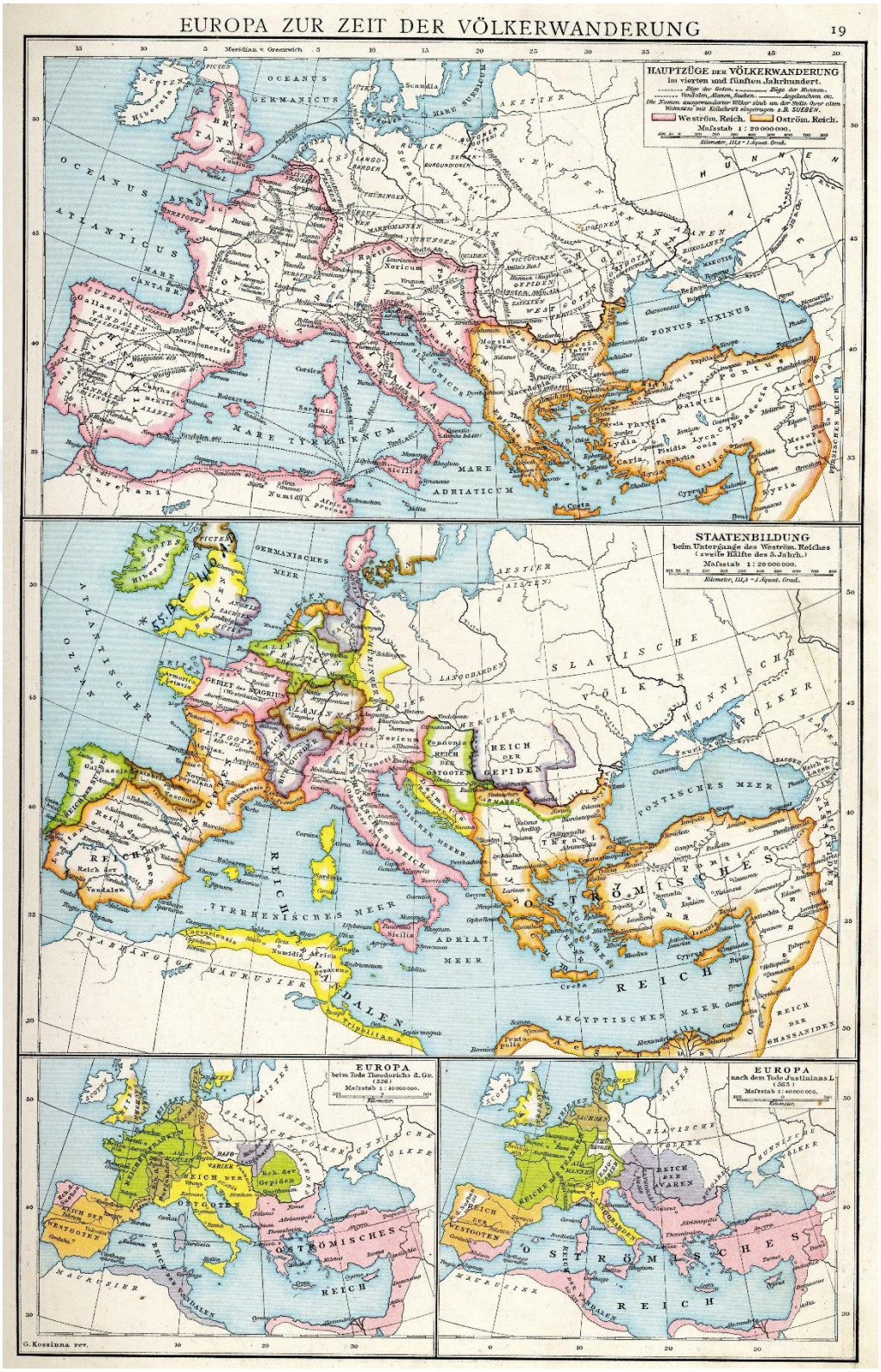
Ek 2: Roma İmparatorluğu

Ek 3: Yaklaşık M.S. 395 yılında Roma İmparatorluğu

Ek 4: Bazı halkların Kavimler Göçü dönemindeki hareketleri

Ek 5: Kavimler Göçü döneminde Avrupa

Ek 6: Angılların, Saksonların ve Jütlerin Kıta Avrupa'sından Büyük Britanya Adası'na göçleri ve adada kurulan Anglo-Sakson krallıkları

Ek 7: Hun Kralı Attila ile Papa I. Leo'nun görüşmesini betimleyen bir fresk (Raffaello, M.S. XVI. yüzyıl, Palazzo Apostolico, Vatikan)

Ek 8: Faesulae Muharebesi'ni betimleyen bir fresk (Giorgio Vasari, M.S. XVI. yüzyıl, Palazzo Vecchio, Floransa, İtalya)

Ek 9: Roma şehrinin Gotlar tarafından yağmalanmasını betimleyen bir tablo (Joseph Noël Sylvestre, M.S. XIX. yüzyıl, Musée Paul Valéry, Sète, Fransa)

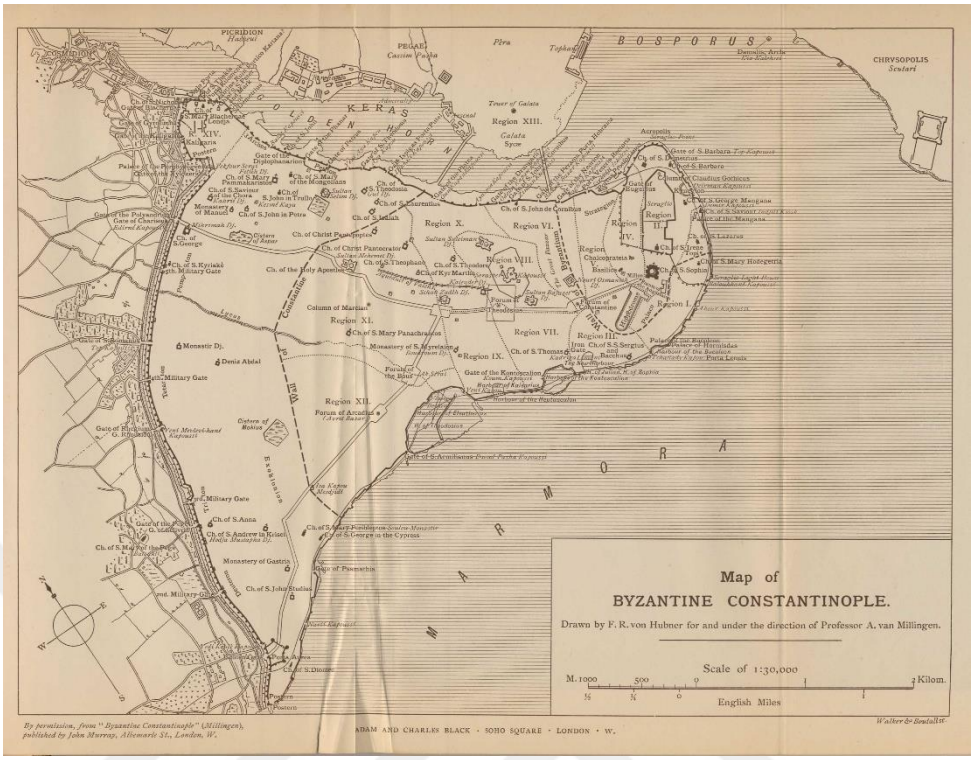
Ek 10: Frank Kralı I. Clovis'in bir portresi (François Louis Dejuinne, M.S. XIX. yüzyıl, Château de Versailles, Versailles, Fransa)

Ek 11: Roma şehrinin Vandallarca yağmalanmasından ilham alındığı düşünülen bir tablo (Thomas Cole, M.S. XIX. yüzyıl, New-York Historical Society, New York, Amerika Birleşik Devletleri)

Ek 12: Günümüze yalnızca kaidesi intikal eden Arcadius Sütunu'nun bir gravürü

Ek 13: Constantinopolis (haritada bizi ilgilendiren kısımlar, Kavimler Göçü dönemi olaylarının Doğu Roma İmparatorluğu için yarattığı tehditkâr havaya mukabil Constantinus Kara Surları'nın 1,5 ila 2,5 kilometre dışına inşa edilen Theodosius Kara Surları ve yeni surlara dek uzatılan Constantinus Deniz Surları'dır)

Ek 14: Polikrom üsluba örnek teşkil eden ve M.S. VI. yüzyıla tarihlendirilen kartal şekilli Vizigot broşları (Walters Art Museum, Baltimore, Maryland, Amerika Birleşik Devletleri)

Ek 15: Hiberno-Sakson üslubuna örnek teşkil eden ve yaklaşık M.S. 700 yılında üretilmiş olan Lindisfarne İncili'ne ait bir folyo (British Library, Cotton MS Nero D IV, folyo 27r, Londra, İngiltere)